This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

A 1,030,129

Digitized by Google

PROPERTY OF
University of
Michigan
Libraries
1817
ARTES ... TIA V...

Digitized by Google

Digitized by Google

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M. GOLDSCHMIDTS

POETISKE SKRIFTER

Digitized by Google

Digitized by Google

M. GOLDSCHMIDT

1880.

Digitized by Google

Digitized by Google

M. GOLDSCHMIDTS

POETISKE SKRIFTER

UDGIVNE AF HANS SØN

OTTENDE BIND

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & Co. (M. A. HANNOVER)

1898

Digitized by Google

839.88
G623
1896

v.8

Digitized by Google

SMAA FORTÆLLINGER

Digitized by Google

Digitized by Google

I

MASER

EN EPISODE AF SIMON LEVIS LIV

(1868)

Digitized by Google

Digitized by Google

I Anledning af, at Redaktøren af et Blad, kort efter at jeg havde udgivet »Ravnen«, overraskede mig med den Tjenestebevisning at erklære eller antyde, at han havde kjendt Simon Levi: det var en retskaffen og afholdt Mand — tilskrev jeg vedkommende Redaktør saaledes:

Hr. Redaktør!

De har i Deres agtede Blad omtalt Dem selv som en personlig Bekjendt af en Hr. Simon Levi, hvem jeg har havt Lejlighed til at berøre i min Fortælling »Ravnen«. De ville derfor behageligst tillade, at jeg forespørger hos Dem, om Hr. Simon Levi under sin personlige Omgang med Dem fortalte Dem noget Nærmere om en Hr. Philpots og de særegne Omstændigheder, der indtraadte for Hr. Levi og hans Søster, Frøken Gidel Levi, efter bemeldte Hr. Philpots Død. Hvis disse Omstændigheder ere blevne Dem bekjendte og De ikke selv har Brug for dem, vil De vistnok være saa artig at meddele mig saadanne Træk og Enkeltheder, som

Digitized by Google

De endnu maatte huske, og som kunne tjene til vor fælles Vens Biografi. Skulde de derimod være Dem ubekjendte, tør jeg maaske gjøre mig Haab om, at De alligevel, naar jeg har fortalt dem, vil i en Anmeldelse sige Deres Publikum, at De kjendte dem i Forvejen; thi det bidrager meget til en Fortællings Værd i samvittighedsfulde Folks Øjne, naar en æret Redaktør optræder som Vidne for dens fuldstændige Paalidelighed.

Ærbødigst
Forfatteren.

Herpaa fik jeg det Svar, at Redaktionen vel ikke for Øjeblikket vidste Noget om, at Hr. Philpots var død, eller om, hvad der skete efter hans Død, men at Redaktionen, hvis der offenlig blev meddelt Noget derom, og den fandt Meddelelsen sandsynlig, vilde gjøre sig en Fornøjelse af at attestere dens Sandhed og Virkelighed, fordi dette hører til en af de Maader, hvorpaa en Redaktion gjør sig ligesaa interessant som nyttig.

Dette var mig et meget behageligt Brev; men det undrede mig, at vedkommende Redaktør ikke vidste Besked om den Kjendsgjerning, jeg nærmest sigtede til, eftersom den ikke var af en Art, som let glemmes: — Simon Levi var pludselig blevet meget rig. Omstændighederne, hvorunder det skete, vare i visse Maader poetiske, i andre ikke; men det er dem, jeg nu agter at fortælle.

Digitized by Google

Simon Levi sad en Fredag Aften i sin lille, tarvelige Stue og nød efter Ugens Slid Sabbatens Hellighed i dybeste Fred. Efter Gudstjenesten havde han med sin Søster Gidel spist en god Suppe og Steg, derpaa sagt Takkebønnen og sunget et Par af Davids Psalmer. Gidel havde sagte nynnet lidt med, indtil Broderens ensformige, dæmpede Sang og hendes egen Nynnen havde bragt hende til at blunde; hun sad med foldede Arme i et Hjørne af Sofaen og nikkede, og Maaden, hvorpaa hun saa halvt vaagnede og et Øjeblik nynnede igjen, viste, at hun bebrejdede sig selv ikke at synge med, længe efter at Broderen havde ophørt at synge. Han havde fremtaget en Hrummisch (hebraisk Bibel) og var efterhaanden bleven aldeles optaget af Læsningen. Medens han saaledes sad der, med den gamle Fløjlskalot skudt tilbage og en Tot graasprængte Haar strittende frem over Panden, var det egenlig ikke dyb, blid Tro eller Gudsfrygt, der malede sig i hans skarpe, kantede Ansigt, skjønt der aabenbart var en religiøs Stemning tilstede. Men der var tillige og væsenlig en ejendommelig Tilfredsstillelse, en dæmpet Triumf, som om han havde en Proces og hørte sine Vidner afgive al den Forklaring, han ønskede. Det var ogsaa en Proces: de sex Hverdage stode i hans Fantasi stævnede for den syvende Dags Domstol; med de sex Hverdage fulgte hele Virkeligheden, og Alt tilsammen blev gjort til Intet eller til lutter Skin og Blendværk overfor de store Begivenheder og

Digitized by Google

de store Forjættelser, som vedkom ham og hans Slægt. Han beviste ikke ud af noget Raisonnement, at Biblen havde Ret; men Biblen beviste ham som eneste Realitet, at alt Andet havde Uret. Engang imellem rakte han uden at vende Blikket fra Bogen Haanden ud og tog lidt af sin Dessert: graa Ærter. Det var dog ikke den Suppe, som almindelig kaldes graa Ærter. Ærterne vare kogte i salt Vand uden at briste og spistes enkeltvis og kolde. Som stor Delikatesse drak han undertiden lidt Øl til. Foragter hans Smag, I kristne Gourmands; men misunder ham hans Mave.

Naar Alt kommer til Alt, kan det være en saadan Mand ligegyldigt, om Rigdommen eller »Lykken«, naar den er paa Vandring, træder ind i hans Hus eller ej. Men Skæbnen vilde det nu saa; det store Budskab kom overraskende, pludseligt og med Magt. Phillips eller Philpots var død barnløs i Buenos Ayres og havde efterladt sin store Formue, efter Fradrag af nogle Legater, til lige Deling mellem Ferdinand Carøe, der havde reddet hans Liv, og Simon Levi, der engang havde staaet ham bi med al sin Formue. Den danske Konsul derovre havde gjort Indberetning om Sagen til Udenrigsministeriet, og en af dettes Embedsmænd, en Legationsraad, havde selv paataget sig at opsøge Simon Levi for at se, hvordan en Mand og en Jøde saa ud, naar han pludselig blev rig.

Da det bankede paa Døren, antog Levi, at det var Schabbasgoien — den Kristne, der for

Digitized by Google

Betaling eller af Venskab paatager sig at pudse Lyset og lægge i Kakkelovnen paa Sabbaten, da man ikke tør røre ved Ild — og efter at have sagt: Kom ind! og hørt Døren aabne og lukke, uden at Tanden paa Lyset blev kortere, sagde Simon uden at vende sit Blik fra Bogen et utaalmodigt: »Nu?« eller egenlig: »Nuh —?«

Den Fremmede forstod det ikke, men fandt maaske sin Fornøjelse i at gjøre Situationen endnu lidt mere pikant, og blev derfor staaende i Tavshed, hvorfor Simon Levi lidt efter tilføjede: »Nuh! Hvorfor snyder De ikke Lyset?«

Den fremmede Herre fandt det morsomt, tog Lysesaxen og pudsede Lyset.

»Se saa til Kakkelovnen,« sagde Levi, stadig med Øjnene i sin Hrummisch.

Legationsraaden følte sig dragen ind i Æventyret som en Haroun al Raschid og nedlod sig ogsaa til den nye Tjeneste, der blev begært; men Ilden var gaaet ud, og at gjøre Ild paa var ham dog for meget. Han sagde derfor: »Ilden er gaaet ud.«

Stemmen syntes Levi saa underlig fremmed, og han løftede Blikket op fra sin Bog. »Hvad er det?« sagde han ved Synet af den fine, fremmede Herre, »hvad er det? Hvem er De? Hvad vil De her? Hvad har De her at bestille?«

»De bad mig om at lægge i Kakkelovnen.«

»Hvem er De? Hvad vil De?« vedblev Simon Levi ganske uhyggelig tilmode.

Digitized by Google

»Jeg er kommen for at tale med Kommissionær Levi.«

»Jo, det er mig,« sagde Simon Levi.

»Ja, det formoder jeg. Men jeg skal tillige spørge, om De kan bevise, at De er Hr. Simon Levi.«

»Bevise? Hvem tvivler?«

»Jeg tvivler ikke. Men kan De godtgjøre, at De er den Simon Levi, der er født i Fredericia og har lært Handelen hos en Hr. Heymann?«

»Godtgjøre det? Hvorfor skal jeg godtgjøre det? Jeg kræver ikke min gamle Principal. Han kan ligge rolig i sin Grav, og i Aften er det min Helligaften. Undskyld.«

»Ja, men er det ikke Dem, der har kjendt en Hr. Phillips eller Philpots?«

Nu mærkede Levi, at der var Noget, og det var, som om det elektriske Stød, der gik igjennem ham, meddelte sig hans Søster; men uagtet hun var vaagnet helt op og saa paa den Fremmede med al Magt, gav hun dog intet Tegn paa Liv eller Deltagelse uden ved saa umærkelig som mulig at skille Armene fra hinanden.

»Phillips?« sagde Levi. »Kommer De fra Sydamerika? Vær saa artig at sætte Dem ned.«

»Nej, jeg er Legationsraad — —, og jeg kommer fra Udenrigsministeriet.«

Nu spurgte Levi ikke med Ord; han saa.

Legationsraaden vedblev: »Hr. Phillips eller Philpots er død.«

»Død?!« raabte Levi. »Phillips død! . . .

Digitized by Google

Stakkel! . . . Boruch dajon emmes!* . . . Hvad døde han af? . . . Um! Um! Phillips død!«

»Ja, og har testamenteret Dem tohundredetusinde Daler.«

»Tohundredetusinde Daler? Mig? Hvem er De?«

»Jeg er Legationsraad — —.«

»Kan De bevise det?«

»Her er mit Kort,« svarede Legationsraaden smilende; »men De kan, hvad Dag De vil, henvende Dem i Ministeriet og faa al nærmere Underretning.«

»Drømmer jég?« sagde Simon Levi; »Gidel, hørte Du det?«

»Jeg ved ikke, Simon; jeg tror det,« svarede Gidel blidt.

»Hvad sagde han?«

»Han sagde, at Phillips var død og havde testamenteret Dig tohundredetusinde Rigsdaler.«

»Og Du har hørt, at han kalder sig Legationsraad og er sendt fra Udenrigsministeriet?« vedblev Levi med et næsten truende Blik paa den Fremmede — et Blik, der optog hans Signalement og ligesom vilde holde ham fast som Gidsel.

Legationsraaden sagde: »De vil finde Alt, som jeg har sagt, og jeg kan tilføje, at De rimeligvis er bleven forurettet noget. Udenlands tumler man med saadanne Boer og lader saa lidt som mulig slippe bort. Men 400,000 Rd. er dog og-

*) Velsignet være den retfærdige Dommer!

Digitized by Google

saa en kjøn lille Skilling at dele. Jeg gratulerer Dem. God rolig Nat!«

Da han var gaaet, saa Simon og Gidel paa hinanden med et næsten dumt Blik. De vare udvortes sløve af indre Betagethed. Det er meget mere poetisk at tænke sig en saadan Rigdoms Komme end at opleve den. Naar man tænker sig den, saa er Rigdommen ikke materiel, en Bunke Sølv, Guld eller Sedler, men Længslers Opfyldelse, Idealers Opnaaelse, en stor Mængde Billeder af Lykke, der vise sig paa Tilværelsens Tærskel, medens Sindet mer eller mindre tydelig ser i Baggrunden en besynderlig Lysskikkelse, en Aand, en Fe, selve Lykkens Gudinde, med hvem man føler sig i hemmelighedsfuldt Slægtskab, og ved hvem man et Øjeblik er som omskabt, idealiseret. Kommer derimod Rigdommen i Virkelighed, saa gjør den vel et Øjeblik Overraskelsens store Indtryk; men strax efter opstaa, i Stedet for Fantasiens eller Skjønhedens Billeder, Planer, der møde Begrænsning, maaske Ængstelse. Den virker næsten fysisk, spørger Organerne, hvad Nydelse de ville have, og lader dem paa samme Tid føle deres Endelighed. Som enhver pludselig Realitet passer den sjelden fuldstændig ind i den givne tilvante; den vil i Reglen synes at komme for sildig; der følger en Slags Smerte med, og i et Tilfælde som Levis forøges denne Smerte ved, at selve Rigdommen med al sin Realitet dog mangler Noget: den er kun tilstede som Bebudelse, Pengene ere ikke i Huset.

Digitized by Google

Endelig fik Simon Levi saa temmelig hele sin Natur tilbage, og han begyndte at tale.

»Rig? Tohundredetusinde Daler . . . Gidel, kan Du forstaa det? Kan Du mærke det paa Dig selv, at Du er en rig Pige — for det er Du! Naar jeg er rig, er Du ogsaa rig — Narrestreger, Du har baaret Halvdelen af min Fattigdom . . . naa, jeg vil ikke sige Halvdelen . . . Men er der sket nogen Forandring? Vi er rige Folk . . . Hvad er det at være rig? Gidel, det svimler for mig. Kan jeg spise mere? Jeg er ikke sulten. Kan jeg drikke mere? Kan jeg strække mig tre Alen og blive en Garder? — Du skal have en sort Silkekjole, Gidel . . . Men naar Du saa har en sort Silkekjole? Engang skal vi Alle lægges i vor Ligkiste, ligesom stakkels Phillips — um! Stakkel! — Vi skal i et Stykke Lærred og med en Smule Jord under vores Hoved — hvad er saa Penge? Kan Du tage dem med? Narrestreger, Noget maa der være derved, en Mand fra Udenrigsministeriet løber ikke med Snak . . . . Tohundredetusinde Rigsdaler, totusinde Gange hundrede Rigsbankdalersedler . . . . ottetusinde Rigsdaler om Aaret til 4 pCt., og vil jeg være en Nar og gjøre 4 pCt. — hvad skulde jeg saa tage mig for? — Lad os blot sige 5 pCt., det er 10,000 Rdl. om Aaret . . . . 10,000 Daler om Aaret, Gidel! Det er 30 Daler om Dagen . . . . Men lad mig in Emmes* have 30 Daler

*) virkelig.

Digitized by Google

om Dagen! — hvad saa? Tredive Daler om Dagen, hvad er det? — Gidel, jeg vil sige Dig Noget, som vi ikke har talt om, siden vi var ganske smaa Børn: min Ryg er ikke rigtig lige som andre Menneskers. Narrestreger, jeg har baaret paa det nu i saa mange Aar og ikke sagt det; men kunde jeg for 27 Rdl. om Dagen blive af med den lille Pukkel og beholde 3 Rdl. sikkert og blive en ung Mand, eller for 3 Rdl. om Dagen blive af med Pukkelen og beholde 27 Rdl., saa vilde jeg forstaa 30 Daler om Dagen! Men hvad skal jeg nu med 30 Daler om Dagen? Pukkelen bliver, og de 200,000 Daler kommer maaske ikke, og det er bedre ikke at tro derpaa — endskjønt, Narrestreger, en Mand fra Udenrigsministeriet kan ikke holde Folk for Nar — — Gidel, hvad nytter det at være rig, naar man ingen Penge har? Her sidder vi to rige Folk — kan Du se det paa mig? Kan jeg se det paa Dig, Nebbisch*? Hvad mener Vorherre med det? Vil han gjøre Nar af os to Gamle? Naa, lad os sige: han vil ikke gjøre Nar, men at det er hans Vilje, at vi ikke skal mangle paa vore gamle Dage. Velsignet være Gud! — Gidel, jeg vilde ønske, jeg kunde sove inat.«

Han gjorde en Bevægelse som for at gaa ind i sit Sovekammer, men standsede pludselig og sagde:

»Og hvad vil min Broder, den Vindbeutel, sige?«

---

*) Du Stakkel.

Digitized by Google

»Han vil blive glad,« sagde Gidel.

»Jo, han vil blive glad! Og hvordan vil han blive glad? Han vil strax laane 400,000 Rd. af mig — Gidel, jeg siger Dig, jeg paalægger Dig: Du maa ikke sige Noget om de 200,000 Rd.«

»Men, Simon, tror Du da, det kan blive skjult?«

»Skjult? Hvem siger, det skal skjules, at jeg har arvet en Smule? Hørte Du ikke selv, han sagde, jeg var bleven snydt, jeg skulde havt meget Mere? Hvis de kunde have snydt mig endnu mere, havde de gjort det, Du kan sværge en Ed derpaa! Nu, lad de Schweilim (Kæltringer) til Gjengjæld gjøre mig nogen Gavn — lad os sige — Vorherre bevare's, det være sagt i en god Stund, og jeg vil ikke tages paa Ordet — men lad os sige, de har snydt mig for 180,000 Rd., saa har jeg 20,000 Daler tilovers at fortælle min Broder om, den Vindbeutel.«

»Han er for stolt til at komme og bede Dig om Noget, Simon,« sagde Gidel; »men Maser maa Du jo give, og Du kan ligesaa godt tilbyde ham det som en Fremmed.«

»Min Broder stolt! Jo, han er stolt! Imod hvem? Imod mig, fordi jeg er en fattig Mand! Og imod Dig, fordi Du er en fattig Pige! Men det gjør ikke Noget! Han har Lov til at være stolt! Han skal være Familiens Første! Gjør det Dig ikke ondt, at det ikke er ham, der arver?«

»Simon, Simon dog!« sagde Gidel næsten

Digitized by Google

grædende; »er det den Velsignelse, som Rigdommen bringer i Huset?«

»Hvad sagde jeg da, Gidel? — Narrestreger, tør Dine Øjne, Din Broder Simon gjør Dig ingen Fortræd. Sig ikke noget ondt Ord om Rigdommen. Den bliver nok til Velsignelse, den skal blive til Velsignelse, med Guds Hjælp! Du og jeg skal have det godt paa vore gamle Dage. Hvem ved, maaske faar Du en Frier . . . . och, nu ved jeg, Gidelche, hvorfor Du vil have det bekjendt om alle tohundredetusinde Daler: Du vil forgyldes fra Top til Taa, saa kommer de løbendes!«

Gidel lo og sagde: »Jo, det var Grunden.«

»Hvór gammel er Du, Gidel lebe lang! — lad mig se, syv og fyrre — in Emmes, Gidelche, Du kan blive gift endnu: jeg betaler.«

»Spøg nu ikke saadan, Simon. Lad mig være en gammel Pige og blive hos Dig, til jeg lukker mine Øjne.«

»Gidel, det maa Du ikke tale om. Ved Du, siden jeg er begyndt at blive ældre, har jeg tidt havt en Tanke, og den kom nu igjen med de mange Penge: Hvad nytter det Altsammen til? Alle vi Mennesker skal ud og begraves. Enten skal jeg dø før Dig eller Du før mig, og begge Dele er saa tungt, Gidel.«

»Tal nu ikke derom, Simonche. Vi bliver sammen, vi To.«

»Ja, hvis Du ikke gaar hen og gifter Dig.«

»Simon!«

Digitized by Google

»Nu, nu, jeg skal aldrig sige det mere, undtagen naar Du forlanger, at Folk skal vide om alle de tohundredetusinde Daler.«

»Naar Du ikke vil have det, Simon, skal jeg ikke tale.«

»Naar Du ikke taler, taler jeg heller ikke. — Lad os nu gaa iseng. God Nat, Gidelche! Prøv nu, hvordan en rig Pige sover!«

Det er nu nødvendigt at sige et Par Ord om den Broder, Simon Levi havde, og hvem han kaldte Vindbeutlen, af mange Grunde. Dels var Broderen en velvoxen, smuk Mand, der havde sluttet sig, rigtignok paa overfladisk Maade, til den kristelige Aand og Tænkemaade og ganske anderledes havde Omgang med Kristne end Simon. Der var i denne hans Lethed Noget, som Simon Levi allerede Aar tilbage havde kaldt Vindbeutleri. Men dernæst havde Broderen i Henhold til sin Omgang med de Kristne kristnet eller moderniseret lidt paa sit Navn. Egenlig hed han Mordochai, men var fra Barn af bleven kaldt Mortche, og den sædvanligste Oversættelse deraf er Marcus. Men da ogsaa dette lød temmelig stærkt jødisk, havde Mortche efterhaanden formildet det til Martin, hvilket for Simon var et nyt Vindbeutleri, skjønt ganske i Enhed med det Øvrige. »Min Broder Mortche Martin,« plejede han at kalde ham, men kun til Søsteren Gidel; thi Simon var endnu en fattig Mand og kritiserede

Digitized by Google

ikke højt. Men naar der var Anledning, plejede han at tilføje: »Naar Mortche bliver til Martin, hvad bliver saa Simon til?« Saa kunde han sidde og udfinde alle Navne fra Søren til Sidse og halvt ærgre sig, halvt more sig derover; thi hvad skal en fattig Mand gjøre? Han maa efterligne Bien og stræbe at suge lidt Fornøjelse ogsaa af det, der er bittert. Dette var altsaa det andet Vindbeutleri. Det tredje og væsenligste var, at Mortche eller Martin egenlig sad i smaa Kaar, men slog forholdsvis stort paa. Han var nu engang ligesaa sangvinsk, som Simon var melankolsk, antog, at Vorherre nok vilde sørge for ham, blot han holdt sig rask og munter. »Jeg bliver dog aldrig rig nok til at efterlade min Søn og Datter Noget,« sagde han sædvanlig, »lad dem saa have en glad Ungdom med min Kone og mig og lære at omgaas Folk, og efter min Død ville de gjøre, som jeg gjorde efter min salig Faders Død: jeg fik det Brød, jeg skulde have. Hvad nytter det at være kritlich og sætte sig graa Haar i Hovedet før Tiden?« Det kunde Simon Levi ifølge sin Natur ikke tilgive, tilmed da Broderen som Følge af denne Filosofi aldrig havde Noget eller i hvert Fald kun meget Lidt tilovers til Søsteren Gidel, men lod Simon ene sørge for hende. Naar Tanken gik i den Retning, sagde Simon til Gidel: »Din Broder Mortche.«

Af alle Tegn paa, at Mortche eller Martin slog for stort paa, var intet Simon mere ubehageligt end, at han om Sommeren havde Mar-

Digitized by Google

kiser. Simon boede i en lav Stueetage paa Skyggesiden, Broderen i en 3dje Etage paa Solsiden, og Simon følte derfor ikke, at Broderen kunde være synderlig plaget af Sol; men Et vidste i alt Fald Simon, og det var, at hans Forældre og Bedsteforældre ikke havde havt Markiser. Disse tre hvide Markiser udenfor Broderens Vinduer vare for ham som Flag, der vajede betydende om en unaturlig Ærgjerrighed, Glæde eller Lystighed, og aldrig kunde han gaa forbi uden at se op og mumle: »Markiser! Vore Owaus Owauseinu*) Markiser!« — Men det var Altsammen en dulgt Mumlen, Simon var en fattig Mand.

Imidlertid vare Mortches eller Martins Børn blevne fuldvoxne, og han talte om, at hans Søn Frederik — i Synagogen var han ved sin Fødsel bleven kaldt Schlaumo, efter Bedstefaderen; men Schlaumo eller Salomo kan ordret oversættes ved Frederik — skulde overtage Forretningen, og samtidig blev der saa smaat talt om, at Frederik var forelsket i den smukke Rikke Jacobsen. Smuk var hun, og en livlig, god Pige havde hun ogsaa Ord for at være; men det var det Hele; thi Jacobsen kunde netop slaa sig igjennem. Men dette lod ikke til at bekymre Mortche eller Martin; han sagde: »Hvor Meget fik jeg med min Kone?« — Nogen fuldfærdig Forlovelse var det ikke; men man »talte om« de to unge Folk, og Simon Levi kunde, da han ogsaa kjendte den unge Pige,

*) Fædres Fædre.

Digitized by Google

ikke lade være at føle Noget derved. Han udtalte sig imidlertid ikke derom til Tredjemand; men til Gidel sagde han, første Gang Sagen var paa Bane: »Wenn zwei Meisim tanzen, wer bezohlt die Leisim?« *) Hans Mening var, at eftersom Frederik var et kjønt og flinkt, men uformuende Menneske, burde han gjøre et godt, d. v. s. formuende Parti. Men det er i Grunden et Spørgsmaal, om Simon Levi havde denne Mening uden med Forstanden; af Hjertet kunde han enten blot ønske de to unge Folk god Lykke eller ogsaa, fordi han selv var saa overset, være fornøjet med, at Broderen ikke blev knyttet til en rigere Familie og saa fik fuldstændig Ret med sit »Vindbeutleri«.

Saaledes stode altsaa Sagerne paa det mærkelige Tidspunkt, da Simon Levi fik Budskab om sin store Arv.

Denne Nat sov Simon ikke meget. Saasnart han var fjernet fra Lyset, der havde skinnet paa den Fremmede, og fra Gidel, der havde set og hørt ham, tabte Sagen i Tilforladelighed, og han maatte gjenfrembringe den ved Hjælp af Sandsynlighedsberegninger eller rettere ved Overvejelse af det Usandsynlige i, at Nogen her skulde kjende Philpots og vide Noget om hans Ungdomsforhold til ham, Levi, og betjene sig deraf til en grusom

*) ɔ: Naar to Døde danse, hvo betaler saa Musikanterne

Digitized by Google

Spøg. Men hvergang Sagen saaledes blev ham sandsynlig, blev den igjen for stor til at kunne være rigtig sand, og en ny Uro fremkom ved Tanken om, hvorvidt han havde Ret til næste Dag, Sabbat, for at faa Vished at gaa til Udenrigsministeriet i en Forretningssag. Han beviste for sig selv, at Synden egenlig ikke var stor eller i det Mindste var tilgivelig, og faldt i en kort Blund derved; men da han vaagnede og stod op, kom Betænkeligheden igjen. Dels blev han angst ved Tanken om at staa overfor en Mand, der vilde give ham en pludselig, afgjørende, maaske sønderslaaende Vished, dels havde han en overtroisk Følelse af, at Rigdommen kunde svinde bort, hvis han i ringeste Maade fristede Gud og greb efter den netop paa Sabbaten.

Da han paa samme Tid som ellers kom til Synagogen og upaaagtet som ellers gik til sit Stade i en af de nederste Rækker i Sidegangen, sagde han til sig selv: »Øj, nu skulde der med tommelange Bogstaver staa skrevet paa mig: Her kommer en Mand paa tohundredetusinde Daler — saa skulde vi se! Hvad skulde vi se? Nej, vi skulde ikke se! De vilde spørge: Simon, hvor er de tohundredetusinde Daler?« — Hans Naboer, Folk i smaa Kaar som han selv, hilste ham med Ønsket om en god Sabbat. Da den egenlige Gudstjeneste ikke var begyndt, fik man ogsaa lidt Tid til at spørge hinanden om, hvorledes Ugen var gaaet. En trak jovialt paa Skuldren og sagde, man maatte finde sig i, hvad der blev En undt.

Digitized by Google

En anden klagede over de daarlige Tider. En Tredje sagde, at han den foregaaende Dag havde gjort en uventet god Handel og tjent tyve Daler. — »Kontant?« spurgte Simon Levi. »Ja.« — »Pyscht, det er Mere, end jeg kan sige!« — Denne Tvetydighed morede ham; men han var besynderlig tilmode: som en Kongesøn, hvis Slægt var bleven opdaget, og hvis Fødselsbeviser vare hos Kongen til Afgjørelse, eller som en Fugl, hvis Vinger skøde ud, og som snart skulde flyve op, til almindelig Forbavselse for dem, der havde trot den en lille, skrutrygget Kommissionær. Som det ofte gaar os, naar vi ret inderlig ønske Noget for os selv: at Hjertet synes at svulme af inderlig Kjærlighed til Gud, der kan give os det Attraaede, saaledes blev Simon meget religiøst rørt og lovede i store, men ubestemte Træk, hvilken Mand han vilde blive for Synagogen og Menigheden. Saa kom en Mand ind, om hvem han vidste, at han ejede en halv Million. Det var en anselig, svær Mand, selvbevidst at se til, men tillige med et Udtryk af Alvor og Fromhed. Han gik op til sin Plads nær ved Bedepulten. En Jomfru, der fra Galleriet ser sin Elsker træde ind, kan ikke følge ham med mere Opmærksomhed end den, hvormed Simon Levis smaa, skarpe Øjne fulgte hvert af denne Mands Skridt. Han blev ikke modtaget af Nogen med slavisk Ærbødighed; Ingen nikkede dybere til ham end han til dem; men alligevel var der i det fortrolige Blik, hvormed de Fornemmere hilste, i den Agtelse, der

Digitized by Google

laa ligesom i Atmosfæren omkring Manden, Noget, der sagde Simon Levi, at dette ikke erhvervedes ved tohundredetusinde Daler eller Mere, men tillige ved Fødsel, Familieforhold, et helt Livs Virksomhed. Med skarp Forstandighed opfattede han sin egen Persons Begrænsning og følte, at i en vis Henseende vilde Rigdommen blive ham en Smerte. Paany og bestemtere end den foregaaende Aften stod det for ham, at Ingen skulde vide rigtig Besked om Arven, at han ikke vilde søge Rigdommens Pynt, men dens Virkelighed, og saa kom der et Øjeblik, men ogsaa kun et Øjeblik, hvor den blev ham ligegyldig.

Næste Morgen tidlig rejste han til Fabriken ved Helsingør og spurgte Carøes, om de vidste Noget. Han vilde, syntes det, nærme sig Afgjørelsen ad saa lang Omvej som mulig. De svarede, at der var kommet en Forespørgsel; men eftersom Ferdinand og hans Kone vare borte — Ferdinand havde faaet Skib at føre — vidste de ikke Andet end, at der nok var tilfaldet Ferdinand Arv fra Sydamerika.

Levi drog Vejret dybt. Her mødte han altsaa Sagen i Skikkelse af Virkelighed. Han sagde: »Jeg spør, fordi det interesserer mig, at Hr. Carøe bliver rig, og fordi jeg ogsaa faar en Smule ved samme Lejlighed.«

»Skal De da ikke dele lige med Ferdinand?« spurgte man.

»Jeg skal have en Del; men det er store Kæltringer derovre i Sydamerika, og jeg faar ikke

Digitized by Google

mere end tyvetusinde Daler. Men det er ogsaa godt! Jeg er meget godt fornøjet!«

De umistænksomme Carøes antoge det for Sandhed, og Levi følte sig sikker paa, at naar der fra denne Side blev fortalt om Sagen, vilde den blive fremstillet i den Skikkelse, han ønskede.

Men han kunde ikke forhindre, at Rygtet snart udbredte sig i Kjøbenhavn og ikke blot fortalte Sandheden, men langt overdrev den. Som klog Mand valgte han da, ikke at stille sig imod Strømmen, mens den var stærkest.

»Jo,« sagde han, »jeg arver en Million. Vil De give mig nihundredetusinde Daler for den?«

Kom En og spurgte, om det ikke var tohundredetusinde Rigsdaler, saa svarede Levi: »Vil De gjøre Nar af mig? Under De mig ikke mere end tohundredetusinde Daler? Det er trehundredetusinde Rigsdaler og Staldrum og Vognremise og Alting frit i Huset. Værs'go at besøge mig, naar jeg faar min Vognremise.«

Fiffig var han; men han havde ogsaa med snu Folk at gjøre, der ikke let tabte Sporet, om ogsaa han søgte at udviske det. Adskilligt kom imidlertid til og gjorde Folk usikre. Det varede længe, inden Pengene virkelig indløb, saa længe, at man allerede trak paa Smilebaandet ad de Guld- og Sølvgruber, som Simon Levi havde i Peru og Mexico. Da Pengene saa endelig kom, skete det ikke paa engang, men i Terminer, saa at selv velunderrettede Folk modsagde Rygtet om de store Summer. Og dengang var der endnu

Digitized by Google

ikke i Kjøbenhavn en skarptskuende Lignings-kommission, der forhindrede en ærlig Mand uden Borgerskab fra at sidde stille sammenbøjet over sine Rigdomme uden at svare Skat deraf eller endog offenliggjorde ham i »den grønne Bog«.

Saaledes fik Levi sit Ønske opfyldt. Men da saa det Hele eller Størstedelen af Arven var indkommet, grebes han af en stor Inkonsekvens. Han havde lidt saa meget, af Misundelse, af Skadefryd, af alle de Stemninger, som opkom ved Rygternes Skiften. Han var bleven rykket ud fra hele det Lag, den Klasse af Mennesker, han hidtil havde tilhørt, om ikke med Venskab, saa dog med den Slags Kammeratlighed, der kommer af fælles Vilkaar. Et Øjeblik var han blevet dem for rig, et andet Øjeblik havde han kun været en Sæbeboble med Rigdommens Farver; derpaa var igjen kommet en Slags Agtelse, den Agtelse, der socialt altid ydes en formuende Mand; men hermed var ikke fulgt Venskab og Omgang: han havde faaet Rang i en højere Klasse, men kun en titulær Rang, Personen blev udenfor, var og blev den lille Kommissionær uden Dannelse og uden Indflydelse. Smertet af dette vilde han pludselig svinge Tryllestaven og træde frem i hele sin Herlighed. Han havde paa en Højtid givet 500 Rd. til de Fattige; i den Anledning beærede man ham i Synagogen med en Mitzwo, Fuldbyrdelsen af en Ceremoni ved Thora, og da den Slags Ting ordnes i Forvejen med samme Omhu som nogen Hofceremoni, havde

Digitized by Google

han kunnet forberede sig paa Dagen og gjøre Anstalt til et stort Festmaaltid hjemme hos sig. Der manglede kun Gjæster; men dem indbød han i Synagogen. Han henvendte sig først, med Angst og Ydmyghed i Hjertet, til hin anselige, rige Mand og bad ham om den Ære o. s. v. Den anselige Mand besluttede, eftersom Indbydelsen kom i Synagogen, at gjøre en Gud velbehagelig Gjerning og nedlade sig; han svarede med sin dybe Gutturalstemme: »Jo; hvorfor ikke? For en Gangs Skyld. Jeg vil komme.« Andre svarede paa mere dannet Maade Ja, atter Andre undskyldte sig. Levi indbød ogsaa et Par Fattigere, gamle Bekjendte. En af dem havde nøje givet Agt paa, hvem han først indbød, og svarede: »Jeg er for simpel til Jert ny Kompagni. Lige Børn lege bedst.« Der var for Simon en grum Ironi i de sidste Ord, og mod Sædvane havde han ikke et Ord rede til Svar.

Selskabet begav sig hjem til ham, og egenlig gik Alt meget ordenligt, undtagen for Simon. Han kunde atter og atter sige sig selv: »Jeg er en Mand paa tohundredetusinde Daler«; men han var ikke istand til at skyde sig selv personlig i Vejret og udføre en Værts Rolle med Frihed. Han vidste, at Værten vel er den Ringeste i sin Stue, men dog tillige den Første, at han skal hædre den mest ansete Gjæst paa den rette Maade, o. s. v. Men hvergang han med en Værts Ret vilde nærme sig hin anselige Mand, følte han sig som i Skyggen af et Taarn, der ragede op over

Digitized by Google

ham, ikke blot i Forhold af 500,000 til 200,000, men med det Ubeskrivelige, mange Aars Avtoritet. Uvilkaarlig var han efter nogle Minuters Forløb kommen til at staa i en Krog, i Samtale med den fattigste Gjæst. Han følte det Skjæve i sin Stilling og greb enhver Lejlighed til at komme ud af Stuen og være borte fra det Hele. De to aldrende Søskende havde et skrækkeligt Øjeblik i Sovekamret. Man skulde gaa tilbords, og Simon mente, at Gidel skulde gaa ind og tage den fornemme Mand. Gidel vilde nok gaa ind, men mente, at den fornemme Mand maatte tage hende; »men hvis han ikke gjør det, Simon?« — »Hvis han ikke gjør det?« sagde Simon blegnende af Angst og Vrede og ude af Stand til at røre sig. — »Simon leb,« sagde endelig Gidel, »tilbords maa de. Gaa Du ind og sig til ham: Seid mauchel*), og før ham tilbords.« — Simon svarede efter nogen Tøven: »Jeg vil gaa ind og sige ham: Seid mauchel, og naar han ikke vil være mig mauchel — na! saa lever jeg dog imorgen, hvis det er den almægtige Guds Vilje!«

Ved Bordet kunde naturligvis ikke indtræde den Selskabelighedstone, som beror paa Fællesskab i aandige Interesser. Hvor høj Betydning Religionen end har, er det dog hverken i Kirken eller i Synagogen, at man iflæng skal vælge sit Selskab. Men der vil blandt tilfældig sammenførte Jøder i Reglen være noget Fælles, som Under-

*) Undskyld.

Digitized by Google

holdningen kan ty til, og det er Interessen for »polske« Historier. En besynderlig Naivitet blandet med Fiffighed, Uforskammethed, slaaende, funklende Vid, Selvironi, synes fortrinsvis at udmærke de polske Jøder, og Anekdoter om dem spredes fra Leipzig Messen ud over alle de Lande, hvor Jøderne forstaa det Jargon, den Blanding af Tysk og Hebraisk, som kaldes »Mauscheln«, og som ved sin ejendommelige Rhytmus og sine Ordspil giver disse Historier deres egenlige Kryderi. Under Maaltidet, som i Førstningen var tavst og stift, begyndte først En at fortælle sin Sidemand en saadan Historie, en Anden huskede en, som ogsaa var god, og en Tredje havde hørt en ny. Snart var man saa gemytlig, som fælles Latter kan gjøre et Selskab. Den anselige Mand gjorde ikke Fordring paa at føre Ordet, men tillod godmodig, at man morede ham med at fortælle. Ved at iagttage denne Sagernes lykkelige Gang svømmede Simon Levi i Henrykkelse og begyndte at tro sig en sand Balboes, en stor Vært. Men Skæbnen vilde, at han af ganske Lidet skulde styrtes fra sin Højde. I et kristent Bordselskab, hvor der blev fortalt saa muntre Historier, vilde Stemningen stige og blive forhøjet af Vinen. Men Jøderne drikke meget lidt. De komme ikke let ud af deres Natur, ud af den hele Besindighed, passende for praktiske Folk og for religiøse Folk, som vide, at Maaltidet skal endes med en værdig Fremsigelse af den lange hebraiske Takkebøn. Man ophører aldrig ganske at være en

Digitized by Google

Menighed, hvis religiøse Præg er blandet med et nationalt. Derfor skete det, at den Gemytlighed, som de polske Historier havde fremkaldt, slog over i en vis hjertelig, fortrolig Tale om jødiske Forhold i Almindelighed, om Jødernes Skæbne her og i andre Lande. Etsteds var der en Forfølgelse at omtale, et andet Sted havde en eller flere Jøder svunget sig højt. Jødernes Fejl bleve omtalte, og som Exempel blev nævnet En, der etsteds udfordrede de Kristne med sin Rigdom, altid vilde trænge sig frem, intrigerede, gjorde sig vigtig, men var bleven ydmyget.

Den anselige Mand tog nu Ordet og sagde: »Geschieht ihm Recht! Hrutzpo!*) Der skete ham ganske Ret! Man stiller sig ikke paa Taaspidserne, om ogsaa man er en rig Mand. Penge er Meget. Penge er ikke Alt.«

Den anselige Mand tænkte maaske ved disse Ord aldeles ikke paa Simon Levi, og de Andre heller ikke, i første Øjeblik. Men Simon fornam dem strax som en Hentydning, og mulig var det Udtrykket i hans Ansigt, der bragte de Andre til at høre Ordene endnu engang. Selve Samtalens Natur havde hidført en Pavse; nu blev den pinlig, og Ingen kunde komme ud over den. Der faldt et Vink om, at det var Tid at bensche (sige Bordbønnen), og Simon kom derved ud af den Art Stivkrampe, som havde betaget ham. Men han forglemte sig i den Grad, at han, i Stedet for at

*) Uforskammethed.

Digitized by Google

indbyde den Værdigste eller Fornemste til at sige Bønnen for, selv sagde den. Medens han med alle ydre Tegn paa Devotion, med lukkede Øjne og gyngende Overkrop, fremsagde Bønnen, huskede han sin Fejl, fortrød den, men var dog paa en Maade tilfreds med den, af Trods og Vrede, tænkte paa sin Rigdom, fandt den utilstrækkelig, var ulykkelig.

Da det Hele var forbi og Gjæsterne vare gaaede, sagde Simon Levi efter en lang Tavshed til sin Søster: »Na, en Gang er ingen Gang! En Gang har jeg været meschugge*).« Efter ny, lang Tavshed tilføjede han med den besynderlige jødiske Selvironi: »Hør, Gidel, ved Du hvad? Jeg forstaar det ikke. Man siger jo, at Lykken er en Nekeivo**). Nu, hun skal være velkommen! Men hvad vilde hun hos mig? Jeg forstaar det ikke. Hvorfor gik hun ikke heller til en ung, smuk Mand? Kan Du forklare mig det?«

Gidel svarede: »Vil Du vide det, Simon?«

»Om jeg vil vide det! Hvorfor spør man? Kan Du svare?«

»Fordi en ung Mand maaske vilde beholde Alting selv; men Du kan give unge Mænd.«

»Um!« sagde Simon og kom pludselig tilbage i en Tankeretning, der slet ikke var ham behagelig.

---

*) Gal. — Men der er noget uoversætteligt Komisk i Ordet meschugge.

**) Kvinde.

Digitized by Google

Længe før han fik alle tohundredetusinde Daler under Laas og Lukke, strax ved første Indbetaling, var et pinligt Spørgsmaal indtraadt for Simon Levi. Det var om Maser. Ifølge Loven skal man give Tiendedelen af, hvad man erhverver, til de Fattige, og der er mange flere Jøder, end man tror, som den Dag idag efterkomme denne rent moralske Lov. Men da Simon Levi begyndte at tænke paa denne Pligt og anstille Betragtninger derover, syntes der ham en stor Forskjel mellem, om en Mand sad i et jevnt Erhverv og deraf aarlig gav Tiende, eller om han pludselig fik en stor Driftskapital. Skulde han ifølge Lovens Bogstav give Tiendedelen af den hele Kapital, altsaa 20,000 Rd., eller aarlig Tiendedelen af Kapitalens Renter? Tilsyneladende vilde Resultatet i begge Tilfælde blive et og det samme; men Regningen var denne: Hvis jeg paa engang giver 20,000 Rd., saa maa jeg fremtidig hvert Aar endvidere give Tiendedelen af Renterne af de øvrige 180,000 Rd., hvorimod, hvis jeg beholder de 20,000 Rd., saa kan jeg aarlig give Renterne af dem, og det kan da forslaa for det Hele. »Tyvetusinde Rigsdaler paa engang!« tilføjede Simon ved sig selv. »Hvilken retskaffen Kjøbenhavner vil give 20,000 Rd. paa engang, fordi han faar en Smule Arv fra Sydamerika? Hvem vilde være nærmest dertil? Min Broder! Trænger han? Har han ikke Brødet i Huset? Fik han tyvetusinde Daler, han vilde flyve op og skrige Kykiliky som en Hane og træde mig paa

Digitized by Google

Nakken og være den Første i Familien, og saa vilde han spekulere med mine Penge og ruinere sig selv, den Vindbeutel!«

Men hermed var Sagen ingenlunde afgjort. Sæt ogsaa, at hans Angivelse kunde staa som officiel overfor Vorherre, at han med Rette kunde betragte sig som ansvarlig og skatskyldig Ejer af ikkun 20,000 Rd. og beholde Resten ganske for sig selv, saa havde han dog anbragt Pengene saaledes, at han af nogle fik 5 eller 6, undertiden 7 pCt., af andre ikkun 4 pCt. Hvilke af disse vare Vorherres? Den officielle Rentefod var 4 pCt.

Endelig blev Sagen fuldstændig indviklet ved en sidste Omstændighed. Vi have set, at Levi paa hin Højtid gav 500 Rd. til de Fattige. I Forvejen havde han givet sin Broder Mortche eller Martin 1000 Rd. og trot at gjøre en god Handel derved. Broderen var kommen til ham, og med den Lethed, Frotrolighed eller Nedladenhed, som Simon ikke kunde modstaa, havde han faaet ham til at tale og indrømme, skjønt ubestemt, at Arven var en ganske god Sum Penge. Saa havde Broderen ganske som i Forbigaaende hentydet til en Vexel paa 1000 Rd., han skulde betale, og Simon havde, for ikke at bøde med en højere Sum for sin uforsigtige Tale, strax sagt til Broderen: Lad det være Maser.« Og saa havde Broderen taget derimod, tilsyneladende hjertelig tilfreds, men overbevist om, at der var meget, meget Mere, at Simon for Gud stod i Gjæld til ham.

Digitized by Google

Dette var altsaa 1,500 Rd., og desuden havde Simon i Stilhed givet hist og her nogle Summer til Beløb af et Par hundrede Rigsdaler, hvilke han knap nænnede at sætte Vorherre paa Regning, fordi denne Velgjørenhed havde foraarsaget ham selv Glæde; men han førte dem dog tilbogs. Ialt ca. 1,700 Rd.

Hvis man nu har Taalmodighed til at gjøre en Talberegning, saa vil man se, at — Levis officielle Angivelse af Arven til 20,000 Rd. forudsat som rigtig — hans Aars-Indtægt af Arven, efter 4 pCt.-Rentefoden, var 800 Rd.; han stod altsaa ifølge denne Regning i Forskud for Vorherre med ikke mindre end 900 Rd.

Endog hvis Renten af de 20,000 Rd. blev ansat saa urimelig højt som til 7 pCt., altsaa til 1,400 Rd., stod han i Forskud med 300 Rd.

Og det eneste Ubehagelige ved denne gunstige Status var, at den kun var officiel, at Samvittigheden kunde gjøre en anden Regning og ikke havde anden Undskyldning end, at siden han ikke havde den hele Fornøjelse af Rigdommen, burde han heller ikke betale hel Skat af den. Men der er maaske mangen æret Medborger, der ved Selvangivelse til Indkomstskat kommer i i et lignende Dilemma overfor Spørgsmaalet om, hvad der er Formue, og hvad der er Indtægt, hvor højt han efter sin Følelse bør beskattes, og hvor højt Ligningskommissionen vilde tro at kunne sætte ham.

Digitized by Google

Urolighheden ved at bære paa to forskjellige Regnskaber, der aldeles ikke vilde stemme, forblev i Levis Sind og bragte ham undertiden til at gjøre Ting, man ikke kunde forstaa. Saaledes kom han engang op paa en Maleri-Avktion, ikke for at kjøbe, men for at være mellem Godtfolk og faa sig en Passiar, eftersom han nu saa ofte kjedede sig. Deroppe var en Kunstkjender eller Kunstynder, som ved at støde sammen med Levi og se paa ham vel ikke tiltroede ham Kunstbegejstring, men antog, at han var Kjøber. Han fortalte Levi, at især nogle af Malerierne fortjente Opmærksomhed; Kunstneren var død, havde i levende Live stridt mod Forladthed og Fattigdom, og nu først erkjendtes hans Talent. Levi kjøbte paa engang for over tusinde Daler, hvilket dels kom af, at han med Et følte sig mindet om Maser og i Kunstnerne saa nogle af de Fattige, han strengt taget skyldte Penge; men dels vilde han ogsaa lade den Kristne se, at man ikke forgæves gjorde Appel til en Jøde, og endelig havde han saa mange tomme Vægge hjemme. Strax efter indfandt sig den urolige Uvished om, paa hvilken Konto de tusinde Daler skulde sættes. Vare de nyt Forskud for Vorherre eller Afbetaling paa Gjælden eller ingen af Delene, eftersom han dog selv havde faaet Malerierne? Men, som han ganske rigtig sagde til sig selv, vilde han nogensinde for sin egen Persons Skyld have tilladt sig den Overdaad at kjøbe Malerier? Vilde han ikke

Digitized by Google

ladet sig nøje med Kobberstik eller Lithografier? Paa hvis Regning kom altsaa de 1000 Rd.?

Hans Forstand, der kun altfor godt kjendte Loven, gav Svaret overordenlig klart og ubehageligt; hans Sind hyllede sig i Dunkelhed og fandt Skjul, men aldrig tilfulde.

Hvis et Menneske bestandig skulde tænke paa sin Overtrædelse eller sit Mellemværende med Vorherre, maatte han enten bringe det til fuldstændig Afsoning eller gaa fra Forstanden. Den milde Natur, der har gjort os skrøbelige, har ogsaa til en vis Grad givet os et Middel imod Skrøbelighedens Angst: vi kunne tænke paa andre Ting. Og Simon Levi fik for en Stund andre Ting at tænke paa, nærmest som Følge af selve Malerikjøbet. Det henledede paany Folks Opmærksomhed paa ham og hans Formuenhed, og man kom til det Resultat, at han var meget rig, men ikke forstod at omgaas Penge. Man mente, kort sagt, at han havde en Schrull*). Dette foranledigede, at en Mand henvendte sig til ham med et Forslag. Der var en meget fornem, men ogsaa meget forgjældet Person i Udlandet, som vilde rejse et Laan og give Pant, rigtignok kun paa 6te eller 7de Prioritet i sine Ejendomme; men den regerende Fyrste, hans Slægtning, som ikke netop vilde garantere Laanet, interesserede sig dog for det og vilde gjøre vedkommende

*) Et Ord, hvis Mening ligger omtrent midtvejs mellem Overspændthed og en Skrue løs.

Digitized by Google

Laangiver til Ridder. Trods al Simon Levis Forstandighed blussede det i hans Sind ved denne Fristelse. Hans Rigdom havde hidtil givet ham saa ringe Tilfredsstillelse, saa lidt baade af ydre Agtelse og indre Ro. Selv i sin Familie var han ikke sikker paa at være den Første; hans joviale, velvoxne Broder, der tog imod hans Penge, behøvede kun at vise sig for at rage op over ham. Men hvis han fik en Ridderorden! Hvis det stod i Aviserne, at Partikulier S. Levi allernaadigst var udnævnt til Ridder af den og den Orden! De, som kjendte ham, vilde spørge, hvad han da havde gjort. »Naa, saa spør de! Folk bli'er ogsaa kjede af at spørge, naar de ikke faa Svar. Lad dem pille derved. Efter nogen Tids Forløb sidder Ordenen dog ganske fast og ser ud som en anden Fortjeneste. Og naar jeg om Schabbas kommer med Gidel under Armen fra Schulen*), og vi gaa op ad Nørregade til Volden, forbi Brandvagten, saa maa Brandvagten præsentere Gevær, og gaa vi rundt til Amalienborg, saa maa Garderne med deres store Huer præsentere Gevær! Der er ingen Snak! De maa! Hvilken S'hrie**) for Gidel, Stakkel, at opleve det! Og kommer jeg til min Broder — Narrestreger, naar det har staaet i Aviserne, maa han respektere det, og tænker han, saa tænker jeg med og siger til mig

*) Synagogen.
**) Frydefuld Begunstigelse.

Digitized by Google

selv: Naar man er en Kōtzin*), kan man kjøbe en Orden, — hvad gjør Du mig saa?«

Det undgik imidlertid ikke Simon Levis Opmærksomhed, at naar en simpel Kommissionær henvendte sig til ham i en saadan Sag, saa maatte der være noget ikke ganske Rent ved den i finansiel Henseende. Det var ham tydeligt, at han skulde tabe Penge; han vilde blot se klart og vide, hvor megen virkelig Sikkerhed der var, og hvor Meget der skulde gaa i Løbet. Da Underhandlingerne begyndte, vilde man ikke rigtig ud med Sproget, rimeligvis fordi der slet intet Solidt var, og saa viste sig en ny, uventet Vanskelighed. Da man paa vedkommende Sted fik nøjagtig Underretning om, hvem der skulde have Ordenen, blev man betænkelig. Forholdene vare af den Art, at man i Øjeblikket ikke vilde prostituere sig ved at dekorere en Mand, der vel, som det syntes, var ærlig og uberygtet, men var en lille Jøde i en af Smaagaderne, ikke engang en Vexeler, endsige Bankier. Herom fik Levi dog Intet at vide. Man holdt ham hen for dog maaske, hvis alt Andet slog fejl, at bruge ham. Vedkommende fornemme Person tilskrev ham endog flere nedladende Breve, hvori han hentydede til, hvor smukt det vilde være, om han, Levi, først indlagde sig Fortjenesten og saa ventede Lønnen. Men saa dum var Simon Levi ikke.

*) Rigmand.

Digitized by Google

Imedens Levi var beskæftiget med dette Fata Morgana, kom han ogsaa i Ro med sin Samvittighed. Han besluttede at stifte et Legat; efter hans Død skulde der oprettes en Stiftelse for gamle Jomfruer, som skulde bære Navnet: Ridder S. Levis og Søster Gidel Levis Stiftelse. Engang hvert Aar skulde der holdes en særlig Gudstjeneste, hvorved hans Navn skulde mindes og en Sang afsynges. Han nød i Tankerne Ceremonien, som om han var tilstede. Med Hensyn til sit Regnskab sagde han da til sig selv: »Svirer jeg? Drikker jeg? Spiller jeg? Vil jeg øde de Penge, Vorherre har sendt mig? Saa lidt vil jeg øde dem, at der skal blive flere! Hvor kunde Han, med Respekt at sige, have faaet en bedre Bestyrer end mig, naar bare jeg ogsaa maa have en Smule min fri Vilje?«

Dette var en lykkelig Tid for Levi; men som al Lykke, der er for meget grundet paa Fantasi, skulde den ikke være varig, og Stødet, der kom, førtes ikke fra en Side alene.

Et Uvejr var draget op tæt ved. Simons Broder Mortche eller Martin var nu engang af en sangvinsk Natur, og de tusinde Daler, han havde faaet, tilligemed Forvisningen om betydeligt Mere, der i Øjeblikket blev forholdt ham, bragte ham til at spekulere. I Stedet for at overgive Forretningen til sin Søn og lade ham gifte sig tog han selv fat med ny Iver, »for at Søn og Svigerdatter skulde gaa ind til noget Betydeligt«. Ved en saadan Lejlighed er Planen meget simpel:

Digitized by Google

man kjøber paa Kredit i store Partier, og man skaffer sig en forholdsvis stor Fordel ved at sælge paa Kredit i mindre Partier, og saalænge Ens udestaaende Fordringer rigtig komme ind, er der et virkeligt Overskud. Omstændighederne vare Mortche gunstige; Folk gave ham Kredit, dels fordi han var godt lidt, dels fordi man baade her og i Hamborg antog, at hans Broder stod bagved. En Tidlang indkom ogsaa hans Tilgodehavende saa promte som ved et Uhrværk; han betalte sine Kreditorer, fik ny Kredit, udvidede sig. Han havde taget Borgerskab som Grosserer. Nu skulde Sønnen være hans Kompagnon; der blev officielt friet hos Jacobsens, og Brylluppet fastsattes til Efteraaret. Saa blev der megen Festlighed i de to Familier. Simon Levi saa Broderen alt mere true med at blive »Familiens Første«, men fandt sig deri og deltog med stille Værdighed i Festlighederne: hans Blik var fæstet paa det kommende Ridderkors.

Men pludselig gik et hamborgsk Hus fallit, og derved faldt en af Støtterne for den store, men skrøbelige Bygning, Mortche Levi i Hast havde rejst. Faren laa ikke blot i, at man skyldte dette Hus Penge, men ogsaa og væsenlig deri, at det havde været indviklet med en Mængde Kjøbmænd i Provinserne, Huset M. Levis Debitorer. Hvor mange af dem vilde staa? Hist og her var det øjensynligt, at man kunde frelse sine Penge ved at behandle vedkommende Kjøbmænd skaansomt eller endog hjælpe dem over Krisen.

Digitized by Google

Kort sagt: Huset Mortche Levi behøvede Penge og atter Penge.

Hvo var nærmere end Simon? Mortche gik ogsaa strax til ham, men i en højst ulykkelig Stund; thi Simon havde netop faaet at vide, at den fornemme Person havde hjulpet sig ad anden Vej: det lysende Ordenskors var forsvundet fra Synskredsen, han sad i Mørke, ligesom sunken ned i en dyb Brønd, og følte sig ynkelig lille, vred paa Skæbnen, vred paa sig selv, fordi han havde haabet, trot og været en Beheimo*).

Mortche saa et mørkt Ansigt, men antog, at Simon vidste om det Indtrufne, og var selv fra gammel Tid vant til den Kjendsgjerning, at en Mand, der skal ud med Penge, er som Is og lempelig maa tøes op. I dette Tilfælde antog han dog, at der ikke behøvedes store Anstrengelser. Han havde ikke tabt den stolte Følelse af at være Grosserer. Han følte sig overbevist om, at hans »Hus« egenlig var godt og hans Forretning »smuk«; der behøvedes ikke en Gave, men et Laan, som kunde hjælpe ham ud af en øjeblikkelig Forlegenhed og løfte ham endnu højere end før. Han anede ikke, at dette var det største Offer, han for Øjeblikket kunde forlange af Broderen: Simon skulde løfte ham og derved trykke sig selv endnu mere ned! Alt Haab skulde Simon opgive for sig selv og blot gjøre Broderen stor!

---

*) Været en Dumrian, ladet sig narre.

Digitized by Google

Mortche fremførte altsaa Sagen aldeles forretningsmæssig, viste Forlegenhedens Art og forlangte af Broderen, ikke en bestemt Sum, men en Tilsigelse om at ville hjælpe efter Omstændighederne, mod sædvanlig Garanti og sædvanlig Rente.

Efter en Pavse sagde Simon: »Hør nu, Mortche, jeg maa sige Dig det, Du er ingen solid Kjøbmand.«

»En stor Nyhed!« svarede Mortche, idet han tvang sig til at le; »hvor skulde den Soliditet komme fra? Hvad vor salig Fader efterlod, ved Gud og hver Mand, og anden Arv har jeg ikke faaet.«

»Det er ikke det,« vedblev Simon; »det er ikke det, at Du er en Dalphen*); mangen Mand begynder med Ingenting; men han venter med at slaa ud, til han har Noget. Da Du var en lille Mand, skulde Du have tre store Markiser, og da Du fik Lidt mellem Hænderne, skulde Du give Kredit herfra til Ringkjøbing og fra Skagen til Neumünster — spærre Øjnene op paa Folk over det hele Land, pyscht!«

»Naa,« svarede Broderen, »naar det efter Himlens Vilje gaar en Mand skjævt, maa han høre Noget. Jeg har gjort mit Bedste; men maaske har jeg fejlet. Jeg har fejlet. Oschamti, Bogadti**) .... skal jeg sige hele Ramsen, Simon?«

*) Uformuende.

**) Begyndelsesordene af den store jødiske Syndsbekjendelse.

Digitized by Google

»Du skal ikke sige hele Ramsen. Hvem er jeg? En Synder for Gud. Du skal kun indrømme mig det, at Du er ingen solid Kjøbmand.«

»Det har jeg sagt. Men nu siger jeg endnu en Ting, Simon: Jeg har trot, at Du var et godt Menneske.«

»Naar man giver sin sidste Skilling bort, er man et godt Menneske.«

»Det er der ikke Tale om. Du kan gi'e eller lade være at gi'e — skjønt, hvem taler om at gi'e? Du kan laane eller lade være at laane. Men Du tør ikke bebrejde Din Broder Noget, naar Vorherre har rørt ved ham.«

»Jeg bebrejder ikke! Jeg siger ikke Andet end, hvad jeg kan forsvare for Gud: Du er ingen solid Kjøbmand. Og hvorfor siger jeg det? For at bebrejde Dig det? Vorherre bevare mig! Hvad kan Du gjøre derfor? Saadan er Du. Men naar Du selv kommer og siger, jeg skal hjælpe Dig, saa siger jeg: Mortche, jeg kjender Dig. Hvad der staar paa Debet-Siden, ser Du rosenrødt, og hvad der staar paa Kredit-Siden, ser Du liljehvidt. Det er Din Natur; jeg bebrejder Dig det ikke. Jeg bebrejde? — Men naar jeg skal sætte min Smule Penge i Din Forretning, saa vil jeg ikke forlade mig paa Dine Beregninger — ikke fordi Du vil narre mig, men fordi Du s e r paa Din Maade — og derfor siger jeg: Lad et Par Forretningsmænd, virkelige Forretningsmænd, opgjøre Din Status, lad Alting blive klart og lyst som Dagen, og saa vil vi se.«

Digitized by Google

Mortche kunde ikke for sig selv nægte, at der var nogen Billighed deri, endskjønt han naturligvis langt vilde have foretrukket, at Sagen var gaaet stille af og ingen Fremmed havde faaet Adgang til hans Bøger. Han havde nu ogsaa en Anelse om, at selv naar Simons foreløbige Betingelse blev opfyldt, vilde Sagen ikke gaa ganske glat. Men han havde ikke Andet at gjøre. At søge Hjælp hos Andre og derved tilkjendegive, at hans Broder ansaa hans Stilling for haabløs, vilde strax føre ham i Fordærvelse.

Inden han forlod Huset, vilde han dog skaffe sig en Forbundsfælle til at føre hans Sag, medens han var borte. Han gik ind til Søsteren og fortalte hende, at hans Hus var i Fare. Gidel havde i nogen Tid skrantet, og hun var denne Dag meget lidende og nervesvag. Hun brast i høj Graad.

Denne stærke Medfølelse skar Simon i Hjertet som en Utaknemlighed og Tilsidesættelse imod ham. Han kunde ikke forstaa hendes Kjærlighed eller tilsyneladende Forkjærlighed for Broderen, og hun kunde vel knap forstaa den selv. Hun elskede Simon uden at tænke derover, uden at have faaet sin Kjærlighed maalt eller sat paa Prøve. Han var paa en Maade hende selv. Mortche elskede hun, ikke »fordi«, men »uagtet«, tiltrods for det, som Simon kaldte hans Vindbeutleri, men ogsaa fordi han var gift og havde Børn, samt endelig fordi Mortche i sit Væsen havde Noget, der bragte Fornøjelighed, et Pust

Digitized by Google

fra en livligere Verden, et Glimt af Poesi. Og nu vilde Verden lægge sin klamme Haand paa denne eneste poetiske Blomst, hun kjendte.

Simon fandt sig i Tilsidesættelsen, eller hans Mismod over hende var snart forbi; men han lod sig ikke rokke; han stod bag en stærk Forskansning. Til hendes bedste Argumenter svarede han: »Naar en Mand bringer mig en Sæk uden Bund og forlanger, jeg skal fylde den, saa svarer jeg: Lad sy Bund i Din Sæk, min gode Mand, og kom saa igjen. Basta!«

Kort Tid efter bragte Mortche den Opgjørelse, som Simon havde forlangt. Den var underskreven af to vederhæftige Mænd og gik ud paa, at Huset M. Levi under de forhaandenværende Omstændigheder behøvede 20,000 Rd.

Simon skreg højt som i legemlig Smerte. Dels syntes Summen ham for stor, dels havde den i Størrelse en uhyggelig Lighed med hin Sum, som han skulde have betalt i Maser, men hvoraf han kun betalte Renten. Han havde betalt mere end Renten; foruden de Summer, vi allerede kjende, havde han efterhaanden i Velgjørenhed tilføjet ikke Ubetydeligt. Han stod efter det dobbelte eller tvetydige Bogholderi, som han havde foretrukket og vænnet sig til, i anseligt Forskud for Vorherre, og alligevel blev nu den hele Sum forlangt: Maser af alle 200,000 Rd. Der var heri noget sælsomt Drillende, som tirrede ham til Modstand. Det Hele syntes ham en Sammensværgelse, hvorved man saa smaat lo i Skæget

Digitized by Google

og vilde gjøre ham til hans Broders Fodskammel. Der var noget særeget, ikke egenlig Uretfærdigt, men Underfundigt heri, som bragte det Onde i ham til at rejse sig: han vilde under den Tvang og paa den Maade ikke gjøre Godt.

Skjønt han allerede havde taget sin Beslutning, gjennemlæste han dog Papirerne med tilsyneladende stor Opmærksomhed og sagde endelig: »Det er klart og lyst som Dagen! Tyvetusinde Daler til Dine Kreditorer!«

»Ja,« sagde Mortche; »men saa er der Udsigter til, at alle udestaaende Fordringer vil komme ind.«

»Udsigter? Jo, Udsigter. Lange Udsigter. — Og hvis de ikke kommer ind? Og hvis Huset M. Levi imidlertid spekulerer og igjen kommer i Underballance? Nej, Mortche, Du er min Broder, og hvad Tjeneste jeg kan gjøre Dig, vil jeg gjøre Dig; men jeg betaler ikke Dine Kreditorer.«

»Men, Simon, saa maa jeg jo gaa fallit!«

»Saa gaar Du fallit. Man har set større Huse gaa fallit.«

Forgæves udhævede Broderen, hvilken Tort det vilde være for hele Familien, hvis han gik fallit, forgæves hentydede han til, at hans Søns Giftermaal rimeligvis vilde gaa overstyr — Simon havde faaet sit Nej sagt og tilføjede blot: »Fordi Du gjør Gjæld, skal jeg betale! Fordi der skal være Bal, skal der danses paa mit Hoved! Na, nit! Lad Alting blive fejet rent! De løber vel

Digitized by Google

ikke bort imens med Rikke Jacobsen, og har jeg en Smule, bliver der ogsaa en Smule til Din Frederik.«

»Det vil sige,« raabte Broderen, »Du vil have Rachmonus (Barmhjertighed) og give os Almisse! Jeg skal komme til Dig og faa Ugepenge af den Maser, Du har at betale! Nej, Simon, ikke endnu! Først vil jeg sælge Alt, min Smule Sølvtøj, Dynen af min Seng — hvad vil jeg ikke gjøre! — Du slaar Haanden af mig — Gud vil hjælpe!«

Den kolde Sved stod Simon paa Panden, da Broderen med disse Ord gik ud af Døren; men det Gode i ham havde ikke Magt til at kalde ham tilbage. Han vilde ikke betale Mortches Kreditorer, han vilde se ham gaa fallit; han vilde selv være den Første i Familien og saa hjælpe efter sin egen »fri Vilje«.

Trods hine stærke Ord mente Broderen dog ikke, at Alt endnu var afgjort, han stolede paa Søsteren. Men Gidels Ildebefindende var tiltaget, Smerten sløvede hende, og hun blev paa en Maade, som Mortche ikke kunde beregne, et Redskab imod ham; thi Deltagelsen og Bekymringen for Gidel var en ny og hemmelig Undskyldningsgrund for Simon med Hensyn til Broderen: Naar han saa fuldstændig, som han gjorde, tog sig af hende, kunde han vende Ansigtet bort fra mere tvivlsomme Pligter.

Digitized by Google

Men det stod skrevet i Skæbnens Bog, at netop der, hvor Simon vilde glemme, skulde han paa egen Maade blive mindet.

Der blev Intet sparet paa Gidel; hun havde ikke blot en af Byens berømteste Læger, men de bedste jødiske Vaagekoner; der blev lagt Halm udenfor Huset, for at hun skulde kunne sove. Hvergang Simon kom ud paa Gaden, gjorde det ham bitterlig ondt, at Gidel ikke selv kunde se, at hun laa syg som en Prinsesse. Der var i den Stilhed, som Vognene pludselig iagttoge nær ved Huset, noget næsten ligesaa Højtideligt som ved Forbøn i Synagogen. Men hendes Sygdom tiltog eller kom til en Krise, og Lægen erklærede, at han maatte skride til en Operation.

»Er der Fare derved?« spurgte Simon beklemt.

Lægen svarede: »Vi staa jo Alle i Guds Haand; men egenlig, overhængende Fare ser jeg ikke. Det er ikke værdt at opsætte; jeg vil komme lidt efter Middag.«

Da han var kommen igjen med sine Instrumenter og havde lagt dem tilrette, bemærkede Simon Levis skarpe Øjne, at han gjorde Korsets Tegn over dem. Skjønt man sjelden i det daglige Liv ser det Tegn blive gjort, kjendte Levi det dog næsten instinktmæssig og antog, at Lægen var bekymret med Hensyn til Operationens Udfald. Han sagde med tilspidset Mund, der saa baade indsmigrende og lidt maliciøs ud: »Undskyld, Hr. Professor, De gjorde et lille Kryds

Digitized by Google

over Deres Knive. Bliver De vred, naar jeg spør: Hvad betyder det?«

Professoren blev næsten undselig; i hans Stand plejer man ikke at bære Religiøsitet tilskue og allermindst at komme i Konflikt med Andres religiøse Følelser. Han svarede blidt og næsten undskyldende: »De skal ikke blive bange og heller ikke tage det ilde op, Hr. Grosserer. Det er blot et Tegn, jeg gjerne gjør, i min Guds Navn, naar et andet Menneskes Helbred og maaske Liv afhænger af min Haand.«

»Naa, et Tegn .... i Deres Guds Navn .... Hr. Professor,« sagde Simon i en Tone, der lød for Lægen som dum Høflighed. »Vil De ikke vente et Øjeblik, Hr. Professor? Vil De være saa artig at vente et Øjeblik?« tilføjede han strax efter og gik ind i sin Stue.

Han gav sig til at gaa op og ned med en Uro, som om han søgte Skjul, medens han sagde til sig selv:

»Was is do mehr? Hvad er der i Vejen? Simon, vær ingen Nar! Der er Ingenting i Vejen. Han er en dygtig Mand. Narrestreger, jeg kan være rolig, jeg har gjort Mit. Na, han gjorde et Tegn! Hvad er et Tegn? Et Tegn kan man sagtens gjøre; det koster ikke Noget! Kan Syge kureres ved at gjøre Tegn, saa bliver der ikke mange Apothekere. Og hvad kommer det mig ved? Tegnet schmatter*) ikke. — Men jeg kunde

*) Døber.

Digitized by Google

ikke lide det, da jeg saa det — jeg kan ikke lide det; det gjør mig benauet, jeg er benauet .... Det var, ligesom der blev En mere i Stuen. Og hvem er det? Han siger, det er hans Gud. Kemech*)! Hvis det er den rigtige Gud, er det dog min Gud. —— Adaunoi Elauheinu**), hvis det var Dig og Du stod og saa paa, at de trak og sled og skar paa min Søster Gidel for at gjøre hende rask, og Bal Hamoves***) stod udenfor, og Du saa sagde: »Hvorfor betaler hendes Broder Simon mig ikke de Penge, han skylder mig?....« Schema Jisroeil†), jeg kan ikke holde det ud, det løber rundt for mig .... Hvor meget skylder jeg Ham? .... Narrestreger med det Legat efter min Død! Hvis Han vil have sine Penge og kurere Gidel, maa jeg betale i levende Live — hvor meget er det?«

Han aabnede en Skuffe, fremtog Papirer og gav sig til at regne med stor Omhyggelighed, vistnok aldeles mekanisk; thi han kjendte jo Facit, og Spørgsmaalet var kun om at tage en Beslutning.

Lægen aabnede Døren, saa med Forundring eller Forbavselse Simon Levi endog i et saadant Øjeblik sidde ved Papirer og regne, og sagde:

*) Indskrænkede Menneske, Dumrian.

**) Vor Herre, vor Gud!

***) Dødsenglen.

†) Hør, Israel! Jødernes store Paakaldelses- og Angstraab.

Digitized by Google

»Om Forladelse, Hr. Grosserer; men jeg kan ikke godt vente paa Dem, især hvis De har mange vigtige Forretninger.«

»Vigtige Forretninger? Det er en vigtig Forretning! Vigtigere, end De tror! Nu kommer jeg.«

Han lukkede Øjnene og næsten hele Ansigtet fast sammen og sagde: »Nu er det gjort.«

Derpaa gik han ind til Søsteren og sagde: »Gidel, min Søster leb, lad ham nu komme til, i Herrens, den almægtige Guds Navn. Jeg siger Dig, Du bliver rask.«

»Hvordan kan Du sige det saa vist?« sagde Gidel blidt og rystende af Angst, idet hun beredte sig.

»Hvordan jeg kan sige det? Hør efter, Gidelche, læg Dit Hoved herop, saadan . . . .«

Og hviskende ind i hendes Øre sagde Simon Levi: »Jeg har betalt Maser. Din Broder Mortche skal have de tyvetusinde Daler, han skal være den Første. Jeg skylder Vorherre dem, han vil være tilstede — skjønt ikke saa mange; men han skal have dem, alle tyvetusinde, for Din Skyld. Nu behøver Du ikke at være bange, Gidelche, og jeg er heller ikke bange.«

»Simon,« sagde Gidel, »Gott soll Dir benschen! Gud skal velsigne Dig!«

Digitized by Google

Fra den Tid af blev Simon Levi meget lykkeligere end før; han havde Fred i Sindet, var paa sin Maade munter og spøgefuld i daglig Omgang, blid og velgjørende, saa at han erhvervede sig det gode Navn, man, som alt anført i Begyndelsen af denne Beretning, skal have tilkjendt ham. Han kom ogsaa til Anseelse, skjønt ikke i en stor Kreds. Da Broderens Sager vare ordnede og Forretningen igjen gik godt og mere solidt end før, blev Sønnen Frederik gift med Rikke Jacobsen. Det var et stort Bryllup, og da Simon saa Bruden i det hvide Slør under Hruppen*) og sin Broder med Lystighed træde Glasset itu og sin Søster og Folk omkring pyntede og højtidelige, og han saa tænkte, at dette skjønne Syn for en ikke ringe Del var hans Værk, lukkede han Øjnene og sagde: »Jeg takker Dig, almægtige Gud, for, at Du tog de 20,000 Daler fra mig, og Du skal i Fremtiden faa Alting ærlig og Mere til!«

Ved Bordet blev der holdt Taler, først for Brud og Brudgom, saa for Brudens Forældre; men da derpaa den, det tilkom, rejste sig for at udbringe Brudgommens Forældres Skaal, afbrød Mortche ham høflig og sagde: »En Skaal skal først. Min Broder Simon gaar foran. Hvorfor skal vi nægte det, som Enhver ved? Dette er hans Værk. Mine Børnebørns Børn skal velsigne hans Navn. Derpaa vil vi Alle raabe Hurra!«

*) Baldakinen, hvorunder Vielsen foregaar.

Digitized by Google

Da Simon begyndte at komme sig af sin Rørelse, følte han noget Blødt om sin Hals og noget Varmt ved sin Kind. Det var Bruden.

Saadan gaa det Alle dem, der ikke selv have Børn!

Digitized by Google

II

LEVI OG IBALD

(1883)

Digitized by Google

Digitized by Google

Efterdi Simon Levi er bleven betragtet ikke som en digtet, men som en virkelig Person, der gaar omkring imellem os og har vist mig den Godhed et Par Gange at diktere sig selv i Pennen, har det ikke kunnet undre mig, engang imellem at modtage Breve med Forespørgsel om ham. Rigtignok spurgte ingen af de ærede Brevskrivere om hans Bopæl, man forlangte ikke at gjøre hans personlige Bekjendtskab; men med deltagende Hjertensgodhed ønskede man at erfare, hvorledes det videre gik ham. En meget æret, aldrende Herre skrev gjentagende — sidste Gang endog med nogen Uvilje »paa Literaturens Vegne« — at der skete en Forsømmelse, naar vi nu engang havde en saadan Mand og jeg kunde sætte ham i Stil og ikke gjorde det. Derpaa svarede jeg ikke, men fandt i mit stille Sind, at man var meget urimelig. Sæt ogsaa, at jeg havde Tid og Lejlighed til at gaa om og passe paa Hr. Levi, lytte og lure og nedskrive Alt, og at jeg saa vilde offenliggjøre det uden Diskretion, saa maatte

Digitized by Google

der dog, før man lod Noget trykke, ske Noget, der var Trykning værdt. Ganske smaa Ting tør unægtelig trykkes, men helst i Sammenhæng med noget Betydeligere, der hæver dem frem. Men hvor tidt skal vel noget Betydeligt hændes en Mand i saa smaa borgerlige Forhold som Hr. Levi? Er det ikke allerede Meget i en saadan Mands Liv, at han kom til at spille en Rolle i Familierne Krogs og Carøes Historie, og at han fik Arv fra Phillips og kom til at give Maser? Dernæst, selv om Noget indtraf — og Noget er unægtelig indtruffet — vilde det formentlig ikke gaa an at fortælle det som Dagsnyt i et Blad; det burde, som den aldrende Herre rigtig skrev, sættes i Stil, og Sligt tager Tid. Nogen Tid bør endvidere hengaa, for maaske at medføre, at det Skete indhylles i et Halvlys, der gjør godt. Endelig kommer til, at ikke ethvert Øjeblik er lige gunstigt for en Meddelelse som denne om Simon Levis Kampe og Skæbner. Jeg ved virkelig ikke, om Øjeblikket nu er heldigt; men jeg vil antage det og gaar da lige til Sagen.

1.

Efter de store Forstyrrelser og de stærke Sindsbevægelser, der vare i Kampen om at give Maser, var Simon kommen til Ro eller til Leje i Forholdene. De vare de samme som forhen

Digitized by Google

og dog noget forandrede. Han var stadig for Samfundet den ubetydelige Mand, der ved Tilfælde var blevet rig og ikke kunde træde synderlig i Tjeneste med sin Rigdom og sin Personlighed; men han var voxet i sin Familie og tillige i sig selv. Hvor meget det end havde været hans simple Pligt at give Maser, saa havde han dog ved at give udrettet Noget, hjulpet sin Broder, sat sin Brodersøn Fredrik i Vej og gjort hans Bryllup. Det kunde ikke glemmes af de Andre, og for Simon var Brodersønnens Hus et Sted, hvor han havde ligesom anbragt det Bedste af sig selv, og mod hvilket han følte en Slags Taknemlighed. Det var hans Stolthed, og han takkede Gud derfor. Forholdene syntes saaledes at tyde paa, at Simon Levi, der nu var nogle og tresindstyve Aar, havde Udsigt til en rolig, sorgløs Alderdom og en stille, blid Død.

Men egenlig Ro, Hvile, Tilfredshed hørte ikke til hans Natur — og et Menneskes Natur er jo i vid Udstrækning dets Skæbne. Han havde selv engang spurgt: »Spiller jeg? Drikker jeg? Svirer jeg?« Nej, af den Slags var Uroen visselig ikke; den var mere af aandig eller sjælelig, nærmest af religiøs Art.

Selve hans Religiøsitet bestod jo ikke i, at han mystisk søgte efter Guds Væsen eller med Aandsmagt stræbte efter at gribe Verdens Væsen og sig selv. Efter Omstændighederne maatte det Religiøse for ham være dels stolt Glæde, der i Øjeblikke, paa Festdagene, kunde bryde ud i

Digitized by Google

Jubel, dels en Beskæftigelse, et Middel til Samværen med Andre ligesom i en Klub, dels en Art Assurance. Ja, det var Tryghed, han søgte og ikke kunde finde, endog efterat han havde betalt Maser. Han kunde aldrig slippe fra en rigtignok uklar, men stærk Følelse af Livets Usikkerhed, af Livet som en Gjæld. Den store Kreditor var Jehova, og hvor naadig han end havde vist sig og ifølge Simons Haab vilde vise sig, laa der alligevel Noget, enten fjernt ude eller nær ved, der truede. Han havde selv sagt til sin Søster Gidel: »Enten skal Du dø før mig eller jeg før Dig, og begge Dele er saa haardt.« Saa meget Andet kunde ske. Han var i Guds Haand; men den Haand var usynlig og tillige saa mægtig og saa uberegnelig. Om han end ikke af Natur havde været en lille Smule skrutrygget, vilde han dog ikke have vovet at rette sig helt, løfte sig i Vejret og ligesom udfordre Loftet. Og medens der saaledes paa Bunden af hans Sind var bestandig Bekymring eller Banghed, var der, som man vel husker, en sær, spillende Livlighed i ham, en rigtignok begrænset, men kløgtig Tænkning og en Ironi, som jo altid i nogen Maade er Tegn paa Aandsmagt, paa en Evne til, om end flygtig og flagrende, at hæve sig ud over sig selv.

Hos hans Broder Martin eller Mortche, der levede et aldeles verdsligt Liv, kun anlagt paa at tage sig net ud i Verden, blev der i Reglen ikke talt om Religion. Man var tilstrækkelig

Digitized by Google

sysselsat med Dagens Begivenheder, med Familie- og Handelssager, fornægtede ikke ligefrem Jødedommen, men vilde ikke lade den træde frem som sondrende fra det øvrige Samfundsliv og vilde ikke generes af dens Fordringer. Enhver Tale derom i Simons Nærværelse blev undgaaet saa vidt mulig, men kunde naturligvis ikke aldeles udelukkes. Man havde altfor mange Minder fælles, og enhver Højtid, hver Løverdag, ja hver Tilberedelse til et Maaltid kaldte dem frem. Søgte man for Freds og god Omgangs Skyld at glide hen derover, saa kunde dog Simon ikke altid lade være at give en Mindelse, et lille kritiserende Hib, og ved Lejlighed svarede man ved triumferende at paakalde den sunde Menneskeforstand eller endog Videnskaben. Saaledes beviste man engang klarlig, at ved Hjælp af Astronomien var det nu muligt, saa nøjagtig at bestemme Nymaanens Fremkomst, at visse Festdages Dobbelthed derved blev en Urimelighed.

Simon blev et Øjeblik overrasket, men sagde ved Hjemkomsten til Søsteren, Gidel: »Din Broder Mortche er en lærd Mand; han har bevist, at man behøver ikke at holde anden Dag Nytaar, anden Dag Paaske og saa videre, og derfor holder han ikke første Dag Nytaar, første Dag Paaske og saa videre. Nu skal jeg sige Dig Noget, Gidel; ved Du, hvad jeg vil gjøre? Nu vil jeg netop holde anden Dag hellig. Hvorfor? Bryder Vorherre sig derom? Kan han ikke leve rolig i sin Himmel, enten jeg holder første eller

Digitized by Google

anden Dag hellig eller slet ingen? Skader det ham, at Din Broder Mortche er en Goi? Ikke en Smule, ellers saa det galt ud med Din Broder Mortche — Vorherre bevare ham, jeg ønsker ham visselig ikke noget Ondt! Men jeg skal sige Dig, Gidel, hvad det er: Vore Ovaus Ovauseinu*) have holdt baade første og anden Dag. Naa, jeg hykler og lyver ikke — hvorfor skal jeg lyve for Dig? Det er muligt, da jeg var en lille Mand, at jeg har knebet en halv Time af anden Dag for at fortjene Brødet. Det er muligt! Jeg har syndet! Men skulde jeg nu, da jeg har den Smule Penge, give et daarligt Exempel for alle fattige Jøder, der slide og slæbe og gjøre sig wund und weh**) for Fædrenes Skikke? Det gjør jeg ikke! Gidel, jeg gjør det ikke! Lad mig saa ikke være Astronom som Din Broder Mortche! Da jeg var en lille Mand, gav jeg mit lille Bidrag til Syge- og Begravelses-Hrevren***) og gik selv med til de Syge og Døde, naar jeg blot havde Tid. Nu gi'er jeg mit store Bidrag — det skal være sagt uden at prale, uden at udfordre Gud — og gaar dog med og bliver ikke hjemme som de andre Rige, og jeg vil blive ved at holde anden Dag Jomtauv†) som de andre Fattige.«

---

*) Fædres Fædre.
**) Saaret og smertefuld.
***) Forening.
†) Højtid.

Digitized by Google

Gidel sagde: »Hvad Du gjør for de Syge og de Døde, vil Gud gjengjælde Dig.«

»Lad os sige Omein!« *) sagde Simon med bange Haab.

Gik Simon lidt af Vejen for sin Broder, eller lod han sig overfor ham og hans Hus nøje med ganske smaa ironiske Hib, saa var han derimod mindre tilbageholden overfor Brodersønnen og dennes Hus, hvor han med nogen Ret kunde betragte sig næsten som Bedstefader eller som Patriark.

En Løverdag, da Simon kom fra Synagogen og vilde besøge Fredrik og hans Hustru, mødte han i Porten Fredrik med tændt Cigar. Fredrik skjulte i Hast Cigaren — Tegnet paa den store Helligbrøde — bag sit Frakkeskød, men ikke hastig nok for Simons Falkeøjne.

Simon sagde: »Gut Schabbas, Fredrik, hvordan har Du det?«

»Jo, Tak, Onkel; godt.«

»Og hvorledes har Din Kone det?

»Jo, Tak, godt. Du gaar vel op, Onkel?«

»Og hvorledes har Drengen det?«

»Tak, meget godt, Onkel Simon.«

»Og hvorledes har Din Fader det?«

»Tak, godt.«

»Og hvorledes har Din Moder det?«

»Jo, Tak, meget godt.«

---

*) Amen.

Digitized by Google

»Og hvorledes har Din Cigar det? Tror Du, den brænder endnu?«

Fredrik lod den falde, satte Foden paa den og sagde smilende: »Der ligger den, Onkel, er det saa godt?«

»Godt? — Fredrik, Du er min eneste Broders Søn, og jeg vil sige Dig Noget. Naar Du om Schabbas gaar ud paa Gaden med rygende Cigar og Du møder en gammel Jøde, saa gi'er Du ham et Stik i Hjertet. Og gaar Du og møder en ung Jøde, gi'er Du ham et slet Exempel.«

»Hvis han ikke ryger selv, Onkel.«

»Hvis han ikke ryger selv, Fredrik. Og møder Du en Kristen, saa tænker den Kristne: Der gaar en Jøde, som ikke vil være Jøde, og han er dog en Jøde!«

»Onkel, Du ser, at jeg for Din Skyld har slukt Cigaren,« sagde Fredrik muntert; »men ved Du, hvad jeg tror?«

»Hvad Du tror, Fredrik? Lad mig høre, hvad Du tror.«

»Jeg tror, at hvis Moses havde kjendt Cigarer, saa havde han ikke forbudt os at røre ved Ild om Løverdagen, eller i det Mindste gjort en Undtagelse med Tobak.«

»Jo,« svarede Simon, »det havde Moses gjort, eller maaske ikke gjort det. Hvad ved jeg? Hvem er jeg? Men nu har han ikke gjort det, Fredrik, og han vilde heller ikke have gjort det! Og hvorfor vilde han ikke have gjort det? Det skal

Digitized by Google

jeg sige Dig. Havde Mauscheh Moreinu*) kjendt Cigarer og vidst, at de smagte saa godt, saa vilde han have forbudt dem ikke en, men to Dage om Ugen. Og hvorfor? Fordi en Jøde skal nægte sig selv Noget! Derfor er Du Jøde, fordi Du skal nægte Dig selv Noget for Guds Skyld! Var det ellers nogen Kunst at være Jøde? Jeg spør!«

Fredrik svarede, medens de langsomt gik op ad Trapperne: »Ja vel, Onkel Simon, vi skal nægte os selv Noget; men en Cigar er dog saa lidt!«

»Jo, det er lidt. Det gjør saa lidt ondt. Vilde Du hellere have noget Større? Vorherre fri Dig og fri os Allesammen!«

I de Tider, da Simon Levi var, som han selv kaldte det, en lille Mand, var det nu og da, ikke hyppig, hændt ham paa en Sommer-Eftermiddag, paa en Helligdag fælles for Jøder og Kristne, at spasere med Gidel ude i Fredriksberghave, og de Folk, som i Reglen fyldte og endnu stadig i nogenlunde godt Vejr fylde de runde Bænke, vare forekomne ham som to fornemme Selskaber, der saa over paa hinanden og, naar Nogen gik i Rummet mellem dem, besaa disse med stor Ringeagt eller i det Mindste med Kritik.

*) Moses vor Lærer.

Digitized by Google

Virkningen havde altid været, at han ved at passere disse Bænke havde følt sine Ben besynderlig usikre og sit Hoved trykket mere end sædvanlig ned imellem Skuldrene, og han havde altid fornummet en stor Lise ved at slippe fra alle disse Øjne. Nu, da i det Mindste hans Skæbne var voxet, havde han faaet Dristighed til at være fornem paa den Maade, at han selv satte sig paa en af disse Bænke, og skjønt Livet, som vi ret strax ville erfare, tilbød ham andre Adspredelser eller Fornøjelser, var og blev denne dog den, han foretrak. At sidde og hvile der i godt Selskab (som han antog), at høre paa Folks summende Tale, at se paa de Forbidragende med Opmærksomhed eller efter Omstændighederne med Malice, skaffede ham en Nydelse, der steg, naar han kom ud af Haven og en Droskekusk løftede paa Hatten og spurgte: »Vil Herren ha'e Vogn?« — Droskekusken kunde altsaa se paa ham, at han var en Herre og kunde betale. Det overraskede og behagede ham ligesom selve den Kjendsgjerning, at han virkelig havde Raad til at give to Mark — thi at han var rig, var Noget, der altid blev ham nyt, og den første, uvilkaarlige Følelse ved enhver Lejlighed var Fattigdom, den Afhængighed af faa Skilling, hvori han var født, hvormed han var voxet op og blevet Mand. Sad han da i Drosken, saa var det altid paa Randen af Sædet, stiv, halv stolt, halv undselig over at vise sig tilvogns, hvorimod Gidel lagde sig tilbage og nød Drosken som en Ekvipage.

Digitized by Google

Det var en Formiddag i September, at jeg traf ham derude paa de runde Bænke. Han var alene, og jeg gik hen og hilste paa ham.

»De er et farligt Menneske at tale med,« sagde han; »De skriver En ned.«

»Vi kan jo tale om Ting, som ikke kan skrives ned.«

»Det kan vi ogsaa. — De har dog læst og lært Noget, De kan sige mig: Hvorfor ligger Folk paa Landet?«

»Hvorfor man ligger paa Landet?«

»Ja, hvorfor ligger Folk paa Landet, saasnart de har et Par Skilling tilovers? Hvorfor flytter man ud og flytter man ind og sejler frem og sejler tilbage og kjører frem og kjører tilbage og gjør sig Livet surt? Hvorfor? Jeg spør!«

»Det er af mange Grunde: For at være i fri Luft ved Skov og Sø, for at faa sig et frisk Søbad om Morgenen . . . .«

»Ogsaa en Fornøjelse!«

»Ja, men det Vigtigste er for de Fleste Skoven. Den er romantisk.«

»Romantisk? Hvad er romantisk?«

»Hvorledes skal jeg forklare Dem det, Hr. Levi? — Romantik er Længsel, Længsel efter en anden Verden.«

»Længsel efter en anden Verden? Saa lad dem ligge paa Landet paa Kirkegaardene!«

»Ja, nej, det er ikke saadan at forstaa. Man vil nok længes efter en anden Verden; men man vil tillige have denne Verdens Behagelighed fast

Digitized by Google

om sig. Man længes ikke bort til den anden Verden; men man drager den ned til sig. Man tænker sig f. Ex., at Skovens Træer leve, eller at de have en Sjæl, og en ung Mand tænker sig, at det er en Kvindesjæl, og at den kan komme frem og møde ham; en ung Dame tænker sig maaske, at det er en Mandspersons Sjæl; men det maa De spørge Damerne om, Hr. Levi. Kun det ved jeg, at især Skoven antages at have et vist, skjult Liv i sig, og en Fornemmelse deraf er Romantik.«

»Og derfor ligger Folk i Taarbæk?«

»Ja, Hr. Levi; det var den oprindelige Grund. De Folk, som først byggede sig Landsteder ved Dyrehaven, vare romantiske og saa den Slags Syner, og Somme gjøre det endnu. Andre flytte derud, for at man skal tro om dem, at de ogsaa ere romantiske og se Syner.«

»Hvad De siger? Nu spør jeg Dem som en ærlig Mand, om De vil gjøre Nar af mig?«

»Jeg forsikrer Dem, Hr. Levi, det er mit fulde, ramme Alvor; jeg har selv prøvet det i mine unge Dage.«

»Saa spør jeg Dem igjen som en ærlig Mand: Saa De Syner?«

»Ja; somme Tider.«

»Um! — Hvad nytter det, at man paa sine gamle Dage faar en Smule Penge? Hvad nytter mig mit Landsted?«

»Naa, De har et Landsted, Hr. Levi?!«

Digitized by Google

»Jo, jeg har et Landsted; jeg har lejet det, et ganske lille bitte et. Hvorfor skal man spærre Øjnene op paa Folk? Min Søster Gidel vilde ligge paa Landet, og saa lejede jeg et Landsted. Men naar det er Østenvind, blæser det ind ad Dørene, og naar det er Vestenvind, blæser det ind ad Vinduerne, og naar det er Søndenvind, regner det ned igjennem Loftet, og Nordenvind, siger Folk, skal være den bedste Vind; men den har vi aldrig mere. — Romantisk!«

En pludselig Tanke slog ham, og han udbrød: »To Verdener! Men der er jo ikke to andre Verdener end Aulom hazeh og Aulom habo, den, vi staar og gaar i, og den efter Døden! Vel? Er der?«

»Nej.«

»Og det er romantisk?«

»Ja, det hører til.«

Han smilede tilfreds; men Smilet forsvandt hastig, en ny Tanke hvirvlede op i ham, og han sagde: »Romantisk! Da jeg var ung og stod i Butiken hos min Principal, Wulf Heymann i Fredericia, var der en Præstedatter, som løb bort med en Berider. Hvor de skreg, og hvor de snakkede og havde en Nekomo . . . . saa meget Hebraisk forstaar De da?«

»Ja, Hr. Levi: Hævn, Skadefryd; Nogle undte Præsten det.«

»Naa, men jeg husker, som det var igaar, at Kateketen kom ind til Wulf Heymann, min Principal, og sagde, det maatte forklares af, at

Digitized by Google

Præstens Datter var romantisk. Nu spør jeg: Romantisk?«

»Ja, Hr. Levi. Berideren forestillede eller betød for hende en dobbelt Verden, den virkelige og en digtet eller indbildt, fantastisk, usynlig. Hun længtes uendelig ud efter den usete Verden sammen med ham, og hun tog fejl eller begik efter vore Begreber en Fejl. Men det var alligevel en Længsel af samme Art som hos de Folk, der ligge paa Landet og se Syner i Skoven.«

»Jeg kan ikke lide det,« sagde Levi.

Det var ham en Pine at have at gjøre med et Ord, der var saa rummeligt, rakte sig fra det Hellige til det Profane paa en saadan Maade, at kun en vis Tankeøvelse kunde rede det Ene ud fra det Andet.

Han udbrød mismodig: »Jeg vil kun have en Verden, det vil sige . . . . det vil sige . . . . for Guds Skyld, jeg vil have to — — man skulde ikke tale med den Slags Folk . . . . jeg skal ind til Byen — undskyld!«

Jeg har særlig husket denne Samtale, fordi det var den sidste, jeg havde med Hr. Levi; hans Livs Krise kom.

2.

Blandt de Personligheder, vi fra tidligere Tid kjende i Forbindelse med Simon Levi, var den

Digitized by Google

besynderlige Digter Ibald, han, som i Krigens begejstrede Tid var gaaet frivillig med, men i Intendanturen, og som forholdt sig paa samme Maade til Livets andre Anliggender: han blussede altid op, var altid med, men aldrig helt for Alvor. Denne Bemærkning kan, naar man husker, hvorledes Ibald kom med, ikke i nogen Maade nedsætte den højst alvorsfulde Intendantur.

Ibald og Simon Levi havde unægtelig aldrig havt synderlig tilovers for hinanden. Med Undtagelse af det Øjeblik, da Manden af det gamle Testamente gnistrede for ham med en ubestemt Poesi, havde Ibald i Simon Levi set den lille Jøde, den skrutryggede Kommissionær, en Gjenstand af en vis Sælsomhed, som man vænner sig til og ikke tænker over, og paa den anden Side havde Simon aldrig glemt den Kaadhed, hvormed Ibald fik ham op paa Æslet, og som nær havde kostet ham Livet. Senere, da Simon Levi blev rig, havde Ibald ikke søgt ham. Med alle sine Fejl havde Ibald saa megen Poesi i Sindet, at han ikke uden den haardeste Nød kunde, som Spidsborgerne gjøre af Natur, bøje sig for Mammon. Med denne Slags Stolthed forenede sig en Art Vrede. Tilværelsen havde været uretfærdig, havde vist sin Gunst mod den lille, mosaiske Kommissionær og lod Folk med ganske anderledes Krav staa uændsede. Følgelig kunde Ibald siden den Tid gjerne have gaaet Simon Levi forbi paa Gaden uden at hilse ham; men Simon var altfor meget Forretningsmand til, at dette

Digitized by Google

kunde ske. En Forretningsmand bliver aldrig med sin gode Vilje Uvenner med Nogen; han har under sin Færden og Livskamp ingen Plads for ideale Fordringer, Stemninger eller Særheder; et Menneske, han engang har gjort Bekjendtskab med, er og bliver ham et Middel til andre Mennesker, et Led i Kæden, ad hvilken man føler sig frem til en »Forretning«. At Simon trak sig tilbage i Privatlivet, gjorde i saa Henseende ikke ringeste Forandring; man vænner sig ikke af med sin Natur, og Simon lod aldrig Ibald gaa forbi uden at hilse og standse og spørge, hvorledes han havde det, og hvad Nyt der var i Byen, og aldrig skiltes de, uden at Simon tilføjede: »Værsgo besøge mig.«

Der var den Lighed imellem Ibald og Simon Levi, at ingen af dem syntes at forandre sig i Aarenes Løb. Med Undtagelse maaske af et Par Rynker og en enkelt sølvagtig Stribe i det ravnsorte Haar var Simon Levi at se til ganske som den Dag, vi første Gang traf ham hos Krog, og som han rimeligvis havde set ud længe før. Han blev ikke gammel, fordi han aldrig havde været ung, fordi fra hans tidligste Barndom Anstrengelse, Beregning og Bekymring havde været hans Lod. Ibald blev heller ikke gammel af Udseende, men af en anden Grund: fordi Ungdommelighed var hans Natur, han kunde ikke blive af med den uden ved Døden. Hans Kinder havde vel havt en friskere Farve, da han var Barn; men de vare i hans halvtredsindstyvende

Digitized by Google

Aar endnu røde, og tilligemed de blaa Øjne og det blonde Haar gave de ham et Udseende af Barnlighed, som da ogsaa virkelig var i ham.

Hans Ungdommelighed viste sig særlig i, at han kunde komme alt Nyt imøde. Han havde givet Tegn paa en saadan Evne allerede ved Christian d. 8des Død, da Generalmarschen lød i Gaderne, og han vedblev bestandig ligesom at spore det Nye ude i Luften, dels af poetisk Sands, dels fordi han ikke havde Plads i det Gamle, og fordi det Nye altid maatte forurolige eller ærgre de Gamle. Der var ingen ny eller paany opdukkende Lære, hvis Tilhænger han ikke blev saagodtsom i samme Øjeblik, som den traadte frem. Derved holdt han sig i stadig Forbindelse med endel af de Unge, kunde ofte synes at høre til de Yngste. Man kunde godt lide ham formedelst hans Friskhed, Modtagelighed, Ilterhed, Aabenhed, og vedblev at sige om ham: »Godt Hoved, stakkels Fyr!«

Hvor forskjellige end Levi og Ibald altsaa vare, hvor liden Sympathi de end havde for hinanden, og hvor lidet de end søgte hinanden, var der dog Intet i Vejen for, at de kunde træffe sammen og ved Omstændighedernes Magt komme i et saadant Forhold, at i det Mindste den Enes Skæbne blev i høj Grad paavirket deraf.

En Dag, da Simon Levi kom hjem — i Huset, han havde kjøbt i Pilestræde — mødte han Ibald paa Trappen, lige udenfor sin Dør.

Digitized by Google

»Goddag, Hr. Ibald! Hvordan har De det? Er det mig, De vil besøge?« spurgte Levi.

Nej, Ibald havde blot søgt en Student, der skulde bo paa Kvisten.

»Jo, det er min Kvist,« sagde Levi, »han er flyttet; vil De have hans Adresse?«

»Aah,« svarede Ibald temmelig ligegyldig og vilde gaa.

Men Simon havde allerede aabnet sin Dør og nødte ham indenfor. Det var ligefrem en Nøden; Ibald fulgte kun ugjerne.

Saasnart de vare indenfor Døren, foregik der en Forandring med Simon Levi; det mekanisk Høflige og kejtet Paatrængende gav Plads for Gjæstfrihedens Hjertelighed og en vis Værdighed. Den bedste Plads var ikke for god til Gjæsten; der blev bragt Kage og Vin; men det foregik med Ro som Noget, Huset var vant til og skyldte sig selv. Ibald fornam det med Velbehag og med et Sving af Fantasien, som om han var kommen til en Sheik i Teltet. Men Vanskeligheden for dem var at tale sammen. Adressen var snart funden og gav ikke Stof til videre Bemærkninger; Simon kunde ikke spørge, hvad Ibald vilde Studenten. Ved at se paa hinanden følte de aldeles ingen fælles Bevægelse blive vakt i Sindet, og den sædvanlige Tilflugt mellem gamle Bekjendte »Kan Du huske?« var dem afskaaret, fordi det ulykkelige Æsel stod i Vejen. Efter nogle smaa Forsøg med Vejret, udbrød Levi: »Oh, det falder mig ind . . . . Hr. Ibald,

Digitized by Google

De har ogsaa lært Noget . . . . jeg vilde gjerne vide . . . . sig De mig, Hr. Ibald: hvad er romantisk?«

Til Levis Forundring tog Ibald det strax med Lidenskab og svarede: »Romantisk! Det er noget forældet, gammeldags Præk! Romantisk, det er at være reaktionær, Fjende af Folkefrihed og Folkeoplysning . . . . det er at se Aander og Spøgelser ligesom de gamle Kællinger — — det skal De ikke indlade Dem paa, Hr. Levi; men« — tilføjede Ibald med et Sideblik over Simons Ansigt —« det gjør De vel heller ikke, Hr. Levi. De er da Realist!«

»Maa jeg spørge Dem, Hr. Ibald, hvad er Realist?«

»Realist, det er jeg; men vi ere det ikke paa samme Maade, Hr. Levi. De har det Reale i Realiteten; jeg har det kun i Ideen.«

»Er det usikkert med den Ide?« spurgte Levi deltagende.

»Nej, Ideen er sikker nok,« svarede Ibald med Lune. »Men,« vedblev han, »hvorledes kommer De, Hr. Levi, om jeg maa spørge, til Romantik?«

»Hvordan kommer jeg til Romantisk? Hvordan kommer man til saa Meget, Hr. Ibald? Jeg disputerede forleden med en af mine Bekjendte, og han sagde, at romantisk var to Verdener. Kan De forstaa det, Hr. Ibald?«

»Ja, det kan jeg rigtignok! To Verdener!

Digitized by Google

Den gamle Overtro! Men jeg er Monist, Hr. Levi.«

»Uden Fortrydelse, Hr. Ibald, hvad er Monist?«

»Det er den Oplyste, som kun antager en Enhed, en eneste Verden — — men det falder mig ind, Hr. Levi, Deres Nation tror jo paa to?«

»Jo, Hr. Ibald, Jakob gik ind til sine Fædre, og der staar skrevet, at de Fromme skulle mødes i Paradis. Naar det behager Gud, den Almægtige, skal jeg mødes der med min Søster.«

»Der er endnu Tro udi Israel!« raabte Ibald. »De er Romantiker, Hr. Levi! Men darum keine Feindschaft nicht, som Tysken siger.«

»Nej, darum keine Feindschaft,« svarede Levi og modtog Ibalds fremrakte Haand.

I dette Øjeblik kom Gidel ind, og den gamle Jomfrus stille, milde Personlighed virkede sært paa Ibald. Digternaturen i ham greb en Del af hendes og Simons Væsen og førte dem til muligt Møde i Paradis; en anden Side af hans Natur følte det Fremmede, Kantede ved disse Mennesker, opfattede dem som to fordringsfulde Pagoder.

»Nu skal Du høre,« raabte Simon, »Hr. Ibald siger, at jeg er romantisk!«

Med et sky Blik hen over Ibald svarede Gidel: »Du er et godt Menneske, Simon; det er bedre.«

»Det falder mig ind,« sagde Ibald, »det var godt, jeg huskede det: Hos Dem, Hr. Levi, kan

Digitized by Google

jeg faa Oplysning om et Ord, som skal være hebraisk.«

»Nu tror han, jeg er Lamden*),« sagde Simon til Gidel.

»Hvad er det for et Ord, Hr. Ibald?«

»Det er Daudi.«

»Oh, Daudi,« sagde Simon med selvbehagelig Glæde over at kunne belære, »Daudi, Hr. Ibald, det er ganske simpelt; det er det Samme som, naar De siger paa Dansk: min Broder. Men forstaa mig vel, Hr. Ibald, Daud er Broder, og i er min, Daud—i, min Broder. Det Ord synge vi Sabbataften, det vil sige, Hr. Ibald, Fredag Aften. Vi synge: Lecho Daudi likras Kalo, staa op, min Broder, for at møde Bruden; men Bruden, Hr. Ibald, forstaa mig ret, er ikke en Pige, der skal giftes, men det er, hvad skal jeg sige Dem? Det er en gammel Maade at tale paa og betyder Helligdagen; Bruden er Sabbat. Hvorfor? Fordi hun er smuk, og fordi man længes efter hende, og fordi hun bringer Godt i Huset, og fordi det er Vorherres egen Sabbat. Har De en Fredag Aften været i vor Kirke, Hr. Ibald, i Krystalgade og hørt det blive sunget?«

»Nej,« svarede Ibald, »det var ikke en Fredag Aften, men en Løverdag Aften, og det var ikke i Krystalgade, men i Helliggejstesstræde, og jeg maa ærlig tilstaa, at det ikke var noget fint Sted. Det var en Værtshuskælder. Jeg havde hørt tale

*) Lærd.

Digitized by Google

om, at der paa saadanne Steder blev sunget en paafaldende Sang, og saa søgte jeg den op Sangen skal være oversat fra Tysk. Det var — ja, De maa undskylde, Hr. Levi; men det var en slem Smædesang mod Deres Folk, og Omkvædet var Daudi! Daudi! Jeg spurgte En af dem, der sang, hvad Daudi betød, og han svarede, at det var nok: Dunk dem! Dunk dem! Men jeg havde en Mistanke om, at Manden ikke var stiv i Hebraisk, og derfor spurgte jeg nu Dem, Hr. Levi.«

Det var et grueligt Fald for Simon, fra den stolte Belæren om Sabbatens Skjønhed til en Smædesang, hvori Hebraisk var brugt til at betyde: Slaa dem! Det gjorde legemlig ondt i ham, det trak i hans Ansigt, hvor gjerne han end vilde have skjult det.

Gidel bøjede sig til ham og hviskede: »Der Goi ist do.*)«

Næsten lige saa hastig, som Ordet blev sagt, var Simon igjen i Orden og sagde med et mat Smil: »Et lille Glas Vin endnu, Hr. Ibald?«

Ibald havde Følelse for, at han havde gjort Fortræd, men ikke Følelse eller Hjertelag til at glatte, formilde, trække Braaden ud; han stak den dybere ind. Han sagde: »Det gjør mig ondt, at jeg har fortalt Dem noget Ubehageligt. Men hvor i Verden lever De ogsaa? Det foregaar jo i Kongens Kjøbenhavn!«

*) Hedningen er tilstede.

Digitized by Google

Gidel svarede: »Naar man ikke skjøtter om at høre Noget, hører man det ikke, uden en god Ven kommer og fortæller det.«

Ibald blev rød op over Ørene og udbrød: »Da kan jeg forsikre Dem, Frøken Levi, at jeg ikke er god Ven i den Betydning! Jeg deler ikke Pøblens Fordomme! Jeg er Monist!«

»Monist?« sagde Simon; »er det en ny Religion?«

»Nej, tvertimod! Det er slet ingen Religion!«

»Um!« sagde Simon.

Ibald vedblev: »Jeg vil kun værge mig imod, at jeg skulde fortælle Dem noget Usandt, eller at jeg skulde overdrive. Jeg har jo slet ikke omtalt det Værste.«

»Det Værste? Er der noget Værre?«

»Ved De da ikke, at en Præst skriver imod Dem og siger, at Deres Religion er en falsk Religion?«

»Min Religion en falsk Religion!« raabte Simon forskrækket. »Guds egen Religion en falsk Religion! Hvor tør man sige det? Hvor er Politiet?«

»Politiet! Vi have Grundlov og Pressefrihed, Hr. Levi. Danmark er et frit Land. Desuden maa da en Præst vide Besked.«

»Jo, en Præst ved Besked!« sagde Levi.

»Naa, og saa er der en anden Præst, der skriver imod Dem og siger, at De er Midgardsormen.«

Digitized by Google

»Midgardsormen, Hr. Ibald? Hvad er en Midgardsorm?«

»Det er den store Søslange,« sagde Ibald i grum Spøg, men tilføjede: »Det er det store Uhyre, der ligger om Verden og trykker Brystet ind paa den. Men det er saadan Billedtale, Hr. Levi, for der menes Jøderne, som have Penge og leve af Renter og trykke Livet af Folkene og derfor ikke bør leve; de have slet ikke Ret til at leve.«

»Og det siger en Præst?!«

»Han er mere end Præst; han er Provst!«

»Gud fri os! — Men De spøger, Hr. Ibald. Det er Deres Spøg. Er det ikke?«

»Nej, det er rigtignok mit ramme Alvor. Jeg kan læse det op for Dem af Bogen, hvor det staar; De kan selv læse det.«

»Jeg vil ikke læse det! Jeg vil ikke høre det læse! — Forstaa mig ret, Hr. Ibald, De skal have mange Tak; men jeg vil ikke læse det for det Første, indtil videre.«

»Ja, men hvad nytter det, at De ligesom Strudsen skjuler Hovedet og hverken hører eller ser? Der skrives jo ogsaa, at naar Socialisterne bryde løs, saa er det billigt, at de først gaa til Jødernes Pengekasser.«

»Hvor er Politiet? Bliver Politiet ogsaa borte, naar der er Indbrud? Siger De det, Hr. Ibald? Nu spør jeg!«

»Det bliver jo ikke saadan Indbrud, Hr. Levi; det bliver Revolution!«

Digitized by Google

»Øj!«

»Men Jøderne først, det staar skrevet.«

»Hvor er da Vorherre?« spurgte Simon truende.

»Det ved jeg ikke.«

»Men jeg ved det! Han vil kræve til Regnskab! Han vil strengt kræve til Regnskab! Det kan De hilse og sige!«

»Det er muligt. Jeg har ikke Noget derimod, for jeg hører ikke til Jødefjenderne. Jeg er Monist. Vi Monister have ingen Fordomme.«

»Virkelig? Er der mange Monister?«

»Alle fornuftige Folk er Monister! Men De ved nok, Hr. Levi, de færreste Folk er fornuftige.«

»Desværre!« sagde Simon.

»Men,« vedblev Ibald, »ogsaa mellem de saakaldte simple Folk er der virkelig megen sund Fornuft.«

»Naar De siger det, Hr. Ibald,« sagde Simon høflig-tvivlende.

»Jo, jeg ved det; jeg har mange Venner imellem dem. Hvis Præsterne marschere op imod Dem, Hr. Levi, saa kan jeg ikke udrette Noget; der har jeg ingen Indflydelse; men komme Arbejderne, saa send De Bud efter mig!«

»Vorherre fri os for Anledningen!« udbrød Gidel.

Ibald havde rejst sig.

Simon sagde: »Kom igjen uden at være kaldet, Hr. Ibald! Besøg os snart!«

Digitized by Google

Da de to gamle Søskende var ene, spurgte Simon: »Naa, hvad synes Du om ham?«

»Hans Linned var ikke pænt,« svarede Gidel.

»Linnedet! Man ser ikke saa nøje paa lærde Folk. Man taler dog ikke med Skjorten!«

»Nej; men han er en Adsusponim*); han har sin Morskab af os.«

»Morskab? Hvad var der at more sig over? Skreg jeg op? Men jeg skal sige Dig, Gidel, han er en Skvadroner, som min Principal, Wulf Heymann, sagde; han overdriver, Gidel; Du skal ikke være bange.«

»Jeg bange? Et stakkels gammelt Fruentimmer som mig gjør de ikke Noget, om ogsaa de er uden Hjerte — — men det er de heller ikke, Simon; Du skal ikke være bange; Kemech**) her er ikke saa slemme.«

»Jeg vil spørge min Broder,« sagde Simon.

Simon gik til sin Broder og spurgte, om han havde hørt, at der blev sunget og skrevet mod Jøderne.

Broderen svarede med usædvanlig mørkt Ansigt Ja.

»Naa?« spurgte Simon.

»Naa?« spurgte Broderen; »hvad mener Du med Naa?«

»Naa, jeg mener, hvad gjør man dermed?«

»Hvad man gjør? Man tier stille! Vil Du

*) Drillende, uforskammet.

**) De Kristne.

Digitized by Google

maaske gaa ud med en Kjæp og sige, de skal holde Mund?«

Det vilde Simon ganske vist ikke.

Et Par Dage efter traf Simon Levi igjen Ibald, i stor Travlhed; han var vanskelig at standse, han skulde flytte, han var ude at se paa Lejlighed.

En Række Tanker fløj lynsnart Simon gjennem Hovedet. Ibald havde sagt, at han færdedes med Arbejderne og havde Indflydelse paa dem; Studenten var flyttet — hvis Ibald vilde have hans Lejlighed og være som en Garnison i Huset? Han vidste fra gammel Tid, at Ibald ikke var tapper; »men,« sagde han ved sig selv, »han kan staa bagved en Flok, han kan tale, han kan deres Sprog.«

Han sagde: »De løber, og De skynder Dem, Hr. Ibald, og kan løbe Dem en Brystsyge til. Og hvorfor saadan Hast? De kan ligesaa godt staa stille; maaske har jeg det i min Lomme.«

»Hvad har De i Lommen, Hr. Levi?«

»Naa, jeg mener, jeg har det, De søger efter.«

»En Lejlighed?«

»Ja.« Simon forklarede ham, at hvis han vilde tage tiltakke med Kvisten, saa var der et Værelse, der var ogsaa to Værelser, hvis Ibald vilde, og The om Morgenen.

»Men hvad koster det?«

Simon mente, at det var ikke værdt at tale om, eller det kunde man tale om, naar Ibald

Digitized by Google

først var fornøjet der; men Ibald holdt paa en bestemt Aftale om Lejen; det kunde hænde ham at blive den skyldig, men gratis vilde han ikke bo. Heller ikke vilde han, efterat dette Punkt var klaret, flytte ind strax; han vilde ikke synes husvild, men blive, hvor han var, til den 1ste i Maaneden.

»Hvad Sikkerhed har jeg?« tænkte Simon. Han vilde gjerne have forlangt »paa Haanden« af Ibald, men turde ikke og maatte nøjes med en blot Aftale om, at Garnisonen virkelig vilde rykke ind.

»Nu er den Sorg slukt,« sagde Ibald til sig selv, og i prægtigt Lune skrev han et Digt, hvori med stor og fri Fantasi hans Løb efter Lejlighed var forvandlet til en Frihedsmands Flugt fra Forfølgerne, det gamle Samfunds Farisæere og Hyklere, indtil han staar stønnende foran en lukket Port, i Fare for at blive indhentet. Indenfra spørges: Tror Du paa det, paa det og paa det? Ved hver Fornægtelse fra hans Side gaar Porten mere op, og tilsidst er han indenfor, i et Rige straalende af Fremtidens rene, solklare Herlighed. Da Digtet var trykt, og hans Venner roste det, sagde Ibald: »Ja, jeg kom i Stemning ved den gamle Jøde, der lige i rette Øjeblik faldt ned til mig med Nøglen til et godt Logi i sin Lomme.« Man morede sig med at kalde Simon Levi hans Egeria, hans Beatrice, hans Viviane, og ham selv Simon Levis Hofkvistpoet.

Digitized by Google

3.

Ibald havde faaet sin Sorg slukt, men Simon ikke sin, og den kunde overhovedet vanskelig slukkes. Det Melankolske i hans Sind sugede Næring af de truende Ord, som Ibald havde bragt til ham; men der var især ét, som stod overvældende mørkt og ondt for ham, det Ord af en Præst, at han ikke havde Ret til at leve. Han kunde paa mange Maader bevise for sig selv, at han som en af det udvalgte Folk havde fortrinsvis Ret til at leve længe paa Jorden, men Beviset slog ikke til saaledes, at han trøstig følte Sandheden.

Han vilde nødig ud mellem Folk, men kunde ikke blive hjemme; han trængte til at se Menneskenes Ansigter og Menneskenes Færden.

Han kunde gaa henad Østergade, se ind i Butikerne og sige til sig selv: »Jeg spør, hvad Ret har de til at leve? Hvad Ret har de mere end jeg? De staar paa deres Ben og handler fra Morgen til Aften; har jeg ikke løbet paa mine Ben og anstrengt mig for hver Bid Brød, jeg skulde putte i Munden? Jeg spør! Nu er jeg en gammel Mand og kan ikke løbe længer, og Vorherre har været mig naadig og friet mig fra at komme i Meyers Minde og gjort mig til en rig Mand — um, jeg spør, har jeg den Smule Penge med Rette, eller har jeg dem ikke med Rette? Har jeg ikke betalt for dem?«

Digitized by Google

Kom han paa denne Maade nogenlunde styrket gjennem Gaden og ud paa Højbroplads til Blomstersælgerinderne og Fiskerkonerne, saa slog der ham Noget imøde, han paa ingen Maade kunde klare: Der var i Fattigdommen en Friskhed, et andet, ligesom større Liv, end det, han kjendte, en større Ret til at leve.

Politibetjenten, der gik stolt i sin Uniform, sin Filthjelm og sine hvide Handsker, og ved sin blotte Nærværelse holdt Orden, ragede ogsaa misundelsesværdig op over ham med Ret til at leve, fordi han, hvad Simon ikke tydelig kunde sige, men utydelig fornam, levede mere, hørte mere og bestemtere ind i Livets Ordensgang.

Saa kunde det hænde sig, at en jødisk Læge kjørte ham forbi i sin smukke Vogn og indenfor de blanke Ruder saas fordybet i en Avis. Det foer gjennem Simon: »Han har Ret til at leve, og han er en Jøde som jeg, Gud ske Lov! Men jeg selv! Naa, Vorherre maa selv svare derfor, han har selv sat mig i Verden.«

En Dag kom en Soldat, en Gardist, ham imøde, standsede foran ham, satte Fødderne fast sammen, tog militærisk til Huen og sagde: »Goddag, Hr. Levi!«

Simon blev halvt forskrækket, halvt smigret ved denne Hilsen. Endnu havde aldrig nogen Krigsmand gjort Honneurs for ham. »Hvem er De?« spurgte han, »hvad vil De mig?«

»Kjender De mig ikke, Hr. Levi? Jeg hedder Ludvig Bendix; min salig Fader, Saul Bendix,

Digitized by Google

stod ved Siden af Dem i Synagogen, og De var med til min Barmitzvo*).«

»Øj, øj!« sagde Levi, »og De er Soldat! Jeg var med til Deres Barmitzvo, og De er Garder! Og den klæder Dem godt, De ser godt ud« — nær havde Simon tilføjet: som en Kristen.

Han var i samme Øjeblik baade rørt, tilfredsstillet og mismodig. Gjennem en anden Jøde levede han et Sekund med i den store Verden, hvorfra han var udelukket; men — hvor blev Jødedommen af? Hvad Ret havde han selv til at leve?

Det blev hans daglige Pine, og han vidste ikke af, at han vel gjennem selve Pinen kom til at leve mere og fik mere Værd eller Ret i Liv og Død.

Baade Gidel og Fredrik lagde Mærke til, at Simon var forknyt og faldt af. Hun kunde Intet gjøre for ham; Fredrik greb en Lejlighed til om mulig at skaffe Onklen en Oplivelse, en Tilfredsstillelse.

Han kom en Dag og fortalte ham, at han havde gjort Bekjendtskab med en Student, en Kristen, et rigtig rart Menneske, der havde stor Interesse for Jøderne og holdt af dem; han havde aldrig været i et jødisk Hus og vilde gjerne se f. Ex. Brødet blive brudt.

*) Højtideligheden, hvorved en jødisk Dreng, i sit trettende Aar, erklæres myndig, ansvarlig for Loven.

Digitized by Google

Simon sagde: »Han holder af Jøderne? Hvorfor er han da Kristen?«

Fredrik forklarede ham, at Studenten hørte til en Sekt af Kristne, som med stor Beundring se op til Jøderne, fordi de have havt Patriarker og Profeter, og fordi Gud har udvalgt og hædret dem fremfor alle Folk.

Simon nikkede bifaldende og sagde: »Naar det er et fornuftigt Menneske og et godt Menneske, og han gjerne vil se Brødet blive brudt, saa er der ingen Kunst ved det; lad ham komme og se det. Hvad hedder Din Student?«

»Han hedder Pedersen.«

»Och, saa kjender jeg ham! Snesevis staar han i Vejviseren! Naa, bed Student Pedersen komme og tage tiltakke og spise med os Fredag Aften.«

Der var, som Simon havde sagt, ingen Kunst eller intet Betydeligt ved Ceremonien. Man gik tilbords, men satte sig ikke. Foran Husfaderens Plads var lagt to gammeldagsformede Brød, Berches, dækkede med en Serviet. Under hebraisk Bøn løftede Simon Brødene mod Lyset, afdækkede dem, brød et af dem og rakte hver Tilstedeværende et Stykke dyppet i Salt. — Da han rakte til Studenten, fandt han paa sin Maade et heldigt, næsten veltalende Ord. Han sagde: »Der staar skrevet, at den Fremmede i vore Stæder skal hvile med os paa Sabbaten. Vi har ingen Stæder længer; vi er fremmede i Deres Stad, Hr. Pedersen; spis Brødet med os.«

Digitized by Google

Derpaa satte man sig til Maaltidet.

»Maa jeg spørge,« sagde Simon til Gjæsten, »hvad er Deres Fader?«

»Han er Præst.«

»Og hvad studerer De til? Til Præst?«

»Nej, jeg skal nu først være Smed.«

»Smed?« sagde Simon med dulgt Mismod som over en kaad Spøg, eller havde han virkelig et Barn af godt Folk for sig?

»Ja, det vil sige, jeg ønsker at blive Ingeniør, men maa nu først gaa en Smedeskole igjennem.«

»Virkelig? Saadan? Er det muligt! — Men hvad siger Deres Fader dertil?«

»Han synes godt om, at hans Drenge ikke have romantiske Nykker, men ville gaa paa det Jevne.«

»Romantiske Nykker — romantisk — det duer ikke noget — romantisk — vel?«

»Det vil jeg ikke sige; der er jo god og daarlig Romantik.«

»God og daarlig? — To Verdener? — Er det ikke?«

»Jo, det kan vist ogsaa siges; Romantik er nok Sands for to Verdener.«

»Nævn mig en god Romantik, jeg be'er Dem, De gjør mig en Tjeneste.«

Paavirket af det jødiske Hus, af det Gammeltestamentlige, hvori han følte sig, svarede Studenten: »Ja, der er Jakobs Kjærlighed til Rachel. Han elskede hende ud over Graven. Og det glemmes aldrig. Jeg har læst, at baade Musel-

Digitized by Google

mænd, Jøder og Kristne, naar de gaa forbi Rachels Grav, hilse den med Ærefrygt den Dag idag.«

»Og det er romantisk!« raabte Simon fornøjet; »han holdt af hende ud over Graven! — Gidel, saa bliver vi To dog romantiske! — Er der Mere, Hr. Pedersen? Romantisk! To Verdener!«

»Ja, naar vi tale om to Verdener, saa er der Profeten Elias; han steg ind i Himlen.«

»Med gloende Heste og Vogn! Det er sandt! Er der Mere, Hr. Pedersen?«

»Ja, det Største. Han, jeg tror paa, steg tilhimmels.«

Simon tav overrasket, overvældet.

Fredrik og Gidel kappedes om at faa en Samtale i Gang om andre Ting, og det lykkedes dem saa meget mere, som Gjæsten med god Evne og Vilje hjalp dem. Han fortalte smaa Historier fra Studenterverdenen eller fra Livet paa Landet, i hans Hjem, Altsammen ganske frisk og nyt for Gidel. Hun lyttede med stort Velbehag, og efterhaanden syntes ogsaa Simon at sidde som oprømt, fornøjet Tilhører.

Da Gjæsten var gaaet, sagde Gidel: »Hvad det er for et net Menneske! Ham kan jeg godt lide! Hvad siger Du, Simon?«

Simon svarede: »Ja, in Emmes*); han er et godt Barn for sin Fader.« — Men derpaa udbrød han med Et i klagende, jamrende Tone: »Det er galt! Det er galt! Jeg skulde have en Murmester

*) I Sandhed.

Digitized by Google

og bygge mig en Mur, femten Alen høj! Jeg skulde have min Dør spærret! Jeg kan ikke taale det! Jeg bliver svimmel, jeg bliver syg og daarlig. Hvor faar jeg igjen min gamle Menucho*)?«

»Men hvad er det da?« spurgte Gidel.

»Hørte Du ikke? Hørte I det ikke? Naar jeg tror, at Eilio Novi**) er kjørt op til Vorherre i gloende Vogn, saa skal jeg tro — I hørte det jo! Skal jeg lade mig schmatte***? Jeg spør!«

»Ja, men, Onkel,« sagde Fredrik, »tror Du da, at Profeten Elias kjørte op til Vorherre i gloende Vogn?«

»Om jeg tror det? Wie heisst? Tror! Har jeg set det? Kan jeg sværge min Ed derpaa? Kommer Nogen og spør mig, om det er sandt, hvad skal jeg svare? Jeg ved det ikke! Jeg siger ikke, det er Scheiker†), jeg siger heller ikke, det er sandt — hvor faar jeg igjen min Ro, min Fred, min gebenschte Schabbas††)?«

Det var tydeligt nok, endog for Simon selv, at Spørgsmaalet ikke var ham en Livssag eller af saa indgribende Vigtighed, at dets Afgjørelse maatte føre til en stor Beslutning. Hvorledes end Svaret lød, vilde han ikke kunne ophøre at være Jøde eller blive Kristen. Men det medførte alligevel en stærk, ny Uro, der for Øjeblikket opslugte

---

*) Fred.
**) Profeten Elias.
***) Døde.
†) Løgn.
††) Min velsignede Sabbat.

Digitized by Google

al den gamle. Han var umærkelig, paa sælsom Maade, bleven ført ind i det; Noget havde grebet efter ham, grebet ind i hans Forstand og Fantasi. Han var styrtet paa Hovedet i en Faldgrube og vilde ud.

Gidel sagde: »Det er en Schale for Rof'en*)«. Men det kunde Simon ikke bekvemme sig til. Han hørte til de Gammel-Konservative, der endnu ikke havde sluttet sig hjertelig og tillidsfuldt til den forholdsvis moderne eller liberale Præst; han vilde heller ikke gjøre sig lille for ham og bekjende sit kristne Maskepi.

Fredrik gjorde et Forslag. Der var i Byen en Mand, som engang havde studeret jødisk Theologi, men opgivet det og derpaa lagt sig efter Retsvidenskaben. Han praktiserede ikke, levede stille og uafhængig og blev ofte spurgt tilraads i de forskjelligste Anliggender. Han havde været Fredriks Lærer i Handelsret, og Fredrik tilbød at gaa til ham og spørge. Paa en Maade manglede han Avtoritet, eftersom han ikke var en kaldet, gejstlig Mand; men paa anden Maade vandt han, idet han ikke var bunden til at svare i Embeds Medfør.

Simon sagde mat: »Naa, spør ham; hvad kan det skade?«

Fredrik gik til sin gamle Lærer og forelagde ham Sagen: »Hos min Onkel Simon havde vi i Fredags Aftes en ung kristen Student tilbords, og

---

*) Et Spørgsmaal at forelægge Præsten.

Digitized by Google

Onkel rodede sig saadan ind med ham, at han fra Profeten Elias blev kjørt lige ind i Kristi Himmelfart.«

»Hvad for Noget? Bliver Simon Levi Kristen? Du vil da ikke i den Anledning have ham gjort umyndig?«

»Nej,« svarede Fredrik leende, »det er ikke det; Faren er ikke der. Men Onkel vil løs af Profeten Elias for at undgaa Konsekvenserne, og da vi af forskjellige Grunde ikke ville ulejlige Præsten, tager jeg mig den Frihed at komme til Dem og spørge baade paa Onkels og egne Vegne: Tro vi Jøder, ere vi forpligtede til at tro, at Elias er kjørt til Himlen?«

»Hvilket Spørgsmaal! Forskjellen mellem Jødedom og Kristendom er jo netop den, at Kristendommen beror paa Tro, Jødedommen ikke.«

»Hvad beror Jødedommen da paa?«

»Efter min Opfattelse, paa det ganske Simple, som er udtalt af ham, der har stiftet vor Religion, eller gjennem hvem vor Slægts Syn paa Livet og Døden er traadt fuldstændigst frem. Han siger, som Du kan læse i femte Mose Bog, tredivte Kapitel, at hvad han har forelagt os og paabudt os, har intetsomhelst Vidunderligt ved sig. Det er ikke i Himlen, saa at man skulde ville fare derop og hente det; det er heller ikke hinsides Havet, saa at man skulde behøve at rejse derefter. Det er i vore egne Hjerter; det er Syn paa Tilværelsen som et Fornuft- og Retfærdighedsrige og Handling i Overensstemmelse dermed. Livet

Digitized by Google

byder Tilfredshed og Lyksalighed, naar man handler derefter, Ulyksalighed, naar man svigter. Det er Mose Lære. Deri er intet Under.«

»Og det er vor hele Religion?« spurgte Fredrik.

»Ja — nej, naturligvis maa huskes, at vi først af Alle have udtalt det store Bud om Kjærlighed til Gud og Mennesker; alene det vilde være vor Ret til at leve gjennem Tiderne.«

»Ja, men det kan dog ikke nægtes, at der er fuldt af Mirakler i Biblen; hvad skal man gjøre ved dem?«

»Naar de hjælpe En til at se Verden som et Fornuft- og Retfærdighedsrige, skal man tro dem; hindre maa de ikke.«

»Hvad skal jeg saa sluttelig sige Onkel om Elias? Jeg tror, han vil nødig af med ham, skjønt han nu har faaet Vanskelighed ved at beholde ham.«

»Sig ham, at naar man lever et begejstret, glødende Liv i denne Verden, saa farer man ogsaa med Ild og Glød tilhimmels. Behøver det netop at være med gloende Heste og Vogn?«

Fredrik gik tilbage til Onklen og afgav Beretning.

Simons Øjne spillede med noget af den vante Ironi, da han svarede: »Vil jeg spærre Øjnene op paa Folk? Jeg er fornøjet med den almindelige Ligvogn!«

»Om mange, mange Aar!« sagde Gidel.

Digitized by Google

»Om mange Aar, hvis Han vil deroppe,« sagde Simon og tilføjede: »Det store Bud . . . . Veohavto*) . . . . Ret til at leve . . . . Hils ham og sig Tak! Tak! — — Men nu siger jeg, nu skal der være Stop! Det skal have en Ende dermed! Du fører mig ingen Studenter mere i Huset, og jeg gaar ingen fremmede Steder, ikke engang ud i Frederiksberghave! Nu er det vaadt og raat og koldt, og jeg er ikke saa rask som i gamle Dage, og nu bliver man hjemme.«

En saadan Beslutning om at trække sig tilbage og leve som en Snegl i sit Hus behøver, for at overholdes, at Sindet ikke skal være for livligt og Omstændighederne ikke for meget til Hinder. Og Simon fik ved Omstændighederne en stor Anledning til at glemme sin Beslutning: Han havde villet tage Garnison i Huset, og den var ifærd med at rykke ind, ikke engang i Stilhed, men med flyvende Faner og klingende Spil.

Et Par Dage før Ibald flyttede ind, kom han for at gjøre høflig Anmeldelse og tillige for at forebringe et Ønske. Han vilde gjerne fejre Indflytningen med et lille Gilde, og han haabede, Frøken Levi vilde laane ham de nødvendige Tallerkener, Glas o. s. v. Ja, dertil var hun saare

*) Og Du skal elske o. s. v.

Digitized by Google

villig; men hendes Fantasi skræmmedes ved, at Tingene skulde bæres saa højt op, paa Kvisten, og de to smaa Værelser deroppe syntes hende heller ikke egnede til Selskab. Ganske anderledes malede det sig for hende, naar Gildet kunde staa nede hos dem selv, i Stuen over Gangen; saa kunde der blive ordenlig dækket, og saa kunde de Sølvsager og andre kjønne Ting, hun efterhaanden havde samlet tilhuse, tage sig ud for de Fremmede. Hun sagde ingenlunde dette ligefrem; men det var den hemmelige Tanke, som laa til Grund for Underhandlingen, og som umærkelig førte til den Ende, at det ikke blev Ibald, men Gidel og Simon, der gjorde Gildet. Da dette pludselig gik op for Ibald, raabte han: »Ja, men, Hr. Levi, saa maa De være Præsident ved Bordet!«

»Det vil oplive ham,« sagde Gidel, der følte sig selv oplivet ved Tanken om den travle, husmoderlige Gjerning.

»Hvor mange bliver de?« spurgte hun.

»Aa, en tre, fire, højst en fem, sex Stykker.«

»Man skulde blot vide det nøjagtig for Dækningens Skyld.«

»Lad os sige sex, Frøken.«

»Uden Fortrydelse, Hr. Ibald,« sagde Simon, »hvem er det?«

»Der er nu først og fremmest Theologen! Naar jeg blot har ham, saa kommer det Øvrige af sig selv.«

»En Theolog? Er det ikke en Præst?« spurgte Simon betænkelig.

Digitized by Google

»Nej!« raabte Ibald leende; »en Præst er nok Theolog, men en Theolog er ikke altid Præst. De maa ikke misforstaa det, Hr. Levi. Han hedder imellem os Theologen, fordi han har lagt Theologien paa Hylden. De kan være ganske rolig, Hr. Levi, der kommer ikke en eneste Kristen! Nu maa jeg ud efter ham!«

Dermed foer Ibald afsted.

Da han var borte, satte Simon sig hen i sin Sofakrog, ganske stille, kun skød han engang imellem Kalotten fra den ene Side af Hovedet til den anden og saa mismodig og sammenfalden ud.

Efter at have iagttaget ham en Stund spurgte Gidel: »Fejler Du Noget, Simon? Er Du syg?«

»Syg er jeg ikke, Gidel, endskjønt jeg har en svær Sygdom; jeg bliver gammel. Men jeg fejler ikke Noget; jeg er ikke syg.«

»Hvad er det da? Noget er der i Vejen!«

»Om der er Noget i Vejen! Ikke en eneste Kristen be'er han. Sig hvad Du vil, det er dog en kristen By! Om jeg i en jødisk By indbød ikke en eneste Jøde? Det smager mig ikke.«

»Ja, men det forklarede han jo forleden! Han sagde jo, at i hans Religion var der ingen Tolufresser og Reschoïm*).«

»Det er sandt,« sagde Simon lidt formildet. — »Men alligevel, denne Ibald!«

»Men, Simon, jeg troede, Du holdt af Ibald!«

---

*) Fanatikere og Jødefjender.

Digitized by Google

»Jeg holder af Ibald. Jeg holder af ham med Maade, med megen Maade; tre Skridt fra Livet.«

»Simon, hvad vil Du da? Skal vi ikke hellere sende Afbud og bede Hr. Ibald undskylde?«

»Nu render han jo allerede og be'er sine Gäscht, og hvorfor skal man være Uvenner? — Jeg har mine Grunde. Jeg vil være gode Venner med ham og med hans Folk; tre Skridt fra Livet.«

»Hvad skal vi da gjøre, Simon?«

»Jeg spør bare: Det er mit eget Hus, hvorfor skal jeg ikke indbyde Gjæster?«

»Du vil da ikke gaa hen i Schulen*) og hente Gjæster og sætte dem imellem de unge Folk!«

»Jo, nu skulde jeg gaa i Schulen! Gal er jeg ikke, Gidel! Men jeg siger: Lad mig have et bekovaud**) Ansigt at se paa! Lad mig ikke sidde alene imellem dem!«

»Skal vi da indbyde den unge Student? Og saa kan Fredrik jo komme med.«

»Den unge Student? Ham med Heste og Vogn?«

»Du behøver jo ikke at tale med ham om Religion. Lad ham blive ved Sit og Du ved Dit. Du hørte jo, hvor net han kunde tale om

*) Lærestedet, Synagogen.
**) Anstændigt, hæderligt.

Digitized by Google

alle Ting. Det er et godt ungt Menneske, Simon, og han var saa ærbødig imod Dig og saa høflig mod os Allesammen, og Du syntes jo ogsaa godt om ham.«

Simons Ansigt opklaredes, og han sagde: »Har jeg nogensinde nægtet, at Du var en fornuftig Pige? Du er en fornuftig Pige. Naar jeg har den Ene paa den ene Side og den Anden paa den anden Side — naa, for en Gangs Skyld! Man dør da ikke deraf!«

Om Middagen, da Alt var i fortræffelig Orden til den kommende Aften, undte Gidel sig lidt Hvile ved Bordet, skjønt Tankerne endnu vare inde i Værelset paa den anden Side af Gangen, spejdende efter, om Nogetsomhelst kunde være glemt.

Endelig sagde hun: »Der er Noget, jeg gad vidst, Simon.«

Simon svarede: »Der er Meget, jeg gad vidst, Gidel; hvad gad Du vidst?«

»Hvad mon nu de fremmede Herrer vil tale om ved Bordet?«

»Er det Studenter, vil de tale om Studering, er det Officerer, vil de tale om Krig eller Fred — hvad ved jeg!«

»Tror Du, der kommer Officerer?«

»Jo, Officerer! Hvordan skulde Ibald komme til Officerer? Lad ham komme til en Underofficer!«

Digitized by Google

Gjorde Simon sig kun smaa Forventninger om Gildesgjæsterne, saa mødte man fra den anden Side heller ikke med store. Man havde efter Ibalds hastige Indbydelse kun forestillet sig, at man skulde samles i al Tarvelighed paa hans Kammer; man kom — mest fra beskedent Arbejde i Dagsliteraturen — i Hverdagsdragten, uden nogen pyntende Forberedelse, ind i Stuen, hvor de mange Lys, den friske, hvide Dug, de blinkende Glas og Sølvtøjet syntes at vente Gjæster i Højtidsdragt. Det gav en uvilkaarlig Misstemning, og da man var kommen tilbords og Vært og Gjæster saa paa hinanden i det fulde Lys, blev Harmonien ikke større.

En Bolle Punsch, som Ibald selv havde brygget, blev sat paa Bordet; den bragte hastig Glød ind i Kulden.

Ibald rejste sig og holdt Festtalen. Eftersom han havde ført Modsætningerne sammen, var deres Centrum, den første Gjæst og næsten Vært, var der for hans Sands intet Skærende eller Skurrende tilstede; Alt, hvad der lyste om ham, tog han i et Øjebliks Barnlighed som sit Eget og var glad over det.

Tiden, sagde han, gik bestandig frem; det blev bestandig mere Dag over Verden; fra Bjergtoppene steg Lyset ned i de dybeste Dale; de udødelige Principer, Frihedens, Lighedens, Broderskabets, traadte alt fyldigere og mægtigere frem i Virkeliggjørelse. Et af den nye Tids Tegn var et saadant Møde som nærværende; det var et

Digitized by Google

ægte humant, et sandt Broderlighedens Selskab — her slog Talen over i Vers:

Sønner vi er af samme Moder!
Frihedsstemplet paa os er sat!
Hvert et Menneske er vor Broder,
Hver af os er Karl for sin Hat!

Som Chef for de fremmede Gjæster rejste Theologen sig til Gjensvar. »Vi ere Alle,« sagde han, »Digteren Ibald meget taknemlige for de fantasirige Syner, hvormed han underholder os; men dette forhindrer ikke, at jeg ledsager hans glimrende Tale med en kritisk Bemærkning. Naar man skal være Karl for sin Hat, maa man for det Første være Karl, for det Andet have en Hat, det vil sige: være en Karakter og have en Mening. Og saa vil jeg for Meningens eller Principets Skyld gjøre Indsigelse mod den Broderlighedens Vælling, hvori han har rørt os sammen. Paa nærværende og fraværende Venners Vegne udtaler jeg som vort Festdigt, at udenfor Vinduerne staa ved en saadan Lejlighed som denne nogle røde, ildfunklende Øjne. Det er Sulten og Hævnen, som se ind, naarsomhelst Bourgeoisiet breder sig i sit Velvære. Vi for vort Vedkommende have ingen Del deri; os gjælder Blikket ikke; vi kunne nøjes med at gjøre Indsigelse mod Vællingen.«

Ibald sagde klejnmodig: »Jeg indrømmer Adskilligt; men det maa dog ogsaa indrømmes mig,

Digitized by Google

at Tolerance ikke er Vælling. Det var Tolerancen . . . .«

Theologen afbrød ham: »Der skal ingen Tolerance være i Verden. Vi anerkjende kun to Magter: Videnskaben, der spreder Lys over vor Erkjendelse og vor Ret, og Dyret i os. Videnskabens Evangelium lader sig ikke bringe frem i Virkeligheden uden ved den dyriske Kraft, ved Fanatisme for vore Meninger og hensynsløs Gjennemførelse, naar Timen slaar. Menneskehedens Historie er aldeles intet Andet end dette: den dyriske Kraft i Erkjendelsens Tjeneste.«

»Der er Noget deri,« sagde Fredrik beundrende for at forsone eller formilde den hensynsløse Gjæst.

Uden at se paa ham svarede Theologen: »Jeg maa gjøre opmærksom paa, at vi, som her ere os selv overraskende Gjæster, ikke have Noget fælles med den unge Jødedom, der er radikal, naar den snakker med, men lever som Grosserer . . . . Jeg siger ikke dette for at være uhøflig mod Nogen, men for at holde vore Grænseskjel fast, og jeg gaar beredvillig over til noget rent og skjært Videnskabeligt. Jeg vil foreslaa, at naar Universitetet næste Gang udsætter Prisopgaver, bliver en af Opgaverne den: at paavise Grundene til vor Tids Venskab mellem Grundtvigianerne og endel Hel- og Halvjøder.«

Student Pedersen rejste sig og sagde: »Det vil jeg paatage mig at besvare strax. Det ligger i, at Jøderne ikke blot ere et historisk Folk, men

Digitized by Google

sidde ved Historiens Kilde, og at de have ydet Kjød og Blod til Aandens Aabenbaring . . . .«

»Aa, ja,« sagde Theologen, »jeg vilde nu besvare det med, at Jødedommen er en gammel, forfalden Port, der fører ind til, hvad Lessing kaldte det afskyeligste, meningsløseste Kram, som Verden kjender.«

»Hvor har Lessing sagt det?«

»Det skrev han, som bekjendt, til Moses Mendelssohn, da den søde Kristensjæl Lavater havde opfordret den ærværdige, pukkelryggede Jøde til at blive Kristen.«

Studenten vilde for Husets Skyld hellere udjevne og glatte end strides og sagde: »Siden De taler om Moses Mendelssohn og hans Ven Lessing, falder det mig ind, om der ikke kunde siges et venligt Ord til vor Vært. Kunde vi ikke blive enige om at udbringe hans Skaal, og vilde det ikke være heldigst, om De som den mest Betydende af os Gjæster gjorde det?«

»Jo, jeg rejser mig beredvillig for at udbringe vor ærede Værts Skaal. Jeg hilser ham som den, der i vort moderne Samfundsliv repræsenterer det højst nødvendige Element Hadet. Han hader, og han har Ret dertil, fordi han bærer Hadet som en Arv gjennem et Par tusinde Aar. Hans Race hader godt og sejgt og stille; den sejler ubemærket som Fiskermanden i »Den Stumme«, den sidder »tavs og paa Lur«; men kan den komme til at tale, saa siger den Hadets Ord saa skarpt, saa godt, at jeg tager Hatten af derfor.

Digitized by Google

Leve Hr. Simon Levi, det sociale Hads ærværdige, dets tavse Repræsentant!«

Simon havde fra Først til Sidst følt sig ligesom ude at sejle, ikke just søsyg, men usikker, vaklende, i et ganske nyt Element. Det havde engang imellem givet et Kluk i ham, snart af Forbavselse, snart af Morskab, snart af Angst. Det Meste syntes ham altfor skrækkeligt til at være Alvor og altfor alvorligt til at kunne være Spøg. Talen, der blev holdt til ham, forekom ham yderst nærgaaende, uforskammet, vildledende, farlig; men man rejste sig, rakte Glassene frem og klinkede med ham; altsaa var den dog høflig. Idet Theologen klinkede med ham, spurgte han med en Slags Venlighed: »Er det ikke sandt, Hr. Levi?«

»Sandt?« svarede Simon. »Hade? Hvem hader? Der staar skrevet, at vi skal elske Gud over alle Ting og vor Næste som os selv.«

»Aah!« sagde Theologen med en afvisende Haandbevægelse.

Det begyndte at koge i Simon. »Det staar der! Det er skrevet! Til det, der staar skrevet, siger man ikke Aah! Hvem siger Aah?«

»Aah, bah, bah!« sagde Theologen.

»Det staar der!« skreg Simon; »vil De have Bogen?«

»Aa, Bogen! Det staar der, det ved vi nok! Der staar rimeligvis ogsaa det Modsatte. Men vi er ude over den Slags Disput. Vi tale som gode

Digitized by Google

Realister ikke om, hvad der idealt staar, men hvad der realt er.«

Men den Forskjel kunde Simon netop ikke gjøre. Med stigende Vrede, med Had i Sindet, maatte han hævde sit Folks store Kjærligheds-bud, dets Ret til at leve. Hans brede, kantede, graablege Ansigt bævede i feberagtig Lidenskab; han slog i Bordet og raabte: »Det staar der!«

»Bravo! Nu hader De os jo Allesammen!« blev der raabt; »bekjend det! Lad os drikke derpaa!«

Simon rejste sig med ondt funklende Øjne. »De er . . . . De er . . . .«

»Onkel! Onkel!« sagde Fredrik dæmpet og lagde Haanden paa hans Arm.

Simon tog sig med stor Anstrengelse sammen og sagde, idet han satte sig eller sank tilbage: »De er mine Gjæster!«

Simon var syg; men da Lægen kom, sagde han, at der ingen Fare var, Simon trængte kun til Ro og Stilhed og lidt nervestyrkende Medicin.

Paa Ibald havde Aftenen gjort en stærk Virkning. Han havde med poetisk Blik grebet Simon i det Øjeblik, da han blev vred, og da han i Uviljen ligesom voxede sig stor. Det dannede sig i Ibalds Fantasi til en Skildring, der egenlig var laant fra »Nathan der Weise«, men

Digitized by Google

hvor den nye Nathan kæmpede mod kristne Præster og overlegent, vittig, haanlig afviste deres Lære. Om Viddet paa alle Steder var smagfuldt, blev bestridt, da han lod Digtet trykke; men det havde den Evne at forbitre i visse Kredse og vække Forargelse.

Efter en Fest af helt anden Art end den nys omtalte, en højtidelig, religiøs Indvielse af en Stiftelse, stode ved Udgangen to Præster og ventede paa deres Vogn. Et ungt Menneske kom hen til dem, og de spurgte med Deltagelse om hans Moder. Hun havde det godt, svarede han, og hun var nu nær ved at faa den kristelige Anstalt bragt ilive, som hun havde tænkt paa, siden hun blev Enke. Nu var der blot den Bekymring, at hun efter sin Lejekontrakt ikke havde Ret til at træffe endel Indretninger, som vare nødvendige, og hun var, især i denne Stridens Tid, bange for at møde Vanskeligheder hos Husejeren, som var en Jøde. Hun vilde gjerne have en anset Mand til at tale hendes Sag hos ham.

Man spurgte, hvem Ejeren var; — det var den rige Simon Levi.

Den ene Præst saa paa sit Uhr: »Jeg har Tid; jeg kan strax tage hen og tale med den Mand.«

Digitized by Google

Den anden Præst mente at høre til og vilde gjøre Følgeskab. De talte lidt videre om Sagen og fandt, at man heldig kunde benytte Lejligheden til at faa Hr. Levi ret i Tale og med kristelig Blidhed henstille til ham, om han ikke skyldte det Samfund, han levede i, at afholde sig fra eller dæmpe de Angreb, der fra hans Hus udgik mod Kirkens Tjenere og mod Kirken selv.

Da de ringede paa og Tjenestepigen lukkede op, blev hun saa overrasket og betaget ved Synet af to Præster, at hun med aaben Mund og baglængs viste dem Vej og slog Døren op til Værelset, hvor Simon havde lagt sig paa Sofaen og var falden i Blund.

Idet Simon slog Øjnene op og pludselig saa Præsterne, der langsomt og højtidelig kom ind ad Døren, vaktes i hans Sind Forestilling om Stævning, pinligt Forhør, Forfølgelse, om al den Gru, som Slægten kjender fra gamle Dage — han udstødte et Skrig og besvimede.

Kort efter døde han. Ja, Simon Levi er død, og naar man ikke har lagt Mærke til, at Dødsfaldet dengang stod bekjendtgjort i Bladene, saa ligger det i, at han naturligvis i Virkeligheden bar et andet Navn end det, hvorunder han her er nævnt.

Digitized by Google

Digitized by Google

III

DEN FLYVENDE POST

(1868)

Digitized by Google

Digitized by Google

I

Fritz Bagger havde taget juridisk Examen og kom hjem paa sit Værelse med Trang til Hvile og for rastløs til at finde Ro. Alt, hvad der i hans Hoved hørte til Tænkning og Forstandighed, var slappet efter Anspændelsen; men en længe tilbageholdt Magt var vaagnet: et Maal var naaet, han stod paa Toppen, Livet laa for ham, Livet, Livet! Hvad var nu dette Liv? Han var fire og tyve Aar. Han kunde vende sig, hvorhen han vilde, lade Fantasien gaa efter alle Kompassets Streger — overalt øjnede han ude i Horisonten blidt farvede Smaaskyer og saa Intet deri uden en ubestemt Lyksalighed. Han holdt Haanden for Øjnene og søgte at forme dette Ubestemte til et tydeligt Maal, og efter en lang Stunds Forløb sagde han: »Ja, og saa gifter man sig.«

»Ja, man gifter sig,« vedblev han efter en Pavse; »men med hvem?«

Hans Tanker havde nu en bestemtere Retning; men Synerne for hans indre Øje havde

Digitized by Google

ikke vundet i Tydelighed. Atter var Horisonten vidt omkring rosenfarvet, og imellem de farvede Lag tittede Englehoveder frem, ikke bibelske Engle, der jo hverken ere Mand eller Kvinde, men englelige Pigebørn, som han ikke kjendte, og som ikke kjendte ham. Sandheden var, at han ikke kjendte Nogen, han kunde give sit Hjerte hen til, men længtes med pludselig, fireogtyveaarig Magt efter den, han kunde byde det, efter den, som var værdig til at modtage det hele, selvstændige Menneske, han havde skabt, og til Gjengjæld skænke ham hele hin anede, forunderlige Lyksalighed, som er, som maa være i Verden, eftersom man tror saa fast derpaa.

»Aa, jeg er en Nar!« sagde han, da han pludselig blev sig bevidst, at han saadan drømte og længtes. Han søgte at tage sig Noget for, tænkte paa et lille Gilde, der skulde være om Aftenen; men Stemningen kom igjen og betog ham, fordi der var Foraar i ham, fordi Livet bævede i ham som i Træer og Planter, naar Vaarsolen skinner.

Han lagde sig i Vinduet — det var en Kvistetage — og lod Vinden køle sin Pande. Men medens Vinden kølede, gav selve Gaden hans Stemning ny Næring. Der gik det nede, det Ubekjendte, for ham tilhyllet og skjult som paa en Maskerade. Hvilken Herlighed kunde ikke hin lette Jomfrufod bære! Hvilken Fantasi kunde ikke bevæge sig i Hovedet under den lille Hat, og hvilket Hjerte kunde ikke slaa under Shawlets

Digitized by Google

Folder! Men al den Herlighed kunde tilhøre en Anden — ak, ja, der var vist mange Lykkelige dernede! — og selv om dette ikke var, selv om Skæbnen førte En sammen med en saadan Pige, der var fri, elskværdig, velopdragen, af god Familie, hvo borgede da for, at man ikke for hendes Skyld opgav Hende, den Rette, den Ventede, hvis Afglans havde vist sig mellem de farvede Skyer? Eller hvo borgede for, at man ikke paa anden Maade tog fejl af den Valgte?

»O, Livet er et Lotteri, et grumt Lotteri; thi for Hver trækkes det kun een Gang, og den hele Personlighed er Indsatsen. Ve den Tabende!«

Efter nogen Tids Forløb var Fritz under disse Betragtninger blevet melankolsk, og saa lyst, smilende, bestemt Livet nys havde staaet for ham, saa taaget, hensigtsløst, pinligt stod det nu. Anden Gang strøg han sig over Panden, rystede Tankerne af sig og søgte at tage sig Noget for, og anden Gang endte det med, at han gik til Vinduet og stirrede ud.

En Hvirvelvind opfyldte Gaden, slog Porte og Døre i, rystede i Vinduerne og førte Støv med sig helt op til hans høje Kvistetage. Han vilde trække sig tilbage, da saa han i Støvskyen et lille Stykke Papir, der hvirvledes med og kom tæt til ham. Han lukkede Øjnene mod Støvet, greb paa Maa og Faa ud efter Papiret og fik det i Haanden. I samme Øjeblik var Hvirvelvinden faret over og Himlen atter klar. Det syntes ham skæbnesvangert; det lille Stykke Papir maatte

Digitized by Google

have en Hensigt med ham, en Mening for ham; det Ubekjendte, som han vel ikke bestemt havde tiltalt, men dog saa inderlig beskæftiget sig med, kunde ikke aldeles tilfældig spille ham dette i Hænderne, og med bankende Hjerte gik han tilbage i Stuen for at læse Budskabet.

Den ene Side af Papiret var aldeles blank; paa den anden Side stod i Hjørnet til venstre det Ord »elskede«, og et Stykke nedenfor i en Spids syntes Underskriften at have været; men der var Intet tilbage af den uden Bogstaverne »geb«.

»Geb, hvad betyder det?« spurgte Fritz Bagger med mørk Humor. »Havde der endda staaet Gek, saa havde jeg kunnet forstaa det, skjønt det var ugrammatikalsk. Geb, Gebrer, Algebra, Gebrüder — buh, jeg er en stor Nar.«

»Men det er det Samme, hun skal have Svar!« raabte han og satte sig til at skrive et langt, glødende Kjærlighedsbrev. Da han var færdig dermed og havde gjennemlæst det, rev han det istykker.

»Nej,« sagde han, »har Skæbnen ment det Allerringeste med at agere Postbud til mig gjennem Vinduet, saa lad mig dog bære mig fornuftig ad.« — Han skrev paa et lille Stykke Papir:

»Som de gamle Normænd, da de droge til Island, kastede deres Højsædestøtter i Havet med den Beslutning at fæste Bo, hvor de dreve iland, saaledes udsender jeg dette. Min Tro følger efter,

Digitized by Google

og det er min Overbevisning, at hvor dette daler, der vil jeg engang komme og hilse Dig som min Udkaarne, som min — —«

»Ja, hvad skal jeg nu sætte til?« spurgte han sig selv. »Ih, som min — geb —!« tilføjede han med et Udbrud af lystig Humor, der ligesom afsluttede den hele erotiske Krise. Han gik til Vinduet og kastede Papiret ud. Det dalede med langsom Bævren; han var allerede bange for, at det skulde gaa lige ned i Rendestenen; men saa kom en Vind og løftede det næsten helt op til ham; en ny Vind førte det bort igjen, løftede det højere og højere, hvirvlede med det, og tilsidst forsvandt det for hans Blik, i bestandig Stigen, syntes ham.

»Saa blev jeg dog forlovet i Dag,« sagde han til sig selv med et vist roligt Lune og dog greben af den Følelse, at han havde forskrevet sig til det Ubekjendte.

II.

Sex Aar gik hen, og Fritz Bagger havde imidlertid gjort, hvad man kalder Karriere, skjønt ikke i den erotiske Retning. Han var bleven Assessor i Kriminal- og Politiretten og blev især anerkjendt for den Skarpsindighed og Energi, hvormed han bragte Forbrydere til Bekjendelse.

Digitized by Google

Selv et Menneske med fine og poetiske Følelser kan godt tilfredsstille sig selv i en saadan Virksomhed, i det Mindste for en Tid; en Mand kan med det Halve af sin Sjæl føre et Liv, der synes ham selv og andre helt, netop fordi det er virksomt, fordi det sysselsætter ham og fylder ham med den Bevidsthed, at han udretter noget Dygtigt og Godt. Der er en ungdommelig Arbejdskraft, som ikke behøver at se skarpt ud i Fremtiden efter et bestemt Følelses- eller Ætgjerrighedsmaal: selve det, ved Arbejdet at hævde sig paa en given Plads, bliver for en saadan Organisme hver Dag et Maal, en Nydelse, noget Udfyldende, og man kan i en Række af Aar drive Virksomheden saa energisk, at man endog slipper over den vanskelige Tid, som i hvert Døgn truer med at indfinde sig: Tiden mellem Arbejdet og Søvnen, den Dæmrings- eller Tusmørketid, da den anden Halvdel af Sjælen gjerne vil vaagne.

Det være sig nu, at hans Embedsvirksomhed ikke havde levnet ham Tid og Lejlighed til at fri, eller af andre Grunde: Fritz Bagger var forblevet Ungkarl, og en Ungkarl med Kriminal- og Politirets-Assessors Gage er jo en rig Mand. Assessor Bagger kunde, naar hans Forretninger tillode ham at beskæftige sig med Livet som et personligt Anliggende, behandle det paa hin elegante, sorgløse, næsten poetiske Maade, som i de allerfleste Tilfælde er nægtet Ægtemænd, og som er en af Grundene til, at de trykke en Ung-

Digitized by Google

karl i Haanden med et af Nag, Beundring og Medlidenhed blandet Suk. Kommer nu hertil, at en Ungkarl med Kriminal- og Politirets-Assessor-Gage er en Mulighed til et fordelagtigt Ægteskab, saa indses let, at Fritz Bagger var, hvad man kalder søgt, i mange Selskaber. Han kom ogsaa Selskabslivet imøde, saavidt Forretningerne tillode det, foer lige fra Akterne eller fra et Forhør i den sorte Kjole, ilede til en Middag eller en Soirée og morede sig ofte, hvor de fleste Andre kjedede sig, fordi Samtale om hvilkensomhelst Ting med dannede Mennesker blev ham en Forfriskning, og fordi han medbragte en god Appetit og et paa samvittighedsfuldt Arbejde hvilende godt Humør. Han kunde vise Interesse for alskens Smaating, fordi de i deres Betydningsløshed — ganske modsatte de Smaating, hvori han en halv Time i Forvejen med pinlig Opmærksomhed havde søgt Skyld — syntes ham at høre en Uskyldigheds- og Barnlighedsverden til, og rykkede man ham nær med alvorligere Ting, saa talte han frit, gav sig tilsyneladende ganske hen, lod hele Overfladen af sin Sjæl strømme ud, hvilket skaffede ham Venskab og Anerkjendelse hos Mange, som med Tilfredshed bemærkede, at der hos en saa begavet og anset Mand dog ikke var noget generende Dybt.

Sex Aar vare altsaa hengaaede paa denne Maade, da Assessor Bagger — eller, som vi hellere i Erindringen om hans Examensdag og hans Billetter med den flyvende Post ville kalde

Digitized by Google

ham, Fritz Bagger, — var indbuden til et Bryllupsgilde paa Skydebanen. Selskabet var ikke meget talrigt — ikkun tredive Par — men meget elegant. Bagger var Ven baade af Brudens og Brudgommens Familier, var som Følge deraf godt bekjendt med næsten alle Tilstedeværende, følte sig ret imellem Venner, samlede af en fælles, højtidsfuld Glæde, og var mere end sædvanlig veltilmode. En ypperlig Vin, som Brudens Fader selv havde ladet hidbringe, satte den sidste, fuldendte Buket paa Stemningen. Bagger var en af dem, som, skjønt Brudeparrets Skaal officielt var udbragt, fandt Lejlighed til gjennem en Betragtning af Kjærlighed og Ægteskab at bringe Parret sin Lykønskning, og dette gav en solid, prosaisk Mand Anledning til den vittige Bemærkning og det hjertelige Ønske, at en saa udmærket praktisk Embedsmand som Assessor Bagger ogsaa vilde overføre sine smukke Theorier om Ægteskab i Praksis. Skaalen blev drukken med Begejstring, og i det Samme rystede et stærkt Vindstød i Vinduerne, slog en af Dørene op og trængte saa langt ind i Salen, at Lysene flagrede stærkt.

Bagger var ved Vinen, Selskabet, Synet af det lykkelige Brudepar blevet sex Aar yngre. Hans Sind var rykket bort fra Kriminal- og Polititretten og befandt sig højt oppe, som paa Kvisten, med Udsigt til de farvede Smaaskyer og Englehovederne. Det pludselige Vindstød bragte ham fuldstændig tilbage i hint Øjeblik, da han ud-

Digitized by Google

sendte sin Seddel som Nordens Helte deres Højsædestøtter, Stemningen fra hans fireogtyvende Aar kom helt over ham, underlig blandet med vemodig Tilbageskuen fra det tredivte Aar, med Ironi, Skjemt, Lyst til at tale, give sig Luft, og han raabte, idet han rejste sig for at takke:

»Jeg er forlovet!«

»Ih! Ej! Gratulerer! Gratulerer!« lød fra alle Sider.

»Dette Vindstød, som nær havde slukt Lysene, bragte mig Budskab fra min Brud!«

»Hvad for Noget? Hvad er det?« sagde Folk. Hovederne vare i Øjeblikket slet ikke indrettede paa at gjætte Gaader. Kun ved den nederste, ungdommelige Ende af Bordet hørtes den Kældermand: »Det er altsaa en Dame, der gjør Blæst.«

»Har De, Assessor Bagger, som Venedigs Doge trolovet Dem med Havet eller med Stormen?« spurgte Brudgommen skjelmsk.

»Hør ham, den Lykkelige!« raabte Bagger. »Siddende paa den gyldne Tærskel til Eros's Rige har han faaet Inspirationen, den geniale Sympathi, der lader ham ane og gjætte Alt, hvad der hører Eros til! Ja, netop som Venedigs Doge, men ikke saa fornemt! Fra mit Kvistkammer, hvor jeg sad paa min Examensdag, har jeg, ledet af Eros paa en Maade, som det vil blive for vidtløftigt her at beskrive, givet Hvirvelvinden Kjærlighedsbrev med, og hvad Øjeblik det skal være, kan Hun træde frem med mit Brev, mit Anfordringsbevis, og forlange mig hel og holden.«

Digitized by Google

»Hvem er det da?« spurgte Brudgom og Brud med den alvorligste Interesse.

»Ja, hvor ved jeg det? Kjender jeg Hvirvelvindens Veje?«

»Var Brevet underskrevet med Deres Navn?«

»Nej; men tror De ikke, jeg vil staa ved min Haandskrift?« spurgte Bagger yderst alvorlig.

Denne Alvor med Hensyn til en Forpligtelse, som Ingen forstod, blev komisk, og Bagger selv følte i dette Øjeblik, at han var paa Randen af det Latterlige. Han søgte at samle sig og sagde: »Er det ikke en Forpligtelse, vi Alle have? Anerkjende ikke baade Bruden og Brudgommen i dette Øjeblik, at længe før de kjendte hinanden, var Forpligtelsen til Stede . . . .«

»Jo, jo!« raabte Brudgommen.

. . . »Og Hvirvelvinden, Tilfældet, den ubekjendte Magt førte dem sammen, saa at Forpligtelsen blev indløst.«

»Ja, ja!«

»Lad os da,« vedblev Bagger, »drikke et Glas for Vinden, Tilfældet, det Bevægelige, Ubekjendte og dog Styrende. Til dem af os, som endnu ere uforsørgede og under 40, bringer det vel engang en Brud; til dem, der ere vel forsørgede, kommer det Forventede i en anden Skikkelse. Altsaa en Skaal for Vinden, der kom ind her og flagrede i Lysene, for det Ubekjendte, der bringer os det Ønskede, og for os selv, at vi ere beredte til paa Anfordring at modtage det.»

Digitized by Google

»Bravo!« raabte Brudgommen og saa paa sin Brud.

»Puh!« sagde Bagger til sig selv, da han atter satte sig, »det var endda nogenlunde godt derfra. Jeg kom i Sandhed i Vinden. Pokker skal tage mig, før jeg igjen bliver sværmerisk!«

Hvorledes Assessor Bagger kunde faldet i Søvn den Aften, delt imellem Erindring eller Længsel og Mismod over at have erindret, er vanskeligt at sige, hvis han ikke ved sin Hjemkomst havde fundet en Pakke Akter: en interessant Tyvssag. Han satte sig strax til at læse, og Dagen var ved at gry, inden han blev færdig. Hans sidste Tanke, før hans Øjelaag faldt til, var: To Aars Forbedringshus.

III.

En Maaneds Tid senere, henimod Slutningen af September, gik to Damer paa 20 à 22 Aar i en Have, et Par Mil fra Kjøbenhavn. Skjønt Havens Gange vare ret brede, var det dog vanskeligt for Damerne at gaa ved Siden af hinanden formedelst Hindringer. Efteraaret viser sig uformeligt og kantet. Ribs- og Stikkelsbærkviste, der tidligere paa Aaret vilde have hængt i bløde Buer, stak nu stift frem og greb i Damernes Kjoler; Grene fra Blomme- og Æbletræer hang

Digitized by Google

golde og knækkede og fordrede Agtpaagivenhed ogsaa opad. Den ene af Damerne hørte øjensynlig hjemme paa Stedet; det kunde ses, dels af hendes Dragt, der, skjønt elegant, var huslig, dels af, at hun gik foran og gjorde Honneurs ved at bøje Grene og Kviste tilside og holde dem, indtil den anden, mere pyntede Dame var sluppen forbi. Allerede paa Grund af Vandringens Hindringer førtes ingen af hine lette, dæmpede, fortrolige Samtaler, der ellers saa naturlig opkomme, naar yngre Damer, Bekjendte eller »Veninder«, besøge hinanden og fra Huset slippe ene ud i Have eller Skov. En opmærksom Iagttager vilde imidlertid ved at betragte Begges Fysiognomi maaske være kommen paa den Tro, at selv om disse To havde været sammen paa den mest banede Vej, vilde dog ingen Fortrolighed være opkommen imellem dem, og han vilde have mistænkt Husets Dame for, at hun ved at være høflig og omhyggelig søgte at bøde paa manglende Interesse. Hun var ikke paafaldende smuk, men af en fin Natur, det viste sig i hele Skikkelsen og maaske især i den usædvanlig fint tegnede Næse; dog var det først ved at se ind i hendes Øjne, at man fik Forestilling om en Kvindelighed noget over det Sædvanlige; thi dets Udtryk eller dets Indhold lod sig ikke gribe paa engang: der var baade Drømmeri og Bestemthed og Mulighed til en Ironi eller Skjemt, der virker saa sælsomt, naar den kommer fra dyb Grund. Den anden Dame var borgerlig-fornem, en smuk, dannet Pige,

Digitized by Google

havde vistnok ogsaa Sjæl til Husbehov, men var dog langt mindre beskæftiget med en Verden i sit eget Indre end med, hvad vi sædvanlig kalde Verden. Det var om Verden, om den kjøbenhavnske Verden, at Frøken Brandt i dette Øjeblik gav Frøken Hjelm en af Grene og Kviste afbrudt Beretning, og skjønt Frøken Hjelm ikke var nonneagtig ligegyldig enten for Moder eller Begivenheder i *high life*, bragte den Maade, hvorpaa Frøken Brandt umiskjendelig lagde sin Sjæl deri, hende til at gaa saa høflig foran.

»Men De har da hørt om Emmy Ibsens Bryllup?« spurgte Frøken Brandt.

»Ja, det var jo for en Maaneds Tid siden.«

»Ja; jeg var Brudepige.«

»Saa?« sagde Frøken Hjelm med en Tone, der bødede paa Ordets Korthed.

»Det stod paa Skydebanen.«

»Naa!« sagde Frøken Hjelm, igjen med saa korrekt Betoning, som om hun havde lært den af »Nej«. — »Tag Dem i Agt, Frøken Brandt,« tilføjede hun, idet hun bøjede sig for en Æblegren.

»Tage mig i Agt? — aa, for den Gren!« sagde Frøken Brandt og bøjede saa nydelig og koket af for den, som om den havde været levende.

»Det var meget muntert,« vedblev hun; »ganske anderledes muntert, end Bryllupsselskaber ellers er; men det var da for en god Del Assessor Baggers Skyld.«

Digitized by Google

»Saa?«

»Ja, han var meget munter .... jeg var hans Borddame ....«

»Ah!«

»O, Gud, nej — tænk Dem, ved Bordet rejser han sig og erklærer, at han er forlovet!«

»Var hans Brud tilstede?«

»Nej, det skulde hun nok lade være! Ved De, hvem det var?«

»Nej, hvor skulde jeg vide det, Frøken Brandt?«

»Hvirvelvinden!«

»Hvirvelvinden?«

»Ja. Han sagde, at han som ungt Menneske i et højtideligt Øjeblik havde sendt sit Frierbrev eller sit Løfte ud med Vinden, og han ventede bestandig paa Svar; han var forpligtet, forlovet! — Av!«

»Hvad var det?« spurgte Frøken Hjelm deltagende.

Sagen var, at den unge Værtinde i dette Øjeblik havde opgivet sin høflige Omhu, og at en Stikkelsbærgren var slaaet imod Frøken Brandts Ankel.

Smerten var hurtig ovre, og de to Damer, der nu vare komne til Enden af Gangen, vendte sig om mod Huset, men Side om Side, og hver værgende for sig, uden at lægge Mærke til, at der var sket nogen Forandring.

»For Resten tror jeg det knapt,« vedblev Frøken Brandt; »han sagde det maaske blot for

Digitized by Google

at gjøre sig vigtig; for visse Herrer ere lige saa kokette som . . . . som de beskylde os for at være.«

Frøken Hjelm sagde et tvivlende »Um!«

»Jo, det er de virkelig! Har De truffet nogen Dame saa koket som en Skuespiller?«

»Jeg kjender ingen af dem; men jeg skulde da tro, en Skuespillerinde.«

»Nej, ingen af de Skuespillerinder, jeg har truffet paa — af de bedre — er egenlig koket.... jeg ved ikke, hvad de er; men de ere komne ud over det, tror jeg.«

»Men De mener altsaa, at Assessor Bang er koket?«

»Ikke Bang — Bagger. Ja, for uagtet han nu sagde, at han havde den romantiske Forelskelse i en Fe, gjør han dog saa smaat Kur til beskedne, jordiske Damer. Han er maaske egenlig noget lapset.«

»Det er stygt af en gammel Mand.«

»Ja, men gammel er han heller ikke.«

»O,« sagde Frøken Hjelm leende, »jeg har kun kjendt een Krigsassessor, og han var gammel; derfor forestilte jeg mig vel alle Krigsassessorer som gamle.«

»Ja, men Assessor Bagger er ikke Krigsassessor; han er rigtig Assessor, Overrets- eller Kriminalassessor.«

»Hu, hvor det er alvorligt! Og han er forelsket i en Fe!«

Digitized by Google

»Ja, det er latterligt!« sagde Frøken Brandt og lo.

Under denne Samtale vare de komne til Huset, og Frøken Brandt klagede over, at Noget endnu stak hende i Anklen. De gik ind i Frøken Hjelms Værelse, og her blev en Torn opdaget og trukken ud.

»Hvor det dog er et nydeligt og hyggeligt Værelse!« sagde Frøken Brandt og saa sig om. »Ja, naar man bor saadan, kan man sagtens bo paa Landet Sommer og Vinter. Ude hos os i Taarbæk, der blæser det ind ad Vinduer, Døre, Vægge, Loft.«

»Der maa være slemt i Hvirvelvind.«

»Ja. — Ah! Ja, det kunde være ret morsomt, naar Hvirvelvinden føg med saadanne Billetter — ikke fordi man bryder sig om dem; men interessant maa det dog være for et Øjeblik.«

»Aa, ja, maaske.«

»Ja, hvorledes tror De, en ung Pige vilde være tilmode, naar der saadan kom fra Himlen en Seddel, hvori En forpligtede sig til hende for Tid og Evighed?«

»Det er jo ikke godt at sige; men jeg tror ikke, at Sagen er saa ganske usædvanlig. En Veninde af mig fik engang en saadan Seddel blæst til sig, og hun forærede mig den.«

»Forærer man saadanne Ting bort? Har De Sedlen?«

»Jeg vil se efter,« sagde Frøken Hjelm, og vistnok efter længere Søgen i Sybord, Skuffer og

Digitized by Google

smaa Æsker, end egenlig var nødvendigt, fandt hun den.

Frøken Brandt læste den og vogtede sig vel for at sige, at den højlig syntes hende netop at kunne ligne den, Assessoren havde omtalt.

»Og saadan en Seddel forærer man bort!« sagde hun efter en Pavse.

»Ja, vil De have den?« spurgte Frøken Hjelm pludselig ligesom efter en rask fattet Beslutning.

Frøken Brandts første Bevægelse var at gribe hastig til; men hun standsede sig selv næsten lige saa hurtig og svarede: »Aa, ja, Tak, som Kuriositet.« — Derpaa stak hun den langsomt ind mellem Handsken og Haanden.

Da Frøken Brandt og hendes Selskab vare tagne bort, sagde Frøken Hjelms Kusine, en smuk, middelaldrende Enke, til hende: »Hvordan er det, Ingeborg? Det synes mig, Du ler med det ene Øje og græder med det andet.«

»Ja; en Sæbeboble er bristet for mig — og glimrer maaske for en Anden.«

»Du ved, jeg forstaar sjelden de aandfulde Gaader; kan Du ikke oversætte Dine Ord?«

»Jo, jeg har i Dag mistet en Illusion, der har varet i sex Aar.«

»I sex Aar?« sagde Kusinen med et forskende eller deltagende Blik. »Den har altsaa begyndt, da Du knap var sexten Aar?«

Digitized by Google

»Nu tror Du, at da jeg var i mit sextende Aar, saa jeg et Ideal af en Mand og forelskede mig i ham, og idag har jeg hørt, at han er gift.«

»Jeg ved ikke, om jeg netop troede det,« svarede Kusinen og slog Øjnene ned; »men jeg vil nok tro, at Du har havt et smukt Syn dengang og baaret paa det i Tavshed — og med Tro.«

»Det var dog mere end et Syn; det var et Brev, et Kjærlighedsbrev.«

Kusinen saa paa Ingeborg saa spørgende, saa ængstelig spørgende, at Ord ikke behøvedes. Desuden syntes Kusinen at vide, at naar Ingeborg vilde tale, saa talte hun uden Opfordring, og vilde hun tie, saa tav hun.

Ingeborg vedblev: »Det var engang, da jeg kjørte til Byen med salig Fader. Fader skulde kun til Nørrebro, og jeg havde et Ærinde ved Vestervold. Saa steg jeg af og gik ad Kjærlighedsstien. Da jeg kom til Hjørnet af Stien og Ladegaardsvejen, slog Vinden pludselig saa stærkt imod mig, at jeg knapt kunde trække Vejret, og Noget blæste ind i mit Slør og blev hængende der og slog med Vingerne ligesom en Sommerfugl. Jeg vilde jage det bort, for det blindede mit ene Øje; men det blæste tilbage igjen; saa greb jeg det og vilde lade det flyve bort over mit Hoved; men i det Samme saa jeg, at det var et beskrevet Stykke Papir, og læste det. Det var et Kjærlighedsbrev! Et Menneske skrev, at han udsendte dette, ligesom i Oldtiden de norske Udvandrere lode deres Højsædestøtter føre af

Digitized by Google

Havet, og hvor det naaede hen, vilde han engang komme og bringe sin Tro til sin Udkaarne — geb —.«

»Geb? Hvad er det?« spurgte Kusinen.

»Det er Ingeborg,« svarede Frøken Hjelm med en troskyldig Simpelhed, der viste, hvor dybt hun havde trot paa Sendelsens Alvor.

»Det var da mærkværdigt!« sagde Kusinen og tilføjede med et Smil, der syntes at spille over i det Ironiske: »Og besluttede Du dengang at forblive i ugift Stand, indtil den ubekjendte Brevskriver kom og indfriede sit Løfte?«

»Det vil jeg ikke sige,« svarede Ingeborg, der lige saa hurtig kom *en garde*; »men Brevet bidrog maaske til, at jeg senere har gjort lidt strengere Fordringer, end efter Omstændighederne kunde opfyldes.«

»Naa, og nu?«

»Nu forærede jeg Frøken Brandt Brevet.«

»Forærede Du det bort? Hvorfor?«

»Fordi jeg erfarede, at den Mand, der maaske eller rimeligvis skrev Brevet i sin Ungdom, har omtalt det højt og lydelig og er Assessor i en af Retterne.«

»O, jeg forstaar,« sagde Kusinen halvhøjt, »naar Idealet opdages at være en Assessor, saa —«

»Saa er det ikke idealt længer; nej. Det Hele var blevet befamlet ved at blive virkeligt. Jeg vilde ud af Fristelsen til at tænke paa ham. Fri til ham, melde mig hos ham som den lykkelige Finder kunde jeg da ikke.«

Digitized by Google

»Det forstaar jeg meget godt,« sagde Kusinen og lagde kjærlig sin Arm om Ingeborgs Liv; »men hvorfor gav Du just Frøken Brandt Brevet?«

»Fordi hun kjender Assessoren og vistnok, saavidt jeg kunde skjønne, føler Noget for ham. De To kunne faa hinanden, og hvilken æventyrlig Indvielse bliver det da, naar hun paa Bryllupsdagen giver ham Brevet!«

Kusinen sagde tankefuld: »Og saadanne Hemmeligheder kan leve ved Siden af En i hele Aar, uden at man aner det!« — Pludselig tilføjede hun: »Men hvordan skal Frøken Brandt ved den Lejlighed forklare Ordet Geb?«

»O, det kommer vel ikke an paa en enkelt Stavelse — og desuden, Frøken Brandt er en kløgtig Pige,« svarede Ingeborg med et ubeskriveligt Glimt i de mørke Øjne.

IV.

En Lykke kommer sjelden alene. En Morgen fik Kriminal- og Politiretsassessor Bagger i sin Bolig paa Nørregade officiel Anmeldelse om, at han fra d. 1ste i næste Maaned at regne var overflyttet i Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten, og at han allernaadigst var udnævnt til virkelig Justitsraad, Rang 4de Klasse Nr. 3. Da han fornøjet over dette venlige Smil fraoven gik

Digitized by Google

ud for at begive sig til Raad- og Domhuset, mødte han i Porten Postbudet, der leverede ham et Brev. Med Tankerne endnu fæstede paa Justitsraadstitlen og Landsoverretten brød Assessor Bagger Brevet, men blev staaende som naglet til Jorden. I Brevet stod:

Højsædestøtterne kom i Land.

— geb —

Man siger nok, at Mandens Kjærligheds- eller Forelskelsestid er indtil hans tredivte Aar, efter den Tid bliver han ærgjerrig; men det slaar ikke altid til, og med Assessor Bagger gik det i alt Fald omvendt. Hans Ærgjerrighed var, om ikke mættet, saa dog foreløbig tilfredsstillet, Evnen til Kjærlighed var endnu slet ikke brugt, og Brevet kom som Gnisten til en Krudttønde: det foer glødende gjennem hver Aare, hver Nerve; den halve Sjæl, Ungdommens Sjæl, der havde sovet i ham, vaagnede med saa pludselig, revolutionær Magt, at den anden halve Sjæl, der hidtil havde regeret, kom til at ligge aldeles nedenunder, ja, saa fuldstændig, at Assessor Bagger gik forbi Raad- og Domhuset og kom ned i Raadhusstræde uden at mærke det. Først paa Vandkunsten savnede han pludselig den store Bygning med Søjlerne og med Indskriften: »Med Lov skal man Land bygge«, saa sig forvirret omkring og vendte om.

Saa meget var han endnu i dette Øjeblik Kriminalretsassessor, at blandt de første Tanker eller Fornemmelser, som det mysteriøse Brev vakte hos ham, ogsaa var den: Det kan være et

Digitized by Google

Skjelmeri, en Mystifikation. Men i næste Sekund stod det for ham, at han aldrig til nogen levende Sjæl havde omtalt sit dristige Billede med Højsædestøtterne og endnu mindre forraadt den gaadefulde, ham saa dyrebare Stavelse — geb —. Der kunde ingen Tvivl være: det fine, duftende Papir, den spinkle Damehaandskrift og de skrevne, faa, betydningsfulde Ord vidnede om, at Sedlen, han engang i ungdommelig, beaandet Længsel havde betrot Himlens Vinde, var naaet til en Dame, og at hun paa en eller anden Maade havde opdaget ham. Han huskede meget godt, at han en eneste Gang, fem, sex Uger tilbage, havde i et talrigt Selskab omtalt hin Begivenhed, og han tvivlede ikke om, at Historien havde bredt sig ud ligesom Bølger, naar man kaster en Sten i Vandet; men hvor i hele Byens eller Landets Kreds havde Bølgen truffet det rette Punkt? — Han saa igjen paa Konvoluten. Den bar det kjøbenhavnske Fodpostmærke; det var Alt. Det viste imidlertid med nogen Sandsynlighed, at Brevskriverinden boede i Kjøbenhavn, og muligvis saa hun i dette Øjeblik ned paa ham fra et af de mange Vinduer — thi han stod nu ved Springvandet. Der var Noget ved Papiret, Haandskriften eller maaske egenlig ved det Hemmelighedsfulde, Tilslørede, der gjorde hende ung, smuk, aandfuld, pikant. Der var noget Feagtigt, Opløftende, Berusende i, at hans Ungdoms Længsel og Haab havde været under en god Aands Beskyttelse, at det store Ubekjendte havde taget sig af ham og

Digitized by Google

beredt ham en Elskerinde, en Hustru, netop i det Øjeblik, da han blev Overretsassessor og Justitsraad. Men hvem var hun? Det var det eneste Pinlige ved Historien; men dette pinlig Pikante kunde ikke undgaas, naar Damen skulde blive indenfor sin Sfære, omgiven af Ærbødighed og Agtelse. »Hvad vilde jeg have sagt om en Dame, et Fruentimmer, der kom ligefrem og rakte Billetten og sagde: Det er mig?« Saaledes spurgte han sig selv, idet han endelig havde fundet Raadhustrappen og gik op.

Hvorledes det den Dag gik med Forhørene, er opbevaret i Kriminal- og Politirettens Protokoller; men der er kastet et Slør derover af Hensyn til, at en Mand kun een Gang i sit Liv bliver Justitsraad. De næstfølgende Dage skal det være gaaet bedre, uagtet det er temmelig vist, at en Hestetyv blev fri for videre Tiltale, fordi Assessoren var beskæftiget med at rulle den Sisyfussten op ad Bjerget: »Hvor skal jeg søge hende, hvis hun ikke skriver igjen? Vil hun skrive igjen? Vilde hun det, hvorfor skrev hun saa ikke lidt mere strax?«

En halv Snes Dage efter Brevets Modtagelse, en Aften henved Kl. 7, sad Justitsraaden hjemme, ikke som forhen ved sit Arbejdsbord beskæftiget med Akter, men i en Krog af Sofaen, med nedhængende Arme, fordybet i en Blanding af ængstelig Uvished og drømmeagtige Forhaabninger. Haabet opbyggede Paladser, og Tvivlen pustede dem omkuld som Korthuse. En af

Digitized by Google

Fantasierne var, at hun tilsagde ham — han vilde end ikke i Tanken bruge Formen: gav ham Stævnemøde — ved en Maskerade. Det var en Maskerade, der blev given for denne Aarsags Skyld, altsaa ingen Kasinomaskerade, men et stort, elegant Maskebal, hvor en virkelig Dame kunde begive sig hen. Klokken blev elleve, den fastsatte Tid; han ventede ængstende, trykkende fem Minuter, saa kom hun og rakte ham den fine Haand i den fineste Paillehandske — — »Brev til Justitsraaden,« sagde Jens med stærk fynsk Akcent og med kort, soldatermæssig Melding.

Det er saa usædvanligt, at det, man længes efter, kommer netop i et af Længslens stærkeste Øjeblikke; men alligevel var Brevet fra Hende, Justitsraaden kjendte Udskriften, vilde have kjendt den blandt hundredetusinde. Brevet lød saaledes:

»Jeg bør være ligefrem imod Dem, og da vi aldrig ville mødes, kan jeg være det.«

Her standsede Justitsraaden et Øjeblik og snappede efter Vejret. Mangen en af vore tyveaarige Modeherrer, der aldrig have taget juridisk Examen, endsige ere blevne Kriminalretsassessorer, vilde under lignende Omstændigheder have sagt til sig selv: »Hun skriver, at hun vil være ligefrem, det vil sige, nu vil hun have mig til at løbe med Limstangen; vi ville aldrig mødes, det vil sige, nu faar jeg hende snart at se.« Men Justitsraad, Assessor Bagger troede hvert Ord som et Evangelium, og hans Knæer rystede. Han læste videre:

Digitized by Google

»Jeg er skamfuld over de faa Ord, jeg sidst tilskrev Dem; men til min Undskyldning tjener, at jeg ikkun for to Dage siden erfarede, at De er gift. Jeg har fejlet, men mere i det, man vil tillægge mig, end i det, jeg har tænkt. Min eneste Trøst er, at jeg aldrig skal blive kjendt af Dem eller Nogen, og at jeg vil blive glemt, som jeg vil glemme.«

— »Saa gid dog! Men hvo kan have udspredt den nedrige Bagtalelse! Hvad er det dog for et forfærdeligt Forræderi af en Usling eller snakkesyg Kærling, der ikke kjender mig! Og hvor kan hun tro det? Hvorledes kan det i en By som Kjøbenhavn blive uvist i fem Minuter, om en Landsoverretsassessor er gift eller ej! Eller har maaske en Assessor Bagger giftet sig — en Kammerassessor eller saadant Noget? Og lever hun maaske afsides, i en stille Verden, saa at Berigtigelsen ikke let kommer til hende? Saa er der intet Solskin mere!«

»Hvis hun engang skulde møde mig og erfare, at jeg var, er og blev ugift, og vi Begge imidlertid vare blevne gamle og graa — kan man tænke sig noget Tristere! Hjertet er ved at staa stille derved! — Men sæt ogsaa, at hun i Morgen den Dag erfarer, at hun har taget fejl, saa har hun nu engang skrevet det og kan ikke skrive igjen: »Jeg tog fejl«; det vilde hun ikke kunne som Kvinde, medmindre hun først hørte fra mig, erfarede, hvordan jeg længtes — og saa er jeg saa afskaaren fra hende, som om jeg boede i

Digitized by Google

Maanen — mere, mere! thi jeg kan møde hende paa Gaden og berøre hendes Ærme uden at ane det — det er utaaleligt! Vor Tid har Post, Dampskibe, Jernbaner, Telegrafer — for mig existerer det ikke; thi hvad nytter det Altsammen, naar man ikke ved hvorhen?«

En Tanke kom pludselig som et Meteor i Mørket: avertere. Hvor var den kjøbenhavnske Familie, til hvem ikke Adresseavisen kom? Han vilde indrykke et Avertissement — men hvordan? »Fritz Bagger er ikke gift.« — Nej, det var for tydeligt. — »F. B. er ikke gift.« — Nej, det var for utydeligt. — Da han ikke kunde finde en heldig Brug for sit eget Navn, faldt det ham ind at bruge hendes, — geb —, og hvorvel det var ham pinligt at udsætte denne, ham næsten hellige Stavelse for profane Blikke, saa trøstede det ham dog, at ikkun En, hun selv, vilde forstaa den. Endnu vaklede han; men man kan nu engang ikke lave en Omelette uden at slaa Æg istykker, og selv om Hjertets fineste Fibre vaande sig ved den Maade, hvorpaa man maa sende en Fe Bud gjennem Adresseavisen, saa underkaster man sig dog hellere dette end at miste Feen.

Endelig, efter mangfoldige Omredaktioner standsede han ved dette: »— Geb! — Det er en Fejltagelse; han venter kun paa — geb —.« Det syntes ham at indeholde Betingelsen for et lykkeligt Udfald, og udmattet af Sindsbevægelse faldt han i Søvn paa sin Sofa.

Digitized by Google

Nogle Dage efter kom et nyt Brev med den dyrebare Haandskrift; det indeholdt:

»Godt; indfind Dem idag otte Dage hos Fru Knudsen for at lykønske hende til hendes Fødselsdag.«

Det var Solskin efter Uvejret, det var Haabets Regnbue, der hvælvede sig fra den endnu af Taarer vaade Jord op til Himlen. »Og saa hører hun jo til det gode Selskab,« sagde Justitsraaden uden at lægge Mærke til, hvorledes han ved disse Ord forraadte for sig selv, hvilken Tvivl eller Mistro der hidtil havde ligget bagved hans Henrykkelse. »Men,« tilføjede han, »det er altsaa mine egne Venner, der have udspredt Rygtet om mit Giftermaal! Ja, Venner! En Hustru er en Mands eneste Ven. Det er vanvittigt, selvmordersk at være Pebersvend.«

Den fastsatte Dag kom han for tidlig, Fru Knudsen var endnu alene. Hun blev forundret over hans Lykønskningsbesøg; men da det dog var en Artighed, var Forundringen blandet med Fornøjelse, og Bagger var da heller ikke den Mand, hvem ikke en Dame med Tilfredsstillelse kunde se hos sig. Med den Aandsbevægelighed, man undertiden kan have, netop naar Hjertet er stærkt opfyldt og betaget, gjorde han Vidundere, underholdt Fruen saa livlig, at hun ikke mærkede, hvor lang Tid han tilbragte hos hende. Da Døren endelig gik op, raabte Fruen: »O, det var jo nydeligt! Hjertelig velkommen! Tak for sidst og for alt Godt i Deres Hus! Hvorledes lever Deres

Digitized by Google

Moder? — Denne fortræffelige unge Dame gjorde jeg Bekjendtskab med i Sommer, da vi laa paa Landet, og endelig er hun saa elskværdig at holde sit Løfte og besøge mig. Justitsraad Bagger — Frøken Hjelm.«

Justitsraaden var ikke vis paa, at det var Hende; men han var overbevist om, at det burde være Hende. Ikke at tale om, at Ingeborg Hjelm virkelig var elskværdig og distinguée, saa var hans Hjerte nu som Fotografens Glas præpareret, havde modtaget Kollodium, og optog det første Pigebillede, der kom det i Møde. Han var ganske bange for, at der skulde komme Flere at vælge imellem. Selve det Ubekjendtes Feglans havde i dette Øjeblik tabt sig for ham; thi hvor tindrende skjønt det end kan staa for Fantasien, har det dog ikke Magt imod den smukke, varme Virkelighed, især saalænge denne selv er ny og ubekjendt.

Han nærmede sig og talte til Frøken Hjelm med møjsommelig dulgt Sindsbevægelse. Hun var venlig og ligefrem; thi det var ikke formedelst Navneligheden faldet hende ind, at Justitsraad Bagger var Assessor Bagger, og den Forestilling, hun havde dannet sig om Assessoren, svarede aldeles ikke til den unge, smukke, belevne Mand, hun nu talte med. Der var jo rigtignok noget Særeget i hans Væsen, en vis Erotik, som en Dame vanskelig kan tage aldeles fejl af; men den var forenet med en saa umiskjendelig Ærbødighed eller egenlig Ærefrygt, at hun nærmest fik et Indtryk som af en poetisk, ridderlig Natur.

Digitized by Google

Der kom efterhaanden flere og flere Damer, baade gifte og ugifte; men Bagger havde næsten glemt, hvad Ærinde de kunde have til ham. Endelig kom ogsaa Frøken Brandt, ledsaget af en Søster. Idet hun aabnede Døren og saa Bagger ved Siden af Frøken Hjelm, udstødte hun et lille, et meget lille Skrig eller rettere: snappede lydelig efter Vejret og gjorde en Bevægelse, som om hun blev holdt tilbage.

»Aa, min Kjole hang fast,« sagde hun, rettede lidt paa sin Dragt og gik derpaa med smilende Ansigt hen imod Fru Knudsen og bragte sin Lykønskning.

Bagger saa paa Uhret; han havde været der i to Timer. Efter endnu blot at have vexlet et Par høflige Ord med Frøken Brandt brød han op. Hans Besøg havde i alle Maader været saa usædvanligt, gav Anledning til saa megen Kommentar, at man ikke i Korthed kunde omtale det, hvorfor hans Navn slet ikke blev berørt, efterat han var gaaet.

V.

Nu er det vel sandt, at, saaledes som man i længere Tid har set Justitsraad Bagger, har han været mest drømmende og lidende, og Folk, som ikke selv have prøvet noget Lignende, eller som

Digitized by Google

ikke have Fantasi til at sætte sig ind i en saadan Situation, ville maaske sige, at de kunde have baaret sig bedre ad. Men i alt Fald skal det ikke kunne siges, at han fra nu af var upraktisk; thi inden otte Dage efter Fru Knudsens Fødselsdag havde han ikke blot erfaret, hvor Frøken Hjelm boede, men lejet sig ind i en Kro nær ved Gaarden og skaffet sig Adgang i Huset, hvilket Sidste endda ikke var saa vanskeligt, efterdi Fru Hjelm var en venlig og gjæstfri Dame, og efterdi hverken hendes Datter eller Søsterdatter troede at burde indtage hende imod ham.

Saaledes hengik fire eller fem Dage, der efter Baggers Udseende at dømme vare ham meget behagelige — han skrev til sine Kolleger i Overretten, at man kun efter et saa møjsommeligt, for Helbreden saa ødelæggende Arbejde, som hans Liv i flere Aar havde været, kunde sætte Pris paa et Efteraar i Naturens Skød — da modtog han en Dag et Brev fra den Ubekjendte af det Indhold: »Vær heldigere end sidst paa Tirsdag Middag Kl. 2 hos Fru Emmy Lund. Læg Mærke til Slaget 2.«

»Mener hun det? Er hun virkelig koket? Jeg synes dog, jeg var ganske heldig endda,« sagde Bagger til sig selv og ventede paa Tirsdagen forholdsvis med Ro; han indsaa i Grunden slet ikke, hvorfor han egenlig skulde ulejlige sig til Byen.

Saa tidlig Tirsdag Formiddag, som det var passende, gik han over paa Gaarden og blev

Digitized by Google

noget forundret over, at der ikke saas nogen Tilberedelse til en Byrejse. Ingeborg gik i sin sædvanlige Morgendragt og satte sig til at sy. Han ventede til henimod Kl. 12, idet han beregnede, at to Timer dog vare det Mindste, man maatte have til at klæde sig om og kjøre til Byen. Den lange Viser truede med at berøre den lille Viser ved Tallet 12, uden at Ingeborg syntes at bemærke det. Hun kastede kun af og til et ubemærket Blik paa ham; thi det var ikke undgaaet hende, og end ikke de andre, at han var i Spænding og Sindsbevægelse. Paa Slaget 12 — han var netop blevet ene med hende — sagde han pludselig i kort, bævende Tone: »Frøken Hjelm, De ved, at jeg er Overretsassessor.«

»Nej, det ved jeg ikke!« sagde hun næsten med Rædsel og rejste sig. »Nej, det har jeg aldrig vidst!«

»Men tillad mig, kjære Frøken, saa ved De det nu,« sagde han, forundret over, at den Titel eller det Embede gjorde saa stærk Virkning.

»Ja, nu ved jeg det,« sagde hun og holdt Haanden mod Brystet. »Hvorfor siger De mig det? Hvad skal det betyde?«

»Ikke Andet, Frøken Hjelm, end, at saa kan De nok vide, at jeg ikke tror paa Hexeri.«

Lige saa meget som af Ord forstaas en Tale af den Talendes Fysiognomi, og da Frøken Hjelm saa det baade hjertelige og aandrige eller fiffige Udtryk i Justitsraadens Ansigt, havde hun ikke den Tilbøjelighed, som hun under andre Om-

Digitized by Google

stændigheder vilde have følt, til hurtig at afbryde Samtalen og gaa bort. Det er ogsaa rimeligt, at hans Stilling som Overretsassessor — som den af Frøken Brandt omtalte Assessor — efter et Øjebliks Tanke dog ikke var hende saa rædselsfuld, som man under den første Overraskelse skulde have trot. Hun svarede derfor: »Men, Hr. Justitsraad, er der da Nogen, som har beskyldt Dem for at tro paa Hexeri?«

»Nej, bedste Frøken; men jeg kan dog forsikre Dem, at i det Øjeblik Klokken slog 12, havde jeg den Tanke, at De inden Kl. 2 kunde flyve bort i en Fugleham.«

»Da Klokken slog 12 nu, Middag? Ikke ved Midnatstid?«

»Nej, nu for lidt siden.«

»Det er mærkværdigt. Kan De tilfredsstille min Videbegjærlighed og fortælle mig hvorfor?«

»Fordi det under almindelige Omstændigheder synes mig umuligt for en Dame at gjøre sit Toilette og kjøre to Mil paa mindre end to Timer.«

»Det er meget rigtigt, Hr. Justitsraad; men jeg agter heller ikke at kjøre to Mil idag.«

»Det var jo ogsaa derfor, at jeg sagde: flyve.«

»Heller ikke flyve. Og for at overbevise Dem og ganske sikkert komme af med Tro paa Troldom, kan De jo holde ud her, indtil — hvad Klokkeslet var det?«

»Klokken 2.«

Digitized by Google

»Det er to lange Timer; men Justitsraaden kan jo bringe det Offer paa Oplysningens Alter.«

»O, jeg ved et andet Alter, jeg hellere vilde ofre de to kun altfor korte Timer paa —«

»Lad det nu blive paa Oplysningens. De lovede min Kusine og mig, at De vilde læse for os om populær Naturvidenskab og interessante Træk af Dyrenes Liv.«

»Ja, kjæreste, bedste Frøken; men jeg kan jo ikke flyve, min Vogn holder forspændt ved Kroen.«

»O, jeg be'er om Forladelse! Behagelig Rejse, Hr. Justitsraad.«

»Ja; men jeg indser ikke, hvorfor jeg skal kjøre to Mil.«

»Enhver kjender jo bedst sine egne Anliggender.«

»Aa, ja, saamænd. Men jeg i det Mindste kjender ikke mine.«

Frøken Hjelm svarede ikke herpaa, og der blev en lille Pavse.

»Jeg vilde,« vedblev Justitsraaden noget forlegen, »tage mig den store Frihed at foreslaa Dem, Frøken, at kjøre med.«

»Jeg har jo allerede sagt Justitsraaden, at jeg ikke agter mig til Byen idag,« svarede Frøken Hjelm koldt.

»Ja,« vedblev Justitsraaden, følgende sin egen Iderække, »og saa betænkte jeg ogsaa, at saa kunde vi jo lige saa godt blive her.«

Digitized by Google

I dette Øjeblik var Bagger saa alvorlig og betaget, at Ingeborg ved at høre Ord saa inkommensurable med, hvad hun betragtede som fornuftigt, begyndte at tro ham lidt forvirret og med noget ængstelig Forsken saa paa ham.

Ved at møde dette Blik fra disse Øjne kunde Bagger ikke længer fortsætte den Inkvisition, han havde anstillet i den Hensigt at indvikle Frøken Hjelm i Selvmodsigelser og bringe hende til Bekjendelse. Han gik selv til Bekjendelse og raabte: »Frøken Ingeborg! Jeg beder Dem for Himlens Skyld have Barmhjertighed med mig og sige mig, om De venter mig Kl. 2 i Dag hos Fru Lund.«

»Jeg vente Dem hos Fru Lund!« udbrød Frøken Hjelm.

»Er det da ikke Dem, der har skrevet mig til, at — —«

»Jeg har aldrig skrevet til Dem!« raabte Ingeborg og næsten rev Haanden bort, som Bagger søgte at gribe.

»For Guds Skyld, gaa ikke, Frøken — kjæreste, bedste Frøken, De maa tilgive mig, De skal vide Alt!«

Og nu gav han sig til at fortælle, ikke ordnet og logisk, men tvertimod paa en Maade, der bedrøvelig viste, hvor lidet selv vore dygtigere Jurister uddannes til mundtligt Foredrag.

Men alligevel var der i hans Ord en vis, næsten vild Veltalenhed, og desuden havde Frøken Hjelm endel Forkundskaber, der hjalp hende til

Digitized by Google

at forstaa og udfylde, hvad der under Justitsraadens urolige Foredrag blev oversprunget. Endelig var det, han egenlig og ordret omtalte, skjønt i sig interessant, slet ikke Hovedsagen; medens Ordene beskæftigede sig med Hvirvelvind og Breve, talte Stemme og Blik uvilkaarlig en sand, ærlig, ikke ganske sædvanlig Lidenskabs Sprog, og hvorvel en Uvedkommende ved at høre et saadant Foredrag kunde finde det komisk, lyder det dog meget alvorligt for den, der er Gjenstanden og lytter med Sympathi.

»Ja, men, hvad saa?« spurgte endelig Ingeborg med et blidt Smil og uden at trække den Haand tilbage, som Bagger havde grebet. »Den egenlige Mening af, hvad De har fortalt mig, er, at Deres Tro er lovet til en anden, ubekjendt Dame.«

»Nej, det var ikke den egenlige Mening —«

»Men det er dog et Faktum. I det Øjeblik, De staar ved Alteret med En, kan en Anden træde frem og gjøre Fordring paa Dem.«

»O, den Slags Fordring! Et Stykke Papir uden Navn bortsendt i Luften! Juridisk har det aldeles ingen Gyldighed, og moralsk har det da ingen Magt, naar jeg elsker en Anden, som jeg elsker Dem, Ingeborg!«

»Ja, det ved jeg dog ikke. Der synes mig at være noget Pinligt i at blive sin Ungdom og dens Løfter utro og vide med sig selv, at man har skuffet en Anden.«

»De siger det saa alvorlig, Ingeborg, at De gjør mig fortvivlet. Jeg indrømmer, at der er

Digitized by Google

Noget.... Noget, jeg vilde ønske anderledes.... men for Himlens Skyld, gjør det dog ikke saa alvorligt!«

Eftersom Ingeborg vidste saa god Besked, kunde hun jo ikke opfatte Sagen saa alvorlig, som hun sagde; men hun havde i Hast betænkt eller følt Alvoren fra en anden Side: Det vilde ikke gaa an for en Ægtemand med saa megen Fantasi som Bagger, bestandig at have noget ubekjendt Feagtigt liggende ude i Horisonten, gjørende Krav paa ham fra hans Ungdoms Tid, og paa den anden Side var det hendes Følelse imod, endog med Tro paa hans Tavshed, at meddele ham, at det var Frøken Brandt, der spillede Feen.

Hun sagde til ham: »De maa have Deres Brev, Deres Gjældsbevis, Deres Ægteskabsløfte tilbage.«

»Ja,« svarede han med et modløst Suk, »det er sandt nok, det burde jeg; men hvor skal jeg henvende mig? Det er jo netop den umaadelige Vanskelighed!«

»Skriv med samme Post som den forrige.«

»Hvilken?«

»Lad den Hvirvelvind, som bragte det første Brev til sin Bestemmelse, ogsaa tage sig af det, hvori De forlanger Deres Ord tilbage.«

»O, det mener De ikke. Eller hvis De mener det, saa maa jeg ærlig tilstaa, at jeg ikke er ung længer eller har faaet en anden Ungdom. Jeg

Digitized by Google

har ikke Mod til at skrive Noget, af Frygt for, at det skal komme til Andre end til Dem.«

»Saa ser jeg nok, at jeg idag dog alligevel maa være Hex. Skriv, saa skal jeg besørge Brevet — betænker De Dem?«

»Nej, det tog mig blot et Øjebliks Tid at fatte den Forjættelse, der ligger i, at De vil tage Dem af mit Brev. Jeg lyder Dem blindt — men hvad skal jeg skrive?«

»Skriv: Kjære Fe, eftersom jeg bejler til Frøken Hjelms Haand og Hjerte —«

»O, De anerkjender det! O, Ingeborg, Herrens Velsignelse over Dig!« sagde Bagger og vilde rejse sig.

»— beder jeg Dem sende mig min Seddel tilbage. — Har De det?«

»Ja, Ingeborg, min Ingeborg, min usigelig elskede Ingeborg! Hvor Sproget dog er fattigt, naar Hjertet er saa fuldt!«

»Saa Navn, Dato og Adresse. Har De det? — Efterskrift: Jeg giver Dem mit Æresord paa, at jeg hverken ved, hvem De er, eller hvorledes dette Brev skal komme til Dem. — Har De det?«

»Det kan jeg i Sandhed give. Jeg er saa blind som . . . .«

»Lad mig saa tilføje Hexeformularen.«

»O, Ingeborg, Du vil skrive paa samme Papir som jeg, i det Brev, hvor jeg har skrevet d e t!«

»Ræk mig nu Pennen. Vi maa have Brevet sendt til Poststationen inden Kl. 2.«

Digitized by Google

»Kl. 2. Hvor underligt. Der staar i det sidste Brev: Læg Mærke til Slaget 2.«

»Det vil vi,« sagde Ingeborg.

Hun skrev: »Kjære Frøken Brandt, ogsaa jeg beder Dem sende Justitsraaden Sedlen tilbage, og jeg beder Dem anføre paa den: Givet mig af Frøken Hjelm. Det er jo bedst for alle Parter, at den Spøg ikke kommer i Folkemunde. De skal med omgaaende Post faa Deres Breve tilbage.«

VI.

Det er velvillige Gemyter tilladt at tvivle om, hvad der egenlig havde været Frøken Brandts Hensigt. Maaske havde hun blot villet anstille skjelmske psykologiske Forsøg og overbevise sig om, ved hvor mange Formiddags-Gratulationer en Justitsraad og Landsoverretsassessor kunde bringes til at indfinde sig. Selve Sindsbevægelsen, hun var nær ved at forraade, da hun hos Fru Knudsen saa Bagger ved Frøken Hjelms Side, kan have været ren Forbavselse over Tilfældets Lune: Enhver af os Andre, der havde vidst Besked om Hvirvelvinden, Brevet og Ingeborgs Opgivelse deraf, vilde ogsaa være bleven forbavset ved at se hende og Brevskriveren førte sammen alligevel, og vi vilde maaske ikke med

Digitized by Google

saa megen Lethed og Fuldstændighed kunne have skjult vor Overraskelse. Brevet til Bagger, hvori Frøken Brandt imod bedre Vidende omtalte ham som gift, kan have været et oprigtigt Forsøg paa at ende det Hele, et i Fortrydelse og Ængstelighed hurtig grebet Middel til at lægge en uoverstigelig Hindring for hende selv; men det kan jo rigtignok ogsaa have havt det Formaal at se, hvor vidt Bagger havde fænget, og hvor megen Aand og Fantasi han havde til at give det tilkjende. Jo mere man tænker derover, desto mindre føler man sig i Stand til at give nogen af de to Udtydningsmaader absolut Fortrin. Dog vil man have lagt Mærke til, at selv Ingeborg i sin lille Skrivelse omtalte Sagen som en »Spøg«. Paa den anden Side, hvis det var Alvor, hvis hun havde »følt Noget« for Justitsraad Bagger, saa lader os trøste os over det Pinlige med det Faktum, at Frøken Brandt var en velopdragen Pige, og at hendes Forstand havde Herredømmet over hendes Følelser. Hun kunde med et Blik se, at Felttoget var til Ende, og derhos, at hun ved at modtage Freden *pure et simple* vel ikke beholdt nogen Erobring, men bevarede *status quo ante bellum,* hvilket oftere mellem Krigsførende er blevet anset for saa respektabelt, at begge Parter officielt have sunget *Te Deum,* skjønt vistnok kun den ene Part kunde synge det af Hjertet. Det er og maa nu blive uafgjort, hvorledes det i Virkeligheden forholdt sig; men i

Digitized by Google

begge Tilfælde var en tydelig og lige Linje dragen for hende, og den fulgte hun.

Næste Dag kom Sedlen i Konvolut til Justitsraaden.

Da Bagger i Ingeborgs Nærværelse aabnede Brevet og gjensaa sin savnede Ungdomsepistel, skjælvede han som en Mand, hvem Aandeverdenen synlig gaar forbi. Men da han opdagede den tilføjede Bemærkning, raabte han i yderste Forbavselse: »Er jeg vaagen? Drømmer jeg? Hvordan er dette muligt?«

»Hvorfor skulde det ikke være muligt?« spurgte Ingeborg. »Hvem Anden skulde Brevet oprindelig være kommet til, end til — geb —?«

»— Geb —? — Geb —? Ja, hvem er — geb —?«

»Hvem Anden end Ingeborg? Er det ikke tredje, fjerde og femte Bogstav i mit Navn?«

»Oh!« raabte Bagger og slog sig for Panden, og idet han i næste Øjeblik greb Ingeborgs Haand, tilføjede han med et Blik, der var dumt af Lyksalighed: »Jeg har, i Sandhed, havt mere Lykke end Forstand!«

Ingeborg svarede smilende: »Det maa den vente, der betror sin Skæbne til Vindens flyvende Post.«

Digitized by Google

IV

HÆVNEN

(1868)

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Idyl og Tragedie i en Kjøbstad.

For endel Aar siden flyttede et Par unge Folk til en lille sjællandsk Kjøbstad. De havde et Barn, en Søn paa tre Aar. Manden var Kjøbmand, uden synderlig Formue, men med ganske god Kredit, og der var Plads i Byen for en driftig ung Mand. Livet syntes derfor inden kort Tid at trives for de unge Folk, og da Hustruen var kjøn, munter og — hvad dengang endnu var temmelig sjeldent — spillede godt paa Klaver, vare de snart optagne i den livlige Selskabelighed, som paa den Tid herskede i Byen. Det er maaske hverken en Kjøbstads Storhed eller Lidenhed, dens Velstand eller Fattigdom, der er det egenlig Afgjørende ved dens Selskabelighed i Betydning af muntert, frit Liv. Det kommer mest an paa, om de, der give Tonen an, ere unge eller ej. Ere de unge, saa hersker Ungdommen i Byen og trækker Ungdommen fra Landet til sig; ingen Lejlighed til »Bal paa Raadstuen«, som Fædrene mere eller mindre have ladet falde i Forglemmelse,

Digitized by Google

bliver forsømt; ingen Sammenkomst gaar af uden Dans; ligger Byen ved Havet, og er der en skovbevokset Ø i Nærheden, drager man derover og holder Skovbal; er der en Aa, sejler man op eller ned ad den i Baade og Pramme med Musik, til Bal i nærmeste Lund, og ved Juletid er det en eneste Hvirvel: Indbydelser til Gilde og Lystighed fyge som Sne mellem By og Land. Saaledes var netop Tilstanden i den omtalte By paa Grund af, at Byfoged Velding, Kateket Velding og Kjøbmanden, den store Kornhandler Velding, alle tre vare unge. Byfogden var rigtignok henimod de Fyrretyve; men hans Kone var kun nogle og tyve; Kateketen var nylig gift, og Kornhandleren, August Velding, var ugift. De tre Brødre holdt sammen og beherskede Byen i alle Maader; Folk sagde, at de vare Byens Himmel og Jord og Pengeskrin ovenikjøbet. August var jo rigtignok noget hensynsløs, »gjorde slemt Kur«, var »løs paa Haanden«, taalte ingen Modsigelse og tillod sig maaske Ting, som under andre Forhold adskillige Gange vilde bragt ham i det Mindste i Mulkt; men hvo vilde klage over en saadan rig, ung Mand til hans Broder Byfogden? Desuden var August vel en snu Kjøbmand, men flot med Penge overfor sine Venner og ved alle Lejligheder, hvor det gjaldt en Tilbøjelighed, en Fornøjelse, et Lune.

Den unge Mdm. Herløv blev som sagt modtaget med aabne Arme i denne Kreds, og hendes Mand fulgte med saa at sige i Tilgift; thi end-

Digitized by Google

skjønt han var en høflig og efter den Tids Forhold dannet Mand, var der dog noget Stille og Alvorligt ved ham, der kastede en Skygge i Stuen mellem de Glade, inden man vænnedes til ham. Naar der blev danset, fik Mdm. Herløv ofte en ganske ejendommelig Ynde netop derved, at hun spillede; den nydelige unge Kone blev for Øjet saa tillokkende let, fordi hun sad stille og nægtede sig den Glæde, hun forskaffede de Andre. Da hændtes det vel nogle faa Gange, at August Velding pludselig midt under Spillet bød hende op til Dans og fik de Andre til at synge, saa at der blev danset paa gammel nordisk Vis, uden at man vidste, at det var noget Nordisk, man gjorde. Ved en af disse Lejligheder kom det syngende Kor ud af Takten, og Mdm. Herløv vendte sig dansende lidt til Siden og sang i den rigtige Takt. Ved at høre den smukke, unge Kone, han holdt i sine Arme, pludselig synge med en blid og behagelig, men i Øjeblikket tillige skjelmsk Stemme, kom August Velding ganske ud af Fatning. Er man allerede lidt forelsket, og har man den Tro om sig selv, at de fleste eller alle Damer — hvo det saa er — nok kunde forelske sig i En, saa opfatter Øret og Sandsen let en saadan pludselig Sang, hvis rette Anledning man ikke har mærket, som et bakkantisk Udbrud, og selv om man aldrig i sit Liv har hørt om Bakkantinder, tænker og føler man noget Vist derved.

Digitized by Google

Paa et Haandtryk og et Fejltrin fra sin Dansers Side mærkede Mdm. Herløv instinktmæssig, at Noget var, som ikke skulde være, og holdt op at danse. Men hvor meget hun end med sin lille Verdensklogskab søgte at bøde paa, hvad hun mulig kunde have fejlet, lykkedes det ikke; thi selve den Forlegenhed eller Tilbageholdenhed, der nu kom i hendes Væsen, blev misforstaaet af en Mand som August Velding, der vilde forstaa paa sin egen Maade, og ikke var vant til, naar først han havde forstaaet, at betænke sig længe paa et praktisk Skridt.

»Jeg havde sgu dog knap trot det,« vedblev han at gjentage for sig selv, sammenbøjet over sin egen Tanke og med et polisk Smil.

Han var jo vant til absolutistisk Magt, og ved Absolutisme maa man i dette Øjeblik ikke tænke sig en saadan, som man i vor Tid har set blive gammel, aflægs og dø. Nej, en ung Absolutisme som Ludvig den 14des, der sagde: *l'état c'est moi!* August Velding kunde have gaaet et Skridt videre og med Sandhed sagt: »Verden, det er mig«, og det var kun en Lykke for ham selv, at den Verden, han overskuede, ikke var større. Det faldt ham ikke ind, naar han havde faaet »en Ide«, at der for dens Virkeliggjørelse kunde være en Hindring i anden Skikkelse end Opsættelse, Tidspilde, og han havde Tilbøjelighed til at gribe alle de Midler, der kunde forebygge et unyttigt Tab af Tid.

Digitized by Google

Der kom da ogsaa en Lejlighed, som han ansaa for, ikke aldeles gunstig, men nogenlunde god. Herløv vilde foretage en Rejse, men rigtignok en kort; den skulde kun vare fra om Eftermiddagen til næste Dags Aften. Bedre vilde det jo været at have mere Tid; men i dén hurtige, energiske Afbenyttelse af et Øjeblik, da Fæstningen ikke var vel bevogtet, havde August Velding netop Lighed med mangen betydelig Hærfører. Den Krigskunst, han anvendte, svarede til Kjøbstadens datidige idylliske, patriarkalske Sæder. Han lod sin gamle Kusk, der allerede havde med Troskab og Kløgt besørget mangt et Ærinde for ham, gaa ned til Mdm. Herløv med én Buket omviklet af et Koralhalsbaand og med et Brev saalydende:

Højstærede og kjære Mdm. Herløv!

Jeg har en vigtig Sag at tale med Dem om, og da det jo ikke er nødvendigt, at andre Folk faa det at vide, vil jeg tage mig den Frihed at komme i Aften Kl. 9.

Med Agtelse
ærbødigst
A. V.

Før Mdm. Herløv ret kunde fatte, hvad det var, hun havde modtaget, var Kusken borte. Hvis Brevet var kommet alene, uden Buket og Halsbaand, og hvis ikke Et og Andet allerede havde været i hendes Sind, vilde hun kunnet tro, at det var et virkelig alvorligt Anliggende, Hr. Velding

Digitized by Google

vilde betro hende — skjønt ogsaa dette var vanskeligt at forstaa. Sagen stod strax for hende med en saadan Farlighed og Skyld, at hun ikke turde betro sig til Nogen for at faa Brev og Gave i Hast sendt tilbage — og saa kunde han jo dog komme alligevel! Selv en god Kvinde vil under saadanne Omstændigheder nødig ty til sin Ægtefælle. Det hidrører ikke blot fra det prosaiske Ønske om at skaane ham for Ubehageligheder, men fra Blufærdighed og tillige fra en Følelse af, at slige Knuder bedst løses i Stilhed af Kvindehaand. Men medens stakkels Mdm. Herløv følte, at en rask og kløgtig Kone nok kunde magte Hr. Velding, vidste hun ikke, hvordan hun selv skulde bære sig ad dermed, og jo mere hun tænkte paa Besøget, desto mere vakte det hos hende en Rædsel lig den, smaa Dyr føle for Klapperslangen: det svimlede for hende, det var, som om hun redningsløs skulde synke i en Afgrund. Herløv var imidlertid beskæftiget med de sidste Tilberedelser til Afrejsen, men kunde dog, idet han vilde sige Farvel, ikke undlade at bemærke sin Hustrus Sindsbevægelse og spørge hende. Efter den første halve Nægtelse kom den hele Tilstaaelse. Det var nu hendes Skæbne; hun var nu engang en svag, brav, lille Kone.

En halv Time efter kjørte Herløv ud af Byen.

Kl. 9 kom August Velding, gik igjennem Forstuen, aabnede Døren til Dagligstuen og blev rimeligvis ubehagelig overrasket ved i Stedet for

Digitized by Google

Mdm. Herløv at staa overfor Herløv selv. Situationen var meget vanskelig. Det er muligt, at en fuldendt Verdensmand i Herløvs Sted kunde af Hensyn til sin Modstanders Betydning have behersket den og endt den uden Brud; men saa skulde han været vis paa, at hans Medspillende ogsaa var Verdensmand. Det nytter imidlertid ikkun lidet at undersøge, hvad der kunde være sket; det, som skete, var, at Herløv rejste sig med Lys i Haanden og holdt det tæt hen imod Veldings Ansigt, og skjønt Velding var en stærk og selvtillidsfuld Mand, var der i det Blik, hvormed Herløv ligesom føjede en ny Belysning til hans Ansigt, et Udtryk, der bragte ham til at vige baglængs tilbage. Saaledes veg han Skridt for Skridt, næsten skrumpende sammen, ud af Stuen, ud gjennem Forstuen, ud paa Gaden, og da han stod der og begyndte at trække Vejret som sædvanlig, faldt Noget, han uvilkaarlig ansaa for sit Halsbaand, ned foran ham. Og saa meget var han Kjøbmand, at han bukkede sig og tog det op.

Nu var der for Herløvs det Særegne ved Sagen, at de ikke kunde omtale den. Dels laa det ikke i deres Natur, dels turde det i Reglen være vanskeligt for en Mand eller hans Hustru at bringe et saadant Anliggende paa en heldig Maade ud i Publikum. Det er unægtelig en god Ting i Verden at have en »Position«. Velding havde en Position i Kjøbstaden, og hvis han havde været gift og Herløv havde aflagt ham en

Digitized by Google

lignende Visit, vilde han næste Dag kunne gaaet op paa Postgaarden eller Gjæstgivergaarden og fortalt: »Han vilde besøge min Kone, mens jeg var borte; men jeg var selv hjemme og lyste ham sgu ud, saa at han nok ikke saa snart kommer igjen, det skal jeg love for.« — Det er i det Mindste muligt, at en Mand som Velding kunde taget Sagen paa denne Maade; men Herløvs havde nu et andet Sind, og de, som have et saadant Sind, ere som oftest ikke i Position. Altsaa, de tav; derimod talte — Velding. Enten fordi han troede, at Sagen dog ikke vilde blive fortiet, eller fordi han indsaa, at der nu var et ulægeligt Fjendskab mellem hans Hus og Herløvs Hus, gik han saa frit til Bekjendelse som mulig: »Naa, ja, Herregud, jeg vilde aflægge den lille Mdm. Herløv en Visit; men saa havde Manden mærket Uraad og var selv hjemme. Aa, ja, det er flovt at blive saadan lyst ud, og jeg kommer vist til at forbedre mig og lade mig katekisere hos min Broder Kateketen.«

Det vil bemærkes, at Velding ikke med et Ord sagde, at Mdm. Herløvs Hu og Vilje havde været lige saa god som hans, og det var altsaa ikke bevislig hans Skyld, naar man alligevel fandt dette i hans Skriftemaal. De Damer i Byen, der dømte allermildest, sagde: »Aa, ja, det ved man jo nok, at August Velding er slem; men uden Anledning kunde han da ikke falde paa saadant Noget.«

Digitized by Google

Imidlertid holdt Herløvs samvittighedsfuldt paa Hemmeligheden og mærkede kun efterhaanden, først af Miner, saa af dunkle Ord, at Begivenheden sysselsatte hele Byen og Omegnen, men under en Skikkelse, som de ikke havde forestillet sig. Det gik saa naturligt til og var dog saa diabolisk. Herløv kunde have stillet sig op paa Torvet og raabt: »Jeg ved, jeg sværger, at min Kone er aldeles uskyldig!« og alle Tilhørere vilde med den alvorligste Mine have svaret: »Ja, naturligvis!« og gaaet hjem med et Smil. Da paakom der Herløv og Kone hin sælsomme, bitre Skamfuldhed over, uagtet Æren var i Behold, at have mistet det gode Navn. Under Herløvs Blik var Velding blevet lille; men nu var det, som om Herløvs Hus blev lille under Folks Blik, trak sig tilbage fra Verden og blev forladt af Verden.

Der var nu, som alt bemærket, det ved August Velding, at han var vant til Absolutisme. Absolutismen siges at gjøre Hjertet mildt, naar den fromt adlydes, men haardt, naar den møder Modstand, og maaske Veldings Hjerte allerede af Natur ikke var blødt. Jo mere han tænkte over Sagen, desto dybere følte han sig krænket af Herløv. Det Blik, hvormed denne havde fulgt ham ud, vilde ikke af hans Erindring; man skulde trot, at det ligesom Bien ikke blot havde stukket, men efterladt sin Braad i Saaret, saa at der kom Betændelse. Og Maaden, hvorpaa han tænkte paa Mdm. Herløv, bidrog til at forøge og irritere

Digitized by Google

Betændelsen. Han talte om Herløv med stedse stigende Had, gav sig derpaa til at skrive om ham i Handelsverdenen, undergravede hans Kredit, opkjøbte i Stilhed Fordringer og Vexler paa ham, og da Herløv en Dag ikke kunde betale promte, lod han ved sin Broder, Byfogden, hans Butik lukke som fallit. Ved denne Begivenhed fik Folk i Byen om mulig endnu mere Respekt for Familien Velding, hvis Unaade virkede saa ødelæggende; men man dansede ikke mere i Kjøbstaden, Ungdommens Herredømme var forbi, og fra den Tid fik Spisegilderne Overhaand, hos Byfoged, Amtsforvalter, Toldkasserer og paa Gaardene.

Mdm. Herløv havde skrantet og sygnet i nogen Tid; denne sidste Ulykke kastede hende paa Sygelejet. Hun nedkom med en Datter, der døde.

Da sprang der, Gud maa vide af hvilken Grund — thi lydelig er den ikke bleven omtalt — en pludselig, almindelig Sympathi op for Mdm. Herløv. Der er i Folks Maade at tænke, regne og slutte paa ofte et sandt Mysterium; der er Anskuelser og Stemninger, som komme og sætte de Mange i Bevægelse lig Vinden, der gaar over en Kornmark og bringer alle Ax til at svaje i samme Retning. Hvor Kvinderne med deres ofte uudgrundelige Forhold til Følelsesverdenen ere Førere og Ledere, bliver Mysteriet endnu mere mysteriøst. De kunde ikke med Fornuft og Forstandighed have af Herløvs Fallit sluttet

Digitized by Google

sig til, at Velding for at handle saaledes maatte være paavirket ikke blot af Had til Manden, men ogsaa af forsmaaet Kjærlighed; thi et Menneske, der kunde handle som Velding, er uberegneligt. Ad denne Vej at grunde over eller drage Slutninger angaaende Mdm. Herløvs Skyld eller Uskyld var at slaa Plat eller Krone om den. Men har man i en eller anden hemmelig Rets Møde gjort dette, saa er Uskylds Krone kommen op; thi Alt bøjede sig nu for den sympathetiske Strøm i Retning mod Mdm. Herløv.

Der blev sendt Barselmad fra alle »gode Huse« og selv fra fattige Folk, som bade, ikke at forsmaa. Der holdt Wienervogne fra Herregaardene udenfor Herløvs Hus, og Damerne vilde ind, omkaps med Byens Damer. Saa svag som Mdm. Herløv var, bidrog dette maaske til at dræbe hende. Men hun døde ligesom af Blomsterduft. Hendes sidste Dage, medens hun laa med Herløvs Haand i sin, var en uafbrudt Lyksalighed; hvad der under almindelige Forhold sparsomt og draabevis vilde blevet tilmaalt hende i et helt Liv, kom i en hastig, henrykkende, bedøvende Strøm og varede ved til hendes sidste Suk.

Ere Folk først fra en haard og lang Uretfærdighed komne over i den modsatte Stemning, saa ere de fuldstændige i den med. Alle Byens Mænd, med Undtagelse af Byfogden, Kateketen og August Velding, fulgte Mdm. Herløv til Jorden. Den lange Gade var bestrøt med Blomster, og Damerne stode sørgeklædte i Vinduerne. Ved

Digitized by Google

Graven talte Præsten vel hverken for eller imod, hvad der beskæftigede Folks Sind; men han brugte to Gange Ordet »uskyldig« og lod Tonen hvile derpaa, og det blev af Byens Folk regnet ham tilgode som en mandig Demonstration imod Familien Velding.

Paa den Tid blev Byen forladt af to af sine Borgere. Allerede før Begravelsen var August Velding rejst »i en Forretning« eller rigtigere — som man senere erfarede — for at forberede sin Bortflytning, og Dagen efter tog Herløv bort med sin lille Dreng, uden at Nogen vidste hvorhen. Det kunde Byens Folk ikke forstaa. Der var vistnok ikke Mange, som mente, at eftersom de nu havde været rørte og endt det Hele saa kjønt, saa kunde Herløv og Velding egenlig gjerne give hinanden Haanden. Derimod tænkte de Fleste, at siden den Deltagelse, der var opkommen for Mdm. Herløv, naturligvis vilde paa en eller anden Maade hjulpet Herløv ud af Falliten og skaffet ham Handel, saa kunde han endnu blevet en holden Mand, blot med lidt Taalmodighed, i Stedet for at han nu maatte begynde forfra paa det Uvisse. Herløv synes at have opfattet Sagen anderledes. Hvad Pris han end satte paa den sildige Oprejsning, der var blevet hans Hustru tildel, saa huskede han de Dages, de Maaneders Lidelser, som Ingen havde været Vidne til, og troede vel ikke, at han nogensinde kunde finde Lykke eller Fred mellem de synlige Minder derom. Og hvor meget han end paaskjønnede

Digitized by Google

Blomsterne paa Gaden, Ligfølget, Ligtalen, saa kunde Alt dette dog ikke for ham i samme Grad som for de Andre dølge eller tilsløre den Kjendsgjerning, at hans Ungdoms Hustru var død, dræbt.

2.

Billardstuen i „Tre Hjorter“.

Aar ere hengaaede, men føre os dog ikke lige til den nuværende Tid; endnu engang begynde vi med: For endel Aar siden.

Det var endnu Tiden, før det blev Skik, at Listen over Rejsende i alle Gjæstgiversteder daglig stod i Bladene. Dengang leverede ikkun de faa store Hoteller en saadan Liste, og formuende Kjøbmænd fra Provinserne kunde næsten ubemærket tage ind i »Knapsteds Gaard«, »Skibet« eller »Tre Hjorter«, der laa tæt ved Vesterport og omgivne af Hør-, Jern- og Urtekramhandelen. »Tre Hjorter« — som Stedet dengang endnu hed paa Jydsk*) — blev dog næppe valgt saa gjerne som de to andre, af den Grund, at man dengang ikke fra Gaden kunde gaa lige op til Gjæsteværelserne i Huset. Naar man kom fra Gadedøren et Par Trin op, maatte man gaa til-

*) Ligesom Hest, Hester.

Digitized by Google

venstre ind i den store Billardstue, og vel var der saa strax tilhøjre en Dør, man kunde slippe ud af til Trappegangen; men dette korte Øjeblik mellem »kjøbenhavnske Junkere«, der spillede Billard, generede mangen anset Provinsborger.

Imidlertid var »Tre Hjorters« Billard paa den Tid, vi tale om, ingenlunde »schofelt«, som offenligt Spil, selv et saa uskyldigt, let bliver i en stor By. Nogle yngre Embedsmænd, ældre Studenter, et Par Skuespillere og dramatiske Forfattere, der elskede Billardspil, havde forstaaet at sætte sig i Besiddelse af Stuen i visse Aftentimer, og der var i nogen Tid en Slags Klub, som Værten stod sig ganske godt ved og derfor beskyttede. Det er altsaa ikke mellem pikante *mauvais sujets*, men i sædvanligt, godt Selskab, at vi føre Læseren.

Det var lidt efter Theatertid. To spillede Blanche; men snart vare Fire komne til, og man enedes om en *à la guerre.*

»Hansen, vend Ryggen til, hvem skal staa her?« spurgte En ved Brædtet.

»Jeg.«

»Og her?«

»Du.«

»Her?«

»Herløv.«

I dette Øjeblik var en Rejsende kommen ind, en aldrende Mand med stort, graasprængt Skæg og en Vadsæk i Haanden. Han var ved at gaa ud af Døren tilhøjre, men vendte sig

Digitized by Google

pludselig og hastig om mod Selskabet — et Sekund blot, saa gik han ud. Stuepigen mødte ham, inden han havde lukket Døren. — Han sagde med en fremmed Akcent; »Har De et Værelse?«

»Ja—a,« svarede Pigen med et Blik paa hans lille Vadsæk.

»Min Kuffert kommer strax,« sagde han; »giv mig et Værelse til Gaden, hvis De kan.«

Pigen kastede endnu et Blik hen ad hans Rejsedragt; det syntes at tilfredsstille hende, thi hun svarede: »Jo, jeg tror nok«, og gik foran op ad Trappen.

Efter en Stunds Forløb kom den Rejsende igjen ned i Stuen, satte sig med Hatten paa i en Krog og lod til at være beskæftiget med nogle store, fremmede Aviser. Han bad Værten, som tilfældigvis kom ind — der var ingen Markør i »Klubben« — paa Engelsk om en Kop The. Da han altsaa var Fremmed, tilgav Selskabet ham, at han sad med Hat paa, og brød sig ikke videre om ham.

»Nr. 5 et Hul, død,« blev der sagt ved Brædtet.

»Døde jeg virkelig?« sagde Nr. 5, en aldrende Komponist og Medlem af Kapellet; »kan jeg ikke kjøbe mig ind?«

»Jo, paa tre Huller.«

»Det er haarde Konditioner; altid er En dødelig syg, naar jeg dør. Hvem har tre Huller?«

»Herløv.«

Digitized by Google

»Vil De sælge, Herløv?«

»Ikke gjerne,« svarede et smukt ungt Menneske eller en ung Mand paa omtrent to og tyve Aar, idet han stødte. »Nu steg mine Aktier.«

Hansen fik et Hul. Spillet syntes i dette Øjeblik at faa fornyet Interesse.

»Og saa er jeg ikke med!« sagde Komponisten lunefuldt gnaven. »Ikke man kan unde En en Smule Sindsbevægelse! Her skal man leve og komponere i en By, hvor Hjertet ikke een Gang om Aaret kommer til at banke usædvanlig.«

»De havde jo Sindsbevægelse lige nys; blev De ikke slaaet ihjel?«

»Jo, men hvordan? Jeg laa saa sikkert og godt som i min Moders Dragkisteskuffe, jeg vilde have holdt, jeg ved ikke hvad, og saa, mens jeg vender mig om og ta'er en Slurk Toddy, gjør Hansen mig alligevel! Er det Sindsbevægelse at dø uden at vide af det?«

»Brorsen et Hul og en Streg — død,« sagdes med Ligbærerstemme ved Brædtet.

Brorsen, der endnu laa hen over Billardet, i Stødet, raabte, idet han sprang op: »Herre, min Gud, hvad har jeg syndet? Støde forbi og forløbe i eet Stød! Hvad Dag er det idag? Hvordan er Vejret? Elementerne maa være i et frygteligt Oprør, som han sagde, Vægteren, den Nat, da Duncan myrdedes. Det er græsseligt!«

»Plads, Plads,« sagde Hansen.

»Hvad? Er Hansen og Herløv ene tilbage?«

Digitized by Google

»Ja, og hver paa et Hul.«

»Herløv, det er en Situation!« sagde Komponisten. »Var det i min Ungdom, i Deres Alder, timet mig en eneste Gang, saa var det blevet mig, der havde komponeret Figaros Bryllup.«

Herløv havde i dette Øjeblik en meget fin Taché, men stødte forbi.

»En Streg!« blev der raabt.

»Nu hænger Deres Liv i et Haar, Herløv,« vedblev Komponisten. »Det er sandt dramatisk. Det er, lige som naar hun gaar paa Taget i »Søvngængersken«, og han tripper som paa Gløder nedenfor og skal samle hende op.«

Hansen stødte. Det var en mesterlig Doublé; men han havde givet en lille Smule for meget Force. Efterat Herløvs Bal var gjort i Mellemhullet, nærmede hans egen Bal sig langsomt, ustandselig til Hjørnehullet og faldt deri ligesom med et tungt Suk — »Hansen et Hul, død«, Herløv havde vundet Pouillen.

»Det kan man vinde,« sagde Herløv halvhøjt, idet Regnskabsføreren udbetalte ham Pouillen efter Fradrag af Partipengene.

»Stakkels, ulykkelige unge Mand,« sagde Komponisten, hvis fine Øre havde hørt, hvad der neppe var bestemt for Publikum; »han kan ikke vinde Andet end Guldmedaljer, juridiske Embedsexaminer og Pouiller. Vi kan snart ikke være ham bekjendt.«

Digitized by Google

»Jeg mente det ikke saadan!« svarede Herløv; »det var Citat.«

»Jeg kjender ikke den Opera.«

»Det er heller ikke af en Opera; jeg mente Anekdoten om de to Desertører, der skulde hænges under Frederik den 2den. Kongen benaadede en af dem; men de skulde spille Tærning om det. Han, der vandt, sagde: Det Sk—t kan man vinde!«

»Naa!« raabte Brorsen, »det er Høflighed imod os! At kalde vore surt erhvervede og med forfærdelig Ulykke tabte Penge Sk—t!«

Herløv søgte at forklare ham, at netop det Modsatte var ment; men Brorsen gjorde sig saa tykhovedet, at ingen Forklaring kunde trænge igjennem, og nu opkom, idet Alle toge Parti for eller imod, en saa komisk Scene, som det er muligt mellem Mennesker med nogen Aand, der gribe en Lejlighed til at »bade sig i Vrøvl«.

Klokken blev for mange til en ny *à la guerre*, og fire af Selskabet kom næsten i Klump ud af Døren, stadig stridende om, hvordan og hvorvidt der laa en Ringeagt i Ordet Sk—t.

To bleve tilbage; den ene var Herløv.

»Gaar Du ikke med?« spurgte den Anden.

»Nej, lad mig blive her et Øjeblik.«

»Stadig kigge Stjerner fra Tre Hjorters Observatorium? Stadig det Samme?«

»Nej, det er værre end nogensinde; det er aldeles galt.«

Digitized by Google

»Hvordan da?« spurgte Vennen og satte sig ved Siden af Herløv i Krogen ved Vinduet nærmest Døren.

»Jeg har idag formelig og højtidelig friet hos Agenten.«

»Potz Tausend! Naa, men siden Du sidder her, maa jeg antage, at han gav Dig en Slidder for en Sladder.«

»Nej. Han sagde, at saalænge han levede, skulde jeg ikke faa hans Datter, og efter hans Død heller ikke.«

»Naa da! Kunde Mindre ikke gjøre det! Gav han ingen Grund?«

»Nej; tvertimod, han sagde, han havde Intet imod mig, indrømmede, at jeg var en agtværdig ung Mand med en hæderlig Karriere for mig; men der kunde ikke blive Noget af. Og det sagde han ikke med Vrede eller Lidenskab, men med den koldeste Ro, som om det var en Møllesten, der talte, og ved det, at han jo næsten er blind, var der et Udtryk .... det blev mig saa skæbnehaardt, uhyggeligt, at jeg var nær ved at faa ondt.«

»Den gamle Ræv — om Forladelse, at jeg taler saadan om Din Svigerfader — nej, om Forladelse — — naa, det er det Samme; men han tror vel, at Du frier til hans Penge.«

»Gid det var saa vel! Penge kan erhverves. Men det lod ikke dertil.«

»Naa, og hvad nu, stakkels Fyr? Endskjønt, Du er dog ikke saa meget at stakle endda. Var der

Digitized by Google

en dejlig Pige, som holdt af mig, og jeg holdt af hende — eja, jeg vilde anse mig for lykkelig, selv om det for Resten var en ulykkelig Kjærlighed.«

»Ja, men hvis Faderen vilde give hende til en Anden?«

»Det gjør man ikke i vor Tid. Jeronimus lader ikke ved Notar sin Datters Haand lægge i Leonards. Det gjør Agenten ikke, selv om han foreløbig har udsøgt sig en Svigersøn.«

»Den Mand ser mig ud til at kunne gjøre Ting, som en Anden ikke kan gjøre.«

»Ja, vel, en haard Hund skal han rigtignok være. — Hør, Herløv, lad os tale om Tingen paa en anden Maade. Tag Dig sammen, mens det endnu er Tid. Ligesaa brave Karle som Du ere gaaede i Hundene ad den Vej. Det er netop de brave Karle, det gaar ilde med, de Andre kan sagtens.«

»Hvad skal jeg da gjøre?« spurgte Herløv tonløst.

»Naar man vil i rette Tid, naar man vil, saa kan man endnu frelse sig selv for andre Livsopgaver. Man dør ikke af Kjærlighed.«

»Nej,« svarede Herløv, »det har jeg hørt sige. Men hvordan er Livet saa bagefter? Etsteds er der for mig Solskin, Varme, Blomsterduft saa sød, som Ingen kan forestille sig; udenfor er der Taage, sjælelig Død. Tal saa om andre Livsopgaver!«

Digitized by Google

»Stakkels Fyr. — Du vil vel være ene.«

»Naar her ingen Skygger falde paa Gardinerne, kommer hun maaske til Vinduet. Hun ved, jeg er her. Jeg faar dog et Glimt; jeg kan tro at se hende smile til mig.«

»Saa Farvel, Godnat.«

»Godnat. Gaa diskret nedad Gaden.«

Tonen, hvori det blev sagt, forsonede med Ordene. Der var en melankolsk Højhed eller Overlegenhed deri, som er tilladt dem, der bære en stor Følelse i Hjertet. Det lød som hint romerske *Favete linguis*, forstyr ikke den hellige Handling.

Et Øjeblik efter trak Herløv det ene Rullegardin op. I et af Vinduerne paa 1ste Sal ligeoverfor kom strax efter en Skygge frem, ligesom stigende op fra Vindueskarmen. Den voxede, Gardinet blev trukket op, en ungdommelig Kvindeskikkelse saas; men, som om den blev overrasket eller forskrækket af Noget, forsvandt den lynsnart, medens Gardinet faldt til. I samme Øjeblik mærkede Herløv, at Nogen stod bagved ham, og inden han fik Tid til at vende sig, sagde den Fremmede, der havde siddet upaaagtet ved sine Aviser, paa godt Dansk, men med noget engelsk Akcent: »Jeg vil hjælpe Dem.«

»De har siddet her og hørt til! De har trængt Dem ind i Noget, der ikke vedkom Dem! Det er —.« Herløv ledte i sin Overraskelse og Forbitrelse efter et nogenlunde høfligt Ord.

Digitized by Google

»Ellers kunde jeg jo ikke have sagt, hvad jeg nu siger Dem: Jeg vil hjælpe Dem,« svarede den Fremmede koldsindig.

»Aa, hjælpe mig!« sagde Herløv noget tvivlraadig ved denne Ro.

»I Børneæventyrene fortælles det tidt,« vedblev den Fremmede, »at i Øjeblikke, da Nøden var størst, blev Hjælpen tilbudt af En, der ikke saa ud dertil.«

»Men siden De imod min Vilje har hørt Alt, saa ved De da ogsaa, hvor vanskelig eller umulig Hjælpen er!«

»De frier til en rig Mands Datter. Jeg gjør Dem rig.«

»De gjør mig rig!« sagde Herløv med en Slags Latter.

»Det er ikke første Gang, man har hørt en Engelskmand faa en fix Ide og udføre den.«

»De er ingen Engelskmand! De har talt Dansk før Engelsk! Deres Sprog er dansk i Bunden.«

»Saa er jeg noget Andet — i Bunden,« svarede den Fremmede, idet han aftog sin Hat.

Herløv stirrede en Stund paa ham, Begges Øjne mødtes. Et underligt Udtryk voxede og voxede i den Fremmedes Blik. — »Fader!« skreg Herløv, »er det Dig?«

»Henrik, min egen Dreng!« sagde Faderen med Taarer og kyssede ham. — »Kom nu med paa mit Værelse!«

Digitized by Google

Efter en Stunds Forløb sagde Faderen: »Jeg maa vænne mig lidt til at se paa Dig. Er det ikke underligt: Jeg vidste jo nok, at Du var blevet to og tyve Aar, og dog tænkte jeg mig Dig bestandig som Barn — nej, ikke som Barn — jeg ved ikke — jeg havde slet ingen tydelig Forestilling. Jeg tænkte mig saa mange Maader, hvorpaa jeg skulde overraske Dig, og saa var det dog mig, der blev overrasket.«

»Det synes mig dog, Fader, at Du ogsaa overraskede mig,« sagde Henrik smilende.

»Nu, ja — — men hvad maa Du tro om Din Fader, der lovede at gjøre Dig rig, og som kommer med en lille Vadsæk og tager ind i Tre Hjorter? — Men bryd Dig ikke om det, Henrik, vi ere rige alligevel! Megen Tid er gaaet; men den blev ikke spildt.«

Henrik svarede: »Jeg siger det ikke som en Bebrejdelse, Fader, men mener det oprigtig, at hvis Du var kommen tidligere og ikke havde været rig, vilde det alligevel gjort mig lykkelig.«

»Lykkelig, Henrik? Er Du det? Naa, naa, det skal vi strax tale om. Men der er Noget, Du ikke forstaar. Det maa synes Dig, at jeg kunde være kommen før. Sytten Aar — jeg forstaar det knap selv i dette Øjeblik. Men da jeg saa Dig som en sund Dreng og havde faaet Dig vel anbragt og havde Udsigt til at tjene Tilstrækkeligt for Dig og mig og dog lægge Lidt tilside, saa kom Tanken, at vi To endnu kunde blive rige — ikke for min Skyld! Du ser og Du

Digitized by Google

vil faa at se, at jeg behøver ikke Meget; men for andre Tings Skyld og for Dig! Jeg vilde se Dig i en Stilling, som Verden ikke kan haane og træde paa — for det er Penge!« vedblev Faderen næsten med Lidenskab. »Guld er en Piedestal, en høj Piedestal! Om det er en Abekat eller en Gud, der staar deroppe, det ser Verden ikke saa nøje paa; men den, der staar nedenfor i Vrimlen, kan blive traadt ned, sparket til som en Hund — Du skal ikke blive sparket! — Jeg har arbejdet meget, Henrik, og jeg har ikke altid været glad, nej, aldrig glad før nu. Ja, gid jeg kunde være kommen tidligere; men det er først i den seneste Tid, at Alt rigtig lykkedes og blev stort. Jeg blev eneste Chef for Handelshuset Walter & Ko. i S. Francisko, og paa kort Tid — for det er kun de første 100,000, hvormed det gaar langsomt — ejede jeg saa Meget baade i den ny og den gamle Verden, at en af dem kunde gaa til Grunde, uden at det blev mig føleligt, og saa kunde jeg ikke længer holde ud for Uro, saa vilde jeg udrette mine Ærinder her hjemme — nej, i dette Øjeblik synes mig, at jeg kun har eet Ærinde, og det er Dig! — Sig mig nu, hvem er den Pige, Du elsker?«

»O, Fader, saalænge Du ikke har set hende, gjør Du Dig ingen Forestilling om, hvor hun er elskelig, god og brav! Hvis hun bliver min, saa vil Du faa en Svigerdatter, som Du af ganske Hjerte vil elske — o, vi ville kunne leve saa lykkelig sammen!«

Digitized by Google

Faderen svarede med et blidt Smil: »Ja, med Guds Hjælp. Men hvad hedder hun; hvem er hendes Forældre?«

»Hun hedder Julie. Hendes Moder er død, hendes Fader er Agent Velding.«

»Velding?« sagde Faderen og foer sammen; »hvad hedder han til Fornavn?«

»A. Velding, jeg tror August Velding.«

»Den Velding, der bor her paa Vestergade — jeg har hans Adresse — omtrent her overfor Tre Hjorter?«

»Ja, her ligeoverfor. Kjender Du ham?«

»Lidt. Af Rygte. Henrik, min Søn, mit eneste Barn, Alting, blot ikke det!«

»O, Fader, Du skal ikke bryde Dig om, hvad der blev sagt til mig dernede om Agenten, og hvad Du maaske selv har hørt. Jeg indrømmer, at jeg heller ikke holder af ham; men Julie ligner ham ikke, hverken udvortes eller indvortes. Hun skal ligne sin salig Moder.«

»Min stakkels Dreng, det gjør mig saa ondt; men der kan aldrig blive Noget af. — Se ikke saa ulykkelig ud! Verden staar Dig aaben, Alt, hvad et Menneske kan begære, er Dit; men den Agent Velding — Du sagde jo selv, at han havde svaret Dig, som om det var en Møllesten, der talte.«

»Ja, Fader; men det havde Du hørt, inden Du sagde, at Du vilde hjælpe mig.«

»Det er sandt,« svarede Faderen forvirret; »— men da havde jeg endnu ikke ret hørt,

Digitized by Google

hvilken Mand det var. Nu kan jeg ikke Andet end give Dig samme Raad, som Din Ven gav Dig: frels Dig selv, kom bort fra de Tanker.... Hør mig, Henrik! Hvis Du vil opgive Dit, vil jeg opgive Mit, og vi ville Begge i Guds Navn opgive den gamle Verden og strax rejse hjem til mig.«

Henrik var ude af Stand til at forstaa, at der i disse Ord laa nogetsomhelst Tilbud, nogen Opgivelse fra anden Side end hans, og uden at lægge Mærke til selve det Besynderlige i, at Faderen syntes at tilbyde et Offer, der skulde ligne hans, svarede han:

»Hvis hun opgav mig, vilde det blive min Død, og dog maatte det ske, før jeg opgav hende! — Du er rig, siger Du, og Du siger, at Rigdom er Magt. Anvend da Din Magt for mig! Jeg beder og bønfalder Dig! Jeg har aldrig kjendt Moder, jeg kan ikke huske hende, hvor meget jeg end ofte anstrenger min Erindring; men Du husker hende, Du har elsket hende! Husk, hvordan Du følte dengang, og betænk, hvordan hun vilde føle for mig, hvis hun nu levede.«

»Du ved ikke, hvad Du siger, Henrik!« raabte Faderen og aftørrede sin Pande.

Henrik sluttede af Faderens Sindsbevægelse, at han havde fundet det rette Punkt, og raabte:

»Lad mig gaa over til ham og sige, at min Fader er kommen hjem, og at vi ere rige, saa maaske dog —«

Digitized by Google

Uden at Faderen behøvede at svare et Ord, havde hans næsten forfærdede Ansigtsudtryk fuldstændig slukket Henriks opblussende Haab.

Den hele tragiske Fortid var tilstede i Faderens Sind og ligesom fyldte Luften om ham, saa at Sønnen, uden at ane, hvad den virkelig var, blev greben af den Angst, den indeholdt.

Med det Fortvivlelsens Mod, man har overfor den ubestemte Rædsel, hvis Slør skal slaas tilside, spurgte han: »Er der Noget i Vejen mellem Dig og Agenten?«

Faderen svarede tungt og klangløst: »Ja.«

Efter en ny Tavshed spurgte Henrik, om mulig endnu ængsteligere: »Har Du ogsaa Noget imod hans Datter?«

Nølende og usikkert svarede Faderen: »Nej.«

»Men saa er der jo Intet i Vejen!« raabte Henrik lettet. »Hvis Du ikke var kommen herover, hvis jeg var kommen til Dig og havde bragt hende med som min Brud, saa vilde Du ikke have forskudt hende! Vel?«

Faderen svarede igjen uvillig og usikkert: »Nej.«

»Jeg har tænkt derpaa!« vedblev Henrik. »Imellem mine mange Fantasier har ogsaa været den, at hun fulgte mig over til Dig, at vi fandt Fred og Beskyttelse hos Dig! Men jeg vidste jo nok, at det var en aldeles urimelig Fantasi. Det kunde dog ikke ske, uden at han døde, og hvis han var død, behøvede vi jo ikke at flygte . . . .

Digitized by Google

Men jeg ved nok, det er Synd blot at tænke paa et andet Menneskes Død som noget Ønskeligt.... Jeg har ikke ønsket det, Fader; Tanken er blot kommen som Fantasi, og jeg har jaget den bort igjen. Men saalænge han levede, kunde det ikke ske. Hun er hans eneste Barn, hun forlader ham ikke.«

»Hans eneste Barn,« gjentog Faderen, og fuldstændig hensunken i Tanker tilføjede han efter en lang Pavse og med en afværgende Haandbevægelse: »Ikke saadan!«

Sønnen forstod ham ikke. Han vidste ikke, om det var Gjentagelse af, at han Intet havde imod den unge Pige, eller nyt Tegn paa Hindring, og ventede en Stund paa, at Faderen skulde komme ud af sin dulgte Tankeverden.

Endelig sagde Faderen: »Hvad skal der blive af os!«

Henrik var efterhaanden blevet saa overvældet, saa mattet af Aftenens mange Sindsbevægelser, at han ved dette bløde Ord, i Trang til nogen Støtte og i Følelse af, at Faderen ogsaa behøvede Støtte, kastede sig i hans Arme.

Et kort Øjebliks kjærlighedsfuld, dyb Fred kom over Begge; men den uro- og smertebringende Aarsag var snart igjen lige stærk, især hos Faderen.

Henrik sagde: »Saa lad os To nu forsøge at være glade med hinanden, hvad der end skal komme. Ikke sandt, vi skulle bo sammen, Fader?«

Digitized by Google

»Nej, min kjære Dreng, nej, i det Mindste ikke strax. Jeg er kommen hertil som Mr. Walter fra S. Francisco, alle mine Papirer lyde derpaa, og mine Forretninger afhænge deraf. Naar Tiden kommer, skal jeg nok vedkjende mig mit gode, ærlige Navn Herløv, vær vis derpaa — naar Tiden kommer! . . . . Det er langt ud paa Natten, Henrik. Gaa nu hjem; imorgen skal jeg komme til Dig.«

»Hvad skal der blive af os!« gjentog Faderen for sig selv, da han var blevet ene.

Det vaklede besynderlig for ham som for den, der pludselig ikke ved, om han er fangen af Skæbnen eller er dens Udkaarne.

Herløv var vistnok ikke oprindelig en aktiv Natur og snarere anlagt paa at taale end paa at hævne. Men han var sejg, kunde føle dybt og bære Nag, ikke blot egoistisk, paa sine egne, men ogsaa i visse Maader paa Retfærdighedens, Verdensordenens Vegne. Hvad der fra først af, da han led sin Uret, havde afholdt ham fra Hævn, var dels Mangel paa Haardhed eller Energi, dels Paavirkning af den hele Atmosfære, hvori han levede. Det er ikke i en dansk Kjøbstad og i smaa Kjøbmandsforhold, at Ens Sind tilskyndes til at rejse sig for at sætte Alt imod Alt. Men man forlader ikke sit Fædreland og opholder sig ikke i

Digitized by Google

mange Aar under Kamp og Savn i en fjern Verdensdel og bliver ikke rig under Kampen uden at hærdes derved. Nogle hærdes imod selve det Moralske og gaa tabt, Andre vænnes blot til at tage Livet strengt, at være aarvaagne og nøjeregnende, at følge de Principer, der i et Land, hvor Enhver bærer Loven i sin Haand, synes nødvendige til Selvopholdelse. Imidlertid lider man endel, og medens man krymper sig under Lidelsen, mindes man baade om Dagen og i de søvnløse Nætter Aarsagen til, at man blev udsat for den. Det er en Hærdelse ikke blot gjennem ydre Kamp, men ogsaa gjennem indre Bitterhed. Saaledes var det gaaet Herløv. Naget, der havde været i ham, men følt sig afmægtigt, havde samlet sig stærkere og stærkere i hans Sind og var voxet ved den ydre Lykke. Den baade formale og mystiske Religiøsitet, der hersker blandt Anglo-Amerikanerne, havde gjort Sit til at paavirke ham; i Stedet for at gjøre ham forsonligere havde den bibragt ham den Forestilling, at Rigdommen, som kom til ham, var en Himlens Tilskikkelse, for at han skulde blive i Stand til at straffe en Ugjerning. Han havde en Mission.

Saaledes som han fra først af beskæftigede sig med sine Hævntanker, havde de været af kjøbmandsmæssig Art: Han vilde, hvis han blev rig, ved at vove eller ofre en god Del af sin Formue, ruinere Velding, og saa — — videre havde han ikke udmalet det, hans Fantasi var ikke kommen ud over det Øjeblik, da Agentens

Digitized by Google

Hus styrtede sammen og han selv viste sig paa Ruinerne og sagde: »Det er mig, Herløv!« Denne Fantasi havde først i mange Tider været saagodtsom hans eneste Vederkvægelse; dernæst, da den viste sig som en Mulighed, ja steg til Noget, der ikke blot kunde, men skulde og maatte ske, havde den gydt en Slags Forherligelse over ham selv, indviet ham til Noget udenfor det Sædvanlige, Skibet, der bragte ham tilbage til den gamle Verden, kunde ikke gaa under.

Ved at nærme sig Hjemmet havde han rigtignok følt nogen Usikkerhed i de omhyggelig lagte Planer. De vare udtænkte i den kaliforniske Luft og i Overensstemmelse med de hist herskende Forhold, og han fornam uvilkaarlig i den danske Luft og ved Synet af danske Bygninger og danske Mennesker, at Planerne enten udkrævede mere Tid og Møje, end han havde regnet, eller at der maatte forandres Noget paa dem. Og medens dette stillede sig dunkelt for ham, uden i nogen Maade at forandre hans Vilje eller Hensigt, traf han Sønnen, hvem han elskede, og hvis Kjærlighed til Agentens Datter med Et frembød to nye Udsigter eller Muligheder: Enten kunde han selv miste sin Søn, det Sidste og Eneste, han havde tilbage, eller hans Fjende kunde miste sit eneste Barn! Der laa altsaa Hævnen for ham! Men at bruge sit eget Kjød og Blod som en Kølle til at slaa Fjenden med! Sønnen var saa smuk, saa saa brav, honnet, trofast ud, forraadte en saa blid Natur og dog en saa stærk

Digitized by Google

Følelse, at Faderen grebes af Rædsel ved den Tanke, at han kunde gaa til Grunde eller misbruges. Derfor havde han et Øjeblik gjort Himlen det Tilbud, at han vilde gaa tilbage til den anden Verdensdel, opgive sin Hævn, sin Mission, hvis Sønnen vilde opgive sin Kjærlighed og følge ham; men Tilbudet var ikke blevet modtaget — — »hvad skal der blive af os?«

Han kunde ikke ubeset hade den unge Pige. Sæt, at hun var god og elskelig og lignede en Moder, der var død af at være gift med August Velding!

Sæt, at han ved at fastholde sine Planer og ruinere Velding kunde hidføre en Situation, i hvilken hans Søn kunde tage Datteren?

Hans Sind fik ny Spændkraft ved denne usikre Tanke, der tillod ham ikke at bryde med sine Planer, ikke tog Missionen fra ham, ikke gjorde det tilfældigt, at han havde havt Held.

3.

Skakspillet.

Agent Velding var rig nok til ikke at behøve at bestille Noget; han kunde have anbragt sin Formue i kongelige Obligationer og levet af Renterne, uagtet han førte et stort Hus med

Digitized by Google

Ekvipage, Landsted o. s. v.; men en saadan Uvirksomhed var ham imod, og han foretrak at leve af sin Position. Med en vis Formue kan man naa saa vidt, at Formuen næsten ikke behøves: Renter og Indtægter komme alligevel; Folk skulle blot engang imellem mærke, at man virkelig har Pengemagt. En Søassurance skulde stiftes: Velding var en af de Første, til hvem den Mand, der fik Ideen, henvendte sig; en eller to saadanne Matadorer behøvedes for at vække Tillid. Velding tegnede sig for Tredjedelen af Aktierne uden at indbetale det Ringeste, og i de første Aar havde han ti Procent af den Kapital, han stod tegnet for. Det er sandt, at han med hele sin Formue heftede for de Tab, Assurancen kunde lide; men man havde en dygtig Forretningsfører, der i Tilfælde af stor Risiko reassurerede i Udlandet. — En Mand, der arvede et stort Gods, skulde bruge 50,000 Rdl. for at affinde sig med sine Medarvinger. Uagtet Pantets Værdi var flere Gange større, var en saadan Sum vanskelig at opdrive i Hast. To solide Kjøbmænd, til hvem Arvingen henvendte sig, havde ikke løs Kapital; men de tyede til Velding, tilbøde ham Pantet og desuden deres egen Kavtion og 6 Procent for 3 Aar. Velding tog derimod og foldede Obligationen sammen med stille Haan over de 4 Procents kongelige. Hans Kapital virkede paa mindre Pengesummer som Klapperslangen paa smaa Dyr: de fløj i dens Gab. Næsten for Morskabs Skyld, skjønt ej ganske blot til Lyst, foretog Velding

Digitized by Google

engang imellem den Operation, der i det tekniske Sprog hedder »*to rig the market*«. Visse Aktier og Papirer, med hvilke det under vore smaa Forhold kan ske, gik pludselig uden nogen synlig Grund op eller ned paa Børsen, og Differencen gik i Veldings Lomme. Kongen havde belønnet hans Fortjenester ved at udnævne ham til Agent.

Han var blevet svær og fyldig, med noget Anseligt i sin Holdning; men han havde havt det Uheld eller den Ulykke at blive næsten blind; med det ene Øje kunde han aldeles ikke se, det andet var næsten lukket. Naar han skulde læse et Stykke Papir, maatte han holde det ganske nær. Men det betog ham ikke hans Madlyst og Humør og forhindrede ham ikke fra at være skarpsynet, og til Medhjælp i Forretningerne benyttede han en Brodersøn, et ægte Exemplar af en dannet ung Kontor- og Pengemand, saa lidenskabsløs som et Lexikon, saa skarp som en ligesidet Triangel og saa glat som en ferniseret Gibsstatue, der i Afstand ligner Marmor. For at fængsle ham til sig, og maaske ogsaa for at Pengene skulde blive i Familien, havde Agenten bestemt ham til sin Svigersøn.

Chefen for Huset Walter & Co. i S. Francisco med Filialer i London, Amsterdam, Frankfurt, Paris, havde vel ikke direkte Kreditiv til Agenten, men blev alligevel ved Omstændighedernes naturlige Magt ført til ham og modtaget med aabne Arme.

Digitized by Google

Det er ingenlunde blot den Fattige, der bliver imponeret og tiltrukken af Rigdommen; den virkelige Pengemand føler gjennem sin Brystlomme eller sit Jernskrin en uimodstaaelig Sympathi for en Mand, der repræsenterer en Pengemasse. Et Guldbjerg virker paa sin Maade og i sin Kreds ligesom Magnetbjerget, der trækker Sømmene ud af Fartøjet og gjennem de faste Bolte drager Skibet til sig. Agenten var blandt de Første, der gjorde stort Middagsselskab for Mr. Walter, og den tilstedeværende Penge- og Handelsverden saa ikke ned paa Mr. Walter, fordi han boede i Tre Hjórter. Tvertimod, naar en Mands »Finhed« er hævet over al Tvivl, saa betragte Kjøbmænd, om de endog selv gjerne ville »vise sig«, det som beundringsværdigt, at En, der kan, ikke gjør det. Salomon Heine i Hamborg gik længe med et Hul paa Frakken; men han sagde meget rigtig til en ung Kjøbmand, der engang kom paa Børsen med en Rift i sin Frakke: »Vent med det, til De bliver saa rig som jeg.« Og en anden stor Kjøbmand har sagt de sande Visdomsord: »Man bliver ikke rig ved store Indtægter, men ved smaa Udgifter.«

Mr. Walter viste sig desuden vel besynderlig tavs, undertiden næsten aandsfraværende; men man tilgiver beredvillig dette hos en Mand, hvis Tanker ere Guld, og hvis Tale er Sølv eller Sedler, og han var desuden langtfra at vise sig udannet eller kynisk; hans Manerer godtgjorde, at han havde spist ved de bedste Borde; ingen

Digitized by Google

Ret overraskede ham, og han drak hver Vin til sin Tid og paa sit Sted efter de Regler, som Gastronomien har opstillet paa begge Sider af Atlanterhavet. Det var derfor med oprigtig og varm Sympathi, at man ved Bordet modtog den Toast, som Agenten paa ganske godt Engelsk udbragte for den højtærede Gjæst, han idag første Gang havde den Ære at se hos sig. Han vilde gjerne, sagde han i Løbet af Talen med Lune, til Gjengjæld gjøre en lille Visit hos Mr. Walter i S. Francisco; men det laa noget langt borte, og Saadant maatte forbeholdes den driftige og resolute danske Ungdom, paa hvem Mr. Walters Besøg vistnok ikke vilde være spildt, og som saa vidt muligt vilde søge at faa Del i de fjerne Rigdomme o. s. v. — Mr. Walter svarede med en Tale, som Selskabet troede fuldstændig at forstaa. Han indrømmede, at der var tilstrækkelige Grunde, hvorfor Agenten ikke kunde opfylde sin velvillige Hensigt at aflægge det paatænkte Besøg. Men hvis Nogen af den danske Ungdom virkelig vilde vove sig den lange Vej, skulde de blive saa vel modtagne, at de nogenlunde vilde blive trøstede over Fjernelsen fra det dyrebare Land, deres Fædreland, for hvilket han vilde tillade sig at udbringe en Toast — hvilket man fandt meget net sagt.

Agentens selskabelige Virksomhed havde lidt et stort Skaar ved hans Øjensvaghed. Han kunde ikke længer spille Kort, hvilket var ham et haardt Savn. Han havde i de senere Aar, indtil det

Digitized by Google

kom over ham, været vant til at spille Lhombre, 1 Daler Pointet, Stambeet 20, og han sagde dengang tidt, at han ikke kunde forstaa, hvorledes Nogen kunde spille en lavere Lhombre. Ak! — saaledes forbedres vi ved Skæbnens Tugt — nu vilde han gjerne have spillet 3 Mk. Pointet. Derimod kunde han endnu spille Skak. Sin Del af Brædtet kunde han nogenlunde overse, og desuden hjalp han sig ved, at Modspilleren lydelig angav sit Træk — thi han havde en udmærket Hukommelse og spillede godt. Han holdt i Reglen en Specie paa Partiet; »for,« sagde han, »Skak spiller man for Honnørens Skyld, og en Specie pr. Spil er blot for at markere, hvor mange man vinder eller taber.« Folk vilde dog sjelden indlade sig herpaa; thi de, som kunne spille Skak, have ikke altid Specier at markere med. Mr. Walter tilbød at markere med en Napoleond'or, hvilket henrykte Agenten; nu spillede han dog endelig igjen med en Gentleman, sagde han, og efter det glade Middagsbord havde han saaledes en behagelig Aften. Men da Mr. Walter tilbød at forhøje Markeringen eller endog spille Hasard om Guld, svarede Agenten, at Doktoren for hans Øjnes Skyld havde forbudt ham at komme i Sindsbevægelse, og, tilføjede han jovialt, hvorledes kunde det lille Danmark uden Sindsbevægelse spille med det store Amerika?

Skakspillet foranledigede imidlertid tilligemed Gjenboskabet, at Mr. Walter snart, hvad enten modstræbende eller ej, blev en hyppig Gjæst hos

Digitized by Google

Agenten. Og nu gik det efter Shakespeares Ord: *Familiarity breeds contempt:* den benauende Respekt, Agenten næsten mod sin Natur havde følt for den uhyre rige Mr. Walter af S. Francisco, gav Plads for den Jevnhed, hvormed Pengemand taler til Pengemand. ja, Agenten fandt sig endog foranlediget til i visse Maader at gjøre Mr. Walter til sin Fortrolige eller henvende sig til ham om Raad — ikke af Følelse, af Hengivenhed for ham, men instinktmæssig, fordi Penge erhverves ved Forstand, og fordi det desaarsag uvilkaarlig forudsættes, at hvor der er flest Penge, er der mest Forstandighed.

Da Agenten efter flere Indbydelser til Skak — der vare blevne frugtesløse, fordi Mr. Walter var paa en Rejse — endelig saa sin Gjæst komme, vendte denne tilbage fra et Besøg ved sin Hustrus Grav.

Herløv havde i al Stilhed gjort denne Rejse med sin Søn, dels af Pietet og Længsel, dels ogsaa i Haab om en Slags Inspiration til at foretage Noget og komme til Ende med en Tilstand, der trods det Kildrende, den indeholdt, ved sin Tvetydighed blev mere og mere pinlig. Men han havde Intet fundet. Alle Omgivelserne, hvori han kom, stirrede paa ham som en Sfinx, der forlangte Udtydning, medens han selv begærede Vejledning. Den lange, brede, menneskketomme Gade med de lave Huse stod æventyragtig uforandret, som forstenet fra den Tid, da han sidst havde gaaet ad den. Selve Solskinnet, som laa

Digitized by Google

derpaa, syntes at ligge uforstyrret fast fra hin Tid af og ikke at mene Noget med sit Smil og sin Varme. Graven var der. Den talte tavst om, at Noget dog var sket, at Alt det, han bar i sit Sind, ikke var en Drøm, og da han stod overfor hendes Hovedgjærde, vældede Erindringerne frem, han saa sit Hus, Stuen, hvor hun havde smilet og var død, han hørte Hammerslagene paa Ligkisten, og han hørte Jorden rulle dumpt ned over den. Hjertet var ved at staa stille, han var som fastnaglet til Fortiden, forstod ikke Nutiden, forstod knap, at det var hans Søn, hans og hendes Barn, der nu stod som Mand ved Graven .... med en anden, større Kjærlighed i Hjertet — nu huskede han det — en Kjærlighed til Fjendens Datter!

Det rev og ruskede i ham. Hvad Pligt havde han imod denne Søn, der var blevet halv fremmed for sin Slægt? .... Men han mindede om hende, han lignede hende, det var dog hendes Træk om hans Øjne, han var den dyrebare Afglans af hende og tillige al Fremtidslykke .... hvad vilde hun sige, hvis hun stod op?

Han kunde ikke høre, hvad hun sagde; han selv stod i Vejen med sin Uro og Usikkerhed.

Et eneste Øjeblik tilviftede det ham med Fred. En besynderlig Følelse af Træthed og Ydmyghed, en Foregriben af Alderdommen og og tillige Noget, der lignede hans Barnenatur, opkom i hans Hjerte, og det sagde indeni ham: »Opgiv Kampen og Din selvtagne Sendelse, kast

Digitized by Google

Ansvaret bort, læg det Hele i Guds Haand! Kast Dig ned foran Din Fjende, sig ham Alt, lad ske, hvad han beslutter for Din Søn, og lev saa paa den Sorg eller Glæde, der bliver Dig og ham tildel.«

Havde i det Øjeblik Kirkeklokkerne ringet eller Præsten gaaet forbi i det Ornat, der ledsagede den Døde, eller et Menneske kommet gaaende og sagt »Guds Fred!«, vilde han maaske have taget Beslutningen. Men den hele levende og livløse Natur var tavs og vilde intet Varsel give; Sønnen saa ud, som om han kun blev ved Graven af Sømmelighedsfølelse; det hellige Sted og det hellige Minde havde Ingen i Verden til Værge og Værn uden ham selv, og i det næste, hurtige Øjeblik viste den nys tænkte Scene med Velding sig for ham som utaalelig, dobbelt vanskelig og ydmygende derved, at han allerede havde været i Agentens Hus under et paataget Navn, som skjult Fjende eller Spejder. Nej, der var intet Andet at gjøre end blive ved — men vedblive med hvad?

»Sig mig, Mr. Walter,« sagde Agenten, da han altsaa igjen sad ved Skakbordet med sin Gjæst, »hvorledes vilde De — imellem os — hvis De var gift og havde Børn, bære Dem ad med en Datter, der ikke havde Lyst til at gifte sig med en ung Mand, De efter bedste Overlæg og af Hensyn til hendes Vel havde valgt for hende?«

Digitized by Google

»Det er vanskeligt for mig at svare paa,« sagde Mr. Walter. »Ovre hos os nyde de unge Damer megen Frihed. En Dag kommer saadan en ung Dame ind til sin Fader med en ung Mand og forestiller ham som sin Ægtefælle.«

»Ja, saa? Nej, saa vidt ere vi ikke her. Her er det endnu Skik, at Faderens Ja er Ja og hans Nej Nej.«

»Saa er det meget behageligt i dette Land at være Fader, men ikke altid at være Datter.«

»Tvertimod; Reglen er her, at Fader eller Moder har næsten ligesaa megen Ulejlighed som Datteren, og det er kun undtagelsesvis, at Datteren — som Tilfældet netop er for en af mine Venner, der har spurgt mig til Raads — ikke . . . .«

»Ikke paaskjønner den Ulejlighed, Forældrene have gjort sig?«

»Netop.«

»Er det i saadanne Tilfælde Skik og Brug hertillands, at Datteren løber sin Vej?«

»Løber sin Vej? Det var som —«

»Ja, for hun kunde jo have gjort sig Ulejlighed paa egen Haand. Det hændte netop en af mine Venner, medens jeg var i Paris. Han havde bestemt sin Datter for en fortræffelig ung Kjøbmand; men hun havde valgt en Kunstner. Jeg sagde til Faderen, at han skulde benytte den Myndighed, som Loven giver ham — thi hun var under 21 Aar — til at gjøre hendes Bryllup med vor unge Ven, Kjøbmanden, i en Hast. Men han betænkte sig — det er det Værste, man

Digitized by Google

kan gjøre i saadanne Tilfælde, at betænke sig; Intet er farligere end en snigende Sygdom i et Hus — og medens han betænkte sig og hver Dag truede, men Intet udførte, handlede hun, og en smuk Morgen var hun borte med sin Kunstner.«

»Hvor gammel var hun?«

»Sytten Aar. Den farligste Alder.«

»Saa var hun opdraget derefter! Et fransk Pigebarn!«

»Hun saa ud som Uskyldigheden selv.«

»Men saa skulde hun været indespærret!«

»Ja, hvis man havde vidst det i Forvejen. Men hun gik da heller ikke ganske løs om; hun var under Moderens Tilsyn.«

»Hun havde en Moder, og hun løb alligevel!«

»Ja, og hun var eneste Barn.«

»Saadant Noget sker ikke her!« sagde Agenten i Sindsbevægelse.

»Nej, her er jo et nordligt Klima.«

»Aa, Klimaet gjør sgu ikke Noget, det jeg tror; det vilde jeg ikke forlade mig paa.«

»Saa er der en anden Ting,« vedblev Mr. Walter; »Formuen i dette Land er meget delt. Faa ere rige nok til at kunne bekoste en Bortførelse. Kunstneren, jeg talte om, blev pludselig meget rig, fik en Arv.«

»Det er mærkeligt, som det slaar til!« udbrød Agenten. »Min Vens Datter er sytten Aar, eneste Barn, ser ud som Uskyldigheden selv, men har forgabet sig i — just ikke en Kunstner — men en Person, der pludselig lader til at være

Digitized by Google

blevet rig, uden at Nogen ved, hvordan. Jeg tror, De har Ret! Intet er værre end en snigende Sygdom i et Hus — bedre at gjøre rask, hvad der skal gjøres! Jeg vil sige det til min Ven.«

»Kan der da efter dette Lands Love gjøres Noget i en Hast?«

»Man kan løse Kongebrev, og saa kan man anvende sin Myndighed, være haard, om saa skal være — blot det Øjeblik, saa er Alt godt. Disciplin skal der være i et Hus!«

»Det er meget rigtigt.«

»Det vil jeg sige min Ven — saa kan maaske hans Datter holde Bryllup paa samme Tid som min.«

»Saa De har en Datter, der skal giftes? Til Lykke!«

»De har set min Svigersøn; men jeg har ikke forestillet ham for Dem under det Navn. Det unge Par har været, hvad man her kalder hemmelig forlovet, i et Aars Tid.«

Havde Agenten kunnet se godt, vilde han i Mr. Walters Ansigtstræk og Farve under hele Samtalen have bemærket Tegn paa sær Sindsbevægelse, og havde han lyttet opmærksomt, vilde han, trods den Langsomhed og Selvbeherskelse, hvormed hans Gjæst talte, i Stemmen have mærket, at Svar og Raad ikke kom fra en upartisk eller ligegyldig Tredjemand. Men Agenten var for meget beskæftiget med sin egen Sindsbevægelse og mærkede ikke engang, at den tildels kom fra

Digitized by Google

noget Dulgt eller Hemmelighedsfuldt i den Fremmedes Tone.

Efter en Pavse gjorde Mr. Walter et tilsyneladende ligegyldigt Spørgsmaal; men den, der havde iagttaget ham, vilde have bemærket, at det kom kortaandet, ligesom efter pinlige eller ængstelige Tanker, eller ligesom der skulde spilles Hasard om noget Vigtigt.

Han spurgte: »Skal Vielsen ske i Kirken?«

Efter nogen Betænkning svarede Velding: »Nej, jeg tænker, vi holde den herhjemme.«

»Gaar De ofte i Kirke?«

»Hvad skulde jeg gjøre der?«

»Hvad Andre gjøre — bede.«

»Kan en saa oplyst Mand som De tale saadan, naar ingen Præst er tilstede?«

»Vi have dog Allesammen Et eller Andet at angre, og vi behøve at forberede os paa, hvad der kommer efter Døden.«

»Min kjære Mr. Walter: Sket er sket, glemt er glemt, og i dette Liv værger Enhver for sig, som han bedst kan. Det er det Visse.«

»Men det Skete og det Gamle kommer undertiden og aflægger ubehagelige Besøg.«

»Jeg kjender ingen andre ubehagelige Besøg end dem, hvorved jeg kan sige til min Tjener: Luk Døren op for den Herre,« svarede Agenten i en Tone, der temmelig tydelig viste, at han blev gnaven.

»Jeg beder om Forladelse for, at jeg imod al god Tone har talt om saa alvorlige Ting.«

Digitized by Google

»Aldeles ingen Forseelse, aldeles ingen, højt ærede Mr. Walter!«

Herløv forlod ham, med ny, dyb Vrede og Uvilje, ikke blot for de gamle Tings Skyld og paa egne Vegne, men saa at sige paa Guds Vegne overfor en uforbederlig Kætter og Ugudelig, der selv stillede sig udenfor enhver højere Beskyttelse og var given i Skæbnens Haand. Skæbnen, det følte han, vilde nu uden hans Medvirkning, ved Agentens egen Skynden paa Ægteskabet, gjøre Ende paa den lange, pinlige Venten — enten til den ene eller til den anden Side.

Nogle Dage efter gik Agent Velding veltilfreds fra Middagsbordet ind i sit Værelse. Han havde indsendt Ansøgning om Kongebrev, set Julie resigneret, spist rigelig af sin Yndlingsret, Suder kogte i Vin med Trøfler, og satte sig nu med Behag til at ryge en Cigar. Hans Huslæge kom, og Agenten sagde muntert: »Jeg har syndet, Hr. Professor, jeg har spist Suder i Vin og med Trøfler, men jeg har aldrig befundet mig bedre.«

Lægen svarede smilende: »Det fornøjer mig; men giv Dem nu ikke af med Forretninger i Eftermiddag, anstreng Dem ikke og gaa om en Times Tid en lille Tur paa Volden.«

»Jeg skal behandle mig selv som Glas, der sendes med Fragtmand; udenpaa staar med store Bogstaver: Forsigtig. Og nu skal jeg i Ro og Mag have et Parti Skak; der kommer den rige Amerikaner, Mr. Walter. Taler De Engelsk?«

Digitized by Google

»Nej.«

»Saa vil jeg ikke forestille Dem.«

Lægen hilste den indtrædende Mr. Walter og gik.

Walter var bleg og saa paa sit Uhr, inden han tavst satte sig til Skakbordet.

»De er ikke oplagt idag,« sagde Agenten, da de paany stillede Brikkerne op. »Jeg vandt altfor let. De har Noget, De tænker paa. — Jeg trækker først.«

»Ja,« svarede Walter, »jeg er kommen til at tænke paa en Landsmand af Dem, en Guldgraver, jeg traf derovre. — Kongebonden.«

»Hvad hed han? — Jeg byder Gambit.«

»Jeg tager derimod. — Han hed Herløv.«

»Saa?« sagde Agenten og trak mekanisk Springeren frem.

»Han fortalte mig en sær Historie — sorte Løber foran Kongen — om en Mand, der vilde forføre hans Kone, og da det mislykkedes, talte til Folk om hende, som om hun havde været i Ledtog med ham, og endelig, for ret at hævne sig paa hende og Manden, intrigerede, lukkede Mandens Butik, gjorde ham fallit — jeg slaar Springeren med Løberen.«

Agenten havde trukket tankeløst og værgede nu uvilkaarlig for sig ved at slaa Løberen.

»Hun døde med sit Barn som Følge deraf. — Skak med Dronningen!«

Agenten famlede ved Brikkerne, men trak ikke.

Digitized by Google

»De bliver mat, August Velding,« sagde Mr. Walter pludselig paa Dansk.

Agenten gav et Sæt, saa at Brikkerne faldt over Ende. »Julie!« raabte han, som om han uvilkaarlig søgte Bistand hos sit Barn.

»Deres Datter Julie,« sagde Herløv, »begav sig Kl. 6 hen til en amerikansk Præst for at blive viet til min Søn, og nu — hører De det pibe paa Jernbanen, Velding? — er hun paa Vejen til S. Francisco.«

Agenten sprang op for at ringe, men blev staaende og vaklede, rødblaa i Ansigtet.

»Ja, ring kun, August Velding!« raabte Herløv; »nu høres det ikke, hverken paa Jorden eller i Himlen!« — Han tilføjede i en Tone, der var klagende, men netop derved gjorde Ordene uendelig bitre: »Saadan er Synd kjædet til Synd, og saadan virker Giften, at min Søn har maattet ægte en Datter, der sviger sin Fader.«

Agenten var sunken ned i sin Lænestol og dirrede. Herløv antog, at det var af magtesløs Vrede eller af Fejghed.

En Dør gik i det næste Værelse, og inden Velding hørte en Stemme, havde han kjendt Trinene og sagde: »Julie . . . . mit Barn . . . . saa er der dog Barmhjertighed! . . . .«

Julie kom, fulgt af Henrik. Hun ilede hen til Faderen, og da hun saa ham, raabte hun: »Fader er syg, meget syg! Det er min Skyld!«

»Nej,« sagde Walter, »jeg bragte ham ubehageligt Nyt.«

Digitized by Google

»Doktoren! Doktoren!« raabte Julie og ringede.

»Hvordan er dette gaaet til?« spurgte Faderen dæmpet Sønnen.

»Hun vilde ikke bort. I sidste Øjeblik vilde hun ikke.«

»Og hvad vilde Du her?«

»Hvor skulde jeg gaa hen, uden hvor hun gik, og tage, hvad der fulgte paa?«

»Det er sandt,« sagde Faderen, »— og det er bedre saadan,« tilføjede han ved sig selv, »min Søns Hustru har ikke sveget sin egen Fader.«

Han gav knap Agt paa, at Agenten blev bragt ind i Sovekamret, men gik op og ned greben af Tanker: Paa denne Maade, som slet ikke var faldet ham selv ind, men paa den allersimpleste og naturligste Maade, var Alt opnaaet. Han havde ikke behøvet at bøje sig for sin Fjende, men tvertimod set ham bøjet og kuet; hans Søn havde naaet sit højeste Ønske; hvad der endnu stod tilbage, maatte blive forholdsvis let — med dyb Tilfredsstillelse følte han sig i denne Stund sandelig udkaaret, begunstiget af en højere Magt, der havde ledet Alt.

Men Lægen, som i Hast var bleven hentet, kom ud fra Sovekamret.

»De Suder!« sagde han og rystede paa Hovedet. Han anordnede Adskilligt og skrev en Recept, men sagde, at han vilde selv gaa paa Apotheket for at faa Medicinen sendt hurtig.

Digitized by Google

Der var Noget i hans Tone, som sagde, at der var alvorlig Fare, og i Husets Bevægelse, i Uroen, i selve Maaden, hvorpaa man var urolig, kom hint Særegne, der ligesom er præget af Dødsanelse, og medens Herløv begyndte at blive opmærksom derpaa, hørte han gjennem den aabentstaaende Sovekammerdør en Lyd, der drog ham nærmere, mod hans Vilje.

I det høje Værelse var det, som om Mørket eller Dunkelheden havde lagt sig tungt og omsluttede den lille Plads ved Sengen, der med et rødligt Skjær oplystes af et enkelt, langtandet Lys. Et fremmed Ansigt stod ved Enden af Sengen og saa opmærksomt; Julie var bøjet over Sengen, stirrende i Spænding og Angst; Henrik stod i Afstand med fremstrakt Hoved, bleg, lyttende. Lyden, der kom fra Sengen, var Agentens Rallen.

Da paakom der Herløv en Fornemmelse, som om han havde paakaldt Oceanet og villet foreskrive det Grænser, men det slog over ham med, eller som om han havde villet væbne sig med Himlens Sværd for at tilføje et Saar, men selv var bleven svunget som en Hammer, der slog Dødsslag og knustes i Slaget.

Og medens han vaandefuld tog imod det som noget Retfærdigt, der pludselig aabenbaredes for ham, grebes han af Rædsel paa de Andres Vegne: Hvorledes skulde de To, Børnene, nogensinde slippe fra denne Times Gru, ud i Livets Solskin?

Digitized by Google

Al den formale, selvretfærdige Religiøsitet gik af hans Sind. Han svandt for sig selv ind til et ubetydeligt Punkt, der ingen Ret og intet Krav havde, og bad kun en Bøn, en Bøn uden Ord, men et stille, angstfuldt Raab om Barmhjertighed for de To — et Mirakel, syntes det ham; men netop derfor bad han Fortvivlelsens Bøn om det og bød, hvad der endnu var tilbage af ham selv, som Sonoffer.

Endnu medens han bad eller var bortreven i den dybeste Smerte og Haabløshed, sagde Agenten:

»Herløv! . . . . Hvor er han?«

»Her er han, Fader,« sagde Julie.

Agenten famlede med sin Haand, og Julie lagde Henriks Haand i den. — »Herløv . . . . Mdm. Herløv . . . .« sagde han.

»Velsigner Du os, Fader?« spurgte Julie grædende.

Med et langt, sælsomt Suk eller Pust sagde Velding: »Velsign —« og var død.

Da Agenten nævnede hans Navn, var Herløv traadt et Skridt nærmere. Hvad der saa foregik, syntes ham at være Miraklet, Bønnens Opfyldelse: Den usynlige Verden skred ham strengt forbi, lod ham tilside og kastede et blidt lysende Glimt paa de to Unge.

Han vendte sig til sin Søn og sagde: »Farvel, min Søn, min kjære Søn, nu rejser jeg.«

Digitized by Google

Betaget og forbavset spurgte Henrik: »Men, Fader, skulle vi ikke følge med Dig?«

»Nej,« svarede Faderen, »mig er det bestemt, at jeg skal have alt Mit i den anden Verden.«

Digitized by Google

Digitized by Google

V

BJERGTAGEN

(1868)

I. Efter et Sagn

Digitized by Google

Digitized by Google

Dengang Borgen eller Herregaarden Debelsborg paa Furland endnu stod paa det Sted, hvor nu kun svage Jordforhøjninger betegne, at der har været bygget og bot, var der ogsaa i Nærheden af Borgen en lille Sø. Hinsides Søen var Kornmarker, som strakte sig lige til den meget omtalte Smedehøj, der skyder ud som et Forbjerg fra Højlandet og danner Grænsen mellem det dyrkede og det udyrkede eller vilde Land.

Ved Søen gik en Vinterformiddag et ungt Ægtepar, Borgherren og hans Hustru. Det havde kun frosset lidt; selve den lille Sø var uden Is; men de smaa Bølger havde om Natten vædet Græsset paa Søens Rand, og de efterladte Draaber vare blevne til Is, som derpaa var bleven forøget med nye Draaber, saa at hvert Græsstraa paa en lang Strækning nu bar ligesom en Klokke af Is, og naar da den lette Vind foer hen over Søbredden, sloge disse smaa Klokker lempelig imod hinanden og frembragte en besynderlig Musik. Hvergang Vinden kom paany og Græsstraaene

Digitized by Google

med deres Klokker svajede og klang, bøjede den unge Borgfrue lyttende Hovedet, og endelig sagde hun: »Det er dog forunderligt!«

»Hvad er forunderligt?« spurgte hendes Ægteherre.

»Den Melodi,« svarede hun.

»Melodi?« sagde han; »hvor er den?«

»Jeg ved ikke; det er, ligesom hele Søen sang, og Jorden og Luften med, og Melodien er saa dejlig, saa dejlig .... saadan —«

Hun gjorde Forsøg paa at nynne den efter, men holdt strax inde ligesom skamfuld eller misfornøjet med sin egen Stemme, der, skjønt smuk, gjorde et saa magtesløst Forsøg paa at gjengive, hvad der klang enten udenfor eller indeni hende.

»Naa, det er Melodien!« sagde hendes Ægtefælle leende og raabte strax efter til sin Hund: »Hector! Hallo!«

For hende syntes hans Stemme at gaa ud i Luften mellem Tonerne ligesom en stærk Haand, der kvalte en uendelig Mængde smaa Væsner; men snart var Ægteparret saa langt fjernet fra Søen, at Intet kunde høres, og hun glemte eller bestræbte sig for at glemme den lille, saare lille Begivenhed.

Vinteren kom stærkere og gik igjen og gjorde Plads for det livsalige Foraar og den blide, varme Sommer.

Det var en Juni eller Juli Aften. Borgherren og hans Hustru sad udenfor deres Havestue. Der rørte sig i den milde, lyse Aften ikke en Luftning

Digitized by Google

mærkelig for Nogen, undtagen engang imellem for Bladene i Bæveraspen, som stod tæt ved Huset. Medens Alt var saa stille, og medens de hvide Blomsterblade fra Æble- og Pæretræerne laa paa Jorden, var det, som om de sølvagtig skinnende, sagte bævende Aspeblade saa eller følte Noget, som Andre ikke kunde mærke, og dette Ubekjendte meddelte Sindet en let, ikke ubehagelig Angst, en Anelse om et sagte, hemmelighedsfuldt Naturens Aandedræt. Og skjønt Alt var stille, kunde man dog ved at hengive sig og lytte høre Lyd i Stilheden. Det summede i Luften og svirrede i Græsset, det var en Lyd ingensteds og allestedsfra, en Lyd uden Mening og dog en Lyd af Leg eller af Glæde, der snart snurrede rundt, snart gjorde et Hop, snart piblede frem som forunderlig fine Kildevæld, derpaa med Et syntes at standse og se paa sig selv for saa at begynde forfra. Nu slog Taarnuhret, og medens Slagene langsomt dønede hen i Rummet, vare de som en Stemme, paa engang forstandig og højtidelig, der bød alt det Skjulte og Hemmelighedsfulde at tie, og det tav ogsaa, indtil det havde mærket, at nu kunde eller vilde Klokken ikke mere. Saa lød et Fugleskrig fra et ensomt Træ, og saa begyndte det igjen overalt, dansende, svirrende, hoppende, summende, piblende, og Vinden, der hævede sig lidt, bragte Aspens Blade til at bæve stærkere og slaa med let, metalagtig Raslen imod hinanden og de andre Træers Kroner til at bølge.

Digitized by Google

»Det er dog besynderligt!« sagde den unge Borgfrue.

»Hvad er besynderligt?« spurgte Borgherren.

»Ingenting . . . . Du vil le af mig.«

»Nej, hvad er det? Lad mig høre. Hvad er saa besynderligt?«

»Ja, men Du maa ikke le, og Du maa ikke skænde. Det forekom mig med Et, ligesom der var en overordenlig Mængde lyse, engleagtige Væsner, altfor smaa til at kaldes Børn, og de stillede sig op i Kreds, og Kredsen blev alt større og større, og saa skulde de til at danse, og saa blev Æbletræet derhenne en Kone, der gav sig til at synge for dem — og det var den samme Melodi, den samme forunderlige, dejlige Melodi, som Klokkerne spillede i Vinter ved Søen.«

Hendes Ægtefælle følte et ham selv uforklarligt Had til den Melodi, han aldrig havde hørt, og han sagde mismodig: »Det er jo ikke Noget at skænde for; men Du skulde dog tage Dig iagt med de Indbildninger, at det ikke skal gaa Dig som Smedens tossede Ane.«

»Hvad var da det med Smedens tossede Ane?«

»Aa, jeg ved ikke engang rigtig. Det var Noget, der blev fortalt mig som Barn, og andet Sandt er der naturligvis ikke deri end, at hun ikke kunde taale sine egne Indbildninger og Drømme.«

»Ja, men hvad indbildte hun sig da? Hvad drømte hun om?«

Digitized by Google

»Det er da ikke godt for mig at vide! Men hun havde vel faaet Hovedet fuldt af Æventyr, som Folk gaa og snakke om, og her paa Egnen er det jo Smedehøjen, de have travlt med, og de have vel ogsaa allerede fortalt Dig om Stenen, der gjør Musik?«

»Nej! Er der saadan en Sten? Vilde en vanvittig Pige høre den Sten synge?«

»Nej, hun var ikke tosset dengang; tvertimod, hun var en kjøn Pige og havde mange Bejlere, men mistede Alting og Forstanden ovenikjøbet, fordi hun vilde høre Musiken fra Stenen. Hun gik hen i Kornmarken nedenfor Højen og lyttede, men rimeligvis kunde hun ikke taale Sindsbevægelsen, og saa fandt de hende sandsesløs, og til sine Sandser kom hun aldrig mere.«

»Kunde hun da aldrig tale? Sagde hun ikke, at hun havde hørt Noget?«

»Hvor Du spørger! Hun havde jo ligget besvimet.«

»Ja, men hvad havde bragt hende til at besvime?«

»Hendes Indbildninger og Angst naturligvis. Det, hun sagde, at hun havde set, var ellers ikke saa slemt endda; men det var jo ydmygende, det forstaar sig, for en kjøn Pige.«

»Saa? Hvad var det da?«

»Hun havde i Højen set en gammel Mand, der sagde til hende: Det er ikke Dig.«

»Naar var det da? Hvor mange Aar er det

Digitized by Google

siden?« spurgte Husfruen med Øjne besynderlig store.

»Men, Herregud, Barn, Du spørger jo, som om det havde været nogensinde!« svarede hendes Ægteherre; »det var jo kun Smedens tossede Ane, der drømte det!«

Den følgende Morgen havde Borgherren et Ærinde paa Gaarden eller Borgen Voiel, og medens han drog dertil, mod Sydost, gik hun ud imod Nordost, forbi Søen, gjennem Kornmarken, og da hun kom paa Markens Rand, var hun overfor Smedehøjen. Der var to Høje tæt ved hinanden; men hun kunde kjende den rette derpaa, at der midt i den var en stor, rød Sten, og med Blikket fæstet paa den satte hun sig paa en Tue for at lytte.

I samme Øjeblik bevægede Stenen sig, Højen aabnedes, og i Aabningen stod en ung Mand. Saadan som Sangen havde lydt fra de smaa Isklokker om Vinteren og fra Æbletræet om Sommeren, saadan saa han ud, han var Sangen i menneskelig Skikkelse, og hun rejste sig og gik til ham som til En, hun forhen havde set med lukkede Øjne, baaret som Billed i sit Indre, ventet paa at se udenfor sig for at sige til ham: Du er mig, og jeg er Dig.

Der var ingen Hule eller Fordybning i Højen. Saasnart hun kom gjennem Aabningen, var der strax vidt Land med Himmel ovenover ligesom andet Land. Det forekom hende, at dette Land,

Digitized by Google

idet hun uden at se paa det dog opfangede et Billede deraf paa Afstand, var stenet og lyngklædt Hede; men uden at hun undredes derved, viste denne Opfattelse sig strax urigtig; thi ved hvert Skridt, hun tog, kom hun imellem Græs og Blomster; hvad der nys havde forekommet hende blegt, stod i Farvepragt, hvad hun havde anset for Stilke, blev til store, fyldige Træer, og da hun var kommen helt indenfor og stod ved hans Side, var det Hele et uendeligt, rigt Landskab.

Han sagde ikke Andet til hende end: »Du har tøvet længe«, og tog hende ved Haanden, og i samme Øjeblik, som hendes Haand berørte hans, stod der et Slot, ganske tyst og stille, og der var intet Tjenerskab, men Alting syntes at se paa hende med saa blide, hengivelsesfulde Øjne, som hun aldrig forhen havde mødt.

Selve Tystheden og Stilheden var, naar hun ret lyttede, Musik, en sagte Gjenklang fra Isklokkerne og fra Æbletræet, og Landskabets Uendelighed var ligeledes Musik, en bestandig voxende, gyngende Kreds af de lysende Smaaskikkelser, og Tiden, der gled hen, bar hende som en bølgende Sø af Toner, og kun imellem lød den dybe Røst fra Taarnuhret, og saa standsede Alt et kort Øjeblik, og hun kunde spørge.

Hun spurgte ham engang, af hvad Slægt han egenlig var, og han svarede: »Jeg nedstammer paa mødrene Side fra den Fugl Phønix, som, naar den faar en saa stor Sorg, at den ikke kan overkommes, brænder sig selv op og da fødes

Digitized by Google

igjen; men Ingen ved, hvor det er, at den gjenfødes.«

Saa sælsomt Ordet end var, syntes hende dog, at det var klar Tale, og hun forstod den.

Hvergang saa igjen Landet klang og Stilheden sang og den bølgende Sø af Toner bar hende, syntes det hende, at hun selv talte. I hendes forrige Tilværelse, forekom det hende, saavidt hun nu kunde erindre eller forstaa den, var hvert Ord kommet fra en Skal, der laa om hendes Sjæl; nu var det Sjælen, som blev til Ord, men dog ikke strømmede ganske med; thi paa samme Tid fornam den med stor Tilfredsstillelse sig selv i Behold og ligesom indhyllet i et fint Slør. Paa lignende Maade var det, naar hun hørte, hvad han sagde. Forhen vare Ord komne til hende som usikre, vaklende Tegn paa Noget, der famlede efter sig selv; nu hørte hun Ordene, som de fødtes i Hjertets Dyb og bleve til Et med Stemme og Blik.

Naar hin dybe Røst fra Taarnuhret da igjen lød og gjorde Stilhed, var der Intet, de jo kunde tale med hinanden om, end ikke den mørke Baggrund for deres gyldne Lykke. Hun spurgte ham, om det ikke var sandt, at Alt havde hun for sig, undtagen Loven, og han svarede sørgmodig, at saaledes var det: Alt kunde de modstaa; men hvis man fra hin anden Side af Stenen kaldte paa hende i Lovens Navn, saa vare de Begge magtesløse, og ved at faa denne Bekræftelse paakom hende en Følelse af en truende,

Digitized by Google

stor, hellig Sonofring, som hun stod i Gjæld for, og hvortil hun var indviet, og hun fornam det med en Bæven, der lignede Taarnuhrets hendønende og hendøende Klang.

Naar det saa sang og klang igjen, i Luften, i Landet og i Havet, syntes det hende, at de vare Fyrste og Fyrstinde i et Rige, og at Meget blev udført, at baade hans og hendes Liv var en Virksomhed, en Bedrift, hvoraf Andre havde Gavn, og hvoraf de selv voxede; men hun kunde ikke gribe fat i og komme til Vished om, hvad enten dette var eller blot syntes hende at være; thi endog naar hun troede det allervirkeligst, forekom det hende dog ikke at have Betydning i sig selv, men var blot en Følelse i hendes Hjerte, der gik ud og tog Skikkelse af Handling og vendte tilbage til Hjertet igjen. Dette forklarede han med de Ord: »Al Bedrift er Kjærligheds Tanke —

Solen, som stolt over Himlen gaar,
Saften i gyldne Ranke,
Mandens Daad, som til Stjernerne naar,
Alt er Kjærligheds Tanke.«

Men hvergang og hvor fjernt de end droge ud, kom altid hint Øjebliks Standsning fra Taarnuhret, og han sagde med Sørgmod til hende: »Vi ere dog tæt ved Stenen og kunne høre, hvis der kaldes —

Digitized by Google

Altid, end i den fjerneste Vraa,
Hvor vi saa monne vanke,
Ere vi nær, og høre vi maa
Loven paa Stenen banke.«

— Imidlertid havde Borgherren naturligvis strax savnet hende, og da han paa alle Efterspørgsler fik det Svar, at hun var bleven set gaa ind i Kornmarken under Højen, og Alle vare af den Overbevisning, at hun var tagen derind, saa maatte han tilsidst ogsaa tro det og forespurgte hos gamle, erfarne Folk om, hvad der nu var at gjøre. De raadede enstemmig til, at der skulde ringes foran Højen med Kirkeklokken, og naar hun saa kom ud, paalagde de ham, maatte hun aldrig mindes om, at hun havde været derinde.

Kirkeklokken blev da tagen ned og bragt hen til Højen, og man ringede med den i tre Dage og Nætter; men det hjalp ikke.

Da huskede Borgherren, at hans Hustru havde talt om en Klang, en Melodi, der havde lydt fra Isklokkerne og fra Æbletræet, og som hun havde fundet saa skjøn, og han tænkte, at naar man kunde opdage og gribe den Melodi og synge den ved Højen, saa vilde hun komme ud. Derfor udlovede han en stor Belønning til den, som kunde opfange og synge Melodien, og Flere kom ogsaa og sagde, de havde den, og deres Sang blev prøvet udenfor Højen; men den hjalp ikke.

Meget prøvede endnu Borgherren; hver Dag gik han til Højen og forsøgte Et eller Andet,

Digitized by Google

som maaske kunde have Magt, men altid lige frugtesløst, indtil han en Dag, kummerfuld og mismodig, idet han vilde gaa bort, uden at tænke videre derover, løftede Haanden truende mod Højen og sagde: »Hun er dog min lovlige Hustru.«

Da hørte han en Lyd, som om Stenen blev løs i Højen og smækkede til igjen; men han saa Intet, før han vendte sig for at gaa hjem, da saa han sin Hustru ligge sovende i Kornmarken.

Han ilede til hende og løftede hende op i sine Arme for at bære hende hjem. Hendes Ansigt var vaadt som af Dug og hendes Læber kolde, da han kyssede dem. Hun vaagnede, saa sig om med et Blik, der var ham besynderlig fremmedt, og spurgte: »Har jeg været længe borte?«

»Nej,« svarede han og vidste ikke selv, om han svarede sandt eller ej.

Han bragte hende hjem, og han indbød sin Slægt og Egnens Fruer til at komme og holde hende med Selskab. Han fortalte dem nøjagtig, hvorledes Alt var tilgaaet, hvad han med sine egne Øjne havde set, hvorledes han havde fundet hende i Kornmarken, saa at hun egenlig ikke kunde siges at have været borte; men det Uforklarlige, som var i, at hun dog syntes at have været borte, paalagde han dem, i Henhold til de erfarne Folks Raad, ikke at berøre for hende, ej heller bringe Noget paa Bane, som kunde minde derom. Hvad Fruerne tænkte eller troede, be-

Digitized by Google

rettes ikke; men de lovede at opfylde hans Anmodning.

Da de saa Alle vare samlede, fandt de Sagen vanskelig; den af dem, som tiltroede sig mest Sikkerhed, begyndte dog en Samtale, idet hun fortalte, at et Barn om Morgenen var blevet kastet omkuld paa Vejen af en Ko, der bissede. En anden Frue spurgte, hvis Ko det var, der havde gjort denne Fortræd, og der blev svaret, at det var Degnens Blakkede — — men Degnens Blakkede var kommen til Verden, medens Hun var borte, og da de ikke turde berøre dette, skyndte de sig bort.

»Vi have ogsaa bedre af at være ene,« sagde hendes Ægteherre.

De sad igjen om Aftenen i Haven. Det var September, men en mild Aften. Alt var tyst, Træernes Løv hang fyldigt, men ubevægeligt; Intet svirrede i Græsset, og Intet summede i Luften; Naturen var saa stille sammenbøjet over sig selv, at den end ikke syntes at lytte eller at ane Noget at lytte efter.

Pludselig sagde hun: »Det banker!«

»Hvor?« spurgte han, næsten angst.

»I Æbletræet.«

»Det maa have været en Fugl, der pikkede paa en Gren; jeg hørte Intet.«

»Jo, det bankede . . . . det var heller ikke en Fugl . . . . det var heller ikke i Æbletræet« . . . .

»Hvor var det da?«

Digitized by Google

»Jeg ved det ikke .... i alle Træerne....«

Næste Dag, da han var ude paa Egnen, befalede hun Gaardens samtlige Mænd ned i Haven, lod dem omhugge alle Træerne og Buskene og nedpløje Blomsterbedene, for at der kunde blive Kaalhave.

Da han kom hjem, sagde hun til ham: »Nu vil der ikke blive banket mere.«

Han fandt dette underligt, men var glad over, at hun var kommen af med sin Forestilling — da udbrød hun: »Jo, det banker!«

»Hvor?« spurgte han.

»Inde i Huset! Inde i vort Kammer!«

»Hvordan kan Du høre det? .... Men lad os gaa derind!«

Da de kom derind, var der ingen Lyd, og han sagde: »Kan Du se! Her er ikke det Ringeste!«

Hun lagde begge Hænder paa Brystet og sagde: »Det banker paa begge Sider af Stenen — paa begge Sider!«

Det kunde han aldeles ikke forstaa; men han bar Nag til Stenen og besluttede nu at skaffe sig af med den, sendte sine Karle til Højen for at grave den ud.

Den sad dybere, end man havde formodet, og hele Dagen gik hen med Arbejdet.

Det var begyndt at mørkne; men pludselig lyste det i Stuen med et stærkt Skin udefra. Borgherren og hans Hustru gik Begge hastig til Vinduet.

Digitized by Google

»Aa,« sagde han, »det er Hedebrand. Det er vist kommet af Uforsigtighed, Karlene have tændt Ild derovre.«

»Hvorovre?« spurgte hun.

»Ved Højen. Jeg har befalet dem at tage Stenen ud af Højen.«

»Og det har tændt Ild i Højen!« sagde hun.

»Ikke i Højen, men i Lyngen, tænker jeg; det er Lyngbrand.«

»Ja, det er Lyngbrand!« sagde hun med underlig Tone og blev staaende og stirrede ufravendt paa den store Lue.

Stedse højere hævede Ilden sig og blev til et Flammehav, funklende, flagrende, snart som mægtige Tunger, snart som store Vinger af en Fugl, der vilde bort, men ikke kunde, hævede sig og sank og hævede sig igjen, Altsammen ombølget af røde, lette Skyer og tindrende Gnister og undertiden umaadelig højt, som om det var store Bygninger, der brændte nedenfor.

Med Et fløj Flammen stærkt op og sank derpaa dybt, og hun udbrød: »Nu faldt Slottets Vinduer — nu fløj Fuglen!«

Han blev ikke synderlig forbavset over dette Udbrud; thi skjønt det ikke var faldet ham selv ind, at det saa ud som et brændende Slot eller som en Fugls Vinger, paakom Forestillingen ham ved hendes Ord.

Hele Natten saas endnu Ildslue; men den sank mere og mere sammen, og da Solen stod

Digitized by Google

op, var i Stedet for de lyse Flammer kun en trist Røg synlig.

Husherren kaldte paa sin Hund og gik ud for at bese Brandstedet og tillige jage, hvis der bød sig Vildt.

Da han var paa Hjemvejen, opdagede han med Et, at det lysnede stærkt paa den Kant, hvor hans Gaard laa, og i stor Uro og Angst paaskyndte han sin Gang. Snart saa han, at hans Frygt ikke havde været ugrundet; det var hans Gaard, der brændte, og da han kom ind i Borggaarden, saa han til sin endnu større Gru, at hans Hustru stod oppe i det øverste Stokværk, nær ved at naas af Ilden, medens Husfolkene stode ubevægelig i Gaarden og stirrede op.

»En Stige! En Stige!« raabte Husherren.

»Det kan ikke overkommes!« raabte hun og forsvandt i Ilden.

Senere sagde Folk i Debel og paa hele Egnen, at »den gale Frue« havde stukket Ild paa Debelsborg.

Digitized by Google

Digitized by Google

VI

BJERGTAGEN

II

Digitized by Google

Digitized by Google

Enhver Skov ser ud, som om den skjulte en Hemmelighed, og hvo der ene kommer ind i Skovens Inderste, har en Fornemmelse af, at Hemmeligheden er tæt ved ham og omkring ham, uden at han dog ved, af hvad Art den er.

Der siges, at det skal være farligt at se det Hemmelige; men der fortælles ogsaa, at Ridderens Søn paa Borgen, som laa i Nærheden af, hvor nu Aunsbjerg ligger, fik det at se.

Dengang var Skoven meget større end nu. Nær ved Borgen var den udhugget, med Gange, og lignede en Lund; mellem Ask, Elle og Røn hævede sig i Afstand fra hinanden de hvide Bøgestammer og syntes med deres alvorlige, stille Fred at tilkjendegive, at de havde vænnet sig til Menneskene, som færdedes imellem dem. Men saa kom en Aa, og ovre paa den anden Side stod Skoven med sine mørke, svulmende Kroner, med dybt nedhængende Grene og med Buskads, der naaede Vandet, i stor, sær Tavshed, levende sit eget Liv, saa at den forekom Riddersønnen,

Digitized by Google

der legede ene ved Aabredden, snart som en gammel, vred Kæmpe fra Fortiden, snart, naar den nedgaaende Sol kastede sit farvede Lys gjennem enkelte Aabninger, som et forunderligt Land, hvor andre Børn legede.

Engang vilde han derover og tømrede sig en Flaade af gamle Bræder; men netop som han vilde vove sig ud paa sit skrøbelige Fartøj, kom hans Moder til og forbød ham strengelig alle saadanne Forsøg og lod Bræderne tage fra ham. — »Der er Trolde derovre!« sagde hun for at afskrække ham, og det skræmmede ham ogsaa. Men efter nogen Tids Forløb vare hendes Ord, naar han lyttede til Stilheden og saa Farverne, kun Bekræftelse paa, at der virkelig var Nogen derovre, og det kunde ikke være Troldfolk; thi hvorledes kunde det da se saa dejligt ud? Men alligevel, trods den store Magt, hvormed det drog ham, søgte han ikke igjen at komme derover, og det var mindre Moderens Forbud, der virkede, end en Følelse, han ikke selv forstod: Kjærlighed til selve Længselen.

Han voxede til, og hans Fader tog ham med sig og overgav ham til en anden Borgherre, for at han imellem Jevnlige skulde lære ridderlig Idræt og Hofsæder, og i al den Tid var Skoven i hans Erindring som hyllet i et Slør eller i Taage; men saasnart han skulde hjemad, mindedes han den igjen tydelig, først med et Smil, som over en Barnedrøm, men saa med stigende Længsel, som om Barnedrømmen dog var sand.

Digitized by Google

Saa indtraf det en Foraarsmorgen, da han efter et Uvejr kom ned til Aaen, at han saa et Træ omstyrtet paa den anden Bred. Det var revet op med Rode og laa ligesom et Menneske, der havde lidt stor Overlast og efter at være blevet dræbt var kastet paa Hovedet ud i Aaen. Han blev ganske beklemt ved at se den Vildhed, som de hemmelighedsfulde, tavse Træer om Natten havde udøvet imod hinanden, indtil han opdagede, at det fældede Træ lidt efter lidt gled nedad, og at Grenene kom nærmere over til ham, saa at der dannedes en Bro. Saa blev det mere end en Bro: en besynderlig venlig Indbydelse; de derovre havde opofret en af deres egen Slægt for at lade ham komme til dem.

Han gik over Broen og ind i Skoven, og i Følelsen af at være hemmelighedsfuldt ventet kunde han ikke forstaa, hvorfor de store, mørke Egetræer, altsom han nærmede sig dem, bleve tavse. Det begyndte at forekomme ham, som om han dog ikke var velkommen, som om de kun for hans Skyld toge Skikkelse af Træer og faldt hen i én Stilhed, der voxede og voxede, saa at han kunde høre sit eget Aandedræt og fornam sig saa ene, at han syntes sig selv nær ved at forsvinde tilligemed hele Verden.

Saa raslede det i nogen Afstand, og det var, som om der foer et venligt Smil gjennem Stilheden, og noget Hvidt gled hen mellem Træerne, og da han fulgte Retningen, kom han til et Sted, der lignede mange andre aabne Pletter i en Skov,

Digitized by Google

men dog var underfuldt forskjellig fra dem alle. Det var en rund, grøn Plads, omgiven af høje, ranke, hvide Bøge, hvis Kroner naaede sammen og dannede en Kuppel, og gjennem Kuppelen faldt Sollyset ned paa Stammerne og paa Grønsværet i utallige tindrende Pletter. Det Forunderlige var ikke blot Stammernes Hvidhed og Grønsværets Friskhed og Solpletternes Glans, men især, at hele Synet var saa hjemligt, det syntes ikke muligt, at her kunde være ensomt; det var, som om Alt med sagte Aandedræt ventede paa Nogen. Men der var stille igjen, det flagrende Hvide var forsvundet. Forventningen om dem, der skulde komme, steg i hans Sind med en saadan Magt, at han forekom sig selv at maatte dø, hvis han blev skuffet, og pludselig rakte et Træ sine Blade ned over ham og berørte hans Øjne, saa at de bleve opladte, og han saa, at det Hvide, der var gledet hen foran ham, var en Pige, der stod i Afstand mellem Træerne, og Alt, hvad der lyste, levede, det var blide Øjne, der saa paa ham.

Han var saa betaget af Forundring og Glæde, at han hverken kunde røre sig eller tale; men alle de smaa, lysende Væsner nærmede sig ham i Kreds, og den unge Pige kom ogsaa nærmere og saa paa ham. Saasnart han rørte sig, veg det Hele tilbage. »Du maa ikke røre os,« sagde de Smaa, »uden Du vil blive hos os, og Du kan ikke blive hos os, medmindre Du i Aar og Dag ikke har noget stærkere Ønske.« Saa svandt de

Digitized by Google

Alle for hans Blik, og sidst gled den unge Pige som noget svindende Hvidt tilbage i Skoven.

Atter en Dag kom han over og saa Synet, og atter talte de lyse Væsner til ham i et Sprog, der ikke var Ord, men hvoraf han dog fattede og beholdt Meningen. De sagde: »Alle de, der have følt stor Længsel og ere blevne den tro, komme og bo hos os i vort gjennemsigtige Slot, der kan svæve for den sagteste Vind. Der er altid lunt i Skoven, hvor Slottet staar, selv om Vinteren, og Græsset visner ikke, og vi flytte aldrig, uden naar En bliver os utro med sin Længsel. Saa falmer Græsset, og saa skjule vi os et andet Sted.«

Og atter en Dag sagde de til ham: »Et Menneskes Troskab er os endnu Mere end Solen; thi Troskaben lyser baade ved Dag og ved Nat. Hvis En blot et Øjeblik har glemt os, men husker os igjen med Troskab, saa tænder han igjen Sol for os og bringer os tilbage til det Sted, hvor vi have leget.«

Hjemme paa Borgen sagde han Intet om, hvad der var hændt ham; men, som det altid gaar dem, der ere betagne af en stor, men hemmelighedsfuld Lyksalighed, fik han Udseende af at være nedslaaet og bedrøvet, og medens han kun længtes efter et eneste Selskab, efter de lysende Smaavæsners Ord eller Sang og den tavse unge Piges Øjne, gik hans Slægtninge paa Raad med ham om, at han for at blive oplivet og glad i Samfund med Jevnlige skulde ride til

Digitized by Google

Karup og den hellige Kilde sammesteds — thi dette Sted, som nu ligger saa fattigt i Lyngheden, var dengang et navnkundigt Møde- og Valfartsted.

Han gav efter for deres Raad og Opmuntringer, skjønt ugjerne. Men da han red ud i det aabne Land, der lyste i Soldagens Glans, kom han for første Gang til hel, glad Bevidsthed om den store, underfulde Gunst, der var vist ham. Det var for ham, som om han førte hele Underet med sig, og at det udvidede sig. Himlen selv syntes ham Kuppelen, der hvælvede sig om den indviede Plads; Jorden forekom ham at aande og løfte sig med sagte Længsel, og alle Steder var der et skjult Liv, Øjne, der saa paa ham og fulgte med, agtpaagivende og kjærlige, sikre paa, at han kun drog ud for at vende tilbage.

Da han kom til Karup, var der et stort Tog, som ført af Præster i Messehagel, af hvide og sorte Munke og af Kordrenge, der svang Røgelsekar, drog rundt om den indhegnede Kilde og derfra op i den store Kirke paa Højen, som var indviet til Guds Moder, og han fulgte Toget, skjønt med nogen Frygt; thi de Ord, hans Moder nogle Aar tilbage havde sagt ham: »Der er Trolde derovre!« vare endnu ikke ganske af hans Sind, og hvorvel han ikke vilde opgive Skoven, følte han en sagte, sælsom Ængstelighed for, at hans Rigdom ikke var af den Art, der kunde bæres med ind i en Kirke, og at han

Digitized by Google

skulde blive fristet til en anden og stærkere Længsel.

Og der var ogsaa et Øjeblik, idet Sangen brød frem og fyldte Kirkens Hvælvinger, og idet en Sky af Virak bølgede hen over ham, da det var, som om Noget tog fat i ham og vilde rive ham med til et Sted, langt fjernere end Skoven, langt højere end dens Kuppel, endnu frydefuldere, skjønt smertefuldt til Døden; men strax efter, da Billedet af Vor Frue blev baaret tæt forbi ham og hendes skjønne Øjnes Blik syntes at falde paa ham, erindrede de ham om Hende i Skoven og vare dog ikke saa skjønne som Hendes, og igjen lidt efter, da de Troendes Menighed sank paa Knæ for det Allerhelligste, mindede de mange hvide kvindelige Hovedtøjer ham om Solpletterne paa Grønsværet, og hvad disse skjulte, og med Aandedrættet saa tungt, som om han var i Landflygtighed og aldrig kunde komme tilbage, gik han ud og red hjemad, og da han atter fuldt inddrak den fri Luft, syntes det ham i hans Sindsbevægelse, at han takkede Gud, fordi han ikke var bleven greben af en anden og stærkere Længsel.

Han red hjemad langs Aaresvad Aa, og da han kom til det Sted Vest for Aaen, hvor ligesom et lavt Bjergland skyder ud i Grene og danner smaa, grønne Dale, saa han i den synkende Sols Lys noget Hvidt, hvidtlysende Pletter, bevæge sig i den nærmeste Dal, og han troede et Øjeblik med pludselig Lyksalighed, at det var

Digitized by Google

dem fra Skoven, der vare komne ud for at møde ham. Men saasnart han red nærmere, skiftede Synet, og han saa, at det var Mennesker, Folk, der enten skulde til eller kom fra Valfartstedet og havde lejret sig her; det Hvide var legende Børn, og imellem dem stod en ung Pige, og hun som alle de Andre saa i dette Øjeblik opmærksomt paa Riddersønnen, der kom ridende nær. Endnu mere end Øjnene paa den hellige Jomfrus Billede syntes den unge Piges Øjne ham at ligne Hendes i Skoven, ja, Maaden, hvorpaa hun saa, opmærksomt, ubevægelig og i Afstand, syntes ham saa ganske at være Hendes, at han var fristet til at springe ned og knæle for hende og holde hende fast. Men i dette Øjeblik paakom ham den Tanke, at det Hele kun var et gækkende Syn, hvormed man stillede ham paa Prøve for at se, om han var trofast med sin Længsel, og efter at have hilst God Aften og Guds Fred drog han sine Øjne til sig og red videre, skjønt ugjerne.

Da han igjen gik over til Skoven, var han sikker paa, at naar han naaede det dejlige Sted, vilde noget nyt Underfuldt ske, han vilde blive belønnet for sin Troskab og finde Hende fra Dalen derovre. Og saasnart han gjensaa Grønsværet under Kuppelen, viste det dejlige Syn sig ogsaa paany for ham, men svagere eller mattere, og da han utaalmodig sprang frem og greb efter det, svandt det hastigere end nogen foregaaende Gang, og det syntes ham da med uovervindelig

Digitized by Google

Magt, at det Altsammen havde skyndt sig hid fra Dalen ved Aaresvad Aa og gækkende drog tilbage dertil.

Saa steg han tilhest og red tilbage til Dalen. Men der var imidlertid kommet andre Vejfarende, som havde lejret sig, og Ingen kunde bestemt sige ham, hvor Familien med den skjønne unge Pige var draget hen. Men efter de utydelige Vink, han fik, drog han afsted og søgte, og endelig traf han dem igjen.

Han hilste høvisk den unge Pige og sagde hende, at siden han havde set hende, havde han ikke havt Ro for Længsel; hun syntes ham Nogen, han altid havde søgt, og han bad hende sige, om det var rigtigt, om hun vidste det Samme, saa vilde han blive lyksalig alle sine Dage.

Hun saa paa ham med et hurtigt Blik og svarede derpaa med nedslagne Øjne: »Ak, hvorfor sagde I ikke det, første Gang vi saas!«

Forundret og forskrækket, skjønt over Noget, han ikke ret forstod, vendte han om. Han saa, at han havde taget fejl, at den Rette dog var i den store, hemmelighedsfulde, friske Skov, og saasnart han kom hjem til Borgen, gik han igjen derover. Men hele Tiden løde Ordene paany for ham: »Hvorfor sagde I det ikke, første Gang vi saas?« Hvad var der i de Ord? Havde hendes Nærmeste raadet over hendes Tro? Eller havde i Mellemtiden hendes Blik dvælet med Forkjærlighed paa en Anden? Eller hvad var sket?

Digitized by Google

Næsten uden at give Agt paa Skoven havde han naaet Pladsen mellem de hvide Bøge. Nu stod Stedet der igjen, lige skjønt, lige ventende, som et Hus paa sit Herskab, men paa et Herskab, der ikke kom. Det var den samme Stilhed; men han lyttede til den med en anden Angst, han kunde ikke faa sit eget Hjerte til at banke og kalde med samme Magt som første Gang. Saa stillede han sig hen under et af Træerne, i Haab om, at dets Grene skulde sænke sig og aabne hans Øjne; men Træet stod tavst og rørte sig ikke.

Mere og mere tung følte han Stilheden og Forladtheden, og den Tanke paakom ham, at han nu var ganske ude af Verden, at han ikke var istand til at vogte paa, hvad der skete andensteds, at al den Lyksalighed, han skulde vente paa et Aar, var hist, at den skjulte Begivenhed, som havde bragt hende til at sige: »Ak, hvorfor sagde I det ikke første Gang!« fik mere og mere Magt, og han skyndte sig afsted for at frelse hende som fra en virkelig Fare.

Atter mødtes han med hende, og han spurgte hende om Meningen af de Ord, hun sidst havde sagt. Da svarede hun med et Smil, der foraarsagede ham et underligt Behag og en utydelig Smerte: »Det skulde jeg vistnok ikke have sagt.«

Men da hun paa saadan Maade gjorde Ordene til Intet, syntes de ham netop at være Meget, og i Stedet for at lade dem henvejre vilde han have deres hele Mening og Betydning. Men

Digitized by Google

han forstod ikke at spørge, og hvergang han vilde samle sig til et Spørgsmaal, kom der noget Dobbelt over ham: Angst for det besynderlig Dejlige, men Dulgte, som havde været i hendes Smil, og Længsel efter at kaste sig hen for hende uden at spørge. Han vaklede saadan mellem dette Dobbelte, at det ligesom var en tredje, ham ubekjendt Magt inden i ham, der rev ham løs og førte ham hjemad, tilbage til Skoven, med den Beslutning, nu fuldt og uden Forbehold at søge den skjulte Lykke.

Men Noget gjorde ondt indeni ham, og da han igjen gik over den sælsomme Bro, var han saadan tilmode, at han ønskede at kunne bede til de store, alvorsfulde Træer om Hjælp eller Husvalelse, og da han saa ret saa paa dem med al sit Sinds Uro, syntes de ham at sige: »Os finder Du altid uforandrede; vi have intet dølgende Smil, vi skjule ingen Hemmelighed . . . .« Men var det sandt? Bar ikke Skoven paa noget Hemmelighedsfuldt ligesaa vel som den unge Piges Smil, og bar han ikke selv paa en Hemmelighed, naar han stod overfor Hende? . . . . Det faldt ham pludselig ind, at Ordet: »Hvorfor sagde I det ikke før?« ogsaa kunde indeholde en Bebrejdelse mod ham, at Hun kunde have havt en Anelse eller endog Viden om, at han før hende havde set Hine i Skoven, og i den pludselige Sorg og Angst for, mulig at skulle have mistet hende paa denne Maade,

Digitized by Google

blandede sig et Ønske om, at han aldrig havde set Synet i Skoven.

I næste Øjeblik var han ved Stedet, men kjendte det knap igjen. Det var det samme Sted, samme Græs, samme Kreds af Bøgetræer; men alligevel var den Forskjel forsvunden, som havde skilt Stedet fra andre aabne, runde Pletter i en Skov, og endskjønt det var ham umuligt at finde nogen enkelt Ting, der ikke var i den gamle Orden, fornam han dog, at der var ligesaa Meget borte som af et Menneske, der havde udaandet.

»Saa er Alt forbi her!« sagde han med en Blanding af Smerte og Glæde og vendte om for at ride til Hende. Men altsom han nærmede sig, steg Angsten for hint Dulgte, og paa samme Tid rejste sig i hans Sjæl en fortvivlende Sorg over at skulle for bestandig have tabt det skjønne og store Syn og at skulle have jaget de elskelige Væsner i Landflygtighed. Det syntes ham den højeste Pligt, med ny Længsel og Troskab at vende om og kalde dem tilbage, og saa vendte han om, i een stærk heftig Higen — indtil hans Erindring med Et foer tilbage til Hende, gjensaa hendes Billede og hendes Smil med en saadan stigende Vemod, at det forekom ham, som om den Lyksalighed, han nu vendte Ryggen til, maatte forbarme sig over ham og møde ham undervejs til Skoven og sige ham, at Hun og Skoven vare Et.

Digitized by Google

Men hun mødte ham ikke, og paa Skovens Rand kunde han ikke længer udholde Skuffelsen og Længselen og red tilbage igjen — for paany, da han nærmede sig hende, at mindes Skoven og dens Under — saa red han atter tilbage — og igjen — — og saadan rider han endnu.

Digitized by Google

Digitized by Google

VII.

I EN POSTVOGN.

(1868).

Digitized by Google

Digitized by Google

Uden Tvivl vil der være Adskillige, som ved Titlen »I en Postvogn« komme til at tænke paa den gamle Tid, da en Rejse var noget ganske Andet end nu, da Formaalet, især naar det var lidt mere end en Dagsrejse fjernt, laa besynderlig dunkelt, farverigt, lokkende eller foruroligende og sjelden blev naaet uden et eller andet Æventyr i, over, under eller formedelst Postvognen, og de ville nu tro at høre det gamle Horn blæse »zum Ritt (eller zum Fahren) in's alte romantische Land«. Men da det jo ikkun vilde skade at lade en højst agtværdig Del af det læsende Publikum staa i en saadan Tro, naar den skal skuffes, er det bedst at tilstaa strax, at ingen Romantik ligger skjult i nærværende Titel, og at Indholdet tvertimod er uromantisk.

Sagen forholder sig saaledes:

Under et Ophold i Cøln vilde jeg gjøre en Udflugt til en lille By, hvorhen der hverken gik Jernbane eller Dampskib, og da jeg kom ned i Hotellets Salon for at spise tilaften, spurgte jeg

Digitized by Google

Værten om den bedste Maade, hvorpaa jeg kunde rejse. Han svarede, at det traf sig ret heldigt for mig: der skulde næste Dag være stor Avktion paa et Slot i Nærheden af den By, jeg vilde til, og der sad tre Herrer i den anden Ende af Værelset, som havde bestilt Extravogn til næste Morgen. Jeg bad ham spørge dem, om de vilde tillade mig at kjøre med mod at betale min Del, og efter et Par Øjeblikkes Forløb kom han tilbage med Indbydelse til mig om at hilse paa de tre Herrer.

Det var Jøder, den ene høj og bredskuldret med stort Hoved, rødt Ansigt og svært, krøllet Haar, den anden lille, spinkel og bleg, den tredje næsten saa rund som en Kugle. Jeg vilde have antaget den Første for Garver eller Hestehandler, den Anden for Filolog, den Tredje for Restauratør; men de vare, som det snart viste sig, alle Tre Kjøbmænd, hver fra sin By i Rhinegnen.

Den svære Mand spurgte, hvorfra jeg var, og da jeg svarede fra Kjøbenhavn, sagde han: »Fra Kjøbenhavn? Kjender De der en Dr. Wolff?«

»Ja, han er Præst ved Menigheden.«

»Vær saa god at sætte Dem. Vil De ogsaa til Avktionen?«

»Nej, jeg er ikke Kjøbmand.«

»Hvad er De?«

»Jeg har studeret.«

»Studeret. Min næstældste Søn skal ogsaa studere; men min ældste Søn skal blive ved

Digitized by Google

Handelen. Hvorfor? Studeringer indbringe ikke Noget. Han, der studerer, skal have et Rygstød.«

Jeg fandt det forstandig tænkt, skjønt ikke just fint sagt, hvad hans Ydre da heller ikke lod vente. Men han havde nu temmelig tydelig tilkjendegivet, at han var formuende.

»Jo, De kan kjøre med,« tilføjede han, »og De behøver ikke at betale; vi har jo Vognen alligevel.«

Jeg holdt dog paa, at jeg vilde bære min Del, og han gav efter med en ubeskrivelig Hovedbevægelse, der saa tydelig som Ord sagde: Dum-stolt.

Efter en kort Aftale om, hvad Tid vi skulde kjøre, skiltes jeg fra dem, overbevist om, at jeg vilde faa et kjedeligt og maaske ubehageligt Rejseselskab; men jeg havde nu engang søgt og modtaget det, og Rejsen var da ikke saa lang.

Det var en smuk Majmorgen. Buskene vare fuldt udsprungne, og et Kirsebærtræ stod i Blomst i Hotellets Have, hvor jeg drak min Kaffe og røg min Cigar, og hvorfra jeg havde Udsigt til Porten. Der gik mine tre Rejsefæller urolig op og ned, mismodige over, at Vognen ikke mødte paa Klokkeslettet. Da jeg tilraabte dem Morgenhilsenen, kom de ind i Haven, og det var et Øjeblik tydeligt, at den høje, svære Mand ærgrede sig over, at jeg sad der uden Ærgrelse; men saa sagde han til de Andre: »Ret har han! Kommer Kusken hurtigere, fordi vi rende op og ned? Lad os sætte os.« Men den Samtale om

Digitized by Google

ligegyldige Ting, jeg søgte at indlede, vilde ikke lykkes; deres Tanker vare andensteds; de sad nok, men hvilede ikke. Endelig kom Vognen.

Naar man har ventet med vred Utaalmodighed paa en Vogn og den saa kommer og man er bragt til Sæde og kjører med Piskesmæld og Hornblæsen, kan man ikke rigtig holde fast paa Vreden, og dog vil man en Stund heller ikke rigtig give slip paa den. Jeg formodede, at mit Rejseselskab var i et saadant Lune, og saa tavs ud til Siden, medens vi kjørte gjennem de snevre Gader, hvor de fleste Butiker endnu vare lukkede. Uvilkaarlig lagde jeg Mærke til, at der paa saa mange Huse stod malet med store Bogstaver eller med Guldbogstaver paa halvrunde Metalskilter: »Moden«, »Modewaarenhandlung« eller desl. Den runde Mand sad ligeoverfor mig og gjorde, som det viste sig, samme Iagttagelse som jeg. Vore Øjne mødtes, og han sagde smilende: »Der er mange af Asaels Efterkommere i denne By.«

»Af Asaels Efterkommere?« spurgte jeg overrasket; »hvem er det?«

»Det ved De ikke? Hvor har De studeret?« sagde han jovialt. »Vent lidt, til vi komme ud fra Stenbroen, saa skal jeg fortælle Dem det.«

Vi kjørte over den store Paradeplads og paany igjennem snevre Gader med besynderlige, gammeldags Navne, som jeg søgte at huske; men mine Tanker vare ved Asael. Endelig kom vi over Vindebroen mellem de skumle, middelalderlige Fæstningsværker ud paa Jordvej, og den

Digitized by Google

runde Mand sagde: »Asael . . . . nu vil jeg fortælle Dem det. Engang, for mange tusinde Aar siden, før Syndfloden, sad to Engle oppe i Himlen hos Vorherre og saa ned paa Jorden og talte om Menneskenes Fordærvelse. Den ene af Englene hed Asael, den anden Schamsadai. De sagde, at hvis de kom ned paa Jorden, vilde de opføre sig ganske anderledes end Menneskene og give dem et godt Exempel, og saa tillod Vorherre dem at stige ned. De kom da ned og mødte strax en ung, smuk Kvinde, og formedelst Jordens Magt bleve de forelskede i hende og fristede hende. Hun spurgte dem, hvem de vare, og de svarede, at de vare Engle. Hun forlangte, at de skulde bevise det ved at lade hende høre det hellige Ord, der fører ind i Himlen, og saasnart de havde gjort det, udtalte hun Ordet og steg fra dem, op i Himlen, hvor Gud tillod, at hun blev sat som Stjerne. Nu vilde de to Engle ogsaa stige op; men de fandt Himlen lukket. Schamsadai hængte sig angerfuld i Himlen med Hovedet nedad; Asael blev paa Jorden og gjorde sig til Mester i Farvepragt og Kvindepynt. Derfor sagde jeg: Asaels Efterkommere. Forstaar De det nu?«

Jeg havde aldrig forhen kjendt Legenden om Kvinden Istehar (Stjernen) i den Skikkelse og vilde nu gjerne holdt Samtalen fast og hørt flere Sagn; men den svære Mand sagde til min Gjenbo: »Jeg siger Dem, Hr. Pertsch, her skal man ikke tale om Schamsadai, der hængte sig med Hovedet

Digitized by Google

nedad; thi her har nylig en Jøde hængt sig, hængt sig rigtig, med et Reb om sin Hals og Benene nedad — Herren forbarme sig! — og han var Modehandler.«

»Herren forbarme sig!« sagde Hr. Pertsch, og den blege Mand — hvis Navn var Hr. Nathan — gjentog det.

Efter et Øjebliks Forløb vedblev Hr. Pertsch: »Rebbaunau schel Aulom!*) En Jøde hænge sig! Naar hænger en Jøde sig? Ved man ikke Grunden, Hr. Pollock? Havde han begaaet en Forbrydelse? Var han arresteret?«

»Grunden ved man,« svarede Hr. Pollock. »Han handlede med Modevarer og sad i god Drift. De andre Handlende misundte ham, og Toldinspektøren var ham paa Nakken og beskyldte ham for Toldsvig. Saa blev han arresteret; men han var uskyldig og blev løsladt. Men imens var Handelen gaaet fra ham, og han kunde ikke rejse sig igjen. Saa maatte han en Aften tage sine Børns Sparebøsser for at kjøbe Brød — og saa hængte han sig.«

Jeg tilstaar, at hele Talen om, at en Mand, jeg ikke havde kjendt, havde hængt sig, kun svagt havde rørt mig. Man hører og ser saa Meget i Verden, og Solskinnet, der laa om os og lyste paa Skovgrupper og grønne Marker, havde sat mig i den Stemning, i den Fornemmelse af Velbehag, der skyder Troen paa, at der er virkelig

*) Vor og Verdens Herre!

Digitized by Google

Smerte i Verden, tilside. Men de Ord: »Saa maatte han en Aften tage sine Børns Sparebøsser for at kjøbe Brød, og saa hængte han sig«, fremkaldte et saadant Billede af nagende Sorg og Fortvivlelse, at Solskinnet blegnede og min Rejses Formaal blev mig uforstaaeligt formedelst dets Ubetydelighed.

De Andre følte rimeligvis ligesaa meget eller mere, men saa ikke et lignende Billede, opfattede Sagen mere som Nationalsag, som et af de mange Exempler paa Forfølgelse mod Jøder, og kom i ivrig, bevæget Samtale i den Retning. Den gled mig temmelig ligegyldig forbi — fordi den Slags Jødehad, som de hentydede til, ikke er det værste og ofte slet ikke er egenligt, religiøst Had — indtil jeg blev opmærksom paa, at Hr. Pollock som Svar paa en Bemærkning af Hr. Pertsch hævede Stemmen og talte om England:

»Jo, England! I England er der Meget af, hvad de kalde Tolerance! De hade hinanden; men de se mildt til hinanden. Kan En komme til at give en Jøde et Puf, saa gjør han det; men han tør ikke sige, at han gjør det, fordi han er Jøde; det er imod Retten. — Der gjælder det om at blive en rig Mand! I andre Lande kan en fattig Mand være en Hund; men en saadan Hund, som en fattig Hund er i England — naa!

Der var saadan en fattig Mand, men meget stræbsom, en høj, stærk, mager Mand. Han boede i den Del af London, som hedder City. Dengang turde ingen Jøde holde Butik i City,

Digitized by Google

formodenlig heller ikke endnu; men det er ikke, fordi man er Jøde, at man ikke tør holde Butik, Gud bevare's! Naar man er Søn af en City-Kræmmer, maa man gjerne holde Butik, om man ogsaa er Jøde. Men hvordan skal en Jøde blive Søn af en City-Kræmmer, naar de alle ere Kristne?

Men den Mand, jeg taler om — han hed Isak Abraham — havde faaet Lov til at holde en lille Bod ved Paulskirken. Det er en meget stor Kirke. Jeg har selv været der og set Stedet. Foran Kirken gaar der halvrundt et meget stort, højt Jernstakit, og op til dette Stakit havde han sin Bod. Den var akkurat saa stor som et Skilderhus, og han solgte Piskebaand og Stokke. Han havde en hel Mængde Sønner, og han lod dem alle handle med Piskebaand og Stokke. Hver Morgen gav han hver af dem saa og saa mange Baand eller Stokke og sagde: »De koster saa og saa meget; men byder En mindre, sælger I dog, en Anden kommer og kjøber og betaler mere.« De løb alle omkring der ved Kirken. I min Ungdom, da jeg første Gang var i London, har jeg selv set dem.

Den ældste Søn kunde Faderen ikke lide. Han havde ikke Talent til Handelen. Han gik i Taaget og drømte. Han havde fundet paa, for sin Fornøjelse at gaa ind i Kirken — ikke for de Kristnes Skyld; men der er mange store Figurer derinde, Marmorfigurer, til Ære for dem,

Digitized by Google

der har vundet Slag tillands eller tilvands, og det kan man ikke nægte Engelskmændene: de har vundet mange Slag. Om det saa var den store Napoleon — hvem knækkede ham? Engelskmændene. Hjertet kan gjøre En ondt derved; men det blev dem givet.

Nu, Isak Abrahams ældste Søn, Ephraim, havde fundet paa at gaa derind, og en Dag stod han med sine Stokke og Piskebaand og saa paa de Figurer, der ere stillede op til Ære for Nelson, deres Admiral. Jeg har selv set dem. Et Fruentimmer, som forestiller England, bringer to Matrosdrenge hen til Figuren af Nelson og peger paa ham, og hun peger saadan, at man næsten kan høre, hvad hun siger. Hun siger: »Gaa hen og slaas og risiker Arme og Ben og Liv og Lemmer ligesom han, saa kan I ogsaa faa et Monument.« Jeg har selv set det; stort er det; det kan ikke nægtes.

Nu, Isak Abrahams Ephraim stod der og saa. Hvad han tænkte, skal Gud vide. Han var dog intet Matrosbarn, han kunde ikke gaa den Vej. Men maaske havde han Lyst til at gaa tilsøs. Han kom tilsøs! Men ikke paa den Maade! Nu skal De høre.

Mens han stod der, kom der en Mand hen til ham. Det var en af hans Faders Handelsvenner, en Skindhandler, og det var en Methodist. Der er i England utallig mange Slags Kristne, og en Slags kaldes Methodister. Det

Digitized by Google

er de værste Tolufresser*). Da han saa Ephraim i Kirken, blev han ivrig og troede, han kunde omvendes, og han begyndte med at vise ham omkring og tale forsigtig om Religionen og indbyde ham til at komme et bedre Sted, Methodisternes Kirke. Senere besøgte Skindhandleren Isak Abraham og snakkede ogsaa til ham om Religion, og det ene Ord førte til det andet, og Skindhandleren fortalte, at han havde set Ephraim i Kirken. Faderen kunde nok vide, at Ephraim ikke var gaaet i Kirken for Kristendommens Skyld, men for at spilde sin Tid og ikke handle; og han slog og bankede Sønnen, skjønt han var et voxent Menneske; men han var en meget streng og alvorlig Mand.

Men han kunde ikke slippe fra Skindhandleren. Methodisten havde nu engang sat sig i Hovedet, at han vilde omvende Isak Abrahams hele Hus, og Isak Abraham turde ikke ligefrem kaste ham paa Døren; for de stod i Forbindelse med hinanden og trak smaa Vexler paa hinanden. Men engang, da Skindhandleren plagede ham meget med sin Jesus Kristus, sagde Isak Abraham: »Naa, hvad ham angaar, ham har jeg Intet imod; han var dog en lille Jødedreng, inden han blev Eders Frelser.« — Skindhandleren blev saa bleg som et Lig og sagde ikke et Ord mere.

De vare Forretningsvenner og plejede at trække Vexler paa hinanden, smaa Vexler, aldrig

*) Ædere af den Korsfæstede, Fanatikere.

Digitized by Google

højere end otte, ni, ti Pund. I en snever Vending skrev den Ene den Andens Akcept, og det var gaaet godt hidtil. Paa den Tid var der netop en saadan Vexel ude, som Isak Abraham havde trukket og skrevet Skindhandlerens Akcept paa. Da den var forfalden og blev præsenteret Skindhandleren, sagde han: »Det Navn er mit; men jeg har ikke skrevet det.« — Det var en Sabbath; Isak Abraham sad hjemme i sin Familie, saa kom en Prokurator med en Politibetjent og viste ham Vexlen og en Arrestbefaling. Nu var det Isak Abraham, der blev bleg som et Lig. Ephraim, den ældste Søn, gik nær til Prokuratoren, saa paa Vexlen og sagde: »Den har jeg skrevet.« Saa maatte Prokuratoren slippe Faderen og tage Sønnen, og Ephraim blev stillet for Retten og domfældt og dømt til syv Aars Deportation til Botany-Bay.

Der var stor Sorg i Familien, naturligvis; men Isak Abraham sagde Intet; han var en haard Mand. Den sidste Aften, før Skibet skulde gaa, gik Moderen op og ned gjennem hele Huset og vred sine Hænder, og Børnene sad i Krogene og græd og hulkede, saa en Sten kunde forbarmet sig. Saa sagde Isak Abraham: »Fra imorgen af stille i Huset! Var det maaske bedre, om det var blevet mig, om I havde tabt Eders Forsørger og alle vare kastede paa Gaden? Det kristne Had skulde have et Offer. Hvem var nærmere til det end han? Hvem kan bedre

Digitized by Google

undværes? Græd i Aften — stille i Huset fra imorgen!«

Naa, der gik et Aarstid eller to, saa kom der Brev fra Ephraim. Han skrev, at han havde det godt; man var ikke streng imod ham og holdt ham ikke til haardt Arbejde; han passede nogle Børn og læste med dem og havde megen Frihed. Dersom man vilde sende ham nogle gamle Klæder, troede han, at de kunde sælges med god Avance; de behøvede ikke at være smukke, men stærke; der var stor Trang til saadanne Klæder.

Isak Abraham sagde: »Jo, han vil handle! Han forstaar sig paa at handle!« Men Moderen sagde, at om hun saa skulde gaa ud og tigge gamle Klæder, skulde Ephraim have dem. Hun solgte og byttede sine egne Klæder, og hun fik samlet en god Bunke. Da de vilde snøre Pakken sammen, slog Isak Abraham sin Sparebøsse istykker. Siden Ephraim blev dømt, havde han aflagt at drikke Øl og gjemt Pengene, han sparede, i en Lerbøsse. — »Tag dem!« sagde Isak Abraham. — Moderen sagde: »Giver Du Din Velsignelse til?« Han svarede: »Jeg giver min Velsignelse.«

Med den Sum gik de ud til det store Marked. Der er i London hver Dag et Marked — hvad skal jeg sige: en Slags Børs for gamle Klæder. Jeg har selv været der. Det er en stor Plads, og man begriber ikke, hvor alle de gamle Klæder kommer fra, og hvor de skal hen, og man begriber næsten heller ikke, hvor de mange Jødeansigter kommer fra. Der er ikke Mage til

Digitized by Google

Plads i Verden; men man ønsker heller ikke at se Magen.

Nu, et Aarstid gik igjen, saa kom der halvtredsindstyve Pund Sterling fra Ephraim, og han forlangte flere gamle Klæder. Han skrev: »Sæt Alt, hvad I eje og have, i gamle Klæder, og lad os gaa i Kompagni.«

Kort at fortælle: Efter et Aars Forløb forlangte han ikke blot gamle, men nye Klæder. Der var fundet Guld derovre, og Folk strømmede til. Han sendte Guld. Hans Straffetid udløb, og han kjøbte Uld og sendte Penge til at anlægge en Klædefabrik. Det steg og steg saadan, at efter nogle Aars Forløb ejede Firmaet Isak Abraham & Sønner Tusinder og atter Tusinder af Faar i Avstralien og de største Klædefabriker og Skræderværksteder i England, og hver af Sønnerne havde 20,000 £ at leve af om Aaret, og de førte stort Hus og red om Middagen i Hyde Park, hvor de fornemste Engelskmænd ride, og ingen Heste vare smukkere end Isak Abrahams Sønners Heste, og de kaldte sig ikke længer Abraham, men Bramini eller saadant Noget.

Saa kom der en Dag Brev fra Ephraim, at han vilde rejse hjem. Han levede derovre, hvor Alle vidste, at han havde været deporteret, og han vilde ogsaa engang rejse Hovedet og trække Vejret som rig Mand. Der blev en Skræk i Familien! Det var næsten glemt, at en af Sønnerne var bleven deporteret for en falsk Vexel; Ingen talte derom, det var ligesom ganske glemt. Men

Digitized by Google

naar han kom tilbage, vilde det blive husket, og hvem af deres nette Bekjendte kunde de indbyde til at møde en Deporteret? Deres Huse vilde blive skyede som Pesten. De fik Faderen og Moderen til at tage ned og møde ham i den By, hvor han skulde lande, og føre ham til et Landsted, som de ejede i Nærheden af Byen. Men da Ephraim havde været der i nogen Tid, vilde han til London; han vilde se Paulskirken. Saa maatte de følge ham til London, og Brødrene toge kjærlig imod ham; men de nægtede sig hjemme for Alverden og gik kun ud om Aftenen, ligesom Ugler.

Saa kom Paaske, og Faderen befalede dem Alle at være hjemme hos ham den Aften, og da Seiderbordet var dækket og Haggoden*) skulde oplæses, sagde Faderen: »Der er en anden Haggode, som Gud vil tillade, at jeg i Aften læser først«, og saa fortalte han hele Historien med Vexlen og sagde tilsidst: »Ephraim, min Søn, Du gik i mit Sted; stig nu i mit Sted op og giv Seideren og vær Familiens Hoved.«

Men Brødrene sagde: »Hvad nytter det, Fader, at Du tager Vexelhistorien paa Dig? Hvad bliver Følgen? Nu er der En i Familien, som har været deporteret; i Fremtiden bliver der To, En, som har været det, og En, som skulde været

*) Ved det festlige Paaskebord, Seiderbordet, oplæses Haggoden, Fortællingen om Begivenhederne i Ægypten.

Digitized by Google

det. Saadan vil Folk sige. Kan Du forandre Verden?«

Her tav Hr. Pollock.

Man spurgte ivrig: »Nu, hvad blev Enden?«

»Hvad Enden blev? Den blev, at Ephraim sejlede tilbage igjen til Avstralien.«

Der vilde formodenlig blevet talt mere herom; men den hurtig rullende Vogn førte os forbi en Haandværksvend, i temmelig pjaltet Dragt, med bare Fødder, medens et Par Støvler var bundet til Ranselen. Idet han saa ind i Vognen, raabte han: »Der kjøre de forbandede Jøder, mens jeg maa gaa!« Strax efter kom vi til en Bakke og maatte kjøre langsomt, saa at den langbenede Haandværksvend naaede os. Hr. Pollock tog en Sølvmynt frem og rakte ham den, uden at se enten vredt eller mildt. Svenden tog imod Gaven med et Blik, som han forsøgte at gjøre uglspilagtigt, medens det var tydeligt, at han generede sig ved at have forbandet. Da vi igjen vare et lille Stykke fra ham, sagde Hr. Pollock, stadig med uforandret alvorligt Ansigt: »I det andet Liv skal han maaske kjøre, medens vi gaa, og han skal maaske tvinge mig til at takke ham for en Gave. Hvem ved? Men det, man har, det har man.«

Hr. Pertsch sagde: »Hans sønderrevne Frakke minder mig om en Historie.«

»Lad os høre den,« sagde Hr. Pollock.

»I en By i Bøhmen var der en Rabbi, som kjendte Ordet. Han havde tre Sønner, og da

Digitized by Google

den ældste vilde ud i Verden, tillod Faderen ham at ønske sig Noget, hvorved han kunde gjøre sin Lykke. Sønnen valgte Skjønhed. Hvor han kom, blev han ogsaa elsket af Kvinderne og vilde have følt sig lykkelig, hvis ikke Mændene havde hadet ham i samme Forhold. Han vendte derfor tilbage til Faderen og udbad sig endnu det, at ingen Mand maatte kunne gjøre ham Fortræd. Faderen sagde: »Du tager et Ønske fra en af Dine Brødre; men Du har valgt saa farlig, at der maa bødes derpaa; Dit Ønske skal opfyldes.« — Saa drog Sønnen ud igjen og blev atter lykkelig, indtil en Aften, da en Kvinde af Skinsyge stak ham en Naal i Hjertet.

Da den anden Søn vilde drage ud og Faderen tilbød ogsaa ham et Ønskes Opfyldelse, valgte han Styrke. Det skete da ogsaa, at hvor han kom, sejrede han; men han slog saa mange Mennesker fordærvet, at han hvert Øjeblik var i Fare for at blive anklaget og domfældt og maatte frelse sig med stort Besvær. Forgæves bestræbte han sig for Fredsommelighed og Sagtmodighed: saasnart han rørte ved Folk, tog han for haardt, brød Arme og Ben sønder. Tilsidst gik han til en klog Mand og bad om Raad, og den kloge Mand sagde, at han vilde nok hjælpe ham; men saa skulde han sværge, at han i Alt vilde lyde ham. Det gjorde den Stærke. Saa ansatte den kloge Mand ham til at være hans Gaardskarl.

Da den tredje Søn skulde drage ud, sagde Faderen: »Til Dig har jeg nu Intet, og maaske

Digitized by Google

er det bedre saa; thi hvad Dine Brødre have ønsket, har bekommet dem ilde. Vorherre har givet Dig et godt og taknemligt Hjerte; gaa med Gud og se, hvortil det fører Dig.«

Sønnen drog ud og blev Haandværksvend.

Engang kom han paa sin Vandring forbi en Gaard eller et Landsted, der tilhørte en Jøde, og gik derind for at faa en Rejsepenge. Ejeren var borte; men hans Hustru var hjemme, og hun havde Besøg af en anden Kone. Som det ofte gaar: man bliver mere velgjørende, naar Andre ere tilstede som Vidner. Haandværksvenden fik først et Maaltid Mad og derpaa en Rejseskilling, og da han vilde gaa, ynkedes Husmoderen over hans sønderrevne Dragt og sagde: »Bi, der maa findes en af min Mands aflagte Kjoler, som I kan bruge.« Hun kom ogsaa tilbage med en blaa Kjole, som Svenden fandt overordenlig smuk. Han var næsten bange for, at man ved at se længer paa den skulde fortryde Gaven og tage den tilbage, tog den i største Hast paa og skyndte sig bort. Idet han gik og altsaa vendte Ryggen til dem, saa de to Koner, at det ene Skød var afrevet, og skjønt det gjorde dem ondt for den fattige Svend, kom de dog til at le ved Synet. Han var henrykt over Kjolen, der forpaa prangede med saa stor Skjønhed, og han troede, de lo af Glæde over at have udstyret ham saa godt, vendte sig og takkede med leende Ansigt, hvorpaa de lo endnu stærkere.

Digitized by Google

Han gik henad Vejen, og hvor han traf Folk, lo de, hvilket ikke undrede ham, da han selv var saa glad.

Han kom igjennem en By, hvor Dommeren stod i Vinduet. Denne Dommer led af en indre Svulst, som Lægen ikke kunde naa. Da han saa Svenden gaa saa lykkelig og glad forbi i den enskødede Kjole, kom han til at le saa heftig, at Svulsten brast, og han følte øjeblikkelig stor Lindring.

Han sendte et Bud, der indhentede Svenden og førte ham tilbage, og han sagde nu til ham: »Her er en Gylden. Den skal Du have for den gode Virkning, Du har gjort med Din Kjole, som kun har eet Skød.«

Da sagde Svenden: »Ak, hvad nytter mig nu Eders Gylden? I har taget mig de fornøjede Ansigter bort af Verden og det Bedste ovenikjøbet: min Taknemlighed mod den Kone, som gav mig Kjolen.«

»Var det Dig det Bedste?« spurgte Dommeren.

»Visselig,« svarede Svenden.

»Du er altsaa taknemlig! Saa bliv her hos mig, for at jeg kan gjøre Dig vel!«

— Man talte nu noget om, hvor besynderligt og i visse Maader uheldigt det var, at enten Vorherre selv eller en af hans betroede Mænd ikke var tilstede i en snever Vending, naar man ret behøvede et Ønskes Opfyldelse. »Hvad vilde man ikke give derfor!« sagde Hr. Pertsch halvt

Digitized by Google

alvorlig, halvt spøgende, eller uden ret at mærke Spøgen, før han selv hørte sine Ord.

Nu tog Hr. Nathan Ordet og sagde: »Den Ting har jo Vorherre selv engang talt om med Enoch og Elias.«

»Hvorledes det?« spurgte Hr. Pollock.

Hr. Nathan vedblev: »Naar jeg siger, at Vorherre har talt derom, saa vil jeg ikke begaa en Synd. Herren har kun talt til sine Udvalgte, og hvem er jeg, at jeg skulde kunne gjentage, hvad Herren har sagt til Enoch og Elias? Men, hvis det stemmer med Ærefrygten at sige det: Man lægger Vorherre de Ord i Munden.«

»Lad os høre dem! Fortæl, Hr. Nathan!« raabte Hr. Pollock.

Hr. Nathan fortalte da saaledes:

»Man siger — men jeg bærer ikke Ansvar derfor, hvis der er Synd deri — at Herren, velsignet være hans Navn, engang havde begivet sig ned paa Jorden tilligemed Enoch og Elias. De forstaa jo nok. Det er ikke ment saadan. Hvorledes kunde Vorherre, der har skabt Himmel og Jord, gaa omkring som et Menneske? De forstaa mig nok. Det er slet ikke sandt. Men, naar man ikke mener noget Ondt med det og ikke begaar en Vanhelligelse, kan man sige det alligevel. — Saa kom Vorherre tilligemed Enoch og Elias til en By. Det var Paaskeaften; alle Familier sad ved Seideren; Hundene gjøede, da de Fremmede nærmede sig.

Digitized by Google

Elias, der gik foran, vendte sig og sagde til Enoch: »Det er en Modtagelse for Herren og os To!«

Dertil svarede Enoch spøgende: »Modtagelsen er rigtig. Hundene mindes, hvad Du lovede deres Forfædre: Hundene skulle æde Jesabel inden Jisreels Mure.« *)

Elias sagde: »Saa have Hundene dog skarpere Sands end Menneskene, der nu sidde uden Anelse om, hvem der er dem nær! Dersom de vidste! Hvor vilde de ikke springe op og komme med Bønner og Andragender, som naar en Konge drager ind hos dem! Og hvilken Konge er dette!«

Vorherre sagde — De forstaa mig nok, han sagde det ikke; men det siges blot saadan — han sagde: »Jeg faar deres Bønner og Andragender hver Dag, men især om Aftenen.«

Elias sagde: »Ere de fornuftige?«

Vorherre svarede — De forstaa mig: »Naar de læse dem op af en Bog, ere de fornuftige, men meget lange.«

»Ere de ellers ikke fornuftige?« spurgte Elias.

»Sjelden,« svarede Vorherre.

»Hvis Din Majestæt vil tillade mig at være næsvis,« sagde Elias, »vil jeg spørge Dig, om Du ikke har prøvet paa at bønhøre et Menneske,

*) Eliæ Spaadom, 1ste Kongernes Bog, 21de Kap., 23de V.

Digitized by Google

naar det ret indstændig bad om Noget, der ikke stod i en Bog?«

Vorherre svarede: »Jo.«

»Og saa?« vedblev Elias, »vil Din Majestæt tillade, at jeg spørger, om det saa er gaaet godt?«

»Aldrig,« svarede Vorherre, »uden paa een Betingelse.«

Elias sagde: »Lad Din underdanige Tjener spørge endnu engang: hvilken Betingelse?«

Vorherre svarede — men jeg siger endnu engang, det skal ikke være sagt i Vanhelligelse, naar jeg siger, at Vorherre svarede: »Menneskets Formaal er Overensstemmelse med sig selv. Ved Skabelsen er der givet ham Midlerne dertil. Andre Midler frembringe Uoverensstemmelse.«

Elias vedblev ivrig: »Skulde der da i denne By ikke være en eneste Mand, der vilde bede om noget Forstandigt — ikke om Rigdom; thi den fører til Overmod og Daarskab — ikke om en Kvinde; thi hun kan drage Sjælen fra Dig, Herre, og hun skal dø — ikke om langt Liv; thi saa bliver man ene og venneløs — men om noget Bedre og Forstandigere, om Noget, der stemmer overens med ham selv?«

Herren svarede: »Der er en Mand i denne By, som ikke vil ønske Noget af Alt dette.«

Da raabte Elias: »Maa jeg da ikke gjøre Forsøget med ham?«

Vorherre tillod det og udpegede Mandens Hus. Det var et af de anseligste i Byen, og

Digitized by Google

idet man nærmede sig det, vare de derinde naaede til det Sted i Haggoden, hvor man standser, medens En rejser sig og aabner Vinduet, og saa Alle kalde paa Eilio Novi.

I samme Øjeblik, som de raabte paa ham, steg Elias i al sin Glans og Herlighed ind ad Vinduet og sagde: »Hinneni, Eilio Novi!«*)

Hele Familien rejste sig med et Skrig og styrtede ud af Stuen, med Undtagelse af Husfaderen, der kastede sig ned paa sit Ansigt og sagde: »Velsignet Den, der kommer i Herrens Navn! Nu ere Hjemløshedens Dage omme!«

»Nej,« sagde Profeten, »jeg kommer ikke for at føre Israel hjem, men, med Herrens Tilladelse, ene til Dig. Der er tilstaaet Dig en Gunst; et Ønske skal blive Dig opfyldt. Vælg nu med Forstandighed.«

Efter lang Betænkning sagde Manden: »Saa beder jeg om, at jeg maa finde Yndest hos Alle, der drikke af Byens Brønd.«

Elias sagde: »Det synes mig forstandigt. Det maa være i Overensstemmelse med Dig selv; thi for at ønske Velvilje maa man selv føle Velvilje. Det skal blive opfyldt.«

Imidlertid udbredte sig med største Hast Rygtet om, at Eilio Novi var kommen, og satte Alle i Bestyrtelse; thi man vidste jo ikke nøjagtig, om Profetens Gjenkomst betød, at man skulde bryde op og vandre den lange Vej tilbage til

*) Se, det er mig, Profeten Elias!

Digitized by Google

Canaan, eller endog, at man skulde samles med Forfædrene i Himlen. Saasnart man mærkede, at intet Usædvanligt fandt Sted paa Gaden, at ingen Engle blæste i Basun, og at det heller ikke tordnede for at forkynde Jorden, at Messias var der, beroligede man sig, ja blev bedrøvet over, at det Store ikke var sket, og at man var bleven skuffet. Men saa troede man heller ikke, at det var sandt, hvad de i hint Hus fortalte, og man spottede; men dette varede ikke længer end, til man havde drukket af Brøndens Vand. Om man end ikke blev fuldt overbevist om, at Eilio Novi havde været der, saa troede man dog noget Stort om hin Mand, saa op til ham og elskede ham.

Manden kunde vel sige sig selv, at ikke han selv, men Brøndens Vand havde Fortjenesten. Men dels drak han selv af Vandet, dels syntes det ham efterhaanden mere og mere indlysende, at siden Eilio Novi havde aabenbaret sig for ham og tilstedet ham et Ønske, maatte der være noget Usædvanligt og Udmærket ved ham selv. Han blev derfor overordenlig stolt; men det skadede Intet, fordi han tillige var velvillig, og fordi der fra alle Sider vistes Velvilje imod ham. Hvorsomhelst han kom imellem sine Medborgere, straalede alle Øjne af Hengivenhed og Beundring for ham, og som Følge deraf straalede hans Øjne igjen af Tilfredshed og god Vilje. Han følte sig overbevist om, at hans By var Verdens bedste By, ja al den øvrige Verden syntes ham hyllet i

Digitized by Google

Taage og Klamhed, og han sagde det til sine Medborgere, hvilket glædede dem og om mulig forhøjede deres Agtelse for ham, saa at de ansaa ham for Verdens første Mand. Fremmede, som kom til Byen, undredes vel, naar de hørte den ene Mand saa højlig beundret, og naar de hørte ham saa højlig beundre sine Medborgere; men naar de havde drukket af Byens Brønd, bleve deres Følelser ganske som Byens. De derimod, som ikke opholdt sig længe nok til at drikke af Brønden, droge hjem og udbredte deres Forundring og spottede; thi saaledes er Verden nu engang, desværre; den er tilbøjelig til Spot over det Gode, den ikke forstaar. Ejheller kunde Byens Borgere, da de erfarede, at en saadan Spot udbredte sig, begribe, hvorledes det var muligt, og de samlede sig paa Torvet og overvejede, hvad der kunde gjøres: om der ikke skulde drages en Linje rundt om Byen, hvilken ingen Spotter turde overskride; men da man fandt det vanskeligt, dels at bevogte Linjen, dels at kjende Spotterne, opgav man det og besluttede kun, selv at drage saa lidt ud af Byen som mulig. Man havde ikke tilkaldt den almindelig elskede Mand til denne Raadslagning, for at han ikke skulde saares ved at høre, at Nogen havde turdet vove at tale om ham uden Ærefrygt; men han erfarede det alligevel og sagde med et blidt Smil: »Lad dem kun komme hertil og være vore Gjæster og spise og drikke med os som Brødre.« Saaledes bestyrkede han ved sin Vis-

Digitized by Google

dom den Beslutning, som hans Medborgere havde fattet, fordi de ikke kunde Andet, og dette bragte den gjensidige Kjærlighed til at voxe endnu højere end før.

Nu traf det sig saaledes, at der i en ikke langt bortliggende By var en meget anset Mand, der havde voxne og dygtige Sønner. Han sagde en Dag til et Par af sine Sønner: »Kom, lad os drage afsted og besøge den Stad, hvorfra saa underlige Ting høres; thi enten maa de, eftersom de beundre hinanden saa meget, udmærke sig fremfor Andre ved Visdom, Højsind, Tarvelighed, Tapperhed og andre Dyder, eller og maa de være nogle Narre. I det ene Tilfælde ville vi se et Mønster at følge, i det andet et Exempel at fly.« — Sønnerne rejste sig og droge afsted med ham.

Paa samme Tid, som de nærmede sig Staden, var hin ansete Mand vandret ud til sit Vinbjerg, der laa nær et Sted, hvor flere Veje stødte sammen, og her skete det, at Faderen, der kom med sine Sønner og ikke nøje kjendte Vejen, saa den ansete Mand i Afstand og raabte til ham: »Hejda, Du! Hvilken af disse er Vejen til Eders Stad?«

Den ansete Mand var ganske bleven afvant med at tiltales saa familiært og tilmed saa højt og bydende samt med at se Ansigter, der ikke lyste af Beundring og Velvilje for ham. Der opsteg desaarsag i hans Sind en pludselig og heftig Vrede imod de fremmede Tølpere — thi

Digitized by Google

saaledes forekom de ham — og han vendte dem Ryggen uden at svare.

Den ene af Sønnerne gik nærmere til ham og spurgte: »Er Du døv?«

Han vendte Hovedet lidt, svarede et kort og vredt Nej og fortsatte sin Vej.

Sønnen raabte: »O, Du Tølper, som ikke vil svare min Fader! Er dette den Beskedenhed og Gjæstfrihed, som læres i Eders By? Naar Du, der af Udseende at dømme kun er en af de laveste Borgere i Byen, opfører Dig saa ublu imod Fremmede, hvad maa vi da vente af de Fornemme, der siges at være stolte og forfængelige indtil Afsind!«

Den ansete Mand svarede slet ikke, men hastede hjemad. Hans Fortørnelse og Vrede var blevet overmaade stor. At han saa ud som en af de laveste Borgere! Det brændte i hans Indvolde som glødende Sand. Vel vidste han meget godt, at han kun behøvede at lade de Fremmede komme ind i Byen og drikke af Byens Vand, for at de strax skulde fatte Kjærlighed til ham; men hans Vrede var saa stor, at han hverken vilde have deres Kjærlighed, ej heller undte dem den behagelige Følelse at elske og beundre ham. »Deres eget Had skal fortære dem!« sagde han; »de skulle bære derpaa som en Gift, der brænder!«

Saasnart han kom til Byen, lod han dens Porte lukke, og da de tre Fremmede nærmede sig, bleve de afviste som dem, der havde haanet og krænket Byens ypperste Mand. De droge da

Digitized by Google

tilbage og udspredte vidt og bredt, baade med Spøg og med Alvor, hvorledes det var gaaet dem, og hvilket indbildsk og uhøfligt Folkefærd der beboede hin Stad, ja, de gik saa vidt at sige, at Staden, som det lod til, havde valgt sig en anden Gud og dyrkede en Abekat.

Dette frembragte efterhaanden, som begribeligt, meget Fjendskab mellem de to Byer; hvorsomhelst deres Borgere mødtes, kom det til Ordstrid og Kamp, og der flød Blod. Da dette kom Fyrsten for Øre, befalede han Hovedmændene for begge Partier at indfinde sig hos ham og gjøre Regnskab for deres Opførsel.

I den lykkelige og kjærlige By var man vel nedslaaet over, at den ansete og beundrede Mand skulde foretage en Rejse og være borte maaske i længere Tid; men paa den anden Side glædede man sig til den Triumf, han vilde fejre over den anden By; thi det faldt Ingen ind at tvivle om, at Fyrsten jo strax vilde blive overbevist ved hans Tale og sende ham hjem med største Ære. Selv var den ansete Mand meget rolig og tillidsfuld. Han fyldte en Flaske med Vand af Byens Brønd og tog den med sig.

Da han nu kom til Hovedstaden og Hoffet, indsaa han snart, at skjønt Flasken, hvori han havde Vandet, var meget smuk, var den dog for uanselig til at blive budt Fyrsten som Foræring, og Vand, der havde været flere Dage undervejs, turde han heller ikke uden Videre bede Fyrsten om at drikke. Han blev alt mere forlegen med

Digitized by Google

Hensyn til Vandets rigtige Anbringelse; thi derpaa, syntes ham naturligvis, kom Alt an. Da han nu ikke vidste andet Raad, henvendte han sig tilsidst til Fyrstens Mundskænk og tilbød ham en stor Gave, hvis han vilde blande Fyrstens Vin med nogle Draaber af det uskyldige Vand, han havde i Flasken.

Mundskænken tog imod Gaven og lovede at gjøre uopholdelig, hvad han blev anmodet om; men eftersom han var en tro Tjener, aabenbarede han Fyrsten Alt.

Fyrsten sammenkaldte sit Raad, og det Første, man antog efter at have hørt Beretningen, var, at Flasken indeholdt Gift. Ingen af Fyrstens Tjenere vilde gjerne gjøre Forsøget, og man tog derfor en Hund, en Kat og en Høne og lod hver af dem drikke et passende Antal Draaber af Flaskens Indhold. Derpaa lukkede man dem inde og iagttog dem. De bleve efterhaanden meget urolige og vilde ud, hvilket man ansaa for et betænkeligt Tegn; men imidlertid var Timen kommen, da de stridende Parter vare tilsagte til Møde for Fyrsten og Raadet samt det hele Hof.

Den ansete Mand stolede trygt paa, at Mundskænken havde givet Fyrsten noget af Vandet at drikke, og traadte tillidsfuldt op for at tale. Men selv om han ikke havde stolet paa Mundskænken, vilde hans Tale maaske være blevet den samme; thi han var nu engang bleven fuldstændig vant til at se og tale om sin egen og sin Bys Fortræffelighed og forstod ikke, at det kunde være

Digitized by Google

nødvendigt at godtgjøre den for Nogen. Men, idet han gik frem for at tale, gjorde han intet godt Indtryk; thi han havde Øjnene nedslaaede med en Mine, som om han kun behøvede at slaa dem op for at blænde, og efter meget forfængelige Folks Skik gjorde han med Læberne en Bevægelse, som om han med Velbehag smagte paa sig selv. Og da han nu i sin Tale ikke fremførte andre Grunde end saadanne, som kunde tilfredsstille Folk, der i Forvejen havde drukket af Brønden og vare overbeviste, tabte hans By sin Sag for alle Tilhørere.

Til hans egen Ulykke skete det endvidere, at Hunden, Katten og Hønen, der havde drukket af Vandet, og hvis Hengivenhed for ham var stegen ved Tvangen, vare undslupne fra det Sted, hvor man havde indelukket dem, og nu kom ind i Salen. Hunden sprang til ham, gjøede glad og slikkede ham; Katten skød Ryg, rejste Halen og strøg sig op ad ham, og Hønen slog med Vingerne og kaglede. Fyrsten og hans Raad saa heri Tegn paa, at Flasken havde indeholdt en Trylledrik, og Fyrsten rejste sig og sagde med et mørkt Blik: »Hvilken Drik har Du villet forlede vor Mundskænk til at give os?«

Den elskede og ansete Mand var ikke egnet til at modstaa den fjendtlige Bevægelse, der nu viste sig i Salen. Han kunde vistnok endnu i dette Øjeblik have vundet en stor Sejr ved at tilbyde at drikke hele Flaskens Indhold og derved bevise, at han var uskyldig mistænkt; men

Digitized by Google

han gik ganske fra Sands og Samling og stod som en Forbryder.

Da bød Fyrsten, at han skulde føres i Fængsel og behandles som Højforræder og Majestætsforbryder.

— Nu kaldte Vorherre i Himlen Elias til sig, viste ham Manden i Fængslet og sagde ham, hvorledes Alt var tilgaaet.

Elias raabte: »Jeg har altid været en heftig Mand, og det har ikke hjulpet paa mig, at Du lod mig kjøre til Himlen i en gloende Vogn og med gloende Heste. Jeg har faaet Navn for Profet; men det var ikke mig, der forudsaa; det var Dig, Herre! Jeg har ikke kunnet forudse, hvad denne Mands Ønske vilde føre til, og nu har jeg Medlidenhed med ham. Vil Du, almægtige Majestæt, ikke hjælpe?«

Herren spurgte, hvad der skulde gjøres.

»Han maa ud af Fængslet!« svarede Elias; »jeg vil selv, hvis Du tillader det, gaa at befri ham.«

»Og hvorhen vil Du saa føre ham?« spurgte Herren.

»Til hans Stad.«

»Kan Kongen da ikke naa ham der?«

»Visselig, det betænkte jeg ikke! Men saa kan jeg føre ham langt bort, til et andet Land.«

»Og gjøre ham fremmed og landflygtig og ulykkelig,« sagde Herren.

»Din Majestæt har altid Ret!« raabte Elias.

Digitized by Google

»Jeg ved Intet! Jeg har ført den stakkels Mand i en Mess!«

Vorherre sagde: »Saa kommer jeg til at gjøre et Mirakel, blot for at udslette det forrige Mirakel. Jeg vil formilde Kongens Sind. Han skal sende Manden hjem som uskadelig. Jeg vil tage Vandets Kraft bort af Brønden, og jeg vil lempelig tage dets Virkning bort fra Indvaanernes Sind, saa at Manden ikke skal synke for hastig ned til at synes, hvad han virkelig er. Al den Ulejlighed gjør Du mig, Elias, med det ene Ønske.«

Elias kastede sig paa sit Ansigt og takkede Herren, men sagde derpaa: »Vil Din Majestæt tillade mig et Spørgsmaal?«

Herren svarede: »Tal!«

»Den Mand,« sagde Elias, »ønskede Noget, der var i Overensstemmelse med ham selv, og dog gik det ham galt. Hvorledes skal et Menneske da ønske?«

Herren svarede: »Den, som forlanger Andet end Evne til at gjøre det Gode, er en Daare; men den, som har et saadant Ønske, er allerede frelst.«

. . . .

Medens disse Historier bleve fortalte, havde jeg efterhaanden saagodtsom glemt, at mine Rejsefæller vare Kjøbmænd, der rejste til en Avktion, og jeg blev ganske overrasket, da Vognen pludselig standsede, nær ved Slottet, da andre Folk

Digitized by Google

hilste dem, og da de uden Overgang gave sig til at tale om Kjøbmandssager med en Iver, som om de aldrig havde tænkt paa Andet. Det tog sig for mig ud som en Forvandling — men hvilken Skikkelse var da den sande?

Digitized by Google

VIII

EKKO'ET

(1868)

Digitized by Google

I.

Pirups Hvarre hedder et Sted ved Havets Rand, paa Vestkysten af Vendsyssel. Ordet Hvarre betyder Vending, Bøjning (jvfr. Solhverv), og Pirups Hvarre er oprindelig: det Sted ud for Pirup, hvor Stranden gjør en Bøjning. Naar man rejser derop, f. Ex. fra Aalborg — omtrent halvfemte Mil — maa man dreje af ved den ensomt liggende Hune Kirke og kjøre eller gaa en lille halv Mil mod Nordvest gjennem Klitten; men man kan let tage fejl af Vejen; thi Klitten er Mere, end det korte, spidse Ord frembringer Billedet af: den er et bølgende Hav af Sand, en uendelig Mængde Høje og Dale, Toppe og Huller, hist bevoxede med Marehalm, Klittag, Mos, Lyng o. s. v., her sønderrevne af Stormen og fygende. Man kan derfor ogsaa vælge en anden Vej og først tage mod Vest til Blokhus, hvortil der nu fører en god Landevej, som næsten naar Havet, og paa nogenlunde rolige Dage kan man da gaa lige nordefter til Pirups Hvarre ad en Vej, der er Blanding af Pragt og Fattigdom, af Paalide-

Digitized by Google

lighed og Underfundighed, idag bredere og mægtigere end nogen Chaussee, imorgen maaske Havbund. Det er den hvide Strand, undertiden flere hundrede Alen bred, med det uoverskuelige blaa Hav tilvenstre og den bølgende, sønderrevne, af Storm ruskede, hvidgraa og matgrønne Klitstrækning tilhøjre. Men ogsaa her kan man gaa fejl, ikke fordi der er anlagt nogensomhelst Sidevej, men fordi intet Tegn i den storartede, tankebetagende Ensomhed giver den Fremmede Vink: Selve den Hvarre eller Vending af Stranden, som Navnet tilkjendegiver, er ikke synlig for et uvant Øje; den har formodenlig været der, men er bortskyllet. Men hvorfor skulle vi da gaa ud for at søge en Hvarre, der ikke er nogen Hvarre? vil maaske En eller Anden spørge. Jo, det er i Øjeblikket af nogen Vigtighed; thi Pirups Hvarre er ikke blot et geografisk Mærke eller en geologisk Tradition, men ogsaa en Bygd. Hvis man en Fjerdingvej nord for Blokhus kan faa Øje paa Noget, der om Foraaret og Efteraaret er en i Havet udmundende Bæk, men om Sommeren blinkende Furer i Sandet, og man følger denne Fure ind gjennem Klitten, saa ser man i ganske ringe Afstand indenfor den yderste Klitbølge et Hus, ja en Gaard paa grøn Mark. Det er en Oase i Klitørkenen, en Oase af den Slags, hvoraf der paa den vide, ensomme, tilsyneladende forladte Vestkyst findes saa mange, f. Ex. Blokhus, Grønhøj, Klithuse, Pakhuse, Kandestederne. Men Pirups Hvarre er saa lille, saa skjult og saa ejen-

Digitized by Google

dommelig. Medens en smal Klitbølge skiller den fra Vesterhavet, ses mod Nord og mod Syd ikkun det hvidlige Klithav, og strax østenfor Gaarden, i faa hundrede Alens Afstand, hæver sig Noget, der ser ud som en Vold, en grøn Vold, 60 til 80 Fod høj, parallel med Havet; men naar man er stegen derop, ser man, at det ikke er nogen Vold, man er kun naaet op til selve det jydske Land, som dog ogsaa, saa vidt Øjet naar, er mærket af Havet og Stormen, bedækket med Klit, der er blevet fast og grøn, men ufrugtbar. Egnens Folk kalde Randen af Volden eller af det brat nedskydende Land: Underlien; men eftersom der er noget Besynderligt i at betegne et højt Sted med et saadant Navn, kan man maaske antage Ordets oprindelige Mening at være, at Pirups Hvarre ligger under Lien. Selve Strækningen under Lien, smaa Agre skilte fra hinanden ved Klitrækker, ligesom rigere Egnes Agre ved Hegn, har vel ogsaa engang været egenlig »Del af Landet«, men er bleven nedbrudt og bortskyllet og atter tilbagegivet af Havet, som derpaa i et Lune, der kan vare kortere eller længere, har i Forening med Stormen lagt en Dæmning mod sig selv i Skikkelse af Klitbølger. Oasen lever paa Havets Naade og ved den lille Besætnings yderste Kamp. I stille Vejr sèr der ud, som om man var i det tryggeste Aflukke, i Storm fornemmer man sig som paa Verdens yderste Forpost mod den mægtigste, vildeste, ubarmhjertigste Fjende, der raser uden

Digitized by Google

at tænke. Som Havet i et Lune har sat Værn om Stedet imod sig selv, saaledes bøder Naturen ved enkelte Smil paa den Barskhed, hvormed den behandler det. Paa Klithøjene skyder den rugagtige Marehalm op, holder med sine lange, fine Rødder Flyvesandet fast og dækker en Del af dets Nøgenhed med Grønt; hvor der er lidt Læ, voxer Dværgpil og den koralagtige Rævling, ja endog Blomster. En ganske lille Bæk tager sit Udspring ved Foden af Volden, løber midt imellem Gaardens to Længder og ud gjennem Klitten og har vel hjulpet Menneskene under deres haardnakkede Arbejde med at gjøre Marken frugtbar. Paa Sommer- eller stille Efteraarsdage kan det Hele, den lave, tavse Gaard, den sagte rislende Bæk, den grønne Mark, de vidt omkring bølgende Klithøje smile saa blidt, saa vemodig tillokkende. Det vækker hos den Fremmede Tanker om det fjerne, større Livs Indhold og Glæde og om Alt, hvad Glæden trues af. Det synes at sige, at hvis man hist skulde friste de store Tab, miste det Kjæreste og tabe sine Formaal af Sigte, og hvis man da havde for lidt eller for meget Mod til selv at gjøre Ende paa sit Liv, saa kunde man ty hertil for i Stilhed at modtage Døden — eller maaske finde Livet.

Men for dem, der stadig opholde sig her, er det naturligvis anderledes. Vanen gjør det Ejendommelige hverdagsligt, tager Braaden af Meget, der kunde foraarsage Pine, frembringer en vis Overensstemmelse mellem de ydre Forhold og

Digitized by Google

Menneskenes Sind. Særlige Omstændigheder komme til og indvirke mægtig paa Livet her. Havet, der synes den Fremmede en bestandig lurende Fjende, er af Kulturen blevet forvandlet til en Slags Landevej, som bringer Besøg, dels de smaa, lette Skuder, der drive Handel paa det nærliggende Blokhus, dels de højst ufrivillige, men meget velkomne Gjæster, der i Taage eller af Storm drives paa Land. Folk af alle Nationer slynges ind paa denne Strand, hvor ingen venlig Havn nogensinde indbød dem; Forholdene, hvorunder de komme, eller som de foranledige, meddele, rigtignok til uvisse Tider, den ellers øde Strand et sært Liv og sprede blandt Beboerne en Erfaring og en Slags Dannelse, der skiller dem fra sædvanlige Bønder eller Fiskere, medens den ensomme, haarde Natur og dens Krav gjør dem ligesaa forskjellige fra Kjøbstadfolk.

Paa Gaarden boede i en Tid, der her ikke behøver nærmere at angives — lad os sige: engang — en Mand ved Navn Andersen. Hans Familie havde tidligere bot lidt længer østerpaa, ved en Sti, der var alfar Vej, og derfra havde han efter Landsens Skik — thi Faa bære det Navn, hvorunder de ere døbte — arvet Navnet Sti Andersen. Men en ny Herredsfoged, der kom paa Egnen med friske, skjønt noget usikre historiske Interesser og overalt troede at finde Spor af den store Fortid, havde engang, da den bredskuldrede, alvorlige, indesluttede Mand mødte

Digitized by Google

i Retten som Vidne, opfattet Navnet som Stig Andersen og spurgt, om han var af Marsk Stig Andersen Hvides Slægt. Siden den Tid kaldtes han Stig Andersen; men han hed forresten Morten Andersen. Han hørte til en Klasse, der er talrigere i Jylland, eller i det Mindste i Vendsyssel, end paa Øerne, idet han hverken var Bonde eller henhørte til »Folk med Hvidt i Brystet«; i Tiltale blev han hverken kaldt Hr. Andersen eller Stig Andersen, men ganske simpelt Andersen. Han lignede ellers Folk af sin Klasse, var haardfør, forsigtig, paaholdende; men der var dog det Usædvanlige ved ham, at han efter sin Kones Død ikke havde villet gifte sig igjen, uagtet han ikke vilde havt Vanskelighed ved at gjøre et ganske godt Parti, og Ingen tog fejl af Grunden: det var, fordi hun havde været »saadan en mærkelig gjæv Kvinde«. Selv talte han aldrig om hende. Han havde en Søn, der i sin Opvæxt af Nogle blev kaldt Paul Stig, af Andre Paul Hvarre. Folkene paa Blokhus kaldte ham undertiden, især om Sommeren, Hester-Paul, og dette hidrørte fra, at naar man vilde forfriske Hestene ved Svømning eller, som det hedder paa Egnen, svænge dem, saa havde sjelden nogen Karl Lyst til at ride dem ud paa Dybet, hvorimod det, naar Paul kom derned, var hans største Fornøjelse, nøgen indtil Beltestedet — at sige, fra neden opad — at sætte sig paa en Hest og tvinge baade denne og en Haandhest ud over den første Revle imod Bølgerne, der jo selv ved svag Vind gaa i Dønning og brydes paa Revlen. I Reglen skete dette henad

Digitized by Google

Solnedgang, og naar den røde Solskive da stod hist langt ude paa Randen af Havet og gjorde det homerisk vinfarvet, saa tog den stærke, smukke Dreng, der paa de lange Bølger med de hvide Kamme syntes midtvejs mellem Solen og den lysende Strand, sig ud som en af de antike Centaurer, man ser afbildede, eller som en af Havrytterne i Poseidons Følge — en Bemærkning, som dog sjelden blev gjort af Blokhusfolk.

Da denne Paul Hvarre eller Hester-Paul er en af Hovedpersonerne, ja næsten Hovedpersonen i Historien om Ekko'et, vil man vel ikke have Noget imod at gaa et Par Skridt tilbage og dvæle lidt ved hans Barndom og dens Omgivelser, skjønt der jo ikke kan være Stort at berette. Man vil især ikke erfare Noget, der kan give Ideer til et nyt pædagogisk System.

Opdragelsen foregaar i de Egne ikke meget ved belærende Taler og endnu mindre ved Bøger, men ved Exemplet i det enge Samliv. I et Hus, hvor Intet tør gaa tilspilde, hvor selve Affaldet tillægges Værdi, hvor Alt er en stille, sejg Kamp mod Nødvendigheden, bliver Barnet tidlig nøjsomt og nøjeregnende, mere sparsommeligt og knebent end egenlig begærligt efter Vinding, skjønt ogsaa dette. I Skolen, mellem Pirup og Hune, gav Paul sig, ligesom Kammeraterne, strax til at »prange«. Først prangede de om Knapper, saa om Knive o. desl. Den Ene havde ikke Noget tilovers til den Anden, hvad Besiddelse angik; men hvor der var en Tjeneste at udrette

Digitized by Google

ved personligt Slid, var man altid villig, forudsat, at Vedkommende ikke selv kunde gjøre Gjerningen. Hvad En formaaede, skulde han udrette, det havde Paul — ligesom vel hver af de Andre — meget tidlig faaet Erfaring om. Hans første Kamp, paa den Tid, da han næsten var ligesaa tyk som høj, var den, at han skulde føre en Kviekalv hjem fra Marken; Karlene stode tilligemed hans Fader ude og saa til, og en af dem gjorde den Bemærkning, at han lignede en kluntet Tøjrepæl, som Kalven havde rykket op; men ingen af dem rørte sig, hvor stridig Kalven end viste sig efter Kalveskik. Hvordan det saa gik eller ikke, saa fik Tøjrepælen Kviekalven hjem og i Stald, skjønt det varede længe. Saaledes forberedt til, ikke at vente Noget af Nogen, kom Paul i Skolen. Alligevel, ligesom der i Egnens nøgne Sand skyder smuktfarvede Blomster op, brød der midt i Haardheden en meget blid Følelse frem hos Paul: han forelskede sig i Jochum Ras.

Jochum vil bedst kunne forstaas, naar man først hører lidt om hans Fader, Rasmus Jochumsen. Han var Gaardejer, tillige Strandfoged og Forbjerger samt undertiden i al Stilhed juridisk Kommissionær paa Egnen; thi han havde tjent hos By- og Herredsfogden i Hjørring, og skjønt han kun havde tjent som Karl, havde han dog som god Vendelbo draget Nytte af Alt, hvad han hørte og saa, dels ved tilfældige Besøg i Kontoret, dels ved at kjøre sin Husbond til Forhør, Avktioner, Udpantninger, Strandinger. Han havde

Digitized by Google

ikke lært Lovens Ord og Bogstav, men mærket dens Aand eller maaske især det, der ikke var dens Aand: dens svage Sider, de Punkter, hvor der var Hul eller kunde gjøres Hul. Hans Klogskab bestod derfor mindre i at kunne sige, hvorledes en Sag skulde føres, end hvorledes man kunde undgaa Sag. Og alle Raad, han gav i denne Henseende, udgik aldrig fra nogen synlig Tilbøjelighed eller Forkjærlighed for det Ulovlige, men fra Erfaring eller genial Gjætning af, hvad der strengt taget var lovligt. Han syntes en skarpt forstandig, nøjeregnende, ærlig Mand, som rigtignok ikke vilde gjøre Verden bedre, men heller ikke værre, end den var, som aldrig sagde: Saadan skulde det være, men: Saadan er det. Og deri tog han saa sjelden fejl, enten for sit eget eller for Andres Vedkommende, at han paa Egnen nød samme Anseelse for Retfærdighed som Aristides i det gamle Athen. Naar Rasmus Jochumsen havde sagt, at en Sag var klar, saa havde En, der var indviklet i Sagen, en god Samvittighed.

Baade han og hans Kone — der enten af Naturen eller ved Vane og Omgang havde faaet en Familielighed med ham — udmærkede sig ved, at deres store graablaa Øjne altid, naar de talte med Folk, stode meget stive i Hovedet. Man fik dem aldrig fra dette Stive eller Stirrende, der heldig gav dem et Udtryk af noget Dumt. I hvilkensomhelst Overraskelse kunde Øjenlaagene rigtignok pludselig skyde sig ned og op og frem-

Digitized by Google

bringe et Blik, der lignede en Fugls; men det var forbi i et Nu.

Sønnen, Jochum Rasmussen, forkortet Ras, havde arvet Begges Natur og navnlig deres Øjne, og det var dette godmodig Stive og Uforanderlige og tillige Skjulte, som Paul uvilkaarlig havde forelsket sig i. Med den hemmelige Selvkritik, som tidlig findes i finere Naturer, ansaa han ikke sit eget livlige og aabne Væsen for heldigt, men saa Mønster eller Ideal i det Rolige og Dulgte hos Jochum Ras. Desuden udmærkede Jochum sig ved at være Skolens bedste Pranger. Man kunde faa Alting hos ham ligefra et rustent Søm til en gammel Barberkniv, fra en Ravknap til en Fiskersnøre, og han tog Alting i Bytte; det viste sig altid, at det kom ham til Nytte igjen. Engang, da en af Drengene havde faaet en Smule Krudt, og det heftige Ønske var blevet vakt i Skolen, at kunne komme i Besiddelse af mere og gaa ud i Klitten og skyde med Kanoner, skaffede Jochum Ras baade Krudt og Kanoner, nemlig store, gamle Nøgler, og da Alt, hvad de andre Drenge havde at byde som Betaling, ikke i Øjeblikket slog til, opfandt Jochum paa en Maade Vexelvæsnet eller Papirpenge, idet han modtog smaa Stykker Papir, der ved et Mærke gjaldt f. Ex. for en gammel Kniv eller en Kobber-Toskilling eller desl. og som han udgav efter den paalydende Værdi. Og idet han saaledes skaffede de Andre Krudt og Kanoner, opnaaede han tillige at deltage i hele Festligheden uden selv at have ydet Bidrag. Det

Digitized by Google

var en af de bedste Handeler, der nogensinde er gjort nord for Limfjorden. Men da Fornøjelsen var ovre, begyndte baade Paul og de andre Drenge at tænke sig om og regne efter, og skjønt de beundrede Jochum Ras, fordi han havde været saa »sløu«, blev Venskabet dog noget svagere end før, skjønt det ingenlunde ganske gik af, før større Begivenheder sled det af.

Det daglige Liv var dog ikke saa ensformigt, at det kun underviste eller virkede gjennem Arbejde paa Gaarden og gjennem Skolegang. Der var Klitten, Barndommens første Ven og Bekjendt udenfor Huset, Husets eneste Nabo, den bestandige og dog altid omskiftende, fuldt kjendte og altid nye Klit, en Verden af Tavshed og en Verden af Lyd og Bevægelse. Vel sandt, den kunde undtagelsesvis bære sig ad, som om den havde hørt paa onde Raad fra en anden Verden og havde skiftet Natur, den kunde hyle og fyge, forvandle Dag næsten til Nat, fare imod Port og Døre som en utallig Hob af glammende Hunde, svinge sig op i Luften som en Hærskare af vilde Fugle og slaa ned paa Marken og ødelægge Maaneders Arbejde, Haabet om Brød næste Aar. Men den kunde ogsaa en Februar- eller Martsmorgen staa mod den klare, blaa Luft saa stor og højtidsfuld, i saa tindrende Snehvidhed, at det saa ud, som om den havde været oppe i Himlen og faaet nye Klæder. I de snedækte Smaadale kom saa efterhaanden et sælsomt, varmt Liv. Det var Harens og Rævens Parringstid og begge

Digitized by Google

kunde glemme deres medfødte Forsigtighed og komme ganske nær til Gaarden under deres Søgen og Kalden efter Magen. Saa kunde man blive Vidne til Rævens store List, naar den for at skuffe Haren efterlignede Magens Stemme og fik den lokket nær og bed den ihjel. Det var sære Skrig, som da lød om Gaarden. Om Dagen vidste man godt, hvad det var; men om Aftenen i Folkestuen sagde man dog, at det var noget Andet. En Stund efter hørtes en ny, men fornøjeligere Lyd: det var Hjeilen, som kom, snart fulgt af Præstekraven, Stæren og de andre Fugle, og saa varede det ikke længe, før man i en lille Sanddal, der blev varm af Solen, fandt en Stedmoderblomst skudt op eller Kongens Knapper eller Mariæ Guldtøfler eller en anden beskeden Blomst med blide, lyse Farver.

Men besynderligst, ja fast underfuld var Klitten paa en af de stille Efteraarsdage. Saa foregik der noget Hemmelighedsfuldt med Luften, der stod stille i Dalene og blandedes med en let Taage fra Havet, og det samme Hemmeligheds-fulde trængte ind i Bakkerne og levede i dem. Alt var uendelig roligt og kunde dog falde paa at røre sig, langsomt løfte sig eller brede sig ud, og der kunde komme Lyd, som ikke syntes af denne Verden, ganske svage og dog af saadan Magt, at Ingen kunde staa imod dem. Det kunde Paul selv afgive Vidnesbyrd om; thi engang paa en saadan Efteraarsdag henad Aften — i hans sjette eller syvende Aar — da han havde

Digitized by Google

været oppe i den nordre Klit for at se efter Faarene og vilde hjem, gled to Høje langsomt hen imod hans Vej, og den ene, som plejede at bære paa sin Top noget afrusket Marehalm, havde i Stedet derfor faaet en stor Hanekam, og i samme Øjeblik hørte Paul tæt ved Siden af sig et Suk, saadant et underligt, forfærdende, dybt Suk, at han med Opgivelse af alt Heltemod, som upaatvivlelig var i ham, sprang tilbage, vendte om og foer afsted, over en Fjerdingvej, til han kom ud af Klitten og paa fremmed Sted saa en Bunke Skudtørv. Der krøb han ind, dækkede fuldstændig til omkring sig og over sig, for at Sukket og Hanekammen ikke skulde naa ham, og faldt endelig i Søvn indtil langt op ad Dagen — thi han havde dækket saa vel, at der var stadig Nat inde hos ham —, da blev han endelig opdaget af Bonden, der vilde læsse Tørv paa sin Vogn, og bragt hjem. Hans Fader, der i Angst havde ladet søge om ham til alle Sider, selv i Havet, løftede ham op, kyssede ham og bar ham ind. Ved dette uvante Kjærtegn smagte Drengen i et stille, dybt Drag, hvad Kjærlighed var, og fik den selv i sig.

Dog, den Begivenhed i hans Barndom, som han selv fandt fremragende fremfor alle, var en Stranding. Han var rigtignok ikke selv tilstede ved Strandingen, saa og hørte slet Intet til selve Begivenheden, der fandt Sted lidt længer nordpaa, op ad Grønhøj til; men da han Morgenen efter en Storm kom over Klitten ned til Havet, var

Digitized by Google

Stranden i stor Udstrækning bedækket med en gyldenrød Stribe. Paul havde jo allerede hørt Meget om Guld og sælsomme Strandinger og Troldom, og han troede, at det var en troldomsagtig Stranding, som havde bedækket Kysten med upaalidelig eller farlig Rigdom. Men saa fik han at vide, at de runde, gyldne Klumper vare en Frugt, der hed Abildsiner og voxede paa en Strand i Syd, og da han saa smagte Saften, kom den første Forbavselse over Synet tilbage igjen, men paa anden Maade: i et stort, forvirret, lysende Billede af noget Fjernt paa en Eng — thi Træer og Haver kunde han ikke forestille sig, han havde aldrig set dem. Noget skete imidlertid, der kunde forny Tanken om, at det var en troldomsagtig eller dog upaalidelig Stranding: Allerede samme Dags Aften viste Guldfrugterne sig fordærvede af Søvandet og smagte ilde.

Der var altsaa ikke ensformigt — men hvorledes kan der overhoved være Tale om Ensformighed paa et Sted, der ligger en Fjerdingvej fra en Hovedstad! Denne Hovedstad var Blokhus, og det ikke blot i Forhold til et Barn paa Pirups Hvarre, men ogsaa paa anden Maade. Vel var Stedet endog mindre bebygget end nu, den store Gjæstgivergaard var ikke opført, og der var kun tæt ved Smedien en Art Gjæstgiveri i en lille, fattig Kro, ved hvis vestlige Gavl der stod en Blok, hvori skibbrudne Søfolk plejede at nedlægge Gaver til Hjælp for andre, trængende Skibbrudne, og hvoraf Stedet havde faaet sit Navn;

Digitized by Google

ej heller var den nuværende Kjøbmandsgaard opført; den daværende Kjøbmand, Niels Bils, boede, hvor nu Herredsfogedkontoret er; — men hans store Gaardsplads, der var omgiven af fire Længder, havde Noget ved sig, hvis Mage man skal lede længe om. Til Løsholt over de mangfoldige Porte og Døre var — først maaske ved Tilfælde, senere med Vilje eller af Lune — brugt Planker eller Bræder, hvorpaa strandede Skibes Navn stod. Hvorsomhelst man saa hen, mødte man en fremmed Bys Navn malet med store, røde, gule eller blaa Bogstaver. Over Indgangen til de saltede Huder stod *Ville de Marseille*, over Karlekamret Porsgrund, over Pigekamret *City of London;* paa den søndre Stolpe af Ladeporten stod en russisk Indskrift, som efter Nogles Læsning var Nowgorod, efter Andres Peter Zar, men skal have været St. Basilius. Man fik ved alle disse Indskrifter en egen Smag af Geografi, den store Verden rykkedes underlig nær, og samtidig frembragtes en Fornemmelse af Kamp, Sejr, Nederlag, omtrent som naar man i en Kirke ser erobrede Faner udhængte. Naar der nu tilmed var mange Mennesker og Heste og Vogne i Gaarden, ligesom ved et Marked — hvilket især hændtes, naar der var Strandingsavktion — og Herredsfogden var der i sin røde Kjole, og der var Præster, ja Provster, saa fik Blokhus et øjeblikkeligt Udseende ikke blot af en Hovedstad, men af en Verdensstad. Og naar det var blevet forundt Paul at være tilstede ved en

Digitized by Google

saadan Festlighed, og han fra Gaarden kom ind i Stuen til den lille, kraftige, alvorlig-venlige Mo'er eller — som Fremmede undertiden kaldte hende — Madam Bils, som altid gav ham et Stykke Kandissukker, saa stod der i et stort Bur en Pappegøje, der tilraabte ham: Hurra Styrmand fra Portorico!

Men Blokhus var saa rigt, at der var en Herlighed endnu over al denne Herlighed, og den bestod for Paul i at kunne være sammen med Peer Jæger. Det var en kæmpestor, sorthaaret Fisker, der egenlig hed Peer Ivarsen, men blev kaldt Peer Jæger, fordi hans Fader havde været straffet som Krybskytte. Sandt at sige, tilbragte Peer Jæger sin meste Tid i Kroen; men dette var i Pauls Øjne netop en Dyd; thi saa vidste han, hvor han skulde finde ham. Peer tog ham med ud paa Havet, lærte ham at styre en Baad og kjende Strømningerne; de fiskede Rødspætter i Vaad, og dørrede Makrel — hvilket vil sige at fiske under Sejl — og de solgte undertiden Fisk til forbisejlende Skibe. Dette var meget tiltrækkende; men Noget ved Peer selv drog dog endnu mere til, vistnok formedelst det blandede Udtryk af Vælde og af Bevidsthed om, ikke at formaa Noget. Uden at kjende Noget til de gamle Bersærker troede han ligesom de paa sin egen Kraft og Styrke og var ikke bange for Andet end for at møde en sort Kat eller en gammel Kone, naar han skulde ud at fiske. Engang under en Samtale om Strandinger spurgte

Digitized by Google

han Paul, om han nu ogsaa mente at kunne blive Karl til i en rygende Storm at gaa ud til et Vrag, og da Paul svarede: »Ja, med Guds Hjælp«, sagde Per: »Ja, saa kan enhver Stymper.«

Og endelig var der — for at slutte Listen over Pirups Hvarres og Blokhus's Rigdom — Skolemesteren. Nej, vil Læseren nu sige, ham have vi havt, Skolen er allerede omtalt. — Ingenlunde; Skolelærer Mortensen var noget Andet og Mere end Skolen, ja han var saa betydelig for Paul, at han, som i gamle Dage blev sagt i Romanerne, behøver et særskilt Kapitel.

II.

Skolelærer Mortensen havde i sin Tid været Underofficer ved 1ste jydske Regiment. Han havde faaet denne civile Ansættelse, dels fordi hans Opførsel som Underofficer havde været »i alle Maader upaaklagelig«, dels formedelst Gymnastiken, som man paa højere Steder i den Tid havde begyndt at interessere sig meget for. Han havde tiltraadt sin nye Gjerning med Oprejsning af en Galge foran Skolehuset mellem Pirup og Hune — saaledes i det Mindste kaldte Folk i Begyndelsen Klatreapparatet —; men det havde snart vist sig, at han trods det grumme Tegn hverken var en Christiern den 2den eller en Hertug af Alba, hvilket han ogsaa havde saa meget mindre Grund til at blive, som Ingen

Digitized by Google

gjorde Oprør. Sandheden er, at Folk snart forsonede sig baade med Tegnet og med ham, tilmed da han selv var en Vendelbo, skjønt kun fra Dronninglund Herred, men havde giftet sig med en Pige fra Skallerup, der er ægte Vestkyst.

Ogsaa viste Mortensen øjeblikkelig samme Nidkjærhed i Egenskab af halvgejstlig Embedsmand, som han havde vist i Kongens militære Tjeneste. Hans Samvittighed sagde ham, at han skulde oplære den ham betroede Ungdom ikke blot i Gymnastik, men ogsaa i Dyd og Kristendom, og han beflittede sig med stor Iver paa at indhente, hvad der endnu theoretisk manglede ham i saa Henseende. Dog maa det siges, at skjønt han lod Biblen og navnlig Evangelierne vederfare al Ret, saa dvælede hans Sind og Tanke dog fortrinsvis ved Profeterne Esaias, Jeremias og Jonas; men dette havde meget gode, skjønt rent stedlige Grunde.

Uden at sætte en Plet paa nogen Nulevende — derfra bevare Gud Enhver, som ønsker at gjæste Vendsyssel! — kan man tilstaa, at man i hin ubestemte Tid ikke var meget samvittighedsfuld paa Kysten. Man viste forholdsvis megen Ærlighed indbyrdes og stjal saagodtsom aldrig fra hverandre; men det havde tildels sin Grund i, at saagodtsom Alle stjal ved Strandinger og fra Vrag. Tiden var blevet for oplyst og menneskelig, til at man, som i langt henfarne Tider, skulde ved falske Fyr lokket Skibe paa Strand, end sige slaaet Skibbrudne ihjel; ej heller plyndrede

Digitized by Google

man dem ligefrem, og i visse Maader kan det heller ikke siges, at man stjal; thi man stjæler kun, hvad der er en Andens Ejendom. Men paa Kysten betragtede man nu engang ikke, hvad »Havet gav«, som Nogens Ejendom. Der var altsaa, om man vil, ingen Mangel paa Ærlighed, men kun en Mangel eller Usikkerhed i Begreb. Og saa underlig betagende var i den Henseende Luften paa Kysten, at endog Folk, der havde studeret Theologi ved Kjøbenhavns Universitet og altsaa kjendte Loven ganske godt, saasnart de kom herover som Præster, ikke længer grant kunde se Forskjellen mellem Mit og Dit, hvis »Dit« laa i Vandet. Det er med Hensyn hertil et oplysende, historisk Træk, at en Præst — vel at mærke i en noget nordligere Egn, ikke i noget af de Sogne, som her komme under Omtale — engang, da der strandede et Skib ladet med Hør, fik overordenlig meget Hør i Huset. Da han en Tid efter traf sammen med en Nabopræst og i Samtalens Løb kom til at klage over, at Aaret ikke havde givet ham godt Foder til Hestene, svarede bemeldte Nabopræst, der ikke havde havt en saa heldig Stranding og derfor var lidt malicieux: »Min Hr. Broder skulde fodre sine Heste med Hør.« — Gik det saadan med det grønne Træ, hvordan skulde det saa gaa med det tørre? Medens Fiskere eller Husmænd vovede Livet for at komme ud til det forulykkede Skib og redde Mennesker, var maaske allerede Strandingskommissionæren betænkt paa, i Forening

Digitized by Google

med Kapitajnen, der halvdød bares i Land, at lade Rheder eller Assurandør faa saa Lidt som mulig; Strandfogden beregnede, hvad han af indbjerget Gods kunde skjule i Klitten for egen Regning, og Fiskeren, der nys havde set Døden i Øjnene for at gjøre sin Pligt, tillistede sig maaske i næste Øjeblik en Kasse Traad, et Anker Tran eller desl., ikke at tale om, hvad der drev i Land uden synlig Stranding og skulde været afleveret til Øvrigheden.

Alt herhenhørende havde Mortensen i sin Embedstid lært nøje nok at kjende, og han kunde i sin Sjæl ikke lide det, fordi det, som han sagde, var reglementstridigt, ja en Vederstyggelighed; men han turde ikke sige det højt, dels af naturlig, menneskelig Frygt, dels af Kjærlighed til Egnens Folk og Had til Angiveri, dels endelig fordi han ikke vidste, hvor han skulde tale, og hvad det kunde nytte. Det tyngede ham, uden just at bøje hans stærke, magre, stramme Skikkelse eller berøve ham hans Madlyst; det var over ham som et Tryk eller en stadig Uro, der bebudede Ulykke, og derfor droges han saa stærkt til Profeterne Esaias, Jeremias og Jonas, der havde spaaet Ondt som Følge af Synd. Men skjønt han kunde disse stærke Profetier fuldstændig udenad og gjerne vilde anvende dem, vovede han dog ikke at udtale dem højt, undtagen til sin Kone eller til Folk under fire Øjne, hvorved han som god Vendelbo opnaaede, at den, han netop talte til, betragtede sig som Undtagelse og ikke

Digitized by Google

fortørnedes. Dog ogsaa dette, indsaa han, var en Fejghed, som han bebrejdede sig, og for hvis Skyld han misundte navnlig Profeten Jeremias. »Dette var en anderledes Karl end mig Uværdige,« kunde han med sin stærke, knarkende, i de høje Toner skingrende Stemme sige til sin Kone; »thi saaledes siger Jeremias Profete udi første Kapitel, attende: »Jeg, se, jeg vil gjøre Dig idag til en fast Stad, og til en Jernpille, og til Kobbermure for alt Landet, imod dens Fyrster, imod dens Præster og imod Folket i Landet« — det vidnede den Profete om sig selv, at han var beskikket til — ja, imod Præster og Folket i Landet! — og hans Ord var saa godt som gjort Gjerning; thi han gjorde det! Men jeg, jeg gaar omkring og holder min Kjæft, skjønt jeg ser med mine Øjne, ligesom Jeremias Profete saa i femte Kapitel, syv og tyvende: »Som et Fuglebur er fuldt af Fugle, saa ere deres Huse fulde af Svig; derfor ere de blevne store og rige.««

»Der er da it for stor Rigdom her paa Egnen,« svarede Konen.

»Nej!« gjensvarede han med et Citat: »thi Enhver er saare gjerrig, fra den Mindste af dem til den Største, og fra Profete til Præst bedrive de Allesammen Løgn; Jeremias sjette, trettende.«

Han troede, at han ikke kunde lide Folket, og at han ansaa dem for onde Allesammen; men det var ligesom i de henrundne Tider, naar han havde spejdet efter den mindste Fejl hos Karlene fra Chacot indtil Gamasche og fundet Alting slet,

Digitized by Google

men, saasnart han nærmede sig et andet Kompagni, holdt paa sit Kompagnis Fortræffelighed. Saaledes taalte han paa Besøg i Saltum og Ingstrup ingen Dadel over Pirup og Hune; men hjemme, mellem Pirup og Hune, kom den bitre Kritik og Selvkritik strax igjen.

Han kunde komme til at gjøre en næsten fin Bemærkning i den Retning. Han havde »som halv Kjøbenhavner« aflagt at sige A, og i Egenskab af Skolelærer var han hævet over den Fordring at skulle gjenoptage det, og han kunde ikke lide det. I Tale om Egnens Syndighed sagde han engang, at der ikke vilde blive saa Meget bedrevet og skjult, hvis de ikke sagde A. »Det lyder saa uskyldigt; hvis de sagde Jeg, kunde de ikke saa godt narre Folk.«

»A har it narret Dig,« svarede Konen.

»Hvorfor kan Du nu ikke sige Jeg?« raabte Mortensen i sproglig Iver.

»Næ, det vil a it; a siger A til min Dødsdag,« svarede hans Kone.

Dog maa man nu ikke tro, at Mortensen var saa betaget heraf som af en fix Ide og ikke kunde tale om Andet. Han kunde blande det ind, baade naar det passede og ikke passede, men havde dog ogsaa megen Sindets Frihed, og navnlig overfor Skolebørnene kunde hans Ord faa et vist Sving, Udtryk af en bibelsk Skuen, underlig blandet med militære eller Garnisons-Erindringer. »Om Morgenen,« kunde han f. Ex. sige, »møde Englene hos Vorherre til Parolen, og hver af

Digitized by Google

dem faar sin Post anvist, og Vorherres Øjne overser ingen Post, end ikke den mindste Udfaldsport. For den Herre er Ingenting for smaat og Ingenting for stort. En Engel gaar ud og sætter Vinden og rører Havet; men er et Skibbrud bestemt, saa kan det nok hænde sig, at den Lede blander sig deri, og Vorherre taaler det indtil — hm! En anden Engel har Sjur og indlader vore Bønner og Ansøgninger. En tredje Engel passer Tallotteriet, naar det netop er den Dag, Tallotteriet trækkes. En fjerde Engel oplæser Listen paa Lazarether og Hospitaler eller vinker en Karl ud af Geledet og siger Allomarsch, følg med, min Ven! og der hjælper ingen Kjærefader og ingen Kjæremoder, ikke engang Kopattest. Alt det, vi vide om Aftenen, det ved Vorherre om Morgenen, og det er en stor Forskjel, ja en meget stor Forskjel, ligesom mellem forklog og bagklog, som slet ikke kan sammenlignes.«

Dette var altsaa Pauls Skolemester og ydermere hans Faders Ven. Der var et rigtig godt Forhold mellem Andersen og Mortensen, hidrørende fra den Tid, da Andersens Kone endnu levede, ja Venskabet syntes at være mest knyttet til Mindet om hende, skjønt det aldrig berørtes. Maaske var det, fordi Sympathien stod i Forbindelse med Noget, som ikke skulde omtales, at de to Mænd skiftede saa faa Ord, hvorvel Skolelæreren jo ellers ikke var af de Tavse. De kunde sidde eller gaa sammen, ryge deres Piber,

Digitized by Google

spise og drikke med hinanden; men mælt blev der ikke meget. Flere end een Gang blev der ogsaa sagt om dem af Folkene paa Gaarden, at de kom saa godt ud af det som to blissede Heste: de aad godt af Krybbe sammen, men taltes ikke ved. Selv Paul gav dem ikke megen Anledning til at udvexle Meninger, fordi hans Fremtid i det Væsenlige var bestemt. I sit 18de eller 19de Aar skulde han ud paa et Sted, hvor der var god Jord, og lære Agerbrug; saa kunde han blive Forvalter og, naar han vilde sig selv vel, maaske engang Proprietær. Om han skulde arve Pirups Hvarre og bo der eller ej, syntes at være Andersen ligegyldigt; han havde som saa mange af sine Landsmænd ingen bestemt Forkjærlighed for en enkelt Plet Jord; en Gaard var ham et Middel til Erhverv eller Salg og intet Andet; men for sit eget Vedkommende sagde han dog, at Havet vilde han ikke undvære, og Vorherre skulde fri ham for at blive levende begravet som Folk paa Sjælland og andre Skovegne.

Skolelærer Mortensen havde rigtignok for Pauls Vedkommende en særlig Plan; men den behøvede heller ingen Meningsudvexling; den angik mindre Noget, som skulde gjøres, end Noget, som ikke skulde gjøres. Paul maatte ikke komme »til Stranden«, det vil sige: han skulde holdes fra Maskepi med det Liv, som ved visse Lejligheder førtes der. Hans Sjæl skulde frelses, som Mortensen sagde til sig selv. »Alle de Andre ere paa den brede Vej til Helvede, hvilken

Digitized by Google

siges brolagt med gode Forsætter; men her er ikke engang gode Forsætter, nej, sandelig, her er ingen Brolægning, hverken i Hjerterne eller i Klitten, det er Flyvesand Altsammen.« Derfor begyndte han, altsom Paul voxede til, at passe paa, naar der under eller efter en Bjergning blev drukket Brændevin, eller naar der var Telte paa Stranden, og fik ham sysselsat andensteds. Og skjønt Skolelærer Mortensen ellers ikke var fin i sin Mund eller meget tilbageholdende endog overfor Børn, afholdt han sig dog med et mærkeligt Instinkt fra, direkte at advare Paul mod det Onde og derved udmale det for ham. Han lod ham beholde Tanken om det Heroiske, om Kampen og Livsfaren ved Strandingen; det Øvrige gik han udenom eller kom bagpaa. Saaledes sagde han ikke til Paul: »Du maa ikke tilegne Dig, hvad der driver paa Land«; men han fortalte f. Ex. Historien om den svenske Kapitajn, der kom fra England og havde engelske Penge, og da Skibet stødte, gav hver af Mandskabet en Souvereign, for at de Alle, naar de som Lig drev ind paa Stranden, kunde faa en kristelig Begravelse. »Derfor,« tilføjede Skolemesteren, »gaar man ikke i Dødningenes Lommer; der er deres Begravelsespenge.« — Endog naar han talte noget tydeligere til Paul, var det dog paa en ganske anden Maade, end naar han talte til Andre. Saaledes sagde han ved Lejlighed; »Kommer Herren engang til dette Sodoma for at søge efter de halvtredsindstyve Retfærdige og om mulig

Digitized by Google

skaane Stedet for deres Skyld, da vil han finde Degnen i Saltum og Præsten i Ingstrup og Ingen ydermere; dog vil jeg endnu nævne Din Fader som den Tredje og mig som den Fjerde; se til, Du kan blive femte Mand, Paul!«

Og dog var al denne Omhu fra Skolelærer Mortensens Side i visse Maader til ingen Nytte, fordi Livet og Virkeligheden talte et andet Sprog. Paul vidste meget godt, at der var dem, som alligevel »gik i Dødningenes Lommer« — thi den tager fejl, som tror, at Noget bliver skjult for et Barn —; men han tav og nøjedes med at forstaa Skolemesteren bedre, end Skolemesteren tænkte. Mortensen skulde blot have vidst, at Paul allerede selv var Strandtyv! Og hvordan kunde det være anderledes? Naar han en Morgen kom over Klitten ned til Havet og kunde overse den hvide Kyst, mod Syd langt ud over Blokhus Strand, mod Nord langt forbi Grønhøjs Klit, og Alt var ensomt, og der saa i det uendelige, klare Havs Rand ligefor hans Fod gyngede en Gjenstand, som lokkede, være sig et Stykke Rav, et Nøgle Garn, en Mahognisplint — hvorfor skulde han saa ikke tilegne sig det ligesaa uvilkaarlig, som andre Børn i en Skov plukke de Hindbær, som Skoven byder? Og samtidig havde han dog, uden at han vidste, hvordan den oprindelig var kommen, en Følelse af, at han ikke turde, eller at i det Mindste Ingen maatte se det. En sjelden Gang var det Sager af anden, finere Art, som Havet paa sin uudforskelige Maade havde

Digitized by Google

baaret op til Stranden og legede med: et halvt sønderslaaet Skrin, Gjenstande af Skildpaddeskal eller Perlemoder, hvis Bestemmelse og Værdi han ikke kjendte, en irret Sølvske, som han antog for Tin, eller desl. Han gjemte disse Ting, blot for at besidde dem, eller han bortprangede dem til Jochum Ras, undertiden imod Sager, som ogsaa tydelig nok vare komne fra Havet. Skolelærerens Hentydninger gjorde ham kun forsigtigere. Snart syntes hverken hans lille Kammer eller noget Sted i Huset ham sikkert nok, og med det samme Instinkt, hvormed det vilde Dyr vælger sit Leje eller Fuglen bygger sin Rede, fandt han et Sted ude i Klitten, hvor han kunde gjemme sine Skatte. Og da han havde fundet dette Skjul, kunde i en halv Mils Omkreds en Fremmed have mødt ham og gjort ham det uskyldigste Spørgsmaal, han vilde med det aabne Ansigt have svaret undvigende af Frygt for, at der stak Noget under, at den Fremmede anede Noget og hellere selv burde udspørges.

Naar Skolelærer Mortensen ikke kunde opdage Spor heraf i Pauls Blik, der vedblev at være lige barnligt — maaske fordi Barnenaturen i sit Inderste ikke led derved, ikke kunde gjøre sig Forestilling om egenligt Ondt — og stadig var overbevist om, at han opdrog Paul til at være en af de Retfærdige eller den eneste Retfærdige paa Kysten, vilde han dog ogsaa have Bistand og Nytte af ham, bruge ham, om saa tør siges, i Idealets Tjeneste, og dette var navnlig,

Digitized by Google

da en Bispevisitats anmeldtes. Af det overordenlige Indtryk, som Bebudelsen gjorde, tør forudsættes, at en saadan Visitats i hin Tid var saare sjelden. Mortensen var saa greben, som han i forrige Tider vilde blevet, hvis Kongen skulde komme og inspicere Kasernen, ja meget mere; thi han selv var nu en halvt gejstlig Mand, og Bispen var ikke blot helt gejstlig, men overmaade gejstlig, stod paa Aandelighedens øverste Top, næsten helt oppe hos Vorherre. Alt rørte sig i ham, men især den Tanke, der var hans kjæreste og tillige hans smerteligste: Folkets Tilstand, Kystens Forhold. Jo mere han i Paul ventede at opdrage En, der skulde vorde frelst, desto mere frit blev hans Sind til Fordømmelse, og skjønt han endnu ingenlunde vilde træde op som Angiver, saa mente han dog, at han gjennem en klog Katekisation kunde lade Vink falde, som Ingen uden den gejstlige Overhyrde vilde forstaa, men som denne i sin Visdom vilde mærke sig og anvende til Reform af Love, Embedsmænd og det hele Land. Eftersom Profeten Jonas stod i Forbindelse med Søvæsnet derved, at han havde været paa et Skib og var bleven kastet overbord, og med Strandinger derved, at en Hvalfisk havde kastet ham op paa en Kyst, fandt Mortensen i Jonas Profete en højst fortræffelig Text til en Examination, under hvilken alt Fornødent kunde blive sagt. Det faldt ham ikke ind at tvivle om, at Bispen jo vilde komme med lignende Drift, Trang og Længsel og give sig god Tid. Da

Digitized by Google

han havde forberedt Alt, udbrød han: »Blæser i Trompeten i Thekoa og oprejser et Baal over Beth-Cherem; thi en Ulykke lader sig se af Norden og en stor Forstyrrelse; Jeremias Profete sjette, første. Men dennegang kommer Ulykken — hvilket er udlagt: den rette Lykke — ikke fra Norden, men fra Aalborg.«

Paa den højtidsfulde Dag havde Mortensen udstillet Drenge af Skolen som Skildvagter eller Vedetter paa Klitbakkerne for at vogte paa, naar Toget nærmede sig fra Jetsmark, og da endelig Biskoppen, ledsaget af Provsten og Sognepræsten, kom ind i Skolestuen, rejste Drengene sig med Ryggen til de Indtrædende, Skolelærer Mortensen gjorde tre meget dybe Buk og sagde: »Naa, Jochum, hvad gjorde saa Josephs Brødre ved ham?« — thi det skulde have Udseende af, at man blev overrasket, og Mortensen vilde som besindig Mand ikke falde med Døren ind i Huset og strax bringe Profeten Jonas paa Bane.

Jochum Ras svarede: »De prangede med ham til Ægypterne.«

»Det gjorde de. Hvad siger Du om den Handel, Jochum Rasmussen?«

Hvad enten Jochum i sin Samvittighed ikke fandt Noget at udsætte paa den eller efterhaanden var bleven forvirret ved Tanken om, at der var Fremmede, saa svarede han ikke og en anden Dreng heller ikke.

»Det var en Skarns Handel!« sagde da Mortensen. »Men hvad kan man vente af Folk,

Digitized by Google

der fra Barnsben opdrages til ikke at kjende Forskjel paa Mit og Dit, ikke engang deres egen Broder!«

Bispen studsede ved denne Oplysning om Jacobs Sønner, men fandt det formodenlig originalt og lænede sig tilbage i Stolen, som om han var betænkt paa at sidde længe, hvad Mortensen jo heller ikke havde betvivlet fra Først af.

»Saa kom Joseph til Ægypten, Jens Martinus; hvem kom han til der?«

»Til Potiphars Hustru.«

»Rigtig; til Potiphar, som var Pharaos Betjent og Krigs-Øverste, og hans Hustru. Potiphar var en General! Hvad siger Du om hans Hustru, Jens Martinus?«

Jens vidste godt, hvad han skulde svare, men skottede til Bispen og sagde: »Hun var et slemt Fruentimmer.«

»Ja jeg kalder hende nu en Mær!« sagde Mortensen.

Det gav et Sæt i Biskoppen, og Mortensen, der fik en pludselig Forestilling om, at han maaske af lutter Iver for Generalens Ære var gaaet Generalinden lidt for nær, vendte sig hurtig til Paul med det Spørgsmaal:

»Paul Andersen, kjender Du Noget til Profeten Jonas?«

»Han blev sendt til de Niniviter for at advare Staden.«

»Hvad havde de Niniviter bedrevet, Paul?«

Digitized by Google

»De havde gjort stor Synd for Herrens Ansigt.«

»Ja!« raabte Mortensen med fuld Kraft; »Ve et syndigt Folk, et Folk med svar Misgjerning, de Ondes Sæd, de fordærvelige Børn! Esaias Profete, første, fjerde. Overtrædere og Syndere skulle sønderbrydes tillige! den Stærke skal blive til Blaar og hans Gjerning til en Gnist — samme Kapitel, enogtredivte — ja, Gnisten skal tænde Blaarene, om ogsaa de have ligget i Havet! Og var det endda gjort med Strandinger; men hvordan bliver der ikke drukket! Ve dem, som staa aarle op om Morgenen og jage efter stærk Drik! Esaias, femte, ellevte. Ve dem, som ere vældige til at drikke Vin og duelige til at blande stærk Drik! Præst og Profet fare vild af den stærke Drik! Otteogtyvende Kapitel, syvende . . . .«

Biskoppen havde rejst sig. Han vidste ikke, hvad han skulde dømme om dette Angreb paa Præst og Profet. Om han end samme Morgen havde faaet en rig Frokost i Jetsmark Præstegaard, saa vidste han sig dog saa uskyldig med Hensyn til Drik, at han kunde finde Dadelen usømmelig — hvis han ikke skulde dadle selve Skolelærer Mortensen for Drik. Med en Haandbevægelse bragte han den forbavsede Mortensen til Tavshed, gik hen til en af Drengene og gjorde ham et Spørgsmaal, som Drengen, saa blodrød i Hovedet, som om det skulde sprænges, naturligvis ikke kunde svare paa, og lod derpaa en anden Dreng skrive et Par Tal og Bogstaver med en

Digitized by Google

Trægriffel paa Sandtavle. »Det er jo meget godt,« sagde han og gjentog med Afskedshilsen til Mortensen: »Det er meget godt.«

Midt imellem sine omstyrtende Forhaabninger, med store, kolde Sveddraaber paa Panden, havde Mortensen dog saa megen Aandsnærværelse, at han udbrød: »Tøv lidt, Deres højvelbaarne Højærværdighed; der er Gymnastiken!«. Men med en ny Haandbevægelse til Afsked fortsatte Bispen sin Gang mod Døren. Da gav Mortensen i sin Fortvivlelse et Tegn, som Drengene godt forstode; de fore op, ud af Døren og stillede sig i to Rækker, men paa Hovedet, og gjennem denne Æres-Allee maatte da Bispen gaa, saare lidet opbygget.

Mortensen anede ikke, hvilken Indflydelse denne Scene skulde have baade paa hans egen og paa Pauls Skæbne. Han indsaa i Øjeblikket kun, at han havde lidt et stort Nederlag, og hans eneste Trøst var, at med Undtagelse af hans Kone vidste intet levende Væsen, hvori Nederlaget bestod, hvad han var bleven forhindret fra. Han var saa retfærdig eller saa ydmyg at tilskrive sig selv hele Skylden; thi ved at huske sig om erkjendte han, at han var gaaet for hidsig paa og havde oversprunget meget vigtige Ting i Profeten Jonas's Liv. Dette smertede ham dybest. Han sendte Drengene hjem, gik ind til sin Kone og tilstod: »Jeg er slet ikke krantis (rask) idag.«

»Saa var der vel ingen Daa (Kraft) i Din Præken,« svarede hun. Hun tilføjede: »Hin om

Digitized by Google

(hvad om) Du lod Stranden skjøtte sig selv? Det har hun gjort siden Skabelsen.«

Dertil svarede Mortensen ikke Noget.

III.

Det var nu den Tid, da Paul havde begyndt at faa Navnet Hester-Paul. Han var blevet en voxen Dreng eller en halvvoxen Knøs, og det var formodenlig i Betragtning heraf, at Faderen en Dag sagde, at han skulde se Noget af Verden og følge med ham paa en Rejse. Ordet »Rejse« betyder i de Egne ikke just noget Fjernt, og den Del af Verden, som Andersen vilde vise sin Søn, var Saltum eller ikke engang den hele, vidtstrakte Landsby Saltum, men Degnens dersteds. Det var denne Degn, hvem Skolelærer Mortensen tidligere havde omtalt til Paul som en af de Retfærdige, og det var derfor med en Blanding af Sky og Forventning, at Paul gjorde sig rede, hvorvel det Ærinde, som hans Fader havde, syntes at tyde paa, at man kunde komme temmelig frejdig. Degnen drev nemlig en lille Forretning med Lammeskind, og de, som ikke kom til den temmelig velhavende Mand i kirkelige Forretninger, angave i Reglen, at de vilde kjøbe eller sælge Lammeskind, om de end maaske havde Andet paa Sinde.

De kjørte en halv Mils Vej paa Stranden indtil Eiersted Aa, hvor de bøjede ind i Klitten,

Digitized by Google

og kom gjennem et Landskab, der er ruere og vildere end Pirups Klitter, forbi Vandt, ind paa det flade Land, til den hvide Degnebolig i Saltum.

Degnen kom ud med leende Ansigt og bød dem Velkommen, og det undrede Paul, at en af de Retfærdige kunde være saa lattermild, rødmusset, lille og buttet, efterdi den anden Retfærdige, Skolelæreren selv, var saa alvorlig, stram og bleg, og hans egen Fader just heller ikke var af de Glade. Men det maa da ogsaa siges om Saltum Degn, at hans Venlighed ikke var, hvad man kalder smiskende; den havde noget Varmt ligesom Solskin og syntes at komme ligefrem af Glæde over at gjense en god, gammel Bekjendt.

Inde i Stuen sad Konen ved Væven. Hun var næsten lam og rejste sig med Møje; men det Trevne, som Anstrengelsen frembragte i den svære Kones Ansigt, gik hurtig over og gav Plads for noget Fast og Forskende og tillige Fornemt, syntes Paul, maaske tildels fordi hun tog saa stor Plads op.

Ved Vinduet stod en Pige og strøg. Hun saa høj ud; men det var, fordi hun stod paa en Skammel. Hun var i hvid- og rødstribet Kjole, og Indtrykket, som den Kjole tilligemed hendes lyse Ansigt gjorde paa Paul, var, at han blev mindet om Blomsten paa Klokkelyng. Det var Degneparrets tretten- eller fjortenaarige Datter Aïs, og det Navn indeholdt næsten Forældrenes

Digitized by Google

Historie; thi Tolne — saaledes hed Degnen — var oprindelig Student og havde gjort sig Haab om at blive Præst, hvis han nemlig kunde tage theologisk Examen, hvilket dog ikke lykkedes ham, fordi egenlig dygtig til Bogen var han ikke. Men i den Tid, da en Præstegaard stod i rigtignok meget fjern Udsigt, havde hans Forlovede, den nuværende svære Kone, været romantisk stemt og havde sværmet for adskillige Skikkelser i Digt, blandt hvilke især var en Heltinde ved Navn Ayessa. Selv imellem de kirkelige og huslige Pligter, hun som Degnekone overtog med stigende Iver, vilde den hvide, svævende Heltinde-Skikkelse længe ikke forlade hendes Erindring, og da hun fik en Datter, ønskede hun sin Jomfrudrøm opkaldt. Men Konen, der bar Barnet, kunde i det afgjørende Øjeblik ikke rigtig huske eller udtale Navnet, og da Præsten omtrent hørte Lyden Ais, antog han Barnet for en Dreng og døbte det Anders; thi i de Egne udtales Anders som Ais eller Ains. Da Fejltagelsen blev opdaget, maatte begge Parter give noget efter; Præsten kunde ikke holde paa Anders, men havde fattet Nag til Ayessa og kaldte det hedensk, og derved fremkom Navnet Aïs. Maaske var det nok saa smukt som Ayessa; men Forældrene saa dog med Vemod deri et fornyet Tegn paa, at deres højeste Ønske skulde de ikke opnaa her paa Jorden; som Degnefolk maatte de slaa af endog paa deres Barns Navn. Dette var den eneste Sky paa deres Himmel.

Digitized by Google

Efterat der var budt Smørrebrød og Brændevin, blev der sagt til Aïs, at hun kunde vise Paul Haven. Og en Have var det: nogle Kvadratalen Jord, mod Vest beskyttet af et Dige, der var forhøjet og styrket med tætte, dobbelte Rækker af den haardføre Hyld. Men for Paul var dette Hegn store Træer, ja en Skov! Han saa derpaa med en undrende Ærefrygt som paa noget fornemt, hemmelighedsfuldt Levende. Ved Foden af Hegnet var et Blomsterbed: Geranier, Reseda, ja en udsprungen Tulipan! Men det Kosteligste blev dog unægtelig Ribsbuskene. Paul kjendte meget godt Ribs; der var hyppig blevet bragt en Haandfuld til Pirups Hvarre; men han havde aldrig set dem levende, paa Busken. Og disse Buske, der af Hylden havde faaet godt Læ mod Vestenvinden og stode fuldt udsatte for Sydsolen, prangede med de rødeste, fyldigste Klaser. Aïs gav sig til at spise og spurgte: »Vil Du ikke ha'e?« — Det vakte Pauls højeste Forbavselse, at man uden Videre kunde byde en Fremmed at tage af en saadan Herlighed. Dog lod han sig det ikke sige to Gange, men spiste, skjønt med Selvbeherskelse. Den kom dog ikke blot af, at han skulde vise sig velopdragen; hele Tiden, uden at han kunde gjøre sig Rede derfor, maatte han tænke paa Abildsinerne hin Morgen efter en Stranding. Hvis der var en Lighed i Smag, var den lidt fjern; men den egenlige Aarsag til Sammenligning var ogsaa, at han dengang usikkert havde følt, at han spiste noget Mere end

Digitized by Google

det Legemlige, og nu overfor den lyse Pige og de sælsomt rige Omgivelser havde en Fornemmelse af lignende Art.

»Hvad hedder Du?« spurgte han endelig.

»Aïs,« svarede hun.

Uden at vise nogen Overraskelse kastede han dog et Sideblik op og ned ad hende; thi underligt var det, at hun saa ud som en Pige og hed Anders (Ains).

»Saa Du hedder Ains?« sagde han.

Hun var formodenlig vant til, at man saadan for let Pris slog sig til Ridder paa hendes Navn, og svarede ikke.

Paul spiste flere Ribs, og det lod da til, at selve Ribsene bidroge til at lade ham høre Lyden endnu engang og forstaa den; thi pludselig sagde han: »Naa, Du hedder Aïs!«

»Ja,« svarede hun og lo ligesom af Taknemlighed.

Mere blev der ikke talt. Endskjønt det syntes Paul, da han kom hjem, at han havde oplevet overordenlig Meget og været i den største Bevægelse, ligesom ude paa Havet, havde han dog paa hele Rejsen ikke opladt sin Mund til Mere end de tre korte Sætninger, hvoraf endda de to med nogen Grund kunde synes overflødige. Hans Fader havde været livligere udadtil. Eftersom han ønskede Degnen ned at se Noget paa Pirups Hvarre, havde han faaet truffet Aftale om, at baade han og Konen skulde aflægge et Besøg. Degnen havde en lille lav Vogn, der var ind-

Digitized by Google

rettet for Konen, og Andersen sagde desuden med usædvanligt Galanteri: »Saadan en lille Kone løfter man op og ned i en Haand!«

Derfor kom de ogsaa kort Tid efter, og Aïs var med.

Det kan gaa med Bekjendtskaber ligesom med Vinteræbler: de modnes ved at ligge. Da de Fremmede nu kom, syntes de Paul langtfra saa fremmede, som da han sidst havde taget Afsked med dem, skjønt det vel bidrog hertil, at han nu var paa sit Eget. Han paatog sig strax at føre Aïs om. De gik først op paa Bredbjerg, som dog ingenlunde er enten et Bjerg eller bredt, men kun en fremskydende Pynt af Volden eller det gamle Land. Var Paul bleven overrasket af Hyldetræerne og Ribsbuskene, saa blev Aïs endnu mere forbavset, da hun her vendte sig mod Vest. Klitverdenen, der nede ved Gaarden havde forekommet hende som mægtige Høje, var nu forvandlet til en svagt bølgende, hvid Udstrækning, der truedes af det blaa, svulmende, uoverskuelige Hav; selve Gaarden syntes hende at synke; hver Gang hun paany saa ud over Havet, blev det større, mere stigende, opslugende, saa at selve Højstedet, hun stod paa, syntes hende at maatte forfærdet styrte ned deri, og da hun uvilkaarlig veg tilbage og med Blikket søgte den faste Jord — gik hun mellem vilde Roser. Ligesaa lidt, som Paul havde tænkt paa at berede hende en saadan Overraskelse, havde han i fjerneste Maade Ord eller Tanke for at udlægge den symbolsk.

Digitized by Google

Da Aïs med fuldstændig Glemsel af, hvad nys havde vist sig saa truende, hengav sig til Glæden over Blomsterne, sagde han: »Ja, her er god Grund underneden; hele Banken er Ler! Vi kunde magelig anlægge et Teglbrænderi, hvis vi vilde sætte et Par tusinde Daler deri, og det burde vi, for nu kan Folk, der vil bygge, ikke faa Sten nærmere end Lundergaard.« Det vidste Aïs meget Mere om, end Paul tænkte! hans Faders Besøg hos Degnen havde netop havt til Hensigt at formaa ham til at sætte Penge i et Teglværk, og derfor var Mdm. Tolne fulgt med; thi Degnen selv var altfor »alat« til at rykke ud med Penge. Alt det vidste Aïs; men hun sagde ikke Noget.

Derfra tog han hende ned for at vise hende det Smukkeste og Kjæreste, han havde ved Gaarden, nemlig Bækken. Og det var og er en mærkelig Bæk. Skjønt den utvivlsomt har sin Oprindelse fra det høje Land, springer den dog ikke ud fra Volden; men med Et, ligesom man gaar paa den grønne Mark, ser man en rislende Fure i Græsset, ikke bredere end et Barns lille Finger; den voxer, uden at man kan se hvordan, glider blinkende og krystalklar hen imellem lilliputske Græsbredder. Paa sit Løb mellem Gaardens to Længder er den blevet saa bred, at man netop kan springe over den; derpaa taber den sig i Klitten og kommer frem paa Stranden for at udgyde sig i Vesterhavet gjennem flere Mundinger,

Digitized by Google

end den berømte Nilflod har; men de ere rigtignok smaa.

De fulgte den ned til Havet. Dernede, paa selve Stranden, tager Havet sig, i det Mindste paa rolige Dage, meget fredeligere og venligere ud end fra Højden af Bredbjerg. Man kan paa en Maade være Herre over det; thi, ser man langt ud, stiger og svulmer det og bliver uendeligt; men ser man lige ned for sig, glider det ligesom legende, med smaa, let susende, blide Slag henad den hvide Strand, og man kunde tage fejl og tro, det var en lille Indsø. I dette Øjeblik legede Havet med Bækken, næsten, kan man sige, som en Kat kan lege i Solskin med sin Killing. Det havde opkastet en Dæmning af Sand, en Klit i uendelig lille Maalestok, og forhindrede derved Bækken fra at løbe ud, og Bækken løb omkring og søgte en Udvej ud til Moderen, men blev standset overalt af den samme legende Hindring. Saa steg Bækken over de svage Furer, der vare dens Bredder, og bredte sig ud paa Sandet som en lille Indsø, ikke dybere, end at den spejlglatte Flade saa ud som et tyndt Lag Is. Rylerne kom hoppende, og idet de naaede det lille Vand, gave de sig til at løbe pilsnart hen derover uden at drikke, saa at de syntes at glide som Skøjteløbere. Synet af de smaa Fugle, der spejledes paa den blanke Flade og kaldte paa hinanden med et besynderligt blødt, melankolsk Skrig, drog Aïs's Opmærksomhed fra det store Hav, og hun satte sig i Afstand ved

Digitized by Google

Foden af Klitten og stirrede paa dem. Det var saa dejligt, sagde hun og rørte sig længe ikke af Pletten.

»Skal jeg skyde Dig en af dem?« spurgte Paul.

»Aa, nej; der er jo Ingenting paa de smaa Stakler!«

Men det er det Særegne, som Alle mærke, der komme til Stranden, at hvor lullende der end er, kan man dog ikke længe sidde stille ved et enkelt af de Skuespil, der opføres i forunderlig Tavshed; man drages bestandig af det vidtstrakte, store, dulgte Liv som til noget Nyt, der skal komme.

Aïs rejste sig og gik helt hen til Bølgerne, der syntes at glide opad Sandet, men dog nu ved Ebbetid vege mere og mere tilbage, i det enkelte Øjeblik umærkelig, men efter en kort Stunds Forløb saa tydelig, at de ligesom indbøde til at følge efter.

»Skal vi se efter Rav!« raabte Paul; »det var østlig Vind igaar, og saa plejer der at følge Rav efter!«

De gik i nogen Tid forskende langs Vandet, men fandt intet Rav, hvorimod Aïs med Et saa et lille, tykt, slebet Stykke Glas, saa stort som Neglen paa en Tommelfinger. Hun tog det op, og efterat Begge en Stund havde moret sig med at se de mange, fine Farver, hvormed Solskinnet brødes paa det, stak hun det i Lommen til en Amindelse.

Digitized by Google

Nu nærmede Solen sig sin Nedgang. Den mødte og gjennembrød dybt nede i Vest en lav, graablaa Skybanke, hvis takkede Rande skiftede Farve, smeltede med gyldne og røde Farver og sank ned. Strandens hvide Sand blev sølvblaat; Rylerne syntes at have Guldfødder. Paul lærte Aïs at se paa Havet og Solnedgangen ved at helde Hovedet, og saa raabte hun højt af Forundring; thi nu syntes Bølgerne ikke at staa ind mod Land, men at haste langs Stranden som en blaa, tindrende Flod, og paa den anden Flodbred var et gyldent Land, som man næsten kunde gribe efter eller naa med et Stenkast, og det bevægede sig derovre, som om det sælsomme, lysende Land levede eller var bebot.

»Hvor blev de af?« sagde hun, da hun halvt fortumlet og svimlende igjen rejste Hovedet.

»Saa Du dem?« spurgte Paul.

»Ja, hvem er det?«

»Det skal være de salige Skibbrudne.«

Nu blev der kaldt fra Klitten; Aïs skulde hjem.

— Hvis Teglværket, naar det kom istand, skulde udøve en Virkning, svarende til den, som Planerne til dets Anlæg fremkaldte, vilde Livet paa Pirups Hvarre blive forvandlet til et Kjøbstadliv; thi ikke alene havde de allerede foranlediget en Rejse og et usædvanligt Besøg; men inden kort Tid rejste Andersen ud paany og tog igjen Paul med sig, og atter til Saltum.

Digitized by Google

Dennegang var der Travlhed hos Degnens, i det Mindste for saa vidt, at Aïs netop var kommen hjem fra et Hus, som Degnen ejede noget længer østerpaa, ad Rye Aa til, og skulde tilbage igjen. Paul fik Lov til at følge hende paa Vej.

De gik over det flade Land og tversover de langstrakte, temmelig lave Bakkestrøg, der paa enkelte Steder uventet kunne blive eller synes saa høje, fordi man pludselig ser ned i en af de dybe, grønne Smaadale, der engang have været det egenlige Land med Skov, men ere blevne sænkede, forvandlede til Sø og Mose og nu i deres nye Friskhed synes at kigge op og undre sig over, at der er blevet saa højt omkring dem. Derefter følge svagere Bakkestrækninger, indtil Landet ganske sænker sig i en uoverskuelig Flade, Vildmosen. Paa det sidste Højdedrag udbrød pludselig Paul:

»Men der er jo Vand hist henne! Det er en stor Bæk! Det maa være en Flod!«

»Ja,« svarede Aïs, idet de standsede og oversaa et Stykke af det blege Vandløb, der glider tungt, i svage Bøjninger, mellem Græsmarker; »ja, det er Rye Aa.«

»Den er rigtignok meget større end vor Bæk, endogsaa om Efteraaret!« sagde Paul i uforstilt Beundring.

»Bor der Nogen i Jer Bæk?« spurgte Aïs.

»Hvem skulde der bo? Den er saa lille, den Stakkel! — Bor der Nogen i Jer?«

Digitized by Google

»Ja, der er en Aamand, og hvert Aar kræver han et Offer. Naar Offertiden nærmer sig, hører man det synge: »Timen og Stunden er kommen; men Manden dvæler endnu.« Iaftes hørte Drengen paa vor Nabogaard det synge.«

»Aa!« sagde Paul henkastende, som for at overbevise sig selv og Aïs om, at det ingen Fare havde.

»Ja, men imorges red deres Karl derned for at svænge Heste, og han druknede. Det var derfor, at jeg var hjemme i Ærinde hos Moder.«

»Var han her fra Egnen?« spurgte Paul langsomt.

»Nej, han var fra Ingstrup; men det er da lige galt; for hans Moder lever.«

Efter en ny Tavshed sagde Paul: »Det var da sært, at Drengen hørte det synge.«

»Ja,« svarede Aïs, og Begge gik en Stund videre, indhyllede i Undertroens Sky.

Endelig udbrød Paul med et nyt Blik udover Aaen: »Den ser ogsaa ud som en stor Snog! Havet er bedre; der kan man svænge Heste uden Fare for Andet end at ride ind i et Vrag!«

»Ja, men er der ikke Kvegsand?«

»Nej, ikke ude i Havet; der er fast Bund, og Bølgerne ovenover, og Vorherre over det Hele!«

»Han er ogsaa her,« sagde Aïs. — »Der nordpaa ved Aabroen voxer hvert Aar et Aakandeblad med en eneste hvid Stribe paa.«

Digitized by Google

»Hvad betyder den Stribe?« spurgte Paul.

»Den kommer af, at derovre østerpaa, paa Gaarden Stavad, begik de engang Synd og Helligbrøde og holdt Gilde Juleaften. Saa ved Midnat red en af Gjæsterne derfra og vilde over Aabroen; men han kom ned i Aaen og druknede. Samme Nat hørte en Mand det synge fra Stedet ved Aabroen: »Et Barn er født i Bethlehem«, og det var Rytteren, der for silde sang dette Vers, mens han druknede, og gav Gud Æren. Næste Foraar skød Aakandebladet op med den Paaskrift: »Mellem Boile og Vand Guds Naade han fandt*)«, og den hvide Streg er nu Levningen af denne Indskrift og bebuder, at han fandt Naaden.«

»Ja, det er aldrig for silde at omvende sig ligesom Profeten Jonas,« sagde Paul.

»Nej,« svarede Aïs.

De havde gaaet mod Øst med Ryggen til den nedgaaende Sol. Aïs var kommen et Par Skridt foran Paul og vendte sig om. Skjæret af den synkende Sol faldt da paa hendes Ansigt og hele Skikkelse, og hun var ganske gylden. Paul vidste ikke bestemt, hvad det var, han fornam ved dette pludselige Syn; men han havde i Lommen en dobbelt Ravknap tjenlig til en Halskrave, hvilken Knap han i dyre Domme havde tiltusket sig fra Jochum Ras. Allerede da Aïs var paa Pirups Hvarre, havde han tænkt paa at

*) Boile, Boil er: Gilde.

Digitized by Google

give hende den, men ikke havt Hjertelav dertil. Nu fik han Hjertelavet og gav hende Knappen. Hun standsede et Øjeblik og saa paa den, medens han gik videre, og da han saa vendte sig for at oppebi hende, stod han for hende i Guldskjæret. Hun fremtog af Lommen det dejlige, slebne Glasstykke, som hun havde fundet paa Stranden, og gav ham det. Der var rimeligvis hos de To ikke Tanke om Forlovelse, og dog havde de ved deres Gaver viet og givet sig til hinanden.

Dennegang vare Rollerne ombyttede, da Fader og Søn kjørte hjem. Faderen var sunken tilbage i sin sædvanlige tavse Alvor eller var i dulgt, indre Bevægelse over, at Teglværksplanen havde stødt paa Hindringer, hvilket Paul ikke vidste, hvorimod han selv havde været livlig baade indvendig og udadtil og var blevet saagodtsom trolovet med Degnens Datter, hvilket Faderen ikke vidste.

Nu sank ogsaa selve Pirups Hvarre tilbage i sin vante, ensomme Ro, og med Undtagelse af Høst og Efteraarspløjning forefaldt Intet, der er værdt at lægge Mærke til, før Mortensaften.

Andersen havde sendt Skolelærer Mortensen en Gave. Det hørte til de største Sjeldenheder paa Egnen, at Nogen forærede en Anden Noget.

Digitized by Google

Men Tilbøjeligheden til at give Foræringer opkommer vel — naar de ikke skulle være en Slags Betaling, Forudbetaling eller Bestikkelse — af en vis højere Civilisation, hvor man er naaet ud over Livets Nødtørft og kan lægge Vind paa det, der formilder og forskjønner Livet. Den Foræring, som Andersen havde sendt Skolelæreren, var forresten en Gaas, og vel kunde den synes ikke at have egenligt Værd som Venskabs-Gave for en Mand, der selv havde et Par Gæs gaaende udenfor sit Hus; men det er vist, at Mortensen aldrig vilde have nænnet at slagte en af dem til eget Brug, hvorimod det fulgte af sig selv, næsten som en Æressag, at den af Andersen givne Gaas ikke var til at sælge, den maatte være til Fest, og Paul blev indbuden til Festen, en rent huslig Fest; thi der var ikke Flere tilstede.

Man begyndte Maaltidet med Smørrebrød og Ost for at tage Braaden af Appetiten, inden man kom til selve Gaasen; men i Anledning af Dagens Højtidelighed fremtog Mortensen en halv Flaske Gammelrom, som han havde faaet foræret af sin Kjøbmand i Hjørring. Rom komplimenteres som bekjendt ganske modsat Damer: man kan aldrig gjøre den gammel nok, og den bliver mildere med Aarene. Den, Mortensen havde faaet foræret, var skrækkelig ung og meget stærk. Paul var ikke vant til at drikke Spiritus; han havde gaaet over Klitten i en stærk Nordostvind, og der var meget varmt i Stuen, saa at den lille Snaps, Mortensen skænkede for ham, strax steg

Digitized by Google

ham til Hovedet. Den berusede ham ikke, men lagde et let Slør over hans vendelboske Intelligens og løste hans Tunge, hvilket strax viste sig i, at han sagde: »Den var skrap, den; fra hvad Skib er den mon?«

Mortensen spidsede Øren, og det næsten bogstavelig; thi om end ikke Ørene lagde sig frem som paa Hesten, der bliver opmærksom, saa kom der dog tiltrods for hans Selvbeherskelse noget Lyttende i hans hele Væsen, og Næseborene udvidede sig. Men han sagde eller gjorde intet Andet end lidt efter at skænke Paul en halv Snaps endnu.

Da Gaasen skulde skæres for, blev man først enig om, at kun den ene Halvdel skulde tages i Brug denne Aften, og da der saaledes kun var eet Kileben, opfordrede Konen Mortensen til selv at tage det. Der var dog saa meget Hykleri hos Mortensen, at han tilsyneladende ikke vilde, men gjorde en svag Indvending. »Nej, Du har skaaret for, Fatter,« sagde hun, »og det hørte a, da a tjente paa Elkjær, at Forskæreren skulde have det bedste Stykke.« Mortensen tog da Kilebenet, og for at gjøre Sit til, at han kunde nyde det med god Samvittighed, sagde Paul: »Det er et daarligt Embede, der ikke frugter sin Skæppe Havre udenom.«

»Det er meget sandt, Paul,« svarede Mortensen; »men hvor har Du ellers hørt det?«

»Det hørte jeg af døde Anders, da jeg var med ham i Hjørring.« — (Døde Anders hed saa-

Digitized by Google

dan, fordi hans Fader havde været skindød, men var kommen tillive.)

»Saa? Ved hvilken Lejlighed sagde han netop det?«

Paul havde allerede en Fornemmelse af, at han havde sagt for Meget; men Rommens Magt var paa sær Maade over ham: Hanen var drejet om for hans indre Beholdning, og han kunde ikke faa den lukket.

»Det var, da han solgte Kjøbmanden Formlys,« svarede han, medens Øjnene bleve saa stive i Hovedet som paa selve Jochum Ras.

»Solgte han Formlys? Hvor havde han dem fra?«

»De var nok blevne tilovers fra Briggen Laura,« sagde Paul, medens et Stykke Gaas, han havde i Munden, blev saa haardt som Sten.

»Tilovers,« sagde Mortensen med et Blik paa sin Yndling, den femte Retfærdige, der saa øjensynlig var falden i Strandens Garn.

Mortensen fortsatte i Tavshed sin Beskæftigelse med Kilebenet og erklærede saa, da det var ganske rent, at Appetiten havde forladt ham. Der blev en ny, lang, pinlig Tavshed; men derpaa udbrød Mortensen med sin stærke Røst:

»Over Nebo og over Medba skal Moab hyle; det er skaldet paa alle Hoveder derudi, og alt Skæget er afskaaret! Saa siger Esaias Profete i sit femtende, andet. Og samme Profete siger: Dets ærede Folk er blevet til hungrige Folk, og dets Menige forsmægte; femte Kapitel, trettende. Og

Digitized by Google

det samme oplever jeg paa denne Helligaften! I Fyrster af Sodom, hører Herrens Ord! Ja; thi Du er blevet en Fyrste af Sodom, Paul Andersen! Men dette vidner den hellige Skrift udi Jonas Profete, at han var Gud Herren ulydig, og saa blev han slugt som et umælende Bæst af en stor Fisk — der udlægges at være en Hvalfisk — og han laa tre Dage i Fiskens Liv; men paa den tredje Dag, da han steg af Helvedes Bug — andet Kapitel, tredje — og omvendte sig, lod Gud Herren ham af bemeldte store Fisk kaste paa Stranden, og saa udrettede han sit Ærinde hos de Niniviter, som boede paa Stranden, og sagde dem, som sandt var, at naar de ikke Allesammen, baade Bjergere og Forbjergere og Strandfogder og Baadsmandskab og de andre Strandtyve og Kjøbmænd og Strandingskommissionærer og Gaardmænd og Husmænd og Fiskere og deres Hælere og Medvidere, hvilke fulgte dem tilbys og deltoge i Vederstyggeligheden — naar de ikke omvendte sig, saa skulde det tage en Ende med Forskrækkelse. Og Eders Rov skal sankes, som man sanker Korn-Orme, som Græshopper springe hid og did, skal man springe hid og did derudi; Esaias tre og tredivte, fjerde. Og saa stode de op, de Niniviter, og klædte sig med Sække, og Kongen lagde sin herlige Kappe af sig og sad i Aske, og de bade Alle ydmygelig om Forladelse, og saa fik de den, fordi de omvendte sig fra de falske Forfængeligheder og ej længer fornægtede deres Fromhed. Men saasom nu Du,

Digitized by Google

Paul Andersen, har fornægtet og været i Maskepiet og gjort Ondt for Herrens Øjne og solgt Formlys i Hjørring med døde Anders, hvilke Formlys aabenbare vare strandede og tyvstjaalne og beskæmmelige — — Og de, som gjøre fint Lærred, skulle beskæmmes, og de, som gjøre hvidt Tøj, Esaias nittende, niende — men sandelig ogsaa de, som stjæle og hæle Formlys fra Briggen Laura — saa skal Du nu vide, at det var Din salig Moders Ønske paa hendes Yderste, at Du skulde holdes fra Stranden; thi samme Din dydige Moder, hende skete det, at en vis Mand var nær ved at komme i Ulykke for Strandens Skyld, og saa gik hun paa sin Fod til Majestæten, som gjæstede Aars, og gjorde Fodfald og udvirkede Naade og Miskundhed; men hun kom sig aldrig mere af den Rejse. Og derfor er nu Tiden kommen, da jeg vil tale et Alvorens Ord med den, det skal tales til, og saasom jeg ved, at Præsten i Ingstrup, der er saa god en Agerdyrker, som nogen Mand vil ønske sig, kan have Brug for en Halvkarl til at oplære, saa er det min Mening og mit Raad, at Du kommer i Tjeneste sammesteds, hvilket er inde i Landet og i Afstand fra Fristelsen. Viger, viger, farer ud derfra, rører ikke ved noget Urent; gaar ud, midt ud af den, renser Eder, I, som bære Herrens Kar! Esaias, to og halvtredsindstyvende, ellevte. Hvorefter vi ville sige Bordbøn og takke Herren, i Jesu Navn, Amen!«

Digitized by Google

Og det blev, som Skolemesteren havde sagt. Mortensen gik eller kjørte selv til Ingstrup og fik det Fornødne ordnet saadan, at Paul kunde komme strax, uagtet der paa den Aarstid ikke var noget Markarbejde; men paa den Tid vare jo ogsaa netop Strandinger hyppigst. Hvis Paul havde gjort Indvendinger, vilde de næppe have frugtet; men han var heller ikke tilbøjelig til at gjøre nogen, dels fordi han var bleven underlig skræmmet, dels fordi han ved nærmere Overvejelse fandt, at Ingstrup ikke var noget slemt eller fjernt Forvisningssted: det var kun en halv Mils Vej fra Saltum. Han solgte for et Par Vandstøvler hele Indholdet af sit Skjulested til Jochum Ras. Under Paavirkning af Mortensens Tale og især af Hentydningen til hans Moder syntes det ham ikke muligt, at han nogensinde igjen skulde faa Noget at gjøre med Stranden, og han tog derfor ikke i Betænkning at lade Jochum se selve Skjulestedet.

Jochum blev i høj Grad forbavset, skjønt han ikke viste det ved nogen anden Bevægelse end, at Øjenlaagene hurtig og gjentagne Gange blinkede fugleagtig. Hans sunde, praktiske Sands sagde ham, at et saadant Skjul i visse Tilfælde kunde være langt at foretrække for nogetsomhelst i Gaard og Hus, og han undrede sig over, at han ikke selv var faldet paa noget Lignende. Han sagde: »Det er da it noget videre godt Sted, det, til at gjemme Varer. Naar Klitten fyger, kan hun dække det Hele.« Han kunde

Digitized by Google

selv have svaret ligesaa godt som Paul, at der er fast og løs Klit, og selv hvis Sanddynger skulde fyge over Stedet, kunde man have sikre Kjendingsmærker til at gjenfinde det. Men han lod sig dette omstændelig forklare af Paul og svarede endelig: »Ja, aa, ja; har man it Lyngtørv, saa brænder man Komøg«, hvormed han utvivlsomt vilde tilkjendegive, at Pauls Opfindelse kunde være god, *faute de mieux.*

Selve Handelen frembød endnu en lille Vanskelighed. Eftersom det, som Jochum selv sagde, var ærligt Kjøbmandskab, vilde han ikke hente Varerne om Natten; men om Dagen vilde han heller ikke ses bære Noget gjennem Klitten. Han foreslog derfor, at Fjolle-Peer-Jens kunde se Stedet næste Dag og hente Sagerne om Aftenen. Fjolle-Peer-Jens var en Indsidder, der gik paa Arbejde hos Rasmus Jochumsen, men ogsaa andensteds, og i Hele blev brugt til Alt muligt, til at løbe gjennem Tykt og Tyndt. Der blev sagt om ham, at man kunde faa ham til at se og sige, hvad det skulde være; men en vendelbosk Fjolle er, synes det, aldrig saa fjollet som en Kollega andensteds; thi der blev tilføjet om Peer-Jens, at man ogsaa kunde faa ham til at tie med, hvad det skulde være. — Paul havde Intet imod Forslaget, og saaledes var den lille Sag i Orden ligesom enhver anden Ting i Livet, der synes endt, naar man er færdig med den.

Digitized by Google

Saa tog Paul Afsked med sin Hjemstavn. Da han sagde Farvel til Skolemesteren, sagde denne: »Ja, gaa nu med Gud, Paul«, og tilføjede med rolig Strenghed: »Se, jeg haver lutret Dig, dog ikke som Sølv; jeg haver udvalgt Dig i Elendigheds Ovn — Esaias otte og fyrretyvende, tiende —; men dog vil jeg sige Dig, at Ingstrup Præstegaard ingenlunde er en Elendighed.«

Derhen drog da Paul, stredes en Stund med Hjemveen og overvandt den, tildels vel hjulpen af den Fornemmelse, at Aïs kun var en halv Mil borte, at hun havde set Pirups Hvarre i al dets Herlighed, ja, hun var paa egen Maade blevet ligesom selve Pirups Hvarre i Forherligelse, med Bakkerne ved Saltum ovenikjøbet. Vel mødtes han meget sjelden med hende trods den forholdsvis korte Afstand; men det gjorde ikke Noget; thi der er en Alder og en Tilstand, da Mennesket i visse Maader kan leve af Luften, det vil sige: af det, der engang er tilvejebragt i dets Indre, og som ikke forstyrres af nogen Frygt, Tvivl eller Lidenskab. Den Tid, da Saadant er Tilfældet mellem To, ligger vel Paradiset nærmest. Hvorfor kan man dog ikke bestandig blive i Paradiset!

IV.

Landevejen fra Hune og Saltum nordpaa fører ikke lige til Ingstrup; man maa bøje af ad

Digitized by Google

en Bivej mod Øst og ser da strax foran sig den ensomme, hvide Ingstrup Kirke med det anselige Taarn, som ikke staar ret ud for selve Kirken — en Uregelmæssighed eller Skævhed, hvis Oprindelse forklares af Sagnet: Paa Stedet, hvor nu Præstegaarden ligger, boede en Ridder, hvis Søster blev forført af en ung Mand ved Navn Engelbret, som da blev undsagt og tog Flugten op i Kirketaarnet; men Ridderen satte Ild paa Taarnet og indebrændte ham. Paa Grund deraf kom Taarnet, da det blev gjenopbygget, ikke til at staa lige.

Før man naar Kirken, i nogle hundrede Alens Afstand fra den, ser man paa den venstre eller nordlige Side af Vejen en ensom Høj, af Form som et Muldvarpeskud. Denne Høj hedder Ganhøjen og er mærkelig ved sit Ekko eller rettere ved det Ekko, som naar dertil fra Kirketaarnet. Indtil syv, otte Stavelser, der raabes fra Højen, komme tilbage ikke alene med største Tydelighed, men med en lille Omsætning i Tonen, en dybere eller malmfuldere Klang, der kan overraske endog Folk, som ere vante til at høre Ekko. Stedet er ganske ensomt; Præstegaarden ligger i Afstand nordefter. Denne Beskrivelse tjener dog kun til foreløbig Underretning. Det vil være rigtigst at lade alle de mere eller mindre smaa Begivenheder, som høre til denne Historie og sluttelig samle sig om Ekko'et, fremtræde efter deres Tidsfølge.

Digitized by Google

To Aar ere gaaede; Paul er omtrent atten Aar. Det er den sidste Dag i Aaret, og Præsten har kaldt Paul ind til sig og talt med ham om hans Fremtid. Der er ikke Mere for ham at lære af Præstegaardens Agerbrug; han bør søge en Plads paa en stor Gaard, helst syd for Limfjorden, og maaske kan han strax blive Underforvalter. Præsten vil hjælpe ham med at søge og vil anbefale ham paa det Bedste; men først bør han dog tage hjem og høre sin Faders Mening. Men i alt Fald, tilføjer Præsten, blive vi sammen til Majdag.

Næste Dag, Nytaarsdag, er derfor Paul i sin bedste Stads, lang, blaasort Vadmels Frakke, rødt Halstørklæde, i Haanden en Merskumspibe, han ikke røg af, strax efter Kirketjenesten, paa Vejen hjem til Pirups Hvarre; men saasom Vejen fører over Saltum, aflægger han et Besøg hos Degnens. Aïs gaar nu i sit sextende Aar. Hun er lige kommen hjem fra Kirken og er endnu i sin ny, tætsluttende, sorte Klædeskjole, der viser hende ganske ny for Paul. Han ser paa hende med Undren og med den hemmelighedsfulde indre Kalden, den Tilskyndelse til En selv, som Synet af Kvindeskikkelsen, man bevidst eller ubevidst elsker, frembringer i et Sind, der er ungt og sundt og har set Guldskjæret falde paa Virkeligheden. Men i dette Øjeblik føler Paul tillige, at han er paa gode Veje til at opfylde en Kaldelse, han er stolt af, at Præsten allerede har anset ham for værdig til at blive Underforvalter, og

Digitized by Google

det er denne hæderfulde Omstændighed, han egenlig har villet meddele Degnens som de Første. Mdm. Tolne sidder paa sin vante Plads ved Væven, men selvfølgelig uden at arbejde paa Helligdagen. Tolne er endnu i Kirken eller hos Præsten. En Samtale bliver ført langsomt og uden mange Ord mellem Mdm. Tolne og Paul; Aïs hører tavs til. Den bestaar mest i Spørgsmaal, ikke om Paul selv, men om Andre, der ere blevne Underforvaltere eller endog Forvaltere, om den Tid, det har varet, inden de kunde lægge et Par tusinde Daler op og kjøbe eller forpagte en Gaard. Tonen i Samtalen er ligesaa sindig-venskabelig som ellers; men da den er forbi og Paul igjen er ude paa Vej, har han en Fornemmelse, som om Skjæret er gaaet af Underforvalteren. Men da han ikke ved noget Raad derfor, nøjes hans Tanker med at gaa rundt som Tenen paa en Spinderok, naar der ikke er Traad paa den: det gjør hverken fra eller til.

Ved hans Hjemkomst fortalte Faderen ham en Nyhed. Pirups Hvarre var jo ellers ikke det Sted, hvor Folk fra Ingstrup kunde spørge Nyt, det vil sige: enten godt eller stort Nyt; men i dette Tilfælde var Nyheden dog temmelig stor, skjønt ikke god: Skolelærer Mortensen var bleven afskediget. Der er næppe Tvivl om, at hans gejstlige Foresatte havde husket hans Examination over Jonas Profete og hans ubegribelige Citater af Esaias og grebet den første gunstige Lejlighed

Digitized by Google

til at sætte en rigtig, examineret Seminarist i hans Sted. Faderen beskæftigede sig dog ikke med at udfinde Ulykkens Grund og Ophav, men maalte dens Størrelse. Mortensen vilde faa 89 Rdl. i Pension, og det var dog lovlig lidt, mente han, for ham og Kone paa deres gamle Dage, tilmed da han Intet havde lagt tilside. Det trykkede Andersen som et personligt Vanheld, fordi han gjerne vilde gjøre Noget for sin gamle Ven, men ikke havde Raad til at gjøre noget Klækkeligt. Paul kom herved for første Gang til Bevidsthed om, at hans Fader sad smaat i det; hans Tanke sprang til Pladsen bag Væven i Saltum og tilbage igjen til hans gamle Skolemester. Han gik ud paa Stranden, og medens hans Øjne uvilkaarlig efter gammel Vane søgte efter, om der var Noget opdrevet, vendte hans Tanke eller Indbildningskraft sig misfornøjet bort fra saadanne Smaating, som han i forrige Tider havde opsamlet, og forlangte af det store Hav noget Betydeligt. Men ligesaa hurtig sagde hans Viden og Erfaring ham, at den Ven kunde han ikke vente Noget af; thi selv om Havet af Kjærlighed til ham vilde slynge en Tremaster ind, saa fik han ikke Lov til at tage den og havde ingen Ret dertil. Naar alligevel Noget i hans Sind atter og atter rejste sig med ubetvingelig Forventning, saa blev det dog tilsidst slaaet ned, fordi Havet og Stranden alt mere tabte det ringe Skjær, der havde hvilet derover ved Vinterdagens Lys; Vinden var gaaet om til Vest, blev stærkere og

Digitized by Google

stærkere med Taage og grumsede Bølger, der voxede og gjorde Stranden snever. I saadanne Øjeblikke lover Havet den erfarne Klitbo Skibbrud, men ikke en Ungersvend Lykke.

Ud paa Natten blev Paul vækket af en Banken paa Vinduer og Døre, og da han fik lukket op, kjendte han i Stormen og Mørket Fjolle-Peer-Jens's Røst: »Der er sket en Stranding udfor Blokhus og en stor Ulykke! Sognefogden stævner alle Mænd til Stranden.«

Ellers skete det ikke, at man ved en Stranding særlig nævnede Ulykke, og Paul spurgte, hvad det var. »Det faar I tidsnok at vide, Gud bedre!« svarede Fjolle-Peer med usædvanlig ynkelig Stemme og skyndte sig videre.

Der var nu slet ingen Vej langs Stranden. Havet stod helt ind i Klitten, fyldte de nærmeste Smaadale og slog imod den ydre Klit med tunge Drøn, der hørtes trods Stormen og kunde mærkes ligesom Jordskjælv, naar man kom nogenlunde nær. Paul kjendte Sligt for godt til at bryde sig videre derom og skyndte sig ad den indre Klit til Blokhus.

Der var Lys i Kjøbmandsgaardens Storstue, og da han kom forbi Vinduerne, saa han uvilkaarlig ind og saa da Noget, der for et Øjeblik gjorde ham saa stiv som en Støtte. Paa det store Bord, der i det gjæstfri Hus plejede at tjene som Spisebord, laa fem menneskelige Skikkelser ved Siden af hinanden. De vare alle i svære Vandstøvler, men med nøgen Overkrop og laa saa

Digitized by Google

fredelig og regelmæssig, at det saa ud, som om de sov; men det var let at kjende, hvad det var for en Søvn. Ved Enden af Bordet sad Mdm. eller Moer Bils med bøjet Hoved og foldede Hænder. Paul løsrev sig endelig fra Synet, der drog til som et forstenende Æventyr, og gik ind. Pappegøjen, der var blevet livlig af Lyset, modtog ham med Raabet: »Hurra Styrmand fra Portorico!«, og Mdm. Bils saa op.

Hun sagde: »Naa, er det Dig, bitte Paul! Ja, her har vi redet godt. Du kan vel kjende dem igjen, for det synes mig it, de har forandret sig i Døden.«

Jo, Paul kjendte dem; det var Blokhusfolk alle Fem.

»Vi har havt et fælt Staahyr, som Du nok kan tro,« vedblev hun; »Konerne kom. Hver vilde have sin Mand hjem for at se, om der endnu var Liv i ham; men vi havde rullet dem forsvarlig. Og hvad skulde de hjemme mellem de stakkels Børn? — Værst var hun, Ains Løths Ane. De havde da it levet saa godt sammen, kan a tro, og a blev da ogsaa kjed deraf og sagde til hende, at nu skulde hun gi'e sig tilfreds, hun var blevet honnet af med ham. Nu skal de have Fred, til de kommer i Kisten. Naar det bliver Dag og der kommer Fremmede, skal de have mine Brudelagener over sig. — Herre, Jøsses, at mine Øjne skulde se den Ulykke!« Dermed gav Mdm. Bils sig til at græde.

Digitized by Google

»Men hvordan er det dog gaaet til?« spurgte Paul.

»Ved Du da it, at der ligger et Skib paa Revlen? De vilde ud til hende; men saa knak et Par Aarer, og de maatte vende om, og lige i Havstokken kæntrede Baaden, og saa var det et Minut, saa var syv Mand i Evigheden. Der ligger de fem; to har Strømmen taget. Saadan er det gaaet til.«

»Hvem stod for Roret?« spurgte Paul.

»Det gjorde Peer Jæger.«

»Peer Jæger!« udbrød Paul i højeste Forbavselse over, at en Baad kunde kæntre, som blev styret af Peer Jæger.

»Han var vel svirende,« sagde Mdm. Bils forklarende.

»Er han en af dem, som gik bort?«

»Nej, han er tilovers, han, og saa er han vel i Kroen, hvis Du vil tale med ham.«

»Saa fik Skibet ingen Hjælp?« sagde Paul.

»Nej, it dengang. Men man kan jo it lade Kristenfolk ligge derude, saa ud maa man igjen, skulde a mene. — Tøv lidt, bitte Paul. Nu er Du blevet Karl. Her er en Sælskindstrøje; den bander it i det Vejr. Vov saa Pelsen, hvis Dit Navn kaldes.«

Paul løftede Hovedet og gik.

Et rødligt Lys, der kom ud gjennem de smaa, med Klude halvt tilstoppede Vinduer, viste ham i Mørket, hvor Kroen var.

Digitized by Google

Da han kom ind i den stærkt ophedede Stue, saa han i det matte Lys fra Tranlampen under Loftet Peer Jæger sidde ved Bordenden med Armene udrakte over Bordet og det sorte, krusede Hoved halvt skjult i dem. Ved Siden af ham stod et stort Krus med varmt Øl og maaske lidt Brændevin i. Han havde ikke skiftet Klæder siden sit Skibbrud, og en tæt Damp stod op af den svære Skikkelse. Overfor ham sad en Husmand, Ib Sørensen, sædvanlig kaldet Halte-Ib, skjønt han gik ligesom andre Mennesker.

»Det er Paul Hvarre,« sagde Halte-Ib.

Peer Jæger løftede Hovedet, saa en Stund paa Paul med sine blodunderløbne, mørke Øjne og sagde endelig med et stort Suk: »Aa, det gjør godt at se Dig, bitte Paul. A var tilfreds, a saa saadan ud indvendig.«

Paul sagde trøstende eller opmuntrende, at det vel ikke saa saa slemt ud indvendig endda.

»Men er det da it en forskrækkelig Ulykke!« raabte Peer Jæger; »syv Mænd druknede fra Koner og Børn!«

»Jo, det er det rigtignok.«

»Ja, og de vil kanske gi'e mig Skylden! For a stod for Roret.«

Halte-Ib bevægede langsomt Hovedet frem og tilbage og sagde sententiøst: »Det var Vorherre, der stod for Roret, Peer Jæger.«

Peer svarede: »Det er Løun! A havde it gi'et ham Æren, var det gaaet godt, saa han skal it ha'e Skammen nu!«

Digitized by Google

Paul sagde: »Du gjorde det jo ikke med Vilje, det ved vi da! Og Du er Mand for Din Gjerning trods Nogen, det ved vi da ogsaa!«

»Ja, men a kan have været svirende. Og det er min eneste Trøst, siden det fik Magt med mig: A var svirende.«

Dermed tog han et dybt Drag af Ølkruset og lagde igjen Hovedet ned mod Bordet.

»Hvordan fik det Magt med ham? Ved Du Noget, Ib?« spurgte Paul.

»Næ, a var it med; a ka it gi'e Vidnesbyrd,« svarede Ib forsigtig.

Peer rejste igjen Hovedet og sagde: »A ka gi'e Vidnesbyrdet mæselv. For lige fra det Øjeblik, da Aarerne knak og vi maatte vende, mærkede a tydelig, at det snøftede ved Roret som en stor Søhund, og saa lige i Havstokken, da a vilde sige: Nu kan Du gaa ad Helvede til, hvor Du hører hjemme, Søhund! — saa fik det Magt ved Roret, og hun drejede Siden til og væltede ligesom et Læs Tørv i en Grøft. Og a kom til at staa lige op og ned og var tæt ved Landet, saa kom Sugningen*) og vilde ha'e mig ud med, og det rykkede bag i mine Buxer, ligesom om Søhunden havde bidt deri; men saa kastede a mig forover og greb fast, og saa fik de mig i Haaret og trak mig fra Hunden — aah!«

*) Det tilbagegaaende Bølgeslag.

Digitized by Google

Peer tømte Kruset og bøjede atter Hovedet ned.

Folk kom ind, og man talte vidtløftig baade om Ulykken og om det strandede Skib. Man havde set, at det var en Hollænder, og man troede at have bemærket, at allerede i det Mindste een af Besætningen var vasket overbord.

Sognefogden kom ind tilligemed flere Folk, og han sagde, at efter Loven skulde man gjøre, hvad der var nogenledes muligt for at redde de Skibbrudne; de kunde dog, hvad Ulykke der end var sket paa Stranden, ikke blive ved at hænge derude paa Vraget, og man maatte se at faa en Baad ud igjen.

Peer Jæger rejste sig og sagde: »A vil gaa med. A vil gaa ud igjen, naar Paul Hvarre vil gaa med, for han er uskyldig, han har knap smagt Brændevin.«

Paul sagde, at han var rede, og tog Sælskindstrøjen paa, som Mdm. Bils havde givet ham.

Nu meldte der sig Folk nok til Baaden.

Man gik ned til Stranden eller rettere — da Stranden selv var en Tumleplads for de indstrømmende og tilbagegaaende, hvirvlende og fraadende Bølger — til den yderste Klit, hvor der stod nogle Folk med Lygter, og hvor en Baad laa ligesom paa Stapel i Sandet, beredt til at skydes ud, og efter en Mængde Forberedelser, der rigtignok syntes at gaa meget langsomt, i det Mindste hvis man vilde maale dem med de Skibbrudnes Venten, var man færdig. Efter gammel

Digitized by Google

Skik foldede Alle Hænderne og bade hver for sig Fadervor. Saa blev Baaden i det belejlige Øjeblik skudt ud paa en Bølge, der var ifærd med at fare tilbage, og gled pilsnart afsted, til den mødte en indstyrtende Bølge og brød sig skummende Vej over den, stigende som op ad et Bjerg, saa ned i et Svælg og opad, fremad igjen, fast og haardnakket som Mands Vilje mod Maalet.

Men det viste sig umuligt at naa Vraget saadan, at man kunde gaa ombord, hvorimod det lykkedes at kaste en Trosse op, og nu maatte Besætningen løse den svære Opgave, En for En at springe i Havet med Tov om Livet og blive halet op i Baaden. Først kom et ungt Fruentimmer, Kapitajnens Datter, som man senere erfarede; men hun var død, inden hun kom i Baaden. Derefter fulgte et Par Matroser og endelig Kapitajnen, saa medtaget, at han ingen Bevidsthed havde om, at han laa i Baadens Bund ved Siden af sin døde Datter.

En svær Søndenstrøm satte Baaden ud af dens Kurs; men lykkeligere end den forrige holdt den Kjølen lige mod Land og løb op paa Stranden ud for Pirups Hvarre, og da Toget saaledes var endt, var det Hele som en Hverdagssag. Men det bliver dog aldrig ganske som en Hverdagssag, naar man paa det Sted, der gjæstfrit optager de Skibbrudne, maa være Vidne til og Deltager i det forfærdelige Øjeblik, da de Efterlevende vaagne og spørge. Kapitajnen spurgte

Digitized by Google

først efter sit Kronometer; han paastod at have havt det i Haanden og ikke sluppet det; men dette var ligesom i Vildelse, hans næste Spørgsmaal var efter hans Datter, og saa formaaede Ingen at hindre den stærke Sømand fra at springe op og ile til hende. Han tog hende paa Skødet, sad længe med hende, og da endelig den store, sørgelige Sandhed syntes fuldelig at have gjennemtrængt ham, hviskede han Noget i hendes Øre, lagde hende fra sig og forlangte at komme til Stranden for at gjøre sin Pligt og vaage over Skib og Ladning.

Det var jo første Gang, at Paul havde været med at redde Menneskeliv, og han betragtede strax de Skibbrudne med en besynderlig Kjærlighed, næsten som sit Værk. Men denne Kjærlighed samlede sig helt om den hollandske Kapitajn, da han blev Vidne til det Usædvanlige, at Kapitajnen hviskede Noget til sit døde Barn. Han brød sig ikke om at erfare, hvad han havde hvisket; men det trak ham til som noget sælsomt Vidende og Kjærlighedsfuldt. Og paa samme Tid var det, som om Kapitajnen instinktmæssig i ham kjendte sin Redningsmand og henvendte sig til ham alene, da han vilde til Stranden.

Dernede vare allerede de fleste af dem samlede, som høre til en Bjergning. Maaske var det den indtrufne Ulykke, der gjorde Gemyterne alvorlige og udbredte en vis samvittighedsfuld Stemning; maaske bidrog den Oplysning, man fik om, at Kapitajnen selv var Ejer af Skibet og en Del

Digitized by Google

af Ladningen, og at det Hele var uassureret, saa at man havde en virkelig, personlig Ejer af det Strandede for sig; maaske endelig virkede det, at Paul ikke var Medlem af noget Kompagniskab og stod Kapitajnen ærlig bi ved Spørgsmaal og Svar — Bjergningsakkorden blev hurtig affattet paa billige Vilkaar, og saasnart Vind og Hav tillod, at man begyndte paa Arbejdet, gik det for sig med stor Orden og Redelighed. Det syntes at vise sig, at det Rette er Tingenes sande Natur; thi Alt gik ikke blot flinkt, men med en vis, stille Værdighed, ligesom i en ny Atmosfære, der i det Mindste for en Gangs Skyld var behagelig, og uden megen Drik.

Skolelærer Mortensen kom ogsaa tilstede. Han var trykket baade af sin egen Modgang og af Egnens Ulykke, og skjønt han betragtede begge som retfærdige og undertiden hen for sig citerede Jeremias sjette Kapitel, nittende Vers: »Se, jeg fører over dette Folk en Ulykke, deres Tankers Frugt«, saa mente han dog ogsaa, at Retfærdigheden nu var sket Fyldest, og eftersom han af sine Profeter ikke havde lært stort Andet udenad end de truende Spaadomme, havde han nu ved forefaldende Lejlighed vanskelig et Citat paa rede Haand. Han bemærkede ogsaa, hvor ordenlig det for Tiden gik til ved Stranden, og da Paul henvendte sig til ham for at spørge, om det gik an, at han blev nogle Dage længer hjemme for at gaa den fremmede Kapitajn lidt tilhaande, svarede han med disse Ord: »Endskjønt jeg maa sige

Digitized by Google

Dig, Paul, at Herren ikke lægger overvættes Vægt paa Menneskers Liv — thi hvorfor skulde der da være Død, ja hastig Død, endog for de Retfærdige? — saa ser Han dog med Velbehag, at Klittens Folk gaa ud at frelse Skibbrudne og bjerge deres Gods med Tugt og Anstand, og jeg vil nu sige Dig, at Herren ikke sætter sin Ihukommelse bag Døren og Dørstolpen, som Esaias Profete i sit syv og halvtredsindstyvende, ottende siger, at Jerusalem gjorde; men Han husker grant, Han, og holder sit Ord, hvilket er mig behageligt for Din Skyld, fordi jeg er Din gamle Skolemester, men dog nu maa fra mit Embede. Men endnu er jeg her indtil Majdag, og saasom Du begærer min Myndighed til at give Dig Orlov at blive her nogle Dage endnu, saa vil jeg paatage mig dette Ansvar hos Præsten i Ingstrup. Og saa meget mere dristig kan jeg gjøre dette, som samme præstelige Mand endnu i denne Dag haver vist mig den Tillid at tilbyde mig og min Ægtehustru Ophold hos sig, nu da min gejstlige Øvrighed slaar Haanden af mig, for at jeg skal gaa ham tilhaande med de unge Karle, han jevnlig tager til Oplæring i sit Hus. Og vel antager jeg, at han mener dette i al Oprigtighed og ikke tror mig gamle Skolemester at være et udslidt Øg, der ikke er bedre værdt end at trækkes til Rakkeren; men alligevel har jeg den Tro tillige, at han ogsaa handler saaledes imod mig for Guds Skyld, hvilket Gud Herren heller ikke vil sætte

Digitized by Google

bag en Dørstolpe. Men indtil videre skal Du dog ikke tale derom til Andre.«

Efter Begravelsen — der gik for sig med usædvanlig Højtidelighed —, da Bjergningsarbejdet næsten var tilende, da man talte om at holde Avktion over det Meste af Ladningen, men udsætte Avktionen saa længe som mulig for at give Lysthavende fra fjerne Egne Lejlighed til at indfinde sig, og da man endvidere ytrede Haab om at faa selve Skibet flot og bringe det til Løkken, hvor det vilde være nærmere ved en Kjøbstad og dens Hjælp, sagde Paul Farvel for at begive sig tilbage til Ingstrup og overraskede derved i høj Grad Kapitajnen. Han havde trot, at Paul var »Faders Søn« og fast i alle væsenlige Forhold, og erfarede nu, at han paa en Maade tjente og skulde søge sig Tjeneste paa det Uvisse. »Følg med mig,« sagde han, »naar jeg faar mit Skib ud! Kom med over til Holland. Jeg har en Broder, der er Kjøbmand, og en anden Broder, der ejer Jord. Der er Meget at lære, og hvo ved, hvad det kan føre til! Unge Mænd bør ud i Verden og se sig om!« — Dette Tilbud lokkede dog ikke Paul synderlig. Han var mere fast i Forholdene og mere knyttet til Landet, i det Mindste til Saltum, end han havde sagt til Kapitajnen eller sagt sig selv tydelig, og skjønt han efter selve Præstens Mening skulde søge Plads syd for Limfjorden, var dette dog noget ganske Andet. — »Ja, ja, vi ses igjen, vi tales nærmere ved om den Sag,« sagde Kapitajnen.

Digitized by Google

Da Paul undervejs var ganske ene med sig selv, syntes det ham, at Aaret var begyndt underlig urolig, men ogsaa stort. Han kunde knap forstaa, at det var ikkun faa Dage, siden han havde set hin Klithøj, hin Skorsten, hørt hin Hund fare ud og bjæffe; det var ligesom Altsammen blevet mindre, han var selv voxet, og hvordan han saa vendte og drejede det, var det Store indeni ham, især det nye Land, som Kapitajnen havde aabnet for ham. Han vilde ikke dertil; men det var dog ligesom noget Erhvervet, det var en ny Tillid eller Ære, og han følte stor Lyst til at gaa ind hos Degnens og berette ogsaa dette. Men da han nærmede sig det hvide Sted, tænkte han paa Pladsen bag Væven og paa det mulige Spørgsmaal, hvad Folk kunde lægge op ved at rejse til Holland, og endskjønt Aïs vel ikke vilde spørge saadan, syntes det ham, at han hverken kunde fortælle hende om en Udenlandsrejse, han vilde gjøre, eller om en, han ikke vilde gjøre. — Saa gik han forbi.

Et Par Ugers Tid efter hans Tilbagekomst til Ingstrup syntes det at vise sig, at Aaret vilde opfylde den Spaadom om Uro, som laa i Maaden, hvorpaa det havde begyndt. Livet rørte sig paa egen Maade ogsaa i Ingstrup og tilkjendegav, at der kunde være Storm og Skibbrud ogsaa inde i Landet.

Der var Legestue paa Egnen, og blandt Gjæsterne var en Karl, som nylig var kommen hjem fra Tjenesten, en Husar. Han havde et dejligt,

Digitized by Google

sort Overskæg; han dansede en Dans med nye Trin; naar han gik over Gulvet, syntes der ikke at være andre Karle i Stuen. Da han sildig gik hjem, fik han i Mørket i nogen Afstand fra Huset pludselig et Kys af varme Læber; men i samme Nu foer Vedkommende fra ham med Raabet: »Jøsses, hvad vil Mads sige!«

Blandt de Dyder, som Husaren havde lært i Kjøbenhavn eller paa Jægersborg, synes ikke at have været Diskretion. Han forraadte eller kom til at forraade Begivenheden under sin Iver for at gjenfinde de bløde Læber, og eftersom man nøje huskede, hvilke Piger der havde været paa Legestuen, og ligesaa grant vidste, hvilken af dem der var hemmelig eller aabenbart gode Venner med en Mads, saa varede det kun kort, inden Sagen var oplyst: den rigtige eller uheldige Mads tjente i Præstegaarden.

En Stund var Alt roligt; saa kom Mads en Aften ind i Borgestuen med en Flaske Brændevin, hvoraf han skænkede for alle Karlene, og da de havde drukket paa hans Velgaaende, sang han følgende Sang, som han enten havde digtet selv eller ladet digte:

»Hurra for min Fa'er, Hurra for min Mo'er!
De vogted mig fra lille, og til jeg blev stor.
Stemmer i: Hurra!

Hurra for min Pige, Hurra for den Stund,
Da først hun mig kyssed med sin søde, lille Mund!
Stemmer i: Hurra!

Digitized by Google

Hurra for min Pige, Hurra for min Hund,
Endog den har en Snude og har ingen Mund!
Den er mig saa trofast, den har ingen Mund!
Stemmer i: Hurra!«

Da det sidste Vers, paa Opfordring af Mads, var blevet sunget igjen af Karlene, rejste Mads sig og sagde: »Farvel, Folk, og Tak for mig!« Dermed gik han bort og kom ikke tilbage. Man troede, at han var gaaet ud i Ingstrup Sø eller ned til Rye Aa for at drukne sig; en Stund efter erfarede man dog, at han var bleven set sydpaa; men man mente da, at der jo ogsaa var Vande sydpaa, hvis han vilde den Vej.

Hvad enten nu Uroen var slukt i Vand eller ej, skulde man trot, at den var borte af Huset; men dette var ingenlunde Tilfældet. Der var, som det lod til, i hint Kys i Mørket en underlig Ild, der tændte, hvor det aldrig var tænkt, at den skulde tænde, nemlig i Paul. Den hele, lille, hurtige Begivenhed, det flygtige Kys og den hastige Flugt, den underlige Maade, hvorpaa det blev omtalt, med Latter af Karlene, med et halvskjult Smil af Pigerne, ja selve den stakkels Mads's Sang, havde frembragt et flammende Billede i hans Sind eller ligesom udgravet en ny Verden, et nyt Land meget større end Holland — fordi det fyldte hans Bevidsthed mere — eller ikke et Land, et Hav, der rørte op i Bunden og kastede røde Abildsiner paa Stranden. Hvergang Billedet betog ham, søgte hans Tanker hen til Aïs; men hvergang bleve de kastede tilbage fra

Digitized by Google

hendes Skikkelse. Han vidste ikke selv, hvad det var, der kastede dem tilbage; snart syntes det at være hendes Moder bag Væven, snart var det af uforklarlige eller dunkle Grunde hende selv, der ikke vilde modtage dem, eller ham selv, der ikke syntes, at de skulde til Aïs — men til hvem da? Til nogen Bedre eller Nogen ikke saa god? Han vidste det ikke.

Det var for ham, som om han ventede Noget, som om noget Særeget absolut maatte komme. Halve Dage stod han ude, hvor Ingstrupvejen mødes med Landevejen, og længtes efter Noget, der et Øjeblik var Aïs, et andet Øjeblik blev den mandige Kapitajn, som havde hvisket til sin døde Datter og vilde tage ham med til Holland. Engang kom ogsaa Kapitajnen forbi paa sin Vej mellem Blokhus og Løkken, standsede og samtalede længe med ham og fornyede sit Tilbud; men saa sagde Paul Nej.

Om han og havde villet slippe fra Paavirkningen eller havde forstaaet at unddrage sig den ved at glemme, havde han ikke kunnet. Der skete altfor Lidt i Ingstrup Præstegaard, til at en saadan Begivenhed ikke i lang Tid skulde vedblive at være Gjenstand for Samtalen og blive behandlet fra alle Sider. Man var stadig af den Mening, at Mads ikke kunde være løbet i Utide fra sin Tjeneste uden for at gjøre en Ulykke paa sig, og man mindedes da som noget Sælsomt, Skæbnesvangert, at hans Broder et Par Aar tilbage var druknet i Rye Aa. Man kom i

Digitized by Google

sine Undersøgelser næsten til at behandle Drukning som en arvelig Familiesygdom. De gamle Historier om Rye Aa og Aamanden kom frem igjen, og derfra kom man over til Sagnet om det skæve Kirketaarn, om Ridderens Søster og den stakkels Engelbret, der havde været den Tids Husar, men dyrt maattet betale det, og med Ganhøjens Ekko gik det ikke naturligt til, det var Engelbrets Aand, som blandede sig deri. Medens Paul sad og hørte til med al sin sælsomme Uro, var der Noget i Karlenes Tale, der greb hans Sind, men tillige var ubehageligt og urimeligt for hans Forstand, og kæmpende med sig selv kæmpede han ogsaa mod Karlene. Han vilde have Engelbrets Aand i Ro, og saavidt hans Kundskaber sloge til, forklarede han dem, at Ekko'et ikke var Andet end Luftrystelse. Maaske vidste de omtrent ligesaa Meget som han; men deres Viden om Luften stod ikke i Vejen for deres Tro paa Engelbret. Samtalen blev baade mere uklar og mere hidsig, og endelig spurgte en af Karlene, om han, siden han var saa vis i sin Sag, vilde vove en Rigsort paa, at han endnu i denne Stund turde gaa ned paa Ganhøjen og raabe: »Jeg blæser Dig et Stykke!« Det kunde Paul naturligvis ikke afslaa, og man gik i sluttet Trop til Højen.

Det var en stille Tøvejrsaften i April, Himlen overtrukken, med svage Lysstriber, der netop viste den sorte Jord i nogen Omkreds og udenfor Kredsen det hvide Kirketaarn ligesom svævende.

Digitized by Google

Der var unægtelig noget Alvorsfuldt ved denne Stilhed og dette besynderlige Hvide og noget Uhyggeligt i at skulle forstyrre Stilheden. Men hvorledes kunde Paul have traadt tilbage! Karlene stillede sig bagved ham. Han raabte lydt: »Jeg blæser Dig et Stykke!« — og det svarede fra det svævende Hvide, dybt og stærkt, ligesom fra En, der pludselig rejste sig med Uvilje og sendte Udfordringen tilbage: »Jeg blæser Dig et Stykke!«

»Ja, her er Din Rigsort, og Prosit!« sagde Karlen, og de gik Alle tavse tilbage til Præstegaarden, Paul med en Fornemmelse af at have udfordret Noget, men ogsaa med en Følelse, han ikke før havde kjendt, af at ville trodse hvad det skulde være, ja med en ulmende, smertefuld Lyst til at gjøre noget Ondt, som om det nu engang var hans Skæbne, som om han skulde være forskudt og fordømt og udelukket fra Alt, hvad der faldt i andre, lykkeligere Menneskers Lod.

Den Tilstand kunde ikke vare, og den kom da ogsaa snart tilende.

En af de sidste Dage i April, en frisk Foraarsdag, kom Degnen fra Saltum kjørende i Ærinde til Præsten i Ingstrup og havde Aïs med; thi baade Degnen og hans Kone vidste meget godt, at Aïs var blevet en smuk og rar Pige, og antoge, at hun vilde blive vel modtaget af Damerne i Præstegaarden og kunde gjøre Hjemmet Ære og selv have godt deraf. Den Beregning slog heller ikke fejl. Saavel den blide Præstekone som hendes fire Døtre, af hvilke den yngste var

Digitized by Google

paa Alder med Aïs, bleve ligefrem forelskede i den friske, blaaøjede Pige, det ægte »Barn fra Landet«, der med al sin Beskedenhed hverken var sky eller kejtet, og fra hvis Skikkelse Uskyld og Hjertensgodhed straalede ud som et blidt Solskin. Der blev en Kappestrid om, hvem der kunde drage hende mest til sig, faa hende til at fortælle Noget, vise hende Noget, der kunde fornøje eller overraske hende. Der var jo ikke Meget af sidste Slags paa Præstegaarden, og man blev derfor snart enig om at vise hende Ganhøjen og prøve hendes Forundring, naar hun hørte Ekko'et.

Man kom da op paa Højen, stillede Aïs med Ansigtet vendt mod Kirketaarnet og opfordrede hende til at raabe Noget.

»Ja, hvad skal jeg raabe?« spurgte Aïs, allerede lidt beklemt ved at skulle ligesom give en Forestilling.

»Raab: Vil Du være min Kjæreste?« sagde en af de unge Piger, og de andre istemmede: »Ja, raab det!«

»Nej, det gaar da aldrig an!« sagde Aïs.

»Aa, jo, vist! . . . Vi er jo ganske ene! Se Dig om, Aïs, her er ikke et Menneske! . . . Men Du maa raabe højt, for at Taarnet kan høre det! Det er jo gammelt og noget tunghør!«

Aïs tog da Mod til sig og raabte: »Vil Du være min Kjæreste?« og strax efter lød det derovrefra med en dybere Klang, som om det var en ung Karl, der svarede: »Vil Du være min

Digitized by Google

Kjæreste?« — og pilsnart, forfærdet, som om hun var falden i et Baghold, foer Aïs afsted og ind og skjulte sig i Præstegaarden, de unge Damer leende efter.

De kjærtegnede og trøstede hende, forklarede hende, hvad Ekko'et var, og bade hende gaa til Vinduet og se ud over hele Egnen og endnu engang overbevise sig om, at der intet Menneske var.

Men i samme Øjeblik, som hun vovede sig til Vinduet for at kigge ud, saa hun Paul. Han kom, som det syntes, fra Egnen ved Kirken; men i Virkeligheden havde han slet ikke været der; han vidste, at Aïs var paa Gaarden, vilde ikke gjøre sig et Ærinde ind, men gik urolig udenfor i ubestemt Haab og Frygt for at træffe paa hende. Aïs troede, at han kom fra Kirken. Men saa stærkt eller fint var det kvindelige Instinkt, Frygten for at forraade sig til Damerne, at hun lod, som om hun Intet havde set, og uden altfor stor Hast trak sig tilbage fra Vinduet. Men videre naaede hendes Selvbeherskelse ikke; hun kunde ikke, som hun ønskede, vise et ubekymret eller fornøjet Ansigt; en Taarestrøm stod inde i hende; hun var saa ulykkelig, saa besynderlig ulykkelig; thi egenlig ulykkelig var hun heller ikke.

Præstens fra Vrensted kom i Besøg, en hel Vogn fuld, og medens Damerne fik travlt med at modtage de nye Gjæster, blev Aïs et Øjeblik ene. Hendes Fader var kjørt i Ærinde ned i

Digitized by Google

Byen; hun længtes efter ham; hun følte Angst for de Fremmede — Alle maatte jo kunne se paa hende, at der var Noget i Vejen —, og hun tænkte paa at flygte, at møde Faderen nede paa Vejen, komme bort, hjem. Hun aabnede Døren og kom et Par Skridt ud — der stod Paul.

Han saa paa hende med et sælsomt Blik, bevægede Læberne, inden han kunde tale; men endelig sagde han: »Vil Du være min Kjæreste?« Han vilde have tilføjet: »Vil Du give mig et Kys?« Men selv om han havde kunnet faa det sagt, blev der ikke Tid dertil; thi forfærdet baade over hans Blik og over hans Ord, hvori hun hørte Bekræftelse paa, at det var ham, der havde svaret fra Kirken, ilede hun uden at svare ind igjen.

I samme Øjeblik som Paul havde sagt Ordene, stode de for ham som en Synd. De vare komne som Frugt af Overlæg; han havde udarbejdet dem i Ensomhed, medens han gik med sin Uro og tænkte paa Husaren og Pigen i Mørket; nu, da han havde set Aïs og i Pludseligheden sagt dem, tørnede de tilbage paa ham, ikke efter Ordlyden, men efter Meningen, som Noget, der var kommet fra et Væsen inde i ham, han ikke turde kjendes ved. Hendes Tavshed, Forskrækkelse og Flugt bestyrkede ham i Følelsen af, at han havde forbrudt sig, at han havde lystret det Dunkle, der fra Ganhøjen og Kirketaarnet indviede ham til at gjøre Ondt. »Jeg blæser Dig et Stykke!« lød igjen for ham og løftede ham

Digitized by Google

som en stærk Vind, tog alt Fodfæste fra ham, blæste ham bort.

Som i en Rus gik han ind i Borgestuen og sagde til Karlene, at nu rejste han til Holland. Han vidste ikke selv, om han mente det; men lige som han havde sagt Ordene, kom der noget Delt eller Dobbelt: i sit Indre vilde han ikke længer rigtig, hvorimod Ordene stod udenfor ham og vilde.

»Du vil Fanden heller, bitte Paul!« blev der svaret.

Jo, saa vilde han selv strax lidt mere; men dette var nu allerede næsten ligegyldigt; thi hvad han havde sagt, maatte enten tages tilbage med Skam eller gjentages videre og videre, og ved hver Gjentagelse forøgedes den Magt, der stødte ham fremad, saa at han endelig sagde det til selve Kapitajnen og modtog hans Tilbud, rigtignok under det stiltiende Forbehold, at hvis Aïs erfarede hans Beslutning — og det maatte hun da! — og sendte Bud eller kom selv, saa skulde ingen Aftale staa ved Magt. Hvorfor Aïs skulde gjøre det, hun, som tavs var flygtet for hans Ord »Vil Du være min Kjæreste?« — den Modsigelse forklarede han sig ikke, ligesaa lidt som han havde Bevidsthed om det Særegne, at han baade ønskede Bud fra hende og tillige hemmelig ikke ønskede at blive hindret fra Rejsen. Det syntes ham, at jo tydeligere og bestemtere han udtalte sin Beslutning, endog til sin Fader og til Skolelæreren, desto snarere maatte ogsaa Aïs

Digitized by Google

overvinde sig og sende Bud. Faderen gjorde ingen videre Indsigelse. Da han ikke kunde og burde beholde Sønnen hjemme, syntes det ene fremmede Sted, hvor Paul kunde lære og tjene Noget, ham ligesaa godt som det andet, og Udlandet ligger for Kystbeboeren ikke saa fjernt som for Indlandsfolk. Skolelærer Mortensen var rigtignok øjeblikkelig imod Rejsen, uden egenlig afgjørende Grund, da Paul endnu ikke havde faaet nogen Plads sydpaa, men af Instinkt som imod en Vilkaarlighed, en Opstand, og han sagde derfor ogsaa, at da Profeten Jonas gik tilsøs uden Samraad med Vorherre, ja som et ubesindigt Menneske vilde flygte fra, hvad Vorherre havde til Hensigt med ham, saa gik det, som det gik. Men Paul var nu kjed af, hvad han respektstridig, skjønt hemmelig kaldte den gamle Snak om Profeterne, og mente i sit stille Sind, at Skolemesteren hellere skulde tage op til Saltum og fortælle Degnens, hvorledes Sagerne stode; men det faldt end ikke Skolelærer Mortensen ind. Saaledes skete det, at Paul tilsidst fik sin lille Kiste pakket og sat i Vognen, og tog Afsked, og kjørte ad Løkken til, medens han stadig saa sig om efter Bud fra Saltum, og kom til Løkken, og i Baaden, og ud paa Skibet — blæst derud fra Ganhøjen.

Medens han blev roet ud, gjorde den hollandske Kapitajn sig rede til at følge efter i en anden Baad. Kapitajnen havde afgjort alle sine Regninger og havde faaet at mærke, at det Op-

Digitized by Google

sving i Hjerterne, som havde været tilstede under og i nogen Tid efter hans Stranding, ikke var et blivende. Uden at gjøre ham egenlig Uret havde man i sidste Øjeblik pint ham med en utallig Mængde smaa Krav, hvis Retmæssighed han enten ikke kunde nægte eller ikke modbevise, og han var nu tilmode, som om han fra Isse til Fod var bleven bidt af Igler. I denne Stemning stødte han paa Herredsfogden, der tilfældigvis var i Løkken, og som ønskede ham lykkelig Rejse og spurgte, hvorledes han var tilfreds med Behandlingen paa Kysten. Kapitajnen kunde ikke føre grundet Klage over de betalte Regninger, men huskede i sin Vrede paa Kronometret, som han stadig havde savnet, og erklærede, at i det Mindste dette var blevet tyvstjaalet fra ham. Herredsfogden tog en formelig Erklæring af ham, Kapitajnen lod sig ro ud, nogenlunde trøstet over at have faaet sit Hjerte lettet, tog Kommandoen over sit Skib og sejlede bort.

V.

For den, der i Sindsbevægelse forlader sit Fædreland, synes der at foregaa noget Stort, ja Omstyrtende; men hjemme i Fødelandet spores ikke anden Forandring end, at der er en Person mindre, hvilket paa sjeldne Undtagelser nær er ganske umærkeligt. Medens man selv tumles ude paa de vildene Bølger og ser nye Kyster og nye

Digitized by Google

Mennesker, gaar hjemme Alting uforstyrret i det gamle Gled, og snart bliver selve Tanken om dette Uforstyrrede den Vidtrejsende en Trøst. Han ser paa Solen, der ved sin Opgang paany viser ham det Fremmede, Kolde, Urolige, og han siger med vemodig Tilfredsstillelse: »Nu gaar hjemme Malkepigen ud til Køerne, hun har den blanke Bøtte paa Hovedet og strikker og nynner, ligesom da jeg var hjemme.« — Men hvis Paul troede, at Alt gik saa uforstyrret i Marken og i Klitten, tog han dog fejl; der havde i det Mindste en Dag indfundet sig Gjæster, som han hellere vilde have ønsket borte; i een Henseende var hans Bortrejse blevet en Begivenhed.

Herredsfogden havde, efter at have modtaget den hollandske Kapitajns Klage, »foranstaltet det Fornødne«. Der blev optaget Forhør for at komme Kronometret paa Spor, og medens Ingen kunde give Oplysning om selve Kronometret — der rimeligvis aldrig var kommet iland — viste alle Forklaringer hen paa, at Kapitajnen var bleven bragt til Pirups Hvarre og havde været saagodtsom ene med Paul. Det forekom Politimesteren mistænkeligt, at Alle vidnede imod en Bortrejst, der endda var rejst med selve den Bestjaalne; men da han ytrede dette og truede med, at Undersøgelsen vilde blive udstrakt videre, fremstod Indsidder Peder Jensen, ogsaa kaldet Fjolle-Peer-Jens, og vidnede, at han var blevet bekjendt med et Skjulested, som Paul Andersen havde i Klitten, og at han engang havde bort-

Digitized by Google

baaret noget Gods, som bemeldte Paul Andersen havde havt henliggende sammesteds. Paa Opfordring af Forhørsdommeren førte Komparenten — nemlig Fjolle-Peer-Jens — Rettens Medlemmer, d. v. s. Dommeren, Skriveren og Retsvidnerne, til det af ham betegnede Sted i Klitten, og i en, som det syntes, naturlig Hule i en Klitbakke blev endnu fundet nogle Sager, som Retten lod foranstalte optagne i en Pose, der forsegledes. Saa vidt syntes Indsidder Peder Jensens Hukommelse at have vist sig meget sikker; men adspurgt, som det hedder i Retssproget, paa hvilken Tid og til hvem han havde bortbragt det ovenomtalte Gods, erklærede han, at det var til en ham ubekjendt, fremmed Mandsperson, der var kommen ham i Møde nærved Hune Kirke, og Tiden kunde han ikke angive nøjagtig; det var ganske sikkert mere end en Maaned siden; men hvor meget længer det var siden, kunde Komparenten, skjønt strengt formanet til at huske sig om og sige Sandhed, ikke angive — »hvorved maa bemærkes,« tilføjer Protokollen, »at Komparenten i den almindelige Mening er af svage Aandsevner.«

Undersøgelsen standsede da ved hint naturlige Hul i Klitbakken. En Udskrift af Forhørene gik til Amtet; men der blev ikke foretaget yderligere Skridt, og Herredsfogden paalagde kun Sognefogden, i Tilfælde af, at Paul Andersen igjen skulde vise sig, da at arrestere ham.

Der er kun at tilføje, at ikke et eneste Menneske paa Egnen troede Paul skyldig. Moralsk

Digitized by Google

Skyld var der nu engang Faa eller Ingen, som vilde tillægge ham for en saadan Ubetydelighed; men man var ogsaa overbevist om, at han faktisk ikke havde været i Besiddelse af Kronometret, og at Hulen i Klitten ikke havde været i Brug i de senere Aar. Derimod fandt man det ganske i sin Orden, at en Undersøgelse, der mulig ved at føres videre og videre kunde blive ubehagelig for Andre, blev ledet paa Vildspor efter ham, siden han var vel borte. Eftersom man ikke forstod hans Bortrejse, kunde den i det Mindste, mente man, gjøre Nytte paa den Maade.

Den Eneste, der forstod ham, skjønt jo ikke fuldstændig, var Aïs. Hint Ord: »Vil Du være min Kjæreste?«, hendes egen Tavshed, hans Afrejse uden at sige Farvel netop til dem i Saltum — Alt dette blev ved lidt Eftertanke til en sammenhængende Kæde, og hvis en Pige nogensinde kan tilgive en Uhøflighed, saa maa det være, naar hun opdager, at den hidrørte fra Kjærlighed og det en Kjærlighed, der troede sig forsmaaet. Det var hende, som havde jaget ham bort, og i samme Grad, som hun derigjennem følte hans Kjærlighed, kom hendes egen til Bevidsthed. Men hendes Liv var hengaaet saa rolig og blidt, at hun ikke kunde forestille sig Pauls Fjernelse som noget Varigt; han maatte begribe, at hvis han nu talte, vilde hun ikke tie saadan — thi nu, da han var borte, syntes hende, at hun kunde tale meget frejdig — kort, det maatte blive godt, og dog

Digitized by Google

gjorde paa samme Tid Fjernelsen hende daglig mere og mere ondt.

Under Trykket af denne Smerte eller Fortrydelse gjorde hun da Noget, som maaske ikke vil forskaffe hende Agtelse hos adskillige Læsere eller snarere Læserinder i Kjøbenhavn og andre, større eller mindre Byer: Hun forfattede et Digt. Det tør vel næsten anses for afgjort, at man uvilkaarlig har imod en Pige, der vover sig til, med Pennen at beskrive sin Kjærlighed og dens Sorg, uagtet det er en aldeles national Skik. Der er jo knap en Karl eller Pige paa Landet — i det Mindste i Jylland — som ikke, naar Kjærligheds Skæbne gaar ham eller hende imod, enten selv skriver en Vise derom eller faar den skrevet af en kyndigere Person, en Seminarist eller en Kokkepige. Det dadler man heller ikke, naar man hører derom. Men hvis en Pige, der ved Fødsel eller Opdragelse er noget over de naive Klasser, gjør det Samme, saa synes man, at hun gjør Brud paa Noget . . . paa sin Kvindelighed. Hvori nu dette ligger, og hvad Grund der kan være dertil, kunde maaske være Gjenstand for en filosofisk Undersøgelse, men ligger udenfor denne ufilosofiske Histories Opgave. Nok er det, at Aïs, man tilgive hende det eller ej, uden Vejledning, ledet af et nationalt eller lokalt Instinkt, forfattede et Digt, som ikke kan udelades i denne Beretning om to Børn, der bleve voxne, og som lød saaledes:

Digitized by Google

»Jeg vilde gjerne lægge min Haand indeni Din,
Jeg vilde gjerne sidde ved Din Side
Paa Skrænten af Klitten, naar ej den mindste Vind
Bryder Bølgerne, som langlig henglide.

Naar Solen spreder Guld, saa vide Øjet naar,
Og Lyngen sin søde Duft udstrømmer,
Da griber mig en Længsel, jeg daarlig modstaar,
Efter ham, om hvem altid jeg drømmer.

Over Havet saa vide min Kalden monne gaa,
Men der naar ingen Gjenlyd tilbage.
Og alt mit Haab er svagt, ja svagere end Straa,
En Baad af Guld, som synker trods min Klage.«

Der kan maaske rejses Tvivl om, hvorvidt et saadant Digt er en aldeles paalidelig Selvskildring, og navnlig kunde man tiltrods for Aïs's egen Forsikring antage, at hun ikke altid drømte om Paul. Enhver, som har prøvet paa at digte, ved jo, at man for Rimets eller Føddernes Skyld kommer til at sige lidt Mere eller lidt Mindre, end man egenlig vilde; man har drømt en enkelt Gang, men saa passer det netop i Verset at sige, at man gjør det altid, hvilket altsaa ikke bør regnes den rare, lille Pige for strengt. Men i det Hele taget var Digtet vistnok ærligt og sandt og forraader, at Barnekjærligheden hos Aïs alt var blevet Jomfrukjærlighed; men hendes Sind modnedes dog først til Kvindekjærlighed ved det, som nu skete.

Men før vi berette dette, vil det dog være rigtigst at vende et Øjeblik tilbage til Paul i Holland og erfare, hvordan det gik ham.

Digitized by Google

Han var naturligvis fra Først af udsat for den Skuffelse, som i Reglen vil møde Ungdommens dunkle, store Forventninger om Tingene udenlands; thi hvis Udlandet har Blomster, har det ogsaa Folk til at plukke dem. Hans Ven Kapitajnen gjenfandt sin egen Slægt, og den Art Valgslægtskab, der var opkommet mellem ham og Paul, veg tilside, uden at han dog forsømte ham. Medens han selv beredte sig til en ny Rejse, overgav han Paul til sin Broder, Kjøbmanden, der sendte ham ud paa et Teglværk nær ved Byen, og pludselig havde da Paul det drømte Teglværk, men uden Pirups Hvarre. Det syntes ham at se sært paa ham, at tale et dunkelt Sprog om, at Livet var gaaet itu.

Det gjorde endda ikke saa meget; imellem de to Stykker fløð ikkun Havet, og han kunde sejle tilbage, hvis han vilde vende slukøret hjem som fattig Peer Erik; men saa kom fra hans Fader Melding om, hvad der var sket, om Kronometret og Skjulestedet, og hvor uskyldig Paul end vidste sig med Hensyn til Tyveri, saa skræmmedes han dog af Skjulestedets Opdagelse, dels fordi han efter sin gamle Skolemesters Ord, som han godt huskede, ikke troede sig ganske fri for Skyld med Hensyn til, hvad han som Barn havde samlet paa Strandbredden, dels fordi han blev urolig over de ubestemte Hentydninger til, at der var fundet Noget i Skjulestedet. Hvad kunde de, der havde forraadt Stedet, have lagt derind, og hvorledes skulde det blive ham muligt

Digitized by Google

at klare for sig? Han tænkte ikke meget paa Ærens Tab; thi Æren eller det gode Navn var for ham Egnens Mening, og det faldt ham ikke ind at tro, at Folk vilde anse ham for skyldig, naar han dog var uskyldig; men det, at han vilde blive arresteret, ja maaske straffet, hvis han kom hjem, det nedslog alt hans Mod og udbredte mellem ham og Hjemmet et Hav, der ikke var til at besejle.

Endnu medens han var fortumlet af disse Tanker, kom man og foreslog ham at gaa med til en Lystighed, en Dans i Forstaden. Hejsa, hopsa! sang man allerede i Forvejen, og man laante Paul Penge til at »være med«. Det blussede op i ham med al Livets fortvivlende Letsindighed; han var i den Sindets Stemning, hvori man ikke længer føler Tro paa sig selv, er som et Fnug, der flyver for Vinden, vil give Alt, sin hele Tilværelse, for et Øjebliks Lykke, Glæde eller Bedøvelse.

Han gik med, og undervejs hvirvlede det for ham. Han skulde til noget Stort, noget uformelig Stort. Det malede sig for ham som Niels Bils's store Gaardsplads med de mange fremmede Byer paa alle Sider, men tillige med Lys, Musik og Dans, og naar han kom udenfor i Mørket, var der en Pige, som kyssede ham; men saa drejede det igjen helt rundt og satte ham tilbage paa Gaardspladsen, og det lyste og glimrede, og midt i det Altsammen skinnede Herredsfogdens røde Kjole, som han plejede at være saa angst

Digitized by Google

for, og han følte Angsten igjen, ikke for den røde Kjole, men alligevel var han angst, han havde Feber.

Saadan kom han ind, og det var en stor Plads, en »Salon«, hvor Alt tumlede rundt og trampede, vildt og kraftigt som lutter Peer Jægere, hvor der var Musik og Lys og Skænkeborde og Os af Lamper og Lugt af Øl og Genever og Folkemængde — det gjorde ham svimmel, og han stirrede paa det Hele som paa en Malstrøm, forfærdet og tiltrukken og nedkuet ved at se sig tilovers; thi Hver havde taget Sin, Alle fore afsted, Alle havde Lykken i Armene.

Saa stod pludselig en Pige for ham. Hun saa stift paa ham, satte begge Hænderne i Siden og sagde: »Naa! Vil Du være min Kjæreste, maa Du først gi'e et Krus Øl.«

Dette var den, der svarede paa, hvad han havde sagt til Aïs! — Han havde naaet Sydfrugterne, men mærkede instinktmæssig, at de havde ligget i Stranden, og Billedet af Saltum Ribsbuske og af Barnet, der saa ud som Hjemmets Klokkelyng, stod for ham. Men det var han nu skilt fra, og saa dæmonisk var det i ham, at havde Fruentimmeret blot udstrakt Haanden og taget fat paa ham, saa havde han lukket Øjnene og styrtet sig i Malstrømmen. Men medens han stod ubevægelig og ventede paa Taget, der skulde føre ham til Himlen eller til Helvede, brast hun i Latter og vendte ham Ryggen. Den Ydmygelse til! Den Haan over Alting i ham, det Gode med

Digitized by Google

det Onde! Skamfuld, sammenkuet sneg han sig bort og gik hjem og satte sig i sit Kammer som En, der Intet mere har at vente. Men saa, i Følelsen af sin Forladthed og Elendighed, kom han til at græde over sig selv, og da foregik en Forvandling. Ligesom ved en pludselig Fjerkraft kom den sande Natur frem. Det steg op med Lysning indeni ham. Det var Aïs, som hun havde staaet paa Bakken i Solnedgangskjæret, og han bad hende om Forladelse. Nu elskede han hende. Et eneste forfærdeligt Øjeblik havde givet ham et nyt Instinkt, lært ham, hvad Kjærlighed var. Nu havde han Kjærligheden; men nu var det dermed ligesom med Pirups Hvarre og Teglværket, der vare virkeliggjorte begge to, men hver i sit Land og kunde ikke mødes. Nej, han skulde vel aldrig mere faa hende at se; men han havde set hende, han vidste, at hun var, og hun vidste, at han var, og med en Mands Styrke, Vilje og Ømhed greb han og holdt fast ved den ene Tanke: For hendes Skyld skulde han ikke gaa tilgrunde; fordi hun var til, skulde han rejse Hovedet og stride af al Magt, ikke gaa og drive paa dette Teglværk, men ud at arbejde haardt, kæmpe sig frem, anspænde hver Muskel, og det uden Ophold.

Saasnart det blev Dag, begav han sig til Byen, til Kjøbmanden og sagde til ham, at han ønskede at komme bort snarest mulig, helst langt bort, over Atlanterhavet, om der var et Skib, han kunde komme med. Kjøbmanden tog dette

Digitized by Google

meget rolig og svarede, at der ikke var noget Skib i Havnen, som skulde saa langt bort; men der laa et, som skulde til en russisk Havn og behøvede et Par Matroser; saa kunde han jo tage det for det Første. Da Kjøbmanden endvidere lovede at anbefale ham til Kapitajnen, betragtede Paul med Taknemlighed Sagen som afgjort og bad kun Kjøbmanden om endnu Et: om han vilde sige ham, hvor han kunde faa en lille Sølvkapsel lavet, og om han vilde mod Afdrag paa hans Hyre betale den for ham.

»Jo,« svarede Kjøbmanden, »det vil jeg nok. Men hvad er det ellers for en Kapsel? Hvad skal den bruges til?«

»Den skal bare være til at gjemme et lille Stykke Glas i, for at jeg kan have det om Halsen, naar jeg gaar tilsøs,« svarede Paul.

»Hvad er det for et Stykke Glas? Lad mig se det.«

Skjønt nødig, fremtog Paul det Stykke Glas, som Aïs havde fundet paa Stranden og givet ham paa Bakken ved Saltum.

Kjøbmanden saa paa det og raabte: »Hvor kommer Du til det? Det er jo en Ædelsten! Den er sine to, tretusinde Gylden værd!«

Paul kunde af Forbavselse knap svare, hvad der var sandt: at han havde faaet den givet.

»Saa sælg den! Du behøver ikke at laane Penge til Kapselen og heller ikke løbe tilsøs. Bliv her. Du kan forpagte et Teglværk, Du kan faa mit.«

Digitized by Google

Medens Kjøbmandens Tanker pludselig vare blevne saa hastige, gik Pauls Tanker rundt om et eneste Punkt, om en Følelse: Det var Aïs's Sten, han kunde ikke sælge den.

»Naa?« sagde Kjøbmanden.

»Nej,« svarede Paul, »den, der gav mig den, troede, at det var Glas; saa maa jeg give den tilbage.«

Kjøbmanden saa en Stund paa ham, rakte ham Stenen og sagde: »Det er sandt.«

»Men hvordan skal jeg faa den tilbage i de rigtige Hænder?« spurgte Paul.

»Er det En i Danmark, der har givet Dig den?«

»Ja, det er.«

»Saa kan den gives paa Posten, og vi kan assurere den.«

Nej, det syntes Paul ikke rigtig om. At give Aïs's Sten i fremmede Folks Hænder, nej, saa vilde han hellere vente, til Skibet, som jo skulde til Østersøen, anløb en dansk Havn, f. Ex. Helsingør; der var dog i det Mindste en dansk Postmester at betro den til.

Imidlertid havde man havt interessant Besøg hos Degnens i Saltum. Rasmus Jochumsen og hans Søn kom en Dag meget strunke, dels i nye Klæder, dels med en Titel, der vel ikke var til-

Digitized by Google

falden dem selv, men en nær Slægtning. Jochumsens Broder, der boede længer sydpaa, var bleven udnævnt til Landvæsenskommissær, hvilket var saagodtsom Kammerraad. Havde R. Jochumsen og hans Søn været fattige Folk, vilde det ikke været dem tilladt at prale heraf; men de vare rige og anselige og kunde desaarsag tage en Hæder, som var falden paa en nær Slægtning, som Noget, hvori de retmæssig havde Del. Forresten var deres officielle Ærinde at handle om Lammeskind, uden at dog nogen Handel blev sluttet.

Da de toge Afsked og Degnen fulgte dem ud og Aïs lukkede Døren efter dem, sagde Rasmus Jochumsen, idet han standsede: »Det er ogsaa et rart lille Skind, De har der, Tolne.«

Ordene skulde være spøgefulde; men Minerne vare det ikke. De tre Personer dannede i dette Øjeblik en Trekant. Faderens Øjne stirrede stift ud tæt forbi Degnens venstre Tinding, Sønnens Blik gik ligesaa stift forbi hans højre Tinding, den livlige Degns Øjne vandrede frem og tilbage imellem dem for at fange et Blik. Han svarede: »Ja, aa, ja; men det er den Slags Skind, man ikke faar Noget for i Handel og Vandel.«

Rasmus Jochumsen sagde: »Aa, nej, skulde a sige; man maa snarere gi'e Penge til.«

»Ja, naar man har nogen!« raabte Degnen leende.

Digitized by Google

»Det bli'er der nok Raad for,« sagde Rasmus Jochumsen uden at forandre sit Bliks Stivhed. »Saltum Degnekald er kjendt for at gi'e Ost til Brødet.«

»Aa, ja, saamænd,« svarede Degnen; »Lidt bliver der vel tilovers efter mig og min Kone.«

Deri laa ikke nogen Hentydning til Medgift, men kun til Arv.

»Ja, hør nu, Tolne,« sagde R. Jochumsen med lige stift Blik, men med et hurtigt Blink af Øjenlaagene, »a vil nu it prale af min Gaard; den er kjendt nok; og min Broder, Landvæsenskommissæren, har ingen Børn; saa vi er Folk, skulde a sige, som det ingen Skam og Skade er at sætte sine Skillinger hos.«

»Nej, hvis man har nogen,« raabte Degnen muntert eller tilsyneladende muntert.

»Hvis man har nogen,« gjentog Rasmus med uforstyrrelig Ro. Efter et Øjebliks Tavshed vedblev han: »Var det it et Par tusinde Daler, som De var nær ved at sætte i Teglværksprojektet, som han havde, han paa Pirups Hvarre?«

»Jo, saa omtrent.«

»Men det var noget upaalideligt med det Teglværk,« vedblev Rasmus Jochumsen med Overlegenhed og nogen Haan; »det var godt, De holdt Deres Par tusinde Daler derfra!«

»Ja, aa, ja, saamænd.«

»Ja, saa siger a Farvel, Tolne; for De skal vel sagtens tale med Deres Kone. Og saa ser vi

Digitized by Google

herop en anden Dag og tales videre ved om Lammeskindene, naar De ellers vil, Tolne.«

»Ja, det var ret! — Farvel, Rasmus Jochumsen! — Farvel Jochum!«

Degnen gik ind til sin Kone og fortalte hende som noget Nyt, hvad hun allerede havde gjættet, og Ægteparret begyndte nu at drøfte Sagen. Tolne syntes ikke ganske om Partiet, tildels formedelst den næsten bydende Maade, hvorpaa det var blevet foreslaaet, hvorimod hans Kone efterhaanden blev varm derfor.

Hvis der indenfor hendes Synskreds havde været en Præstesøn eller rettere en Theolog, der vilde bejlet til Aïs, saa havde hun vistnok foretrukket ham, skjønt hun vidste, at mangen ung Præst maa tage tiltakke med et Kald, der er daarligere end Degnekaldet i Saltum. Men nu var der ingen saadan Person at se, og hun heldede derfor til den solide Gaardejerklasse, der igjennem kongelige Titeler hævede sig til Hæder og Berømmelse. Nu var det jo rigtignok saa, at ikke Rasmus Jochumsen selv, men kun hans Broder var blevet Kammerraad; men paa sær Maade stod det i Samklang med hendes hele Skæbne: Hun var ikke blevet Præstekone, men Degnekone, hendes Datter var ikke blevet døbt Ayessa, men Aïs, og det fulgte heraf næsten som Skæbnens bestemt udtalte Vilje, at Aïs skulde giftes ikke med Sønnen, men med Brodersønnen af en Kammerraad. Det Formildende i alle disse hele eller halve Skuffelser var, at Skæbnen ved

Digitized by Google

ingen Lejlighed havde modsat sig noget Væsenligt: Formuenhed.

Der blev ikke spurgt om, hvad Aïs vilde eller ikke. Det viste sig ogsaa her, at en Kvinde, der er blevet lykkelig eller godt gift, langt snarere end den Moder, som har været ulykkelig i Ægteskab, glemmer Hensynet til Datteren. Mdm. Tolne havde vænnet sig til at tage sit Ægteskabs Held og Fred som Noget, der var Tingenes Natur, og øjnede ingen anden Forstyrrelse end Fattigdom, og medens hun gjorde alle sine Beregninger i den Retning og med bydende Forstandighed hævede dette frem, vidste hun ikke af og vilde maaske knap have brudt sig om, at der i Aïs's Sjæl hævede sig Billeder frem af ganske modsat Art, at Paul ved selve Modsætningen til Jochum Ras steg op for hende som Gjenstand for en ny, dybere og stærkere Inderlighed, Længsel og Sorg, og at hun blev greben af en ejendommelig Angst med Hensyn til sig selv. Thi hidtil havde hun, uden at være sig det bevidst, følt sig som tilhørende Lyset, som staaende i godt og kjærligt Forhold til noget Fjernt, der smilede til hende og betragtede hende som noget Værdifuldt; men nu fik hun en ligesaa uvilkaarlig, utydelig Angst for, at det var en Fejltagelse, at hun selv hverken havde Ret eller Værd, men var at bortgive som en følesløs Ting. Hun spurgte sig selv tvivlende, om Paul ikke var taget bort, netop fordi det Lyse og Glade i hende skulde være et Luftsyn, det Virkelige Jochum Ras? Og var det

Digitized by Google

derfor, at hun var sat paa Jorden? — Man er, som det synes, i de Egne ved selve Atmosfæren og Klimaet af en indesluttet Natur; man er sky for at udtale Følelser, især de stærke, man bøjer sig grublende sammen om dem, og for Aïs var desuden Alt dette saa nyt, den Tanke, at hun skulde gives hen i en anden Mands Arme, saa besynderlig i sit Afskrækkende, at hun ikke kunde have talt uden til en Moder, der spurgte med Kjærlighed, hvilket Mdm. Tolne netop ikke gjorde, medens Tolne gik og skottede til Datteren og Datteren skottede til ham.

Hvo kan maale hin Rædsel for en ikke elsket Mand og alle dertil hørende Følelser i en ung Kvindes Sind? Sagen kan synes ikke at maatte være saa forskrækkelig endda, siden den forefalder saa hyppig; men hvad gaar ikke i Løbet, hvilke fine Sjælens Spirer blive ikke knækkede, dræbte, saa at hele Samfundet, hvori det hænder, lider Tab og meddeler Skaden til den følgende Slægt! Alle Menneskehedens gode Genier bør paakaldes, naar det truer, og takkes, naar det bliver forhindret.

— Under disse Omstændigheder kom Skolelærer Mortensen en Dag i Besøg til Degnens, og man meddelte ham, hvad der var under Forhandling. Han var hverken for eller imod Sagen, men lykønskede, som Skik og Brug er.

Da han gik, fulgte Aïs ud efter ham, og saasom han jo var Pauls bedste Ven, spurgte

Digitized by Google

hun ham, om man ikke havde hørt Noget fra Paul.

»Nej,« svarede Mortensen, »ikke videre. Han sejler nu sin egen Sø. Han vilde ikke høre, hvad man sagde ham, og kunde ikke lide at blive mindet om Profeten Jonas. Men endskjønt Jonas Profete gik tilsøs for at undfly Guds Befaling og der for saa vidt ingen Lighed er mellem Jonas og Paul, tænker jeg, saa er der dog den Lighed, at Paul er gaaet tilsøs i Stedet for at blive Underforvalter, hvilket de, der her paa Jorden vare hans Formyndere, ønskede af ham, og jeg vil blot bede til, at han maa komme iland igjen paa en bedre Maade end Jonas.«

Idet han sluttede denne Tale, saa han igjen paa Aïs og kom til at bemærke, at hendes Udseende var ganske forandret: i Stedet for den stille Ro, hun havde vist inde i Stuen, var hendes Ansigt nu ængsteligt og sorgfuldt og Øjnene vaade. Forlovelsesplanen med Jochum Ras, Spørgsmaalet om Paul og Taarerne i hendes Øjne fik et Sammenhæng for Skolemesteren, tændte et Lys for ham; thi saa gammel bliver en Militærperson aldrig, endog som Skolemester, at han ganske glemmer Kjærligheden og dens Symptomer.

Han sagde efter nogen Tavshed: »Har Du ellers hørt Noget om Kronometret, Aïs? Jeg tvivler om, at Paul har stjaalet det; thi hvorfor skulde han da være løbet bort med Kapitajnen,

Digitized by Google

som havde mistet det? Eller tror Du kanske, at Paul er Tyv, siden Du spørger?«

»Nej,« raabte Aïs hulkende, »det er jo min Skyld Altsammen!«

»Din Skyld, min Pige? Har Du da Kronometret? Ved Du, hvor det er?«

»Nej! Men han spurgte jo mig, om jeg vilde være hans Kjæreste.«

»Og gjemme Kronometret for ham?«

»Nej, Herre Jesus, min Frelser, Skolemester, tal dog nu ikke om det syndige Kronometer!«

»Naa, hvad svarede Du da, da han gjorde Dig det Spørgsmaal? Svarede Du, at Du havde valgt Jochum Ras?«

»Nej, Kors fri mig, Skolemester! Saa ondt et Ord er aldrig kommet af min Mund!«

»Men hvad svarede Du da?«

»Jeg svarede slet ikke, Skolemester, og saa løb han sin Vej.«

Mortensen tav. Han nænnede ikke at pine hende videre. Hendes hele Skikkelse, som hun stod der for ham, sagde Nok.

Endelig sagde han et »Naa!«, der tilstrækkelig antydede, at han var fuldt inde i Sagen.

Det havde noget Trøstende for Aïs; nu vidste dog En Besked.

»Ja, men hvad saa?« spurgte hun.

»Hvad saa?« svarede Mortensen. »Sandelig, Paul kan sige, som der staar skrevet udi Jeremias Profete, tolvte, syvende: Jeg haver forladt mit Hus, overgivet min Arv; jeg gav min Sjæls

Digitized by Google

Elskelige i hendes Fjenders Haand. — Sandelig, sandelig!«

»Er det al den Trøst, De har, Skolemester?« spurgte Aïs grædende.

Mortensen betænkte sig længe og svarede endelig: »Hvis ikke dette hersens var med Kronometret og Herredsfogden, vilde jeg svare med Profeten: Du, Galims Datter, raab højt med Din Røst! Lad Lais høre Dig, Du elendige Anathot! Esaias tiende, tredivte. Det er udlagt: vi kunde skrive et Brev. Men nu ved jeg ingen Raad og Trøst uden hos En.«

»Hvem er det?« spurgte Aïs.

»Det er den Ene, der har Trøst for alt Jorderige. Har Du bedet til Din Herre og Frelser, Aïs?«

Nej, det havde hun ikke særlig eller omstændelig i den Anledning.

»Saa bed, Barn! Bed, som det er lært os at bede: Ske Din Vilje i Himlen som og paa Jorden.«

»Tror De saa, det bliver godt, Skolemester?«

Mortensen var ved at blive utaalmodig, men kom igjen til at se paa hende og svarede da: »Ja, saa vil det blive godt; paa den ene Led eller paa den anden; sandelig!«

Da han gik fra hende og kom ud paa Landevejen, standsede han et Øjeblik i Usikkerhed om, enten han skulde gaa hjem eller til Pirups Hvarre for at spørge om Nyt fra Paul. Tvivlen blev bragt til Ende af en Bonde, der kom nordfra og

Digitized by Google

spurgte Skolemesteren, om han vilde age med ad Hune til. Det tog Mortensen imod, og paa Højden af Pirups Hvarre steg han af og gik igjennem Klitten.

Andersen havde intet Nyt, og efter Sædvane talte de to Mænd kun lidt sammen, medens de spiste deres Natter (Aftensmad) og røg deres Pibe. Siden det var blevet lovlig sildigt til at gaa hjem, og man ikke rutter med Heste og Vogn, tilbød Andersen sin Gjæst Natteleje paa Gaarden, og det tog Mortensen imod, men vilde dog først gaa et Ærinde. Han havde ikke set sin Skolebygning, siden han var draget derfra; nu kunde han i Mørket, uden selv at blive set, se den engang endnu. Saa gik han da igjen over Klitten, og da han var Skolebygningen paa et halvt hundrede Alen nær, satte han sig paa en Tue, et af Klitverdenens smaa Forbjerge, og stirrede paa det Fag Vinduer, som var oplyst, men hvor der indenfor var en anden Skolemester.

Mortensen tænkte vel først paa de mange, forholdsvis lykkelige Aar, han havde tilbragt der »i fredelig Virksomhed«, paa Sorger og Ærgrelser, paa den ulykkelige Katekisation og paa den ubegribelige Afskedigelse, saa paa Paul og hans Bortrejse og Aïs, og hvad der skulde blive af den Sag; derpaa gik, mens han sad saa fredelig og godt i Stilheden, Tankerne maaske end længer tilbage, til Kasernen, til Ungdommen, og igjen til de to Unge — vist er, at Lyset allerede havde været slukt længe, og at det var blevet fuldstændig

Digitized by Google

Nat, inden Mortensen, ganske stiv og forkommet af den fugtige Natteluft, rejste sig for at vende tilbage til Gaarden.

En rask Vandring mellem Sandbakker gjør snart varm igjen, og Mortensen havde allerede sagtnet sine Skridt til det sædvanlige, afmaalte Tempo, da han pludselig standsede: Tæt foran ham vare to Skikkelser ifærd med Noget. Hvad Ugjerning var eller blev her begaaet? Dette var Mortensens øjeblikkelige og meget naturlige Tanke; thi hvad Beskæftigelse kunde ærlige Folk have i Mulm og Mørke i Klitten? Ej heller var det, som Mortensen efterhaanden skimtede, egnet til i betydelig Grad at forandre hans Mening. Den ene Person forsvandt saa pludselig og lydløst, som om han var sunken i Jorden eller i Havet, og den anden blev staaende ubevægelig. Lidt efter bevægede sig Noget, der ikke havde fjerneste Lighed med et Menneske; det var firkantet og havde hverken Hoved, Arme eller Ben, men skred frem alligevel, ud af Sandbakken. Som gammel Underofficer lod Mortensen sig ikke forskrække af det Sælsomme, gav sig ikke i Fantasiens Vold, men saa til med skarpt Blik og opdagede da, at det Firkantede havde stor Lighed med en Balle Tvist, og Bevægelsens Aarsag forstod han deraf, at den forsvundne Person kom tilstede bagved. Det kom ud af Klithøjen; der var et Hul, et Skjul derinde! — »Hvor mange var der saa?« spurgte en Stemme, og den kjendte Mortensen meget godt; det var Rasmus Jochum-

Digitized by Google

sens. — Den Person, som var kommen ud, svarede: »Der er fem endnu«, og den Stemme tilhørte Jochum Ras. — »Skal a it hente eń endnu?« spurgte Jochum dæmpet. — »Nej, der kan it med Tryghed være mere mellem Tørven, og Kjøbmanden vil jo heller it have mere end een ad Gangen. Luk nu godt igjen.«

De to gik bort med deres Byrde, og Mortensen blev tilbage med en klar Forestilling om, hvad han havde været Vidne til. Fra et Skib, som en Tid tilbage var strandet, var der blevet noget Gods »tilovers«, og man gjemte det her, til man lidt efter lidt kunde faa det afsat. Men Mortensen var ikke den Mand, som vilde gaa bort med halv Besked. Trods Nattens Fugtighed og Kulde blev han paa Stedet til Daggry for at tage Kjendingsmærker, og havde han kunnet tvivle om, at det var en Tvistballe, man havde bragt ud af Højen, saa kom den fulde Bestyrkelse ved Morgenskjæret; thi Ballen havde været beskadiget, og de to Mænd vare komne til at træde lange Trevler og Tjavser Garn ud.

Den uvilkaarlige Tilfredsstillelse, Mortensen følte ved at være kommen i Besiddelse af en saadan Hemmelighed, forandredes dog, allerede inden han naaede Hjemmet, til en Følelse af Besvær. Hvad skulde han bruge den til? Skulde han forhindre Forlovelsen mellem Aïs og Jochum? Men han var ingenlunde sikker paa, at Degnen, eller i det Mindste hans Kone, vilde være saa retfærdig at tro ham uden Bevis. Og naar

Digitized by Google

Beviset skulde føres, efterat der privat var talt om Sagen, vilde det naturligvis glippe; thi de Skyldige vilde faa Tid til at flytte Sagerne. Og angive det til Øvrigheden og føre Fader og Søn i Ulykke var Noget, Mortensen aldeles ingen Lyst havde til; han vilde, især i en tidligere Tid, gjerne have angivet det hele Land og set det ligelig tugtet og befriet fra Synd; men angive en Enkelt — nej!

Saadan gik det til, at han trods sin Viden og trods den Magt, denne gav ham, Intet foretog, og imidlertid skrede Underhandlingerne om Forlovelsen frem. Det gik langsomt; men det gik fremad, og endelig blev Dagen bestemt, da Jaordet skulde gives. Da det kom saa vidt, da den truende Ulykke rykkede saa nær, besluttede Aïs, at hun vilde have en Højesteretsdom derfor. Hun vilde gaa til Præsten i Ingstrup og spørge ham om, hvad hun turde og skulde gjøre.

VI.

Ekko'et.

Et Skib bestemt fra Alkmar til Riga og ladet med Ost, Salt og Genever, sejlede over Nordsøen. Efter noget haardt Vejr var det blevet en jevn vestlig Kuling; Kapitajnen havde gjort sit Bestik, fundet sig næsten i Højde med Skagen og gav Ordre til Styrmanden om at lægge Kursen Ostnordost for at staa forbi Skagen og saa

Digitized by Google

Digitized by Google

M. Goldschmidt

Digitized by Google

ind i Kattegattet. Denne Regning havde Kapitajnen, som det undertiden kan hænde, gjort uden at tage den overordenlig stærke Strøm tilstrækkelig med i Regnskabet, og medens han troede at være naaet næsten op til Skagen, var han i Virkelighed omtrent i Højde med Jammerbugten og styrede nu lige ind paa Land uden at vide det. Der var ingen overhængende Fare herved, hvis man blot nærmede sig Land i klart Vejr og itide kunde se den flade Kyst; men det kom med diset Luft og stigende Kuling, Dagen sank, og stadig gik Skibets Stævn med Ostnordost.

Det var det Skib, hvor Paul var ombord. Han fik henad Aften en Fornemmelse af, at det ikke var rigtigt med Kursen, og vovede en svag Bemærkning derom til Styrmanden, men blev tilbagevist med en kort, sømandsmæssig Indbydelse til at holde sin Flab. Skibet vedblev altsaa at søge Kattegat ad en Vej, der rigtignok var den nærmeste i lige Linje, men hvor det uundgaaelig maatte støde paa Hindringer.

Da hans Vagt var forbi, blev Paul i Uro paa Dækket. Uagtet det syntes ham urimeligt, at Kapitajn og Styrmand kunde tage saa stort fejl, vidste han dog fra Barndommen af, at den Slags Urimeligheder forefaldt; men paa den anden Side indrømmede han, at han selv kunde tage fejl, og at hvilketsomhelst Sted ud for den jydske Vestkyst kunde minde om de Egne, hvor han havde sejlet med Peer Jæger. Vilde han havt Mod til at lægge Kursen mod Nord og maaske styre ad

Digitized by Google

Norge til? Nej, han var usikker, men urolig og blev paa Dækket. Imidlertid steg Vinden mere og blev til en svær Kuling, næsten en Storm; Sejlene bleve mindskede, men Kursen holdt fast.

Saa gav det henad Morgenstunden et Stød i Skibets Bund, og det Stød kjendte Paul instinktmæssig. Det var Hilsen fra den yderste jydske Revle; Skibet havde rørt den, men var hurtig blevet løftet over den og løb nu imod den anden. Hele Mandskabet havde med Lynets Hast forstaaet, at der var Noget i Vejen, og kom paa Dækket; men der var et Øjebliks forrædersk Tryghed, Skibet syntes at glide over det dybe Hav, kun Pauls Øjne, skærpede ved Anelsen, opdagede igjennem Mørket en hvid Stribe forude, og idet han med rivende Hast huskede gamle Ting og navnlig Maaden, hvorpaa Baaden engang var kantret for Peer Jæger, sprang han hen til Rorgængeren og paalagde ham for Livs og Døds Skyld at sætte lige ind, ikke lade Skibet vende Siden til Bølgeslaget. Uvilkaarlig adlød Rorgængeren. Men i næste Øjeblik hævede sig lige bag ved Skibet en uhyre Bølge, et Vandbjerg med fraadende Kam og en ejendommelig sugende, klukkende Susen, som om det var et levende Uhyre, der vilde drikke Skibet ind. Den tilsyneladende saa nære Fare skræmmede Rorgængeren mere end den større, men fjernere og usikre; han slap Roret og entrede op i Masten, Skibet vendte Siden til, fik Bølgens forfærdelige Slag og laa i næste Øjeblik som Vrag paalangs med Revlen.

Digitized by Google

I samme Nu, som Paul havde mærket Roret forladt, var han sprunget op ad Vantet og hang nu paa Læsiden. Rorgængeren, der var entret op paa den modsatte Side, var allerede vasket overbord tilligemed hele Mandskabet. Inden Paul endnu vidste, at han var den eneste Levende paa Skibet, havde han uvilkaarlig bundet sig fast.

Der hang han nu. Skibet laa saaledes, at hver indgaaende Bølge krængede det mod Land, og ved hver tilbagegaaende Bølge gyngede det udefter — en uhyre Vugge, som Havet traadte og Stormen sang sin Sang over. Men med Paul, der hang i Tovværket paa denne særegne Vugge, blev leget den Leg, som kaldes Himmelspræt; han bevægedes i en stor Bue og blev overskyllet eller dyppet snart til den ene Side, snart til den anden Side, var det ene Øjeblik i faa Favnes Afstand fra den hjemlige Strand, fra sine egne Klitter, i næste Øjeblik vippet udad mod det fraadende Hav.

Det var blevet Daggry, og Folk havde samlet sig paa Stranden; men der var ingen Mulighed for at komme ud til Skibet, saalænge det saadan tumledes af Vind og Vove. Man talte kun om, hvor længe vel den ene Mand, der hang i Takkelagen, kunde holde Livet i sig.

Det blev lysere, og et Par af de skarpe Øjne syntes at skulle kjende Manden derude. »Hvad? Er det it Paul Hvarre? Jo (saa bandede han) er det Paul Hvarre!«

Digitized by Google

Man blev snart enig om, at det stærkt lod til at være Paul Hvarre, og En sagde: »Nu blæser det ham et Stykke« — thi man var selvfølgelig ikke ubekjendt med nogen væsenlig Omstændighed af Pauls Liv i Præstegaarden og altsaa heller ikke med hans Udfordring til Ekko'et. Ordet var ved at udøve en lammende Magt; hvad man saa for sig, blev næsten ikke noget Virkeligt, men noget Spøgelseagtigt, et Optrin af Skæbnen, der vilde have sin Vilje.

»Aa, Sludder!« raabte Peer Jæger; »Ingstrup Nisser skal it raade paa Blokhus Strand, saalænge a har Vejr i Livet at blæse igjen med. Lad ham faa et Raab ud, for at vi kan se, om der er Liv i ham! Alle Mand, en, to, tre — Hurra!«

»Der er Liv i ham endnu,« sagde Peer Jæger, da Paul trods Stormen havde hørt Raabet og bevægede Armene.

Det Tegn paa Liv gjorde Virkning selv paa de Overtroiske; der var Nogen at frelse; Kystfolkets Instinkt kom til Magt.

Noget efter, under en af Svingningerne indad, hørte Paul et nyt Hurra, og han forstod, hvad det betød. Paa Stranden blev dannet det bedste Tov, der gives i Verden, en Kæde af trofaste, stærke Menneskehænder. Han løsnede Baandet, hvormed han havde bundet sig fast, for ved næste Indslingring at være beredt — Øjeblikket kom: Menneskekæden med Peer Jæger i Spidsen foer ud i Havet, Paul lod sig falde i den indstyrtende Bølge — — »a har ham i Kardusen!«

Digitized by Google

raabte Peer Jæger, Kæden løb tilbage gjennem Brændingen, og et Øjeblik efter laa Paul gispende paa Sandet.

Faderen havde set et Skib staa paa Stranden, men vidste intet Videre om Skibbrudet, da man kom med Sønnen hjem til Pirups Hvarre. Saa fik Paul igjen af den alvorlige, indesluttede Mand en Modtagelse, som da han var bleven bragt hjem fra Skudtørven; men efter faa Øjeblikkes Forløb blev det igjen tungt og trist paa Gaarden: Der laa jo i Luften en truende Ulykke, hidrørende fra Kronometret og Skjulestedet. Det var forgæves, at Paul erklærede sig uskyldig, og at Faderen troede det, Ingen af dem kunde finde en Forklaring, der vilde tilfredsstille Øvrigheden.

Ved Middagstid kom Jochum Ras til Gaarden og sagde, som sandt var, at det vel kunde se ud, som om Venskabet ikke var stort imellem dem, og det kunde de tale om ved Lejlighed, hvis den fandtes; men nu vilde han dog vise sin gode Vilje ved at melde, at Sognefogden beredte sig paa at søge efter Paul og tage ham.

Fader og Søn saa ikke Andet deri end, at Jochum var baade ærlig og snild, at han sagde Sandt om Sognefogden og ikke vilde have Paul arresteret, for ikke selv at blive trukket med ind i Sagen, fordi han flere Aar tilbage havde kjendt Skjulestedet, ja kjøbt dets Indhold. Det var dem ikke til nogen Nytte, om ogsaa Jochum blev draget med i Forlegenheden, og de fandt det derfor bedst, i al Stilhed at benytte hans Vink.

Digitized by Google

Paul vilde bort strax; han vilde gaa til Løkken og se efter et Skib, og hvis der intet fandtes, var han i det Mindste i en anden Jurisdiktion og kunde faa Tid til at naa Frederikshavn eller Skagen. At han vilde til Løkken først, hidrørte mest fra, at han undervejs kunde komme til Saltum og se Aïs og give hende Stenen. Det sled baade i Fader og Søn, at han saadan skulde blive Flygtning i sit eget Fædreland; men der var nu Intet ved den Ting at gjøre. Faderen gav ham de faa rede Penge, han ejede, og fulgte ham et Stykke paa Vej gjennem Klitten.

Da Paul kom til Saltum og udenfor Degneboligen spurgte en af Folkene efter Aïs, blev der svaret, at hun ikke var hjemme, og saa besluttede han at gaa til Ingstrup Præstegaard: Der vilde man ikke forraade ham, der kunde han tale endnu engang med Skolemesteren, og naar det blev mørkt, kunde han vende tilbage til Saltum og træffe Aïs.

Da han nærmede sig Ingstrup og saa Ganhøjen, gik han derop for at opdage, om Nogen fulgte ham; men saa langt, han kunde overse Egnen sydpaa, var den tom. Idet han nu stod deroppe, mindedes han, hvad han havde lidt, siden han paa dette Sted udfordrede Ekko'et, og kunde trods al Forstandighed ikke værge sig mod den overtroiske Fornemmelse, at han havde begaaet en Forsyndelse, paadraget sig en skjult Tilværelses Vrede. Han havde ikke meget Haab om at blive lykkelig paa sin nye Rejse, men vilde

Digitized by Google

dog gjerne have en saadan mægtig Fjende mindre eller, som man i den hedenske Tid vilde udtrykt sig, have Fred med sit Fødelands Landvætter. Sørgmodig som et Barn — fordi hans største Sorg var den, der gjør det menneskelige Hjerte mest barnligt — vendte han sig imod det hvide, kolde, ensomme Kirketaarn. »Kunde det ikke blive nogenlunde godt igjen, naar jeg beder om Forladelse?« sagde han; men hans Mumlen døde hen i det store Rum.

»Det var dog ikke saa ilde ment dengang,« sagde han højere og blev næsten bange for sin egen Stemme; men Intet svarede.

Endelig tog han Mod til sig, skjønt det var den Slags Mod, hvormed følger en Følelse af, at Haarene rejse sig, og raabte højt: »Kan Du blive god igjen?«

Det svarede i samme Tone, kun med dybere Stemme: »Kan Du blive god igjen?«

Han havde ventet Ekko'et, han vidste paa en Maade, at det var Ekko, og dog følte han det næsten som Svar paa sit Spørgsmaal og fandt nogen Trøst deri. Han raabte igjen: »Ja, det vil jeg!« Men da han hørte Svaret: »Ja, det vil jeg!« lød det meningsløst, ikke som Andet end Ekko. Men saa vilde han dog i det Mindste, før han gik bort, lade Luft og Ekko være med i en Velsignelse og raabte: »Herren velsigne Hende!« — Det svarede igjen, dybt og højtidelig: »Herren velsigne Hende«; men der fulgte et lydeligt »Amen!« efter, skjønt fra den anden Side. Ved

Digitized by Google

dette uventede Ekko vendte Paul sig mod den Side, hvorfra Lyden kom, og i den begyndende, lette Skumring opdagede han til sin Forskrækkelse, men ogsaa til sin Glæde Skolemester Mortensen og Aïs. Han foer ned ad Højen; men enten Vendelbo-Naturen eller Tanken om, at der dog ikke var Grund til at være tryg og glad, fik hastig Magt, og han nærmede sig dem med tilsyneladende Koldsindighed.

»Men, Paul, hvordan kommer Du her?!« raabte Skolemesteren.

Paul fortalte ham i Korthed, at han var strandet, og da kunde Mortensen ikke lade være at udbryde, at han dog sandelig havde faaet i alle Maader Lighed med Jonas Profete, undtagen deri, at han hverken ved at rejse bort eller ved at komme hjem havde havt Ærinde for Vorherre. Men midt i, at han udviklede dette, huskede Mortensen formodenlig, at Paul dog kunde have et Ærinde alligevel, og at han og Aïs kunde have Trang til at tale sammen; han fremtog sit Lommetørklæde og gav sig til at bruge det med stor Lyd, medens han vendte sig lidt til Siden.

»Goddag, Aïs,« sagde Paul; »hvordan staar det til?«

»Jo, Tak, Paul, og velkommen hjem!«

»Tak, Aïs.«

Derpaa blev der Tavshed. Mortensen tog paany til Lommetørklædet og blev ligesom af

Digitized by Google

Beskæftigelsens Styrke og Vanskelighed trukken et Par Skridt længer bort.

Endelig sagde Paul: »Har Du endnu min Ravknap, Aïs?«

»Ja, jeg har, Paul.«

»Gud ske Lov, jeg har ogsaa Din Gave; nu kan vi bytte.«

Hendes Haand rystede, medens hun fremtog Knappen, der hang i en Lidse om hendes Hals.

»For ser Du, Aïs, det var det, jeg skulde sige Dig, Du tog fejl, da Du gav mig den.«

»Gjorde jeg?« sagde hun svagt.

»Ja, for det er ikke Glas, men en Ædelsten.«

»Og er det derfor, at Du vil give mig den tilbage, Paul?«

»Ja, det er bare derfor, Aïs.«

»Men saa skal Du beholde den! Jeg har jo engang givet Dig den!«

»Ja, men Du vidste ikke, hvad det var; den Sten er over tusinde, ja sine to tusinde Daler værd!«

»Jøsses! Men desto bedre, Paul! Det er Din Ejendom!«

»Nej,« svarede Paul, »for Du kan sælge den og blive en lykkelig ... en rig Pige; men det kunde jeg aldrig, Aïs.«

»Hvorfor ikke det, Paul?«

»Nej, det kunde jeg ikke, og derfor skulde Du havt den tilbage, om jeg selv ikke var kommen herned paa Stranden hovedkulds.«

Digitized by Google

»Ja, men jeg vil it have den, Paul!« raabte Aïs med Taarer i Øjnene.

Eftersom Striden blev saa højrøstet, traadte Skolelærer Mortensen igjen til, og da han paa Forespørgsel havde faaet at vide, hvad der var i Vejen, faldt det end ikke ham, den Nidkjære, ind, at Stenen var Andet end Havets Gave, og han sagde: »I er nogle Narre; I kan jo beholde den begge To.«

»Ja, det kan vi jo,« havde Aïs nær sagt.

Paul trak Mortensen i Ærmet lidt tilside og sagde: »Jøsses, Skolemester, det gaar aldrig an. Husk paa, at de beskylder mig for at have stjaalet Kronometret, og Sognefogden er ude efter mig!«

Da sagde Skolemester Mortensen: »Kan Du huske den Bøn, som Tobiæ Søn bad, der han havde bejlet til Sara, Raguels Datter, og blev ført i Brudekammeret med hende?«

»Ja, det kan jeg vel.«

»Saa spørger jeg Dig nu, Paul Andersen, om Du ogsaa kan bede en saadan Bøn, hvis Du faar den Pige, som staar der og hedder Aïs?«

Dertil svarede Paul med stor Bestemthed: Ja.

»Saa gak kun hen og kys hende; thi saa var hun Dig tillavet af Evighed, og lad mig sørge for Sognefogden.«

Dermed vendte Mortensen sig fra ham og gik op paa Højen og stillede sig der som en Vagtmester.

Digitized by Google

Hvad Skolemesteren havde opfordret Paul til, var langt lettere sagt end gjort; men da han igjen stod for Aïs, kom trods hans Beklemthed Ordene. Han sagde: »Jeg har været en stor Synder, Aïs, for jeg har trot, at hele Verden hang fuld af Aïs'er; men nu ved jeg, at der i den hele Verden ikke er mere end een Aïs, og det er Dig, og jeg holder saa grumme meget af Dig, Aïs, aa, saa meget, at jeg har tænkt, jeg skulde dø af det.«

Derpaa svarede Aïs ikke; men eftersom hun blev staaende ganske stille, saa skete det af sig selv, at Paul fulgte Skolemesterens Raad og kyssede hende. Og større Lyksalighed har Verden ikke, end der var over de to unge Folk ved Foden af Ganhøjen.

Efter en kort Stunds Forløb viste der sig hos Mortensen en vis Uro eller Bevægelighed; han syntes at ville ned, men gik tilbage igjen. Aabenbart saa han Noget i Skumringen, og snart bleve ogsaa fire Mænd synlige: det var Sognefogden, Rasmus Jochumsen, hans Søn og endnu en Mand, hvem Sognefogden havde taget med som Vidne. Sandt at sige var det aldeles ikke disse Mænds Hensigt at finde Paul, og baade Jochum Ras og hans Fader havde kun sluttet sig til Toget for tilsyneladende at vise sig ivrige, men i Virkelighed forebygge en Paagribelse, hvorved der jo maatte rippes op i Sagen. Man var bøjet af til Ingstrup i det Haab, at Paul var gaaet til Løkken, og saaledes stødte man nu imod

Digitized by Google

sin Vilje lige paa ham. Men først stødte man dog paa Skolemesteren, der gik nedad Bakken de Kommende imøde.

»God Aften,« sagde han, »hvad søger I gode Mænd her paa Egnen?«

Sognefogden svarede: »God Aften, Skolemester. — Ja, vi søger Paul Hvarre, og han maa danse med os, naar vi griber ham, for den Sags Skyld, De nok ved, Skolemester, om Kronometret. Man maa jo gjøre sin Pligt, skulde a sige.«

»Ja; han staar derhenne,« sagde Skolemesteren.

»Naa, gjør han det? — Der staar jo ellers en lille Pige, skulde a sige, hvis mit Syn it slaar fejl.«

»Ja, han har just nu faaet sig en Kjæreste af Ekko'et her paa Ganhøjen.«

»Ja, aa, ja,« svarede Sognefogden i den uforlignelige Tone, der baade kan tilkjendegive: »Det er meget rigtigt« og »Det er da noget forbistret Snak.«

»Ja, for det er et meget mærkeligt Ekko her paa Ganhøjen; det ved I vel, I gode Mænd?«

»Ja, aa, ja,« svarede Sognefogden.

»Aa, ja, vel er det det,« sagde Rasmus Jochumsen, da Skolemesteren ved at vende sig til ham syntes at ønske ogsaa hans Samstemning.

»Skulde vi ikke spørge det, hvordan det egenlig hænger sammen med det Kronometer?« vedblev Mortensen.

Digitized by Google

Eftersom Sognefogden ikke havde travlt og heller ikke vilde være krakilsk, skjønt Spørgsmaalet var besynderligt, svarede han med Hænderne foldede over sin store Stokkeknap: »Aa, jo, jo; gjør det it Godt, Ondt gjør det vel heller it. Man har jo altid Lov at spørge sig fot paa høflig Maade, skulde a sige.«

»Ja, vi kan jo prøve det, I Mænd,« vedblev Mortensen; »Ekko'et er meget mærkeligt, saare mærkværdigt. Hvis jeg nu gaar derop og raaber Klit, hvad tror I saa, det svarer?«

»Det svarer vel Klit igjen, skulde a sige,« sagde Sognefogden.

»Nej, det svarer: Tvist.«

Derpaa blev der ikke svaret et Ord. Man udtalte ikke engang Forundring over et saa mærkeligt Ekko eller en saa mærkelig Paastand. Alle begreb med deres gode Vendelbo-Natur hurtig og bestemt, at der stak noget Andet under, og for de To, der ganske sikkert havde Tvist i Klitten — thi hvad Sognefogden og Husmanden havde, er ikke oplyst — maatte Ordet lyde med ganske særlig Betydning. Dog, om ogsaa Øjenlaagene hastig skøde op og ned, saa forraadte de dog ellers ingen Sindsbevægelse.

Skolemester Mortensen vedblev: »Men naar jeg saa spørger videre og raaber Tvist, hvad tror I saa, Ekko'et svarer? — Aa, Paul Andersen,« raabte han, »spring Du ind og hent et Par af Præstens Karle til Vidner paa, hvad Ekko'et

Digitized by Google

svarer, og hvor det maaske siger, at vi skulle begive os hen!«

Paul gik op imod Præstegaarden, medens alle fem Mænd stode i den dybeste Tavshed.

»Naa, Jochum Ras,« vedblev Skolemesteren da, »nu spørger jeg Dig, hvad Du tror, at Ekko'et svarer, hvis jeg raaber Tvist?«

Jochum tav.

»Det skal jeg sige Dig, Jochum Ras, og hør vel efter. Det svarer med Esaias Profete sextende, syvende: Derfor skal den ene Moabit hyle over den anden, de skulle Allesammen hyle; hvilket er udlagt: Nu skal Alt komme for Dagen — at sige, hvis vi ikke faa at vide, hvem der stjal Kronometret og henlagde det i det Skjulested i Klitten, som blev angivet at indeholde Paul Andersens Gods.«

Fader og Søn begreb overordenlig godt: Hvis ikke En paatog sig den Skyld, der var lagt paa Paul, kom Tvisten og Mere for Dagen. — Rasmus Jochumsen stod ganske som en Ræv i Saxen: tilsyneladende uden Lyst og Vilje til at komme løs og uden en Bevægelse, der vilde indeholde Anerkjendelse af, at han var i Saxen. Jochum indtog nøjagtig samme Holdning. Men ud maatte de; det var dem tydeligt, at Skolemesteren vidste Alt, og siden han ikke længer var Skolemester, men befandt sig i et andet Sogn, kunde han tale, og allerede hørtes tunge Træskotrin fra Præstegaarden.

Digitized by Google

Jochum spurgte sagte sin juridiske Fader: »Hvor meget kan det blive?«

»Tre Gange fem Dage Vand og Brød,« svarede Faderen rask, men sagte.

»Og det Andet?«

»Ja, det er slemt; saa ryger baade a og Du.«

»Naa,« sagde Skolemesteren, da Præstens Karle ikke blot hørtes, men bleve synlige.

»Ja,« svarede Jochum, »a skal jo it nægte, siden Skolemesteren ved Besked, at a havde Kronometret; men a har det it; det blev borte i den Klit, som vi sagde, var Paul Hvarres Skjul. Og derfor kunde a it svare til det.«

»Saa kan det gjøres med to Gange fem Dage eller med mindre,« sagde Faderen, der strax indsaa og paaskjønnede den kloge og forholdsvis heldige Vending, som hans Søn gav Sagen.

»Og Paul er altsaa uskyldig?« vedblev Mortensen.

»Ja, det skal a it nægte,« svarede Jochum.

»Det have I nu hørt, alle I gode Mænd,« raabte Mortensen og tilføjede til Sognefogden: »Ja, saa er der Intet at spørge Ekko'et om, for det var det, vi skulde vide; og det er vel ikke værdt at fritte mere end nødvendigt?«

»Nej, aa, nej,« svarede Lovens Redskab i jevnt bifaldende Tone som den, der ikke havde forstaaet et Ord mere, end han skulde forstaa.

Derpaa vendte Skolelærer Mortensen sig til Jochum og sagde: »Du er nu falden i det Klit-

Digitized by Google

hul, Du gravede til en Anden, og vær nu glad, Jochum, at en Anden ikke er kommen i det, Du har gravet for Dig selv. Du haver profiteret daarlig af Din Skolegang hos mig, mens jeg endnu var Skolemester, men tag dog dette med, hvad der staar udi Esaias Profete halvtredsindstyvende, ellevte: Vandre I kun i Eders Lys og i Gnister, som I have optændt, dog dette skal ske Eder af min Haand: I skulle ligge i Smerte. — Saa siger jeg Eder Godnat, I gode Mænd.«

Alle Fire, Sognefogden, Jochum, hans Fader og Husmanden, sagde Godnat igjen i en Tone, som om Intet var forefaldet, og vendte om ad den Vej, de vare komne. Mortensen gik tilbage til Paul, standsede foran ham og sagde derpaa med lysende Ansigt: »Saa er det nu opfyldt, hvad der staar skrevet hos Esaias Profete, fem og fyrretyvende, andet: Jeg, jeg vil gaa for Dit Ansigt og gjøre de krogede Veje rette; jeg vil sønderbryde Kobberdøre og sønderhugge Jernstænger! — Og det haver jeg Uværdige gjort for Dig, Paul, for Din salig Moders Skyld, og fordi Herren tilkjendegav, at Du skulde være som Jonas og vorde frelst. Og efterdi jeg nu tror at have handlet efter bedste Skjøn efter Herrens Tegn, ville vi ydmygelig takke Ham og bede Ham, ogsaa tage vor liden Skyld for en større Skyld, hvorpaa vi i Hans Navn ville gaa til Saltum, Amen!«

Nu kan denne Fortælling afkortes betydelig og bringes til en brat Slutning ved at forbigaa

Digitized by Google

Alt, hvad der blev fortalt og forklaret, stridt og bedet, inden det kom til den Afgjørelse, som Læseren dog forudser, nemlig at Paul og Aïs fik deres Vilje.

Der er kun at tilføje, at Paul begik en Utroskab, idet han ikke benyttede sig af den heldige Forandring i hans Formuesvilkaar til Virkeliggjørelse af hans Ungdoms- eller Barndomsdrøm: Anlæget af et Teglværk ved Pirups Hvarre. I enhver anden Fortælling end en, der mulig skal kritiseres af Vendelboer, kunde en Forfatter være gaaet lidt udenfor Sandheden og have tillagt sin Helt ogsaa dette ædle Træk. Men det er altfor bekjendt paa Kysten, at det Teglværk, som nu virkelig findes paa Pirups Hvarres Grund, lige ved Foden af Bredbjerg, hidrører fra Hr. Kjøbmand Klitgaard i Blokhus, hvorvel Forfatteren maaske tør paastaa, at Hr. Klitgaard oprindelig fik Ideen fra Paul eller hans Fader, Andersen. Naar Paul selv opgav Tanken, var det dog ikke uden Kamp, og for en stor Del var Skolelærer Mortensen Skyld i Udfaldet; thi han satte sig med Hænder og Fødder imod, at Paul skulde tilbage »til Stranden«. Han sagde: »Glæd Dig ved Dit Kikaion som Jonas Profete og frist ikke Gud længer, men bo inde i Landet som Jonas og vær tilfreds, hvilket han ellers ikke var.« Desuden ønskede baade Aïs og hendes Forældre, skjønt af andre Grunde, at Paul skulde sætte Bo i Saltum, og Enden blev derfor, at han kjøbte en Gaard dersteds. Men Sømmelighedshensyn

Digitized by Google

forbyde Forfatteren nøjagtig at angive dens Beliggenhed: Fremmede kunde falde paa at kigge ind for at se Aïs. Derimod maa man gjerne spørge sig for; thi det Svar, man faar paa sin Spørgen, vil rimeligvis ikke lede Nogen paa rette Vej. Egnens Folk ville maaske endog, i den Tro, at den Fremmedes Spørgsmaal staa i Forbindelse med en Tanke om at rippe op i en gammel Sag angaaende strandet eller opdrevet Gods, ganske fornægte, at de have kjendt eller kjende Paul og Aïs. Men selve Pirups Hvarre kan ikke fordølges eller bortviskes, saalænge blot Havet vil skaane Stedet, og Ganhøjen staar ogsaa endnu og faar Ekko tilbage fra Ingstrup Kirketaarn, hvilket Enhver kan rejse hen og prøve. Dog ønskes først, at det her Fortalte maa finde et venligt Ekko i Læsernes Sind.

Digitized by Google

IX

AVROHMCHE NATTERGAL

(1871)

Digitized by Google

Digitized by Google

Dette er Beretning om en stakkels gammel eller aldrende Jøde, der hængte sig af Kjærlighed, men blev skaaren ned og dog blev hængende alligevel.

Det anses for rigtigst at fortælle en saadan Sag omstændelig og begynde med Begyndelsen, nemlig med Leizer Suss.

Nu er der vel Faa, som huske Leizer Suss, dels fordi han er død for mange Aar siden, dels ogsaa fordi han borgerlig ikke var kjendt under Navnet Suss, men kaldtes Lazarus, hvilket er Oversættelse af Leizer. Tilnavnet Suss havde han enten arvet eller faaet tilfældig; thi det betyder paa Dansk Hest, og egenlig dum var han dog ikke. Han var i visse Maader agtet i Menigheden, nemlig formedelst sin Fromhed, d. v. s. orthodoxe Iagttagelse af alle Ceremonier, og paa Grund deraf havde man, da han var en fattig Mand, betrot ham at være Schauchet ɔ: Slagter og Forhandler af Kjød, der tillidsfuldt kunde spises af Menigheden. Forresten er der Lidet at

Digitized by Google

sige om ham. Han gik saagodtsom ubemærket ud af Verden, men efterlod en aldrende Enke med sex Børn, en Datter og fem Sønner, hvilke sidste han alle havde sørget for, nemlig opdraget efter Loven til deres trettende Aar og saa sendt ud at ernære sig selv, en hos en Kjøbmand i Altona, de andre hos Handlende her i Byen.

Aar gik hen, og Familien levede lykkelig, efter den latinske Regel: *bene vixit, qui bene latuit*, den lever vel, som lever ubemærket. Moderen blev gammel, omtrent tresindstyve Aar, men rask og rørig og noget herskesyg; Datteren, Gitte, blev henved fyrretyve, stadig ugift, enten fordi hun var uformuende og kun en Schauchets Datter — Mangler, som hendes smukke, brune Øjne ikke kunde bøde paa — eller fordi hun »ikke var virksom nok for sin egen Lykke«. Der var vel endel Grunde, og tilsammen bleve de kaldte Guds Vilje. Brødrene bødede derpaa med stille Venlighed, en sjelden Gang med Skjemt, hyppigere med Gaver. Ved deres Flid og Sparsommelighed kunde de af deres stigende Løn eller Indtægt give et stigende Bidrag til Moderens og Datterens Underhold. Alle fire, som vare her i Byen, samledes hos Moderen Fredag Aften ligesaa sikkert og regelmæssig, som hun tændte og velsignede Sabbathlysene.

Med Undtagelse af den lempelig stigende, svagt stigende Velstand var siden Faderens Død ingen anden Forandring foregaaet end, at Familien havde ændret lidt paa sit Navn, og Anledningen

Digitized by Google

dertil var kommen fra Altona, hvor, som alt bemærket, den ældste af Sønnerne, Michael, var anbragt. Han skulde nemlig optages som Associé af »Huset« — det var en Ekviperingsbutik —, og saa sagde Husets »Chef«, der ogsaa hed Lazarus, en Dag til ham: »Du hedder Lazarus. Naa, det er et godt Navn — jeg skal ikke sige Andet. Men man kan ogsaa faa for Meget af det Gode! Lazarus & Lazarus — sig, hvad Du vil, det tager sig ikke ud paa et Skilt.«

»Men Lazarus & Ko.,« sagde den vordende Associé beskedent.

»Lazarus & Ko. Og naar man saa spørger: Hvem er Ko.? — Lazarus! — Vend og drej det, som Du vil: Lazarus & Lazarus!«

»Ja, men —« sagde Michael og vovede ikke at fuldføre Meningen, som var: »Kan jeg saa ikke blive Associé?«

Efter en lille Pavse vedblev Chefen: »Hør, sig mig, havde Din salig Fader intet andet Navn end Leizer?«

Michael blev rød og svarede ikke.

»Naa, det er jo imellem os, og det skal ikke forstyrre Din salig Fader i hans Grav. Men blev han ikke sommetider kaldt Leizer Suss?«

»Det er nok muligt,« svarede Michael.

»Naa, saa har vi det jo! Hvem siger, Du skal holde paa hvert Bogstav i Din Faders Navn, tilmed da han selv aldrig med sin gode Vilje bar det! Vi sætter et a i Stedet for et u. Sass er et

Digitized by Google

godt Navn. Lazarus & Sass — det la'er sig høre, det ta'er sig ud!«

Derved blev det, og da Michael, som nu var Familiens Hoved, kaldte sig Sass, antog den ene af Brødrene efter den anden og endelig Moderen, først med lidt Ængstelighed, men endelig, da Ingen gjorde Indsigelse, med Frejdighed Navnet Sass. Det er muligt, ja rimeligt, at man i Menigheden spottede lidt over Navneforandringen; men Indsigelse gjorde man som sagt ikke.

Den Eneste, som ikke kunde lide Forandringen, var Avrohmche Nattergal. Han var fra sin tidlige Ungdom vant til at komme i Familien; han var om Fredag Aften ligesaa sikkert tilstede som nogen af Sønnerne; han havde set dem alle voxe op — han var otte Aar ældre end den ældste Søn —, han havde leget med dem, delt Sorg og Glæde med dem alle. Der havde engang været Tale om, at han skulde have Gitte; men det var gaaet over uden at efterlade nogen Forstyrrelse. Nu, da det nye Navn kom tilligemed adskillige nye Møbler og en vis ny »air«, ligesom en større Fordring eller Pretention, forekom det ham usikkert, utydelig, at han gled tilside, ikke længer hørte saa fuldstændig til som forhen, at hans ubetydelige Livsstilling blev mere set end før. Men han kunde ikke gribe det; det var en usikker Fornemmelse, som kom det ene Øjeblik og var borte det andet. Derfor kunde han ikke lide Navnet Sass; men han vogtede sig vel for at sige det.

Digitized by Google

»Hvilken var da hans Livsstilling?« vil man spørge. Tillad mig, ikke at falde med Døren ind i Huset, men at forberede Læseren ved at berette, hvorledes han kom i den.

Han var Søn af en Mand, der i Menigheden hed Reb Schaie, med Tilnavnet Pollok, en af de Sidste, der her gik i Kaftan og Pelshue og med langt Skæg. Men skjønt Reb Schaie saaledes i det Ydre lignede en »forløben Polak«, var han en forstandig og virksom Mand i Samfundet og drev en ikke ubetydelig Skind- og Pelshandel. Han førte Bøger — hvad den Tids Handel kun højst ufuldkomment kjendte til — og var i det Hele en yderst nøjagtig, alvorlig og streng Mand. Han vilde naturligvis have Sønnen i sin Forretning; men hos hans Abraham (Avróhom, Diminutiv: Avrochmche) udviklede sig en bestandig stigende Lidenskab for Musik og Sang. Ej blot vilde han saa ofte, han kunde finde Lejlighed, høre Musik; men der undslap ham nu og da Ytringer, der tydede paa, at han ønskede, ja begejstret haabede, selv at kunne lade sig høre — at kunne gaa til Theatret. En Tidlang behandlede Faderen dette som en Barnagtighed, som et Drømmeri, der vilde gaa af i »Geschäftet«; imod sin Sædvane kunde han endog spøge med Sagen og sagde ironisk: »Avrohmche bliver endnu Hrasan« (Forsanger i Synagogen). Men en Aften, da Tilfældet førte ham op til Sønnens Kvistværelse, overraskede han Avrohmche i Tricots, med Baret paa Hovedet, udførende en

Digitized by Google

Bravurarie, medens den gamle Musiklærer Leibche Schwein, ogsaa kaldet Levin Snus, spillede paa Guitar. Reb Schaie jog Leibche Schwein ned ad Trapperne og sagde til Sønnen: »I strikkede Underbuxer og Hat med Fjer! Hvorfor ikke med Storkors af Dannebrogen? Na! Den Meschuggàs skal mine Øjne se! Ved Du selv, hvor gal Du er? Jeg siger Dig blot et eneste Ord; hør mig: De, som ikke i Theatret vil pibe ad Din lange Næse og Din skæve Mund, ved Du, hvad de vil pibe ad? Ved Du det?« — »Nej, Fader.« — »Ad Dine skæve Ben!«

Disse grusomme, men ikke ganske uretfærdige Ord tilintetgjorde et Ideal, et Haab, et Livsformaal i Avrohmches Indre. Han var kun nitten Aar, men var fra dette Øjeblik af ikke længer ung. Han viste sig ikke fortvivlet, klagede til Ingen; idet en Drivfjer var bleven knækket i ham, syntes tillige Erindringen om, at han havde havt denne Fjer, at være bleven slukt; men med det Samme var ogsaa Noget af selve Livet slukt. Imidlertid, en dyb, stille Lidenskab blev tilbage hos ham: Længslen efter at høre Musik, og da Faderen, for at han ikke skulde lønne en Musiklærer, holdt ham endnu mere knapt end forhen, faldt Avrohmche paa at leje en Loge og sælge Billetterne for selv at kunne gaa frit. En Tidlang havde han ogsaa Held; men ligesom Planten for at sætte Blomst og Frugt nødvendigvis maa have en vis Sum af Varme, saaledes behøver enhver Forretning, hvor beskeden den

Digitized by Google

end er, i Længden en vis Sum af Tid og Omhu. Alle Billetter til en Theaterloge gaa ikke altid af som varmt Brød; man maa være om sig; der er Konkurrenter, Chancer og Konjunkturer ogsaa i det Geschäft, og Avrohmche var ofte paa det Grusomste delt mellem Pligterne mod sin Faders Handel og sin egen Loge, hvoraf Følgen blev, at begge passedes slet. Uden at kjende den sande Grund fik Faderen alt mere og mere Anledning til Misfornøjelse; men endelig kom det Hele for Dagen: Avrohmche havde gjort Gjæld til et langt større Beløb, end en enkelt Plads i Theatret vilde have kostet, og man henvendte sig til Faderen om Betaling. Reb Schaie betalte Gjælden, gav Avrohmche en Sum Penge og sagde til ham med dæmpet Stemme, paa Tysk-Hebraisk, der med dets hemmelighedsfulde, forbandelsessvangre Klang havde en Magt, som Ordene paa Dansk ikke formaa at udtrykke: »Gaa ud af mit Hus! For Theatrets Skyld vil Du endnu komme til at søge et Søm at hænge Dig paa! Du er unyttig og ubrugelig paa denne Jord! Gaa!«

Paa den Tid var det, at Leizer Suss og hans Kone viste sig som Avrohmches bedste, maaske eneste Venner. Det hændte ved den Lejlighed endog Leizer Suss, at han gjorde noget Usædvanligt: Han gik lige op til Reb Schaie for at foreholde ham hans Haardhed imod Sønnen og faa det Hele gjort godt; men han kom meget slukøret tilbage og talte aldrig om, hvad der var forefaldet. Men til Avrohmche sagde han: »Du

Digitized by Google

skal alligevel ikke lide Nød, saalænge jeg har et Stykke Kjød.« Baade han og Konen hjalp nu ogsaa efter Evne Avrohmche til at lægge en Livsplan. Da der ikke var Haab om, at han kunde opgive sin Lidenskab, blev det fundet i sin Orden, at han ganske helligede sig Theatret, ikke selve Skuepladsen, men en eller flere Loger og Strækningen over til Lille Kongensgade. Der var med den vundne Erfaring og nogen Udholdenhed et Livsophold at vinde, og — kort og godt — han blev Billetsjover. Nu er det sagt, og efter en Indledning tager det sig ikke saa slemt ud og vil ikke forringe Læserens Deltagelse for Avrohmche Nattergal. Det er sandt: Hvorfra kom dette Tilnavn Nattergal? — Det var for hans mislykkede Sangs Skyld. Jøderne have i mærkværdig Grad Evne til at give den Slags ironiske Tilnavne. Men Mdm. Sass omsatte og udstrakte undertiden Navnet med en vis Malice, der ikke betød noget egenlig Ondt, men kun viste, at Venskab ikke gjorde hende blind for Vennens smaa Ufuldkommenheder. Hun sagde: Natten gal, Dagen ikke klog.

Leizer Suss døde, og en Tid efter døde ogsaa Reb Schaie og efterlod Sønnen en lille Formue, mindre, end man havde ventet, men dog stor nok til, at han med sine smaa Fornødenheder kunde have trukket sig tilbage fra det offenlige Liv og levet af sine Renter. Men dels har Kunsten, selv i sin yderste Forgaard, en Tillokkelse, som de Færreste, der engang have for-

Digitized by Google

nummet den, kunne unddrage sig, dels er det overhoved vanskeligt for en Mand at forlade sine Sædvaner og sin Virksomhed. Der er Sindsbevægelse ogsaa i Spillet med Loger; der er Triumfer, som, skjønt smaa, dog gjøre Hjertet godt; der er Aftener, da man har en vis Betydning, lever med i det Liv, som banker saa stærkt paa Scenen, faar Skjær paa sit Ansigt af Blusset derinde. Og Adgang til alt Andet er lukket, eller man har hverken Begær eller Kraft til at aabne sig en ny Vej. Derfor vedblev Avrohmche Nattergal at være Billetsjover.

Der var maaske et Øjeblik, da han kunde have opgivet denne Stilling, nemlig kort efter Faderens Død, da han troede at burde, til Gjengjæld for alt bevist Godt, skaffe Gitte gift ved at tilbyde hende sin Haand og sin Arv. Men Gitte vilde ikke, og Moderen tvang hende ikke, maaske fordi hun endnu med Haab saa andenstedshen for sin Datter: Tilbud og Afslag bleve udvexlede i al Fredelighed, og Avrohmches Forhold til Huset blev uforandret.

Han boede i Pilestræde paa tredje Sal i en Mellembygning hos en Snedker eller nøjagtigere: tæt op til et Snedkerværksted, og deraf havde hans Klæder altid en lille Høvlspaanlugt, hvorfor hans Rivaler ved Theatret kaldte hans Loge Ligkassen. Han hævnede sig, ikke uden Malice og Vid, ved passende Lejligheder, men foretrak at mumle sine træffende Bemærkninger stille hen for sig med et lille Smil, i Stedet for at sige

Digitized by Google

dem højt. Han var tilfreds med Bevidstheden om, at han kunde gjøre Gjengjæld, og han følte desuden som from Jøde og som den, der ikke var blevet Billetsjover af Valg, en indre Værdighed, der hævede ham over Drillerierne og selve hans Bestilling.

Hvo der paa den Tid, vi nu ere naaede til — henved hans halvtredsindstyvende Aar — mødte ham: i lang Frakke eller om Vinteren i ligesaa lang Kavaj, noget ludende, bleg, med et blidt, svagt, stillestaaende Smil, med Hænderne over hinanden inde i Ærmerne, med en ejendommelig lille Bevægelse af Hovedet til Siden, som om han bestandig og halvdulgt slog Takt, og med et Blink fra Øjet eller Øjelaagene i samme Takt, vilde uvilkaarlig have modtaget Forestilling om et Menneske, hvis Skæbne var fuldfærdig, som stille og fredelig trippede en kortere eller længere Vej til sin Grav.

Aldeles ikke! Stormen i Avrohmches Liv skulde endnu komme, og den foranledigedes ved et eneste uforsigtigt Ord eller ved uforsigtig Brug af et eneste Ord: Suss.

En Aften, da han kom til Sass's, havde de skiftet Pige, og idet Avrohmche saa det nye Ansigt i Døren, begreb han hurtig, hvad der var foregaaet, og ligesaa hurtig fik han formedelst sit gamle Nag til det for ham altid nye Navn Sass det maliciøse Indfald at spørge: »Er Mdm. Suss hjemme?« Det slap ham saadan af Munden. Han vilde egenlig ikke fortælle Pigen, at hendes

Digitized by Google

Herskab med Rette skulde hedde Suss; han mente maaske halvt, at hun skulde overhøre det, og dog behøvede han i det dæmoniske Øjeblik en Fortrolig, ligesom Kong Midas' Barber, der maatte forraade, om end blot til en lille Tue paa Marken, at hans Herre havde Æselsører. Det var ham en Fornøjelse at sige Ordet, han fik Luft; men allerede i næste Øjeblik, da Pigen stilfærdig havde svaret: »Jo, Mdm. Sass er hjemme«, fortrød han det, dels fordi han følte Svaret som en fortjent Irettesættelse, dels fordi han blev bange for, at hun skulde berette det til sin Husmoder. Men nu var det for silde. Han kunde blot gjøre Ondt værre ved at bede Pigen ikke sige Noget, og der blev desuden ikke Tid dertil; thi i næste Øjeblik var han inde i Stuen. Hele Aftenen og de følgende Dage var han ulykkelig. Han sagde til sig selv: »Naar jeg nu kommer næste Gang, saa ved jeg, hvordan jeg bliver modtaget. Hun lader, som hun ikke ser mig, og nyser jeg, saa spør hun: »Hvem er det? Aa, det er Pollok« — for saa siger hun ikke Avrohmche. Og naar hun ud paa Aftenen skærer en Appelsin for, saa la'er hun Stykkerne gaa rundt til den Side, hvor jeg ikke er, og saa er der intet til mig. Hvad bryder jeg mig om Appelsinen? Men det er Minen! Det er hendes Ansigt! Underlivet kryber sammen paa mig af Angst. Og saadan holder hun mig i otte, fjorten Dage, maaske længer, indtil der kommer et godt Stykke og jeg beder hende meget om at gaa. Og saa siger hun

Digitized by Google

maaske: »Naa, lad Mdm. Suss engang igjen gaa paa Komedie!« og saa faar jeg et Øjekast — to Synaale i Hjertet! Det har jeg for min forbandede Mund!«

Han vovede ikke at gaa derop og turde dog ikke blive borte, og endelig maatte han til det. Han fandt den samme jevne, næsten ligegyldige Modtagelse som ellers, og han troede først, at det var Havblik før Stormen, at man omhyggelig havde forberedt sig, for at et Lyn skulde komme desto mere overraskende og knusende; men det blev ham dog snart umiskjendeligt, at Barometret tilforladelig stod paa godt Vejr, og saa følte han en stor Lettelse og Taknemlighed, Taknemlighed imod Himlen og imod Pigen, der aabenbart havde tiet. En af de nærmest følgende Aftener gjorde han sig et Ærinde derop og bragte Pigen som Foræring en Firskillings Julekage. Dengang vare rimeligvis baade Tjenestepiger og Julekager bedre, end de ere nu; thi Pigen tog med Tak imod Gaven, og da hun skulde lyse Avrohmche ned og lukke ham ud ad Gadedøren, takkede hun endnu engang.

»Ingen Aarsag,« sagde Avrohmche; »De er en god Pige. Jeg siger Dem ikke, hvorfor De er en god Pige. De er en god Pige. Hvad hedder De?«

»Emilie.«

»Emilie. Det er et godt Navn. Hvor gammel er De?«

»Nitten Aar.«

Digitized by Google

»Nitten Aar,« sagde Avrohmche og saa for første Gang rigtig op i det rare, ungdommelige, friske Ansigt. Han tilføjede i naiv Tilfredsstillelse: »De ser ogsaa ud som en god Pige. I Sandhed! Hvor er De fra? Er De her fra Byen?«

»Nej, jeg er fra Nakskov.«

»Fra Nakskov? Hvad var Deres Fader?«

»Han er Felbereder.«

»Han lever endnu? Hvorfor blev De ikke hjemme?«

»Fader giftede sig igjen, og min Stedmoder vilde helst have mig ud.«

»Stakkels Pige! — De er en god Pige. — Bliv ved at være en god Pige.«

»Det skal jeg nok,« svarede hun; men om Begge mente det Samme derved, er usikkert. Avrohmche mente, at hun skulde vedblive at tie med Ordet Suss.

Uden at han kunde gjøre sig rigtig Rede derfor, var Avrohmche denne Aften og de følgende Dage tilmode, som om han havde oplevet Noget, noget Usædvanligt. Det er sandt, at han var bleven befriet fra en stor Angst og Fare; men det var dog ikke dette alene. Hvor højst ubetydelig Samtalen med Pigen end havde været, var den dog noget ganske Nyt i hans Liv. Naar talte han med Nogen undtagen om Billetter eller om de træge Ubetydeligheder, som vare Gjenstand for Underholdningen hos Mdm. Sass? Naar spurgte han med Interesse om Noget, naar bragte Svaret paa hans Spørgsmaal en saadan blid Liv-

Digitized by Google

lighed til hans Sind som fra denne Pige, der var fornøjet og fornøjelig i Kraft af Ungdommen? Der kommer en Tid i enhver Mands Liv, da Ungdommen virker paa ham med en Magt, som han intet Begreb havde om i sin egen Ungdom; men paa Avrohmche virkede denne Magt saa meget stærkere, som han var aldeles uvant med, at Nogen saa paa ham og talte til ham med en saadan Velvilje og tillige var saa kjøn. Det lyste i det aldrende Menneskes Sind, som om han paa underlig Maade havde mødt en Søster, han ikke turde kjendes ved — og heller ikke vilde kjendes ved; thi det var uendelig langt fra hans Tanke, at der imellem ham og en kristen Tjenestèpige eller Kvinde kunde være nogetsomhelst nærmere, endsige hjerteligt Forhold.

Og dog var det ham paany en Vederkvægelse, hvergang han paany kunde blive lyst ene ned af Pigen og faa en Samtale, der næsten bestod af de selvsamme Ord som den første Aften. For ham, der blot vilde høre hendes Stemme og engang imellem skotte ind i hendes friske Ansigt, var det næsten aldeles ligegyldigt, hvad han spurgte om, og hvad hun svarede, og han mærkede ikke, at han gjorde sig latterlig ved altid at gjentage det Samme. »De er fra Nakskov?« — »Ja.« — »Og Deres Fader er Felbereder?« — »Ja.« — »Og De har en Stedmoder, der ikke vil have Dem hjemme?« — »Ja.« — »De er en god Pige. God Nat!« Og naar hun saa med sin leende,

Digitized by Google

klare Stemme sagde »God Nat!«, var han lykkelig over at tage denne Klang med sig.

Han havde faaet Noget udenfor sit sædvanlige, tørre Liv at tænke paa og længes efter og blev yngre derved. Han gik mindre ludende, saa paa Folk med større Frejdighed og aflagde en Gnavenhed, som efterhaanden med Alderen var kommen over ham og allerede ofte havde skilt ham ved Kunder. Han kostede sig en ny Frakke, og skjønt der var god, naturlig Grund dertil — den gamle var saa gammel! — vakte det dog Opmærksomhed baade paa Hjørnet af Lille Kongensgade og i Kompagnistræde, hvor Mdm. Sass boede. »Hvad gaar der af Nattergal?« sagde man. Om enhver anden, endog halvfemsindstyveaarig Mand, der saadan havde forandret sig, vilde man have sagt i det Mindste for Spøg: Han er forelsket, han gaar paa Frierfødder; men overfor Avrohmche faldt ikke engang en saadan Spøg Nogen ind, skjønt det var Alvor, medens Avromche selv ikke havde fjerneste Anelse derom. Han mærkede blot for første Gang i sit Liv Glæde af at leve, eller for første Gang siden hans tidligste Ungdom var der i hans Sjæl en Længsel med Behag. Fjeren, hans Fader havde knækket, havde, skjønt paa egen, underlig Maade, faaet ny Spændkraft. Og det var kommet saa blidt og lempelig, var saa lidet ledsaget af Uro, var saa naivt, at han selv ikke lagde Mærke dertil uden for saa vidt, at han følte sig glad.

Digitized by Google

Saadan er maaske Skoven tilmode en Novemberdag, naar Solen skinner som om Foraaret.

Paa den Tid blev »Svend Dyrings Hus« opført første Gang og gjorde som bekjendt ikke blot stor Lykke, men vakte en overordenlig Sindsbevægelse, især hos den kvindelige Del af Publikum. Flere Damer, sagde man, havde faaet ondt af Rørelse. Den følgende Fredag Aften, da Sønnerne samledes hos Mdm. Sass, havde de alle set Stykket og vare henrykte derover eller grebne af den offenlige Henrykkelse; men de vare enige om, at Moderen ikke burde gaa og se det: hun vilde ikke kunne taale Sindsbevægelsen. Avrohmche stod meget upartisk overfor Stykket; det fyldte, ja overfyldte Logerne og var for saa vidt godt; men fra en anden Side betragtet, for hans æsthetiske Vedkommende, var det slet, fordi det ikke var en Opera, og fordi den Musik, det indeholdt, var ham uforstaaelig; hans Hjerte var, kunstnersk taget, aldeles fyldt af »Den Stumme«, der opførtes paa samme Tid, men fremfor Alt af »Slummer-Arien«, og han betragtede Publikums Begejstring for »Svend Dyrings Hus« som en Raptus. Men han ønskede, at Mdm. Sass skulde gaa i hans Loge og se det og blive greben af de Andres Raptus, dels fordi det nu var ham mere kjært end nogensinde før at bringe en Glæde ind i dette Hus, dels ogsaa fordi han, ved at byde Mdm. Sass og Datteren Billetter og bringe dem til og fra Theatret, kom i det Mindste et Øjeblik i Huset som en Mand af Betydning. Han gjorde

Digitized by Google

derfor med usædvanlig Ivrighed Indsigelse mod Sønnernes Mening: at Moderen ikke kunde taale det.

»Taale det?« sagde han; »hvad er der at taale? Hvad er der at besvime for? Jeg forstaar det ikke! Der besvimede en Kone ved Siden af, det er ganske sandt! Men hvorfor besvimede hun? Fordi hun var en tyk Bryggerkone, og fordi Henriksen havde pakket for fuldt. Henriksen er en Retseiach*). Men vil jeg pakke for fuldt, naar en god Ven gaar der, og vil ikke Mdm. Sass i min Loge faa en god Plads paa første Bænk og intet Tryk, hverken forfra eller bagfra eller fra nogen af Siderne? — Taale det? — Snak!«

Men en af Sønnerne gjentog sin Paastand og styrkede den ved Henvisning til Stykkets Indhold. Han anførte temmelig nøjagtig:

»Det kan hver Moder vel sige ved sig,
Hvad Mælk mine Bryster kan give Dig.«

»Hvor kan Moder taale at høre det og se det?« tilføjede han.

»Hvorfor ikke?« raabte Avrohmche. »Behøver Nogen i Logen at være et Fruentimmer justement for at vide det? Er jeg et Fruentimmer, og ved jeg ikke, at En, der er død og borte og lagt i Graven og ikke er Andet end et Spøgelse, ikke har Mælk i Brystet? Ved jeg det, saa ved Din Moder det ogsaa og besvimer ikke.«

---

*) Et hensynsløst, brutalt Menneske.

Digitized by Google

En anden af Sønnerne sagde med stille Alvor: »Moder vil tænke paa salig Fader, olov ha scholaum*). Der, hvor den Døde gaar ud, og hvor Hr. Dyring rækker efter hende og be'er hende om at blive, der vil Moder tænke paa salig Fader, som han var i sine Ligklæder.«

»Vorherre bevare's!« raabte Avrohmche. »Det maa ikke ske! Ikke for min Neschommo**)! Men er Din Moder ikke en forstandig Kone? Vil hun ikke være fornuftig og sige sig selv: Den ene af Konerne maa bort, ellers faar Manden to Koner, og hvem skal bort? Hvem anden end den, som er død og begravet?«

Al Avrohmches Veltalenhed havde maaske dog ikke hjulpet, hvis ikke Sønnerne havde valgt en Bevisførelse, der netop førte til det Modsatte af, hvad de havde ventet; thi Kvinderne kunne jo netop godt lide Sindsbevægelse, skjønt de ikke tilstaa det ligefrem. Mdm. Sass sagde med Værdighed: »Jeg vil ikke tænke paa Eders Fader, olov ha scholaum. Hvorfor skulde jeg det? Det er en Mands Kone, der er død og kommer ind paa Theatret — hvad kommer det mig ved? Jeg vil gaa!«

Under denne Samtale havde Tjenestepigen gaaet ind og ud, og hun, som aldrig havde været i et Theater, fik en endnu mere broget Forestilling om Skuespil i Almindelighed og »Svend

*) ɔ: Med ham være Fred!
**) Sjæl.

Digitized by Google

Dyrings Hus« i Særdeleshed end nogen anden Dødelig fra Provinserne. Det hemmelighedsfuldt Afskrækkende og umaadelig Tillokkende forøgedes, om mulig, da Mdm. Sass kom hjem ledsaget af Gitte og Avrohmche, medens Sønnerne vare samlede for at modtage hende som efter en Rejse. Hun raabte stolt, idet hun kom ind ad Døren: »Besvimede jeg? Fik jeg ondt? Sig Du det, Gitte! Ikke engang jeg græd — hvad er der at græde for? Men for Skams Skyld tørrede jeg Øjnene og snød min Næse, da de Andre græd. Ach, men dejligt er det — skjønt saadan forlibt, som hun er — naa, det var vel i den Tid! — men det med det stegte Æble, det forstaar jeg ikke . . . .«

»Det stegte Æble!?« skreg Avrohmche.

»Naa, mahnschten*) stegt, mahnschten ristet! Rister han ikke et Æble? Hvor bliver det af? Det kommer slet ikke frem . . . .«

Hun mærkede paa Sønnernes forlegne Miner og paa Trækningerne i Avrohmches Ansigt, at hun havde sagt en Dumhed; men hun anede ikke, hvori den bestod, og hendes Værdighed som Moder tilstedte ikke, at der blev dvælet derved, at hun i sine Børns Nærværelse fik sin Forstand beriget paa Selvfølelsens Bekostning, og der blev talt om andre Ting, om Spillet, Dragterne, Ridderne, de stakkels Børn, den onde Guldborg o. s. v.

---

*) lige meget, ligegyldigt.

Digitized by Google

Det forekom Pigen, at man maatte kunne give Aar af sit Liv for at faa noget saa Vidunderligt at se; men hvorledes skulde det gaa til, hvorledes kom man derhen? Fordi Avrohmche Nattergal havde givet hende en Julekage, skyldte han hende dog ikke en Komediebillet. Rigtignok var hun i Besiddelse af hans farlige Hemmelighed; men hun vidste det ikke selv, hun havde ikke hørt eller i det Mindste ikke forstaaet den dybe Betydning i Forskjellen mellem Suss og Sass, og selv om hun havde kjendt Hemmeligheden, vilde hun næppe have tænkt paa at bruge den, endog for at faa en Billet. Men hos Avrohmche var Følelsen af hans Gjæld ikke blot usvækket, men stegen; i Taknemlighedens Sølv var indblandet Forelskelsens Guld, skjønt han ikke vidste det, og en af de næste Aftener, da han igjen var saa lykkelig at blive lyst ene ned, sagde han: »Ved De, hvad riste er? Ved De, hvad det er at riste Runer? Riste? At riste dem?«

»Ja, det er at skære dem.«

»Ikke stege dem, vel? Saa kan De ogsaa gaa og se Stykket. Vil De gaa? Vil De have en Billet?«

»Oh, Hr. Nattergal!« raabte hun og havde nær tabt Lyset, idet hun uvilkaarlig vilde folde Hænderne.

»Naa, jeg hedder i Grunden ikke Nattergal. Jeg hedder Pollok. Men det gjør Ingenting. Vil De sige Nattergal, saa sig Nattergal; men egenlig er det Pollok.«

Digitized by Google

Vistnok uden at mærke nogen Forskjønnelse ved Forandringen sagde Pigen: »Om Forladelse! O, Hr. Pollok, hvor De er god!«

Og hun sagde det med en saadan Inderlighed i Stemmen og med et saadant Blik, at hvis Avrohmche havde været en ung Mand og ikke udviklet efter det Portræt, hans Fader engang gav af ham, kunde der nok været Anledning til at tro, at ogsaa hos hende Taknemlighedens Sølv var blandet med et vægtfyldigere Metal. Avrohmche saa ikke sig selv, men blot hende, og med de Ord: »Vi tales nærmere ved derom!« skyndte han sig lykkelig bort.

Sagen viste sig vanskeligere, men ved selve Vanskeligheden frydefuldere for Avrohmche end først tænkt. Der var Meget at overlægge, mange Samtaler at føre. Emilie kunde kun komme ud hver anden Søndag, og hun vidste knap, hvor Theatret, endsige hvor Logen var. Det kom derfor af sig selv, at Avrohmche tilbød at hente hende, at vente udenfor Gadedøren, bringe hende baade til og fra Theatret. Hendes egen Moder vilde, hvis hun havde levet, ikke ønsket hende uskyldigere Ledsagelse — og for Avrohmche var det et sildigt, men virkeligt Stævnemøde med al dets Længsel og Hemmelighedsfuldhed — ogsaa han var endelig ung og lykkelig!

Emilie havde klædt sig paa som til Bal, i nedringet Jakonets Kjole, men med et lille Silketørklæde blufærdigt om Halsen. Hun saa saa nydelig, næsten dameagtig ud, at Avrohmche var

Digitized by Google

ganske stolt af at føre hende ind i Logen; men, for at hun ikke skulde falde Publikum altfor meget i Øjnene, anbragte han hende paa anden Bænk og stod selv bagved tredje Bænk, bøjende sig ned til hende, forklarende, hvad der foregik, og forberedende paa, hvad der vilde komme. Høflig eller taknemlig for hans Opmærksomhed, hvor trættende den end var, vendte hun sig saa tidt som mulig om imod ham, og ved denne Bevægelse gled det lille Silketørklæde hyppig tilside, uden at hun i Varmen gav Agt derpaa. Avrohmche, som følte, at derved blev aabnet for hans Øjne Noget, der ikke ærlig tilkom dem, bragte stadig og samvittighedsfuldt og ganske lempelig Tørklædet tilbage paa dets Plads. Denne Maneuvre fik hurtig noget Paafaldende for en ung Person eller Herre, der sad i Sidelogen tæt op til Emilie, og hvis Øjne ikke vare saa samvittighedsfulde som Avrohmches. Først troede han, at det var en gammel, skinsyg Ægtemand, der havde ført sin unge Kone i Theatret; men snart gjenkjendte han Nattergal, og Sagen blev ham uforstaaelig eller rettere pikant: det syntes at være en ung, rar, koket lille Pige, hvem Billetsjoveren ukaldet dækkede til. Da Tæppet var faldet, begyndte han en Samtale med Emilie, og imellem alle de pæne Folk, der saa ud som et stort Selskab af Venner og Bekjendte, antog hun, ikke at skulle forraade, at hun ikke hørte til, men svarede venlig og taknemlig, næsten hjertelig, hvilket igjen blev i høj Grad misfor-

Digitized by Google

staaet af den unge Person. Avrohmche kunde ikke forbyde hende at svare, kunde heller ikke give hende noget Raad eller Vink, og han følte desuden alle Skinsygens Kvaler, hvad enten den unge Person talte med hende eller ikkun saa. Han ønskede sig blot ti Mænds Kraft og Mod til at kvæle ham eller i det Mindste kaste ham ud.

Tæppet gik igjen op, og medens Stykket skred frem, berørte det Avrohmches Indre paa en Maade, han aldrig før havde havt Anelse om. En dybt skjult, smertelig, pludselig vaagnende, poetisk Sans forraadte ham, at der hist nede udviklede, rørte sig en sympathetisk, omsiggribende Aand eller Stemning — vi kalde den romantisk —, som han forlængst var voxet fra, eller som man med Rette eller Urette nægtede hans Sjæl at være delagtig i, medens Emilie og selv den afskyelige unge Person efter Verdens Mening hørte til. Han følte det med usigelig Vaande, han var tilstede som ved en Dødsdom over sig selv eller som ved sin egen Begravelse. Aldrig havde Scenen gjort det ved ham som nu.

»Alle de smaa Billeder vendte sig omkring« —

Ridderne og Damerne og de unge Forelskede huskede pludselig hans Faders Ord og sagde til ham: »Hvorfor vil Du blive pebet ud? For Din krumme Næses og Din skæve Munds og Dine skæve Bens Skyld!« Og saadan, som de beskreve ham, saadan saa han sig, afskrækkende og fremmed imellem dem, jammerlig forskudt. Men den

 Digitized by Google

Musik, som han havde ladet haant om, fordi den ikke var som »Den Stumme«, kom saa og betog hans Organisme, gav ham en kunstig Ungdom, tumlede med ham, som om han hørte til, skjønt han ikke hørte til. Hvorfor skulde han ikke blive lykkelig? Han kunde gifte sig med Pigen — ja, han kunde tilbyde Felberederdatteren Ægteskab! Han vilde blive forskudt af Menigheden; men i sin Sjæl vilde han ikke ophøre at være Jøde — og om saa var! Hvad havde han havt Andet end klam Taage i sit Liv? Hvem skyldte han Noget? Lade hende, der nu engang til Velsignelse eller Forbandelse var det eneste Solglimt i hans Tilværelse, blive reven bort fra ham — det syntes ham sindsforvirrende. Han behøvede ikke at blive i Kjøbenhavn, han kunde tage ud paa Landet og leve med hende paa et stille, skjult, billigt Sted. Han var dog i det Mindste en solid Mand; hvad var den Vindbeutel ved Siden af? Han kunde blive lykkelig, han vilde! Beslutningen manglede kun Ord for at være uigjenkaldelig — saa faldt Tæppet.

Hvor var Virkeligheden? I Logen med Pigen og den Ømhed og Skinsyge, hun vakte, og hvor han, skjønt saa tæt ved hende, ikke kunde finde et rigtigt Ord at sige hende, men med Mishag hørte sin egen Stemme: »Er det godt? Morer De Dem? Synes De om det?«, medens han vilde sige: »Tal til Ingen! Se paa Ingen! Bliv min Hustru!« — eller paa Scenen, som igjen aabnedes, og hvor han igjen led af Alder og igjen

Digitized by Google

blev ung og paany tog sin Beslutning? I Sandhed, Stormen var kommen over Avrohmche Pollok! O, alle medfølende Hjerter, I vilde have grædt ved at se ind i ham og let ved at se paa ham.

Fortumlet af saa uvante Sindsbevægelser førte han efter Stykkets Slutning Emilie ned som fra en oprørt Sø i Havn. Men den unge Person gik tæt hos, og da der paa nederste Trappe ved Forsalen blev stærk Trængsel formedelst Sammenstød med Strømmen fra Parterret, skar samme Person sig ind mellem Avrohmche og Emilie og bød hende Armen. Avrohmche udstødte et Skrig, et Raab, hvis Indhold kun kan forklares af, hvad han i sit Indre nys havde oplevet, eller maaske tillige af, at han derved haabede paa Sympathi, skaffede sig en Ret. Han raabte: »Stop! Hjælp! Han ta'er min Kone!« Den unge Person gled bort som en Aal; men fra Forsalen var i samme Nu flere hundrede Øjne med et Blik fæstede paa den velbekjendte Pollok eller Avrohmche Nattergal, i et rivende hastigt, tavst Sekund blev han en lille Historie at tage med hjem til Thebordet eller andensteds.

Faa Sekunder efter vare de ude. Avrohmche gik tavs over Torvet; Øjeblikket var kommet; der maatte tales; men der var endnu saa mange Mennesker omkring ham; han vilde over i Vingaardstræde og der faa hendes Underskrift paa det Dokument, han selv havde sat sit Segl paa. I

Digitized by Google

samme Øjeblik, som han vilde til det og vendte sig helt om imod hende, saa han, at hun græd.

»Hvad er det?« raabte han bestyrtet; »hvad græder De for?«

»Fordi De gjorde mig den Skam at kalde mig Deres Kone.«

Han forstod ikke, at enhver ung Pige, der offenlig og mod sin Vilje bliver fremstillet som gift, kan føle sig beskæmmet, og at Kjøbstadpigen skarpt følte, at hun havde været med i en lille Skandale. Han opfattede det som en Erklæring om, at hun ansaa Giftermaal med ham, Jøden, som en Skam, og i samme Øjeblik var han, om end ikke helbredt, saa dog fuldstændig nedfalden fra sin Himmel. Han sagde ikke et Ord mere, ikke engang Godnat, da de skiltes.

Han sagde ikke Godnat til hende og ikke Godaften til Snedkersvenden, der efter Sædvane kom ud paa Trappen og rakte ham den lille Lygte — thi efter gammel, streng Skik maatte Ingen have ubedækket Lys i eller ved Værkstedet, og en Svend havde Logi deroppe som Nattevagt.

Saasnart Avrohmche kom ind i sin Stue, gav han sine Følelser Luft:

»Ausgefallene Schtrof'!*) Jeg maa have syndet i Moders Liv, at jeg skulde blive ikke blot meschugge,**) men meschugge metorf!***) Skrige

*) Ausgefallene Strafe, en Straf eller Ulykke, der falder ned fra Himlen, saa pludselig som et Lyn paa en klar Dag.

**) forrykt.

***) splittergal.

Digitized by Google

det ud til dem Allesammen! Hvor var min Seichel?*) Har jeg nogensinde havt nogen? Er jeg født blind og døv og gal? Schema Jisroel! Det bliver min Død! Hvor kan man leve, naar man har været en saa verschwärzter Narr? Hvor kan man? Oi! oi! oi! De har Alle hørt det, og de har hørt endnu Mere! Imorgen har jeg endnu Børn i Byen! Og hvordan kan jeg bevise, at det er Digt og Schkorum**), at jeg løj mig selv paa? Føre hende frem og lade hende sige endnu engang — — sau m'hrulle und sau m'hrulle!***) Nej, det ene m'hrulle er endnu værre end det andet — — Havde hun blot villet! — Men jeg vilde, jeg Hramor†), jeg Posche Jisroel!††) Og det skal jeg op med? Det kan jeg ikke op med! — Avrohmche, Avrohmche, Du er paa en Minut blevet et ulykkeligt Menneske! Oi! oi! Oi und Weh!«

Der indtraf ved denne Lejlighed noget Særeget: Han kunde føle sin Ulykke; men han kunde ikke rigtig forstaa den; Noget inde i Hovedet var nær ved at knække, hvergang han fuldelig vilde se og fatte sin Skæbnes Dobbelthed: at han havde kompromitteret sig overfor Publikum og Menighed for en Lykkes Skyld, og at Lykken havde forvandlet sig til Ulykke og Ydmygelse, medens

*) Fornuft.
**) Usandhed.
***) Ødelagt paa den ene Maade og paa den anden Maade.
†) Asen.
††) Israels Forhaaner.

Digitized by Google

Prostitutionen blev, ja ovenikjøbet forøgedes. Hans Tanke jog i Cirkel omkring Dobbeltheden, vilde ind i Centrum deraf, men skreg af Smerte, inden den naaede saa vidt, og jog ud i Periferien igjen.

Alt dette foregik ikke i Stilhed; gjennem den tynde Væg kunde Snedkersvenden høre ham fare op og ned, tale højt, stønne og klage, og da han allerede paa Trappen havde bemærket Nattergals lidende Udseende, gik han ind til ham.

»Fejler De Noget, Hr. Polak?« spurgte han, idet han stak Hovedet ind ad Døren.

Avrohmche greb sig til Hovedet og svarede: »Tandpine — ja, Tandpine! Skrækkelig!«

»Er det en Kindtand?« spurgte Svenden, idet han kom nærmere.

»En Kindtand? Det er værre end en Kindtand! Det er en Schikse!«*) svarede Avrohmche, ligesom lettet ved at kunne udtale sig til et andet Menneske uden at forraade sig.

»Naa, saa er det en Hundetand?«

»Naa, det vil jeg ikke sige. Men jeg er selv som en Hund, jeg pines som en Hund, oh, oh!«

»Men hvor gjør det da ondt?« spurgte Svenden, idet han løftede Lygten mod Avrohmches Ansigt.

»Det er Gigt. Man bliver gammel. Jeg er en gammel Hest, en stor Hest, og jeg skulde

*) Kristenpige.

Digitized by Google

ligesom de andre gamle Heste trækkes ud paa Amager. Og de vil trække mig ud — pas paa!«

»Ja, De maa vel have den ud; men det kan De jo ikke faa gjort før imorgen.«

»Imorgen! Gid det aldrig vilde blive imorgen!« svarede Avrohmche med en Gysen.

»Naa, naa, Hr. Polak! — Vil De ikke bruge Noget?«

»Bruge Noget? Er der Noget at bruge? Hvad forstaar De Dem paa det? En ung Mand og en smuk Mand som De er lykkelig — jeg mener,« tilføjede han, idet han nogenlunde fattede sig, »en ung Mand med saa gode, smukke Tænder.«

»Da har jeg dog ogsaa prøvet det.«

»Har De? Hvad gjorde De saa? Jeg siger Dem: De har ikke prøvet det!«

»Jo, jeg holdt Brændevin til Tanden.«

»Brændevin til Tanden,« sagde Avrohmche langsomt. Han følte instinktmæssig Trang til Varme og Oplivelse, og Raadet forekom ham godt. »Hvor faar man lidt Brændevin? Har De lidt?«

Med den stille Tilfredshed, som Lægfolk føle ved at give Raad i Sygdomstilfælde og faa det antaget, gik Svenden ind og hentede en blaa Lærke og et tykt, bredfodet Halvpægleglas.

Avrohmche vilde, idet han tog Glasset, sige den jødiske Bøn; men han fik en rædselsfuld Fornemmelse af, at han ikke turde, at han i Tanke og Vilje havde svigtet sin Gud og sit

Digitized by Google

Folk, og fortvivlet tømte han Glasset uden Indledning. Da han var kommet sig efter den første Virkning af den uvante Drik og følte Varme i alle Aarer, sagde han: »Det gjorde godt alligevel.«

»Der kom ikke Meget til Tanden,« sagde Svenden.

Avrohmche svarede med underlig Latter: »Det kom ikke til Tanden og dog til Tanden!«

»Ja, godt gjør det allenfals,« sagde Svenden, idet han skænkede sig selv et Glas og tømte det.

»Hvordan skulde det komme til den rigtige Tand?« vedblev Avrohmche. »Naar det kunde komme til den rigtige Tand, saa var jeg ikke her og De ikke her, og saa behøvedes det ikke.«

Svenden forstod ikke denne dunkle, talmudiske Tale og nøjedes med at svare: »Prøv da en lille en endnu.«

»Ja, men en ganske lille en.«

Avrohmche tog igjen en Slurk og tilstod med Tak til Svenden, at det nu var meget bedre, hvorpaa Svenden ønskede ham Godnat og gik ind.

Men da Svenden var borte, var ogsaa den menneskelige Deltagelse og Øjeblikkets Adspredelse borte, og den frygtelige Virkelighed brød ligesom ganske ny og med feberbringende Magt frem for Avrohmches af Drikken ophedede Bevidsthed. Det forekom ham umuligt, at det kunde være, som det var, og han kunde dog ikke nægte det. Det blev ligesom et Væsen, der var sammen med ham i Værelset og det ene

Digitized by Google

Øjeblik skjulte sig i en af Krogene, det andet Øjeblik sprang imod ham, vilde gribe ham i Struben, kaste ham i Gulvet. Imens fore Tanker og Erindringer afsted som i den vildeste Runddans, og han saa de forskjelligste Ting paa engang: Emilie paa Torvet, glidende bort som en Skygge, den unge Person i Logen, leende ham ind i Ansigtet, Mængden i Forsalen uendelig dybt nede; det brummede og lo, og det skingrede med Musiken af »Svend Dyrings Hus« og Oprørsscenen i »Den Stumme«, og midt i det stod eller gyngede hans Fader i Luften, dødbleg, og sagde til ham: »Du vil endnu for Theatrets Skyld søge efter et Søm at hænge dig paa! Du er unyttig og ubrugelig paa denne Jord!« Og naar dette gled bort et Øjeblik, saa kom Rædselen for den Dag imorgen i Skikkelse af et andet Spøgelse, der foer frem af Krogen.

Det var ikke til at udholde og ikke til at ryste af. Han kunde ikke engang faa Magt til et Skrig, men stod famlende midt i den halvmørke Stue, som under et Mareridt, med et eneste, halvtydeligt Ønske: at slippe bort fra Livet, der ikke ydede ham nogen Tilflugt.

Hvorledes kommer Selvmordstanken? Lægerne sige, at den er en Sygdom, en Art Vanvid. Men i hvilket Øjeblik og hvorledes slaar vor hemmelighedsfulde indre Organisme over fra Enhed med sig selv til den Tvedragt, som er Vanvidet, og som giver Tilskyndelsen? Og hvorledes kan selve Vanvidet føre et Menneske til at hænge

Digitized by Google

sig, et Foretagende, der i fornuftige Folks Øjne er vanskeligt og fordrer en besynderlig Forstandighed? Ved alle andre Dødsmaader har man en Slags Øvelse. Enhver har prøvet at stikke eller skære sig, at drikke Noget, hvoraf man faar ondt o. s. v.; de, der skyde sig, have tidligere afskudt en Bøsse eller Pistol; men at hænge sig selv op paa et Søm eller paa en Knage er Noget, der ligger udenfor al Øvelse, og dog udføre Folk det i Afgjørelsens Øjeblik med en Sikkerhed, der er ligesom en uhyggelig Genialitet i Vanvidets Stund.

Hvorledes kom Avromche Nattergal til at hænge sig? Han stod ved Vanvidets Rand; men han var endnu ikke tumlet ud over Randen. Hans døde Fader pegede paa et Søm at hænge sig paa; men Avrohmche havde næppe nogensinde taget det for stort Andet end et billedligt Udtryk. Han ønskede sig bort fra Livet, men havde endnu ikke mistet Selvopholdelsesdriften, den instinktmæssige Kjærlighed til sig selv som levende Person. En tilsyneladende Ubetydelighed gjorde Udslaget. Han saa, medens den skrækkeligelige Runddans gik for sig, Noget paa Væggen, noget Fast, ligesom et Menneske. Det var hans egen gamle Frakke, som hang der; men ham syntes det med Et, at han havde Selskab, at noget Menneskeligt var ham nær, og han fik et eneste, stort Ønske: at kunne nærme sig det. Efter en Tid, der forekom ham uendelig lang, med Opbydelse af alle Kræfter, fik han gjort et

Digitized by Google

Skridt hen imod Frelsen og greb i den — saa var den en Tomhed, ikkun Hylstret til et Menneske, maaske hans egen Fader. Igjennem de skuffede eller skræmmede Fingerspidser steg en Fornemmelse op til Hjernen og fuldførte Vanvidet. Med uforklarlig Hast og Sikkerhed huskede han, at Pigen nylig havde spændt nye Snore til at tørre Tøj paa udenfor Vinduet, og med ligesaa stor Bestemthed huskede han, at der under Loftet var et stort Søm. I et Nu havde han Snoren og — var hængt.

Men ogsaa denne Gang havde han gjort mere Larm, end han selv vidste af, og næppe hang han, før Svenden var inde hos ham og fik ham ned.

Avrohmche var altsaa ikke hængt tildøde, men dog mere død end levende. Svenden kaldte Folk til og fik ham bragt paa Hospitalet.

I Byen erfarede man det Sælsomme, at han var bleven gift, næsten samtidig med, at han var bleven bragt paa Hospitalet enten i Vanvid eller i Feber. Det Sidste slugte det Første; naar En rammes af en hverdagslig Ulykke, holder han op at være interessant. Ikke ganske saa gik det med Sass'es. Medlidenheden med ham, fordi han var syg, maatte rigtignok kæmpe haardt med Uviljen over, at han saa stille og snu havde giftet sig; men selve Giftermaalet havde dog noget storartet Urimeligt og Utroligt ved sig. Man skaffede sig fra Byen de allerpaalideligste Oplysninger, uden at de gave Lys. I hans Logi blev sagt, at han

Digitized by Google

havde været vild og forsøgt at tage Livet af sig; men baade Snedkersvenden og hans Mester og hele Familien bleve i højeste Grad forbavsede, da der blev spurgt om hans Kone. Ogsaa i Forsalen havde man vel set Nattergal og hørt hans Erklæring; men Ingen havde i Trængselen opdaget hans Kone. Om end Nogen havde set Emilie mellem andre Kvindeskikkelser nær ham, var hun den, man mindst vilde tænkt sig som hans Ledsagerinde gjennem Livet. Nogle Folk sagde skødesløst, at det var vel ingen Anden end Gitte Sass, Avrohmche var bleven gift med, og Familien Sass, der søgte efter hans Kone ude i Byen, blev til sin Forbavselse vist hjem i sit eget Hus. At hun ogsaa i visse Maader var hjemme hos dem, i Køkkenet, at et lille Spørgsmaal her kunde ledet dem paa Spor efter Sandheden, faldt dem ikke ind.

Imidlertid laa den, som bedst kunde have oplyst Alt, hvis han havde villet, paa Hospitalet, og da man i Førstningen virkelig ikke vidste, hvorledes det stod til med hans Hoved, tilstededes intet Besøg. Han laa hen, beskyttet mod Verden af selve sin Sygdom, af Hospitalet som af en Helligdom, og i den snart paafølgende Lyksalighedstilstand, den Følelse af Kraftløshed og nyt Liv, der i Reglen følger med en Rekonvalescens, stod det Indtrufne for ham uden Braad, hyllet i et besynderligt Slør. Han vidste med Velbehag, at han ikke var gift og ikke havde forladt Menigheden; Enhver kunde komme og forske: om han

Digitized by Google

saa selv havde sagt det, var det dog ikke sandt. Hvorfor havde han da sagt det? Det løb lidt rundt for ham. Han haabede, at Emilie vilde tie om hans Kjærlighed, ligesom hun havde tiet om Ordet Suss; men alligevel trykkede dette Punkt ham mest; han vidste ikke af, at han aldrig havde forraadt sin Kjærlighed til hende eller Nogen.

Paa den anden Side fik Mdm. Sass Tid til at sunde sig, til at overvinde den første Uvilje over hans Snuhed, til at tvivle om den og til at betænke mange Muligheder. Om han end ikke var gift, kunde han dog gifte sig; man havde set saa Galt før; der var baade Enker og aldrende Piger, som en Schathren*) kunde foreslaa ham. Folk i Byen vidste jo meget godt, at han havde en Kapital. Hvordan havde hun kunnet glemme det, gaa omkring med aabne Øjne og overse det? Den nye Frakke! Hvis den ikke var Tegn paa, at han havde holdt Bryllup — og det var dog vel overvejet, ikke sandsynligt — saa var den Tegn paa, at han kunde »forandre sig«. Hun forstod ikke sig selv. Der skete hende kun Ret, hvis han nu var gift; hun havde selv fortjent den Ærgrelse at se baade ham og hans Penge blive trukne over i en anden Familie, der aldrig havde taget sig af ham, der ikke vilde have aabnet sin Dør for ham, dengang han blev forskudt af sin egen Fader. Men var han nu virkelig gift,

*) Ægteskabsmægler.

Digitized by Google

eller var han ikke gift? Derpaa kom foreløbig Alt an.

Endelig kom Øjeblikket til at spørge; hun sad hos ham, og hun spurgte, eller rettere, hun spurgte ikke, hun sagde: »Avrohmche, alle Mennesker sige, at Din Sygdom kommer af, at Du gaar for Lud og koldt Vand og Ingen har til at tage sig af Dig.«

»Hvem skal tage sig af mig?« svarede Avrohmche med stor Mathed og beregnet, stor Uskyldighed. Men strax blev han yderlig bange; hun kunde svare: »Skal ikke vor Tjenestepige Emilie?« Angsten gjorde ham saa døende bleg og blaa, at Mdm. Sass, af Frygt for, at det var Sygdommen, der kom over ham, holdt op med Samtalen. Men da hun kom hjem, sagde hun: »Han er ikke mere gift end bag paa min Haand!«

Ved næste Besøg sagde hun:

»Avrohmche, kan Du taale, at jeg taler med Dig om Din Fremtid?«

Fremtiden havde han Intet imod, naar man blot lod Fortiden i Fred. Han svarede: »Fremtiden er, at der skal holdes Levaie.« *)

»Snak, Sniksnak! Der er Ingenting i Vejen med Dig! Du har aldrig set bedre ud end nu.«

Avrohmche brød ikke sit Hoved med at udfinde den dobbelttydige Kompliments sande Mening; han laa som en Snegl og lyttede.

Hun vedblev: »Vi har før talt om Din Fremtid — kan Du huske? Da min salig Mand levede?«

*) At Liget skal bæres til Graven.

Digitized by Google

»Gebenscht soll er sein!*) Hvis Nogen er i Gan Eiden,**) saa er han.«

»Med Guds Naades Hjælp, det er han. Ved Du, hvad han vilde sige, hvis han levede?«

Nu kom Angsten igjen af al Magt over Avrohmche; han ventede det Svar: »Salig Leizer vilde sige, at Du ikke maa gjøre Dig til Nar med vor Tjenestepige.« — Han formaaede kun at sige: »Han vilde tale blidt.«

Hun svarede med et langsomt, betydende Nik: »Han vilde tale blidt. Han vilde sige: Avrohmche, Du er for god til at gaa der om Aftenen i Regn og Kulde og blive syg og dø paa et Hospital. Du skal have Nogen til at være om Dig og tage sig af Dig og være god mod Dig i Dit eget Hus. Du skulde gifte Dig, Avrohmche.«

Det rykkede nærmere, nu var det kun et Haarsbred borte, nu vilde det komme haanligt, sønderknusende: »Med vor Tjenestepige.« Han stønnede: »Med mig er det forbi«, og lukkede Øjnene for Lynet.

»Snak, Avrohmche! Det er aldrig forbi. — Tror Du, at Isak, min Søn, er et ærligt og honnet og skikkeligt og stræbsomt Menneske?«

Hvad var det? Hun talte om sin Søn! Hendes Tanker vare ikke paa det frygtede Sted! Avrohmche aabnede Øjnene.

»Tror Du det?« spurgte hun.

*) Velsignet skal han være.
**) Edens Have, Paradis.

Digitized by Google

»Und wie*) tror jeg det!«

»Og tror Du, at han er et dygtigt Menneske i sit Geschäft?«

»Kol Jisroel**) skal have en Søn som Isak! Kan jeg sige Mere?«

»Naa. Isak vil etablere sig. Du indskyder Din lille Kapital og gaar i Kompagni med ham, og for Resten vil Vorherre sørge.«

Nu forstod Avrohmche fuldstændig. Han forstod, at han var frelst, han følte det som et Mirakel, og til Gjengæld for, at hans Vidtløftighed saa forunderlig var bleven skjult, fandt han det billigt, at han giftede sig med Gitte.

Han henvendte i Hast en Velsignelse til Gud og spurgte, næsten uden at tænke derover: »Hvad vil Gitte sige?«

»Gitte,« svarede Mdm. Sass, »er en fornuftig Pige og har traadt sine Børnesko. Og hvor er jeg?«

Dagen efter kom Gitte, alene.

Hun sagde uden Indledning: »Pollok, Moder siger, at vi To skulle gifte os.«

Avrohmche svarede: »Hun har sagt det Samme til mig.«

---

*) Og hvordan! Stærk Bekræftelse.
**) Al Israel.

Digitized by Google

Hun vedblev: »Vi er nu ikke Børn længer, Pollok. De faar en stakkels, halvgammel Pige; naa, det ved De. Men der er Noget, jeg maa spørge om.«

»Hvis jeg kan svare, saa spørg, Gitte.«

»De kan svare. De er den Eneste, der kan, og den Eneste, der skal. Er det Synd at holde af en Kristen — jeg mener: holde rigtig af, være forelsket?«

Avrohmche havde trot sig fuldstændig sikker; nu kom Spørgsmaalet saa overvældende, at han nær var besvimet. Men det lykkedes ham dog at samle sig og opkaste en lille Forskansning: »Synd?« svarede han; »der er større Synder.«

»Men hvis jeg havde været forelsket i en Kristen, hvad saa?«

»De?!« udbrød Avrohmche, og noget Nyt opsteg for ham: Han var Mand, han var Kvindens Herre og Dommer. Men ligesaa hastig blev han betænkelig: Var det ikke en Snare? Eller hvad var det for en Historie? Han vovede ikke at sige et Ord.

Hun gav ikke Agt paa ham, men vedblev: »Det vilde jo være Synd imod Gud, om jeg skjulte Noget for den Ægtemand, han giver mig.«

Altsaa, det var Alvor, og Tanken betog Avrohmche.

»Hvem er den Mand?« raabte han; »hvad er det for en Mand? Hvordan er De kommen til den Mand?«

»Det var en Officer.«

Digitized by Google

»En Officer! — For vore Synders Skyld er Soldater til, for vore store Synders Skyld er Officerer til! — En Officer! — Hvordan kom De til den Officer?«

»Det ved jeg ikke, Pollok. Det var vel g'sar-din*). Jeg kom gaaende paa Gaden, og lige med Et saa hans Øjne ind i mine Øjne. Jeg havde aldrig set ham før. Det var ganske nyt. Det var, som han var bleven skabt lige i det Øjeblik og jeg ogsaa skabt i det Øjeblik.«

»Man gaar forbi en saadan Skabning — en Officer!«

»Gik jeg da ikke forbi? Jeg gjorde Plads saadan, at det var, som jeg gik ind i Husenes Mure; jeg blev til Ingenting, jeg blev til Luft, og jeg kom forbi.«

»Naa; forbi er forbi. Saa var det forbi — ikke?«

»Nej. En Dag, som jeg sad allerbedst, stod han paa Gaden og saa op. Jeg troede, jeg skulde falde ud af Vinduet. Jeg kunde ikke gjøre ved det.«

»Ausgefallene Schtrof'!« raabte Avrohmche med et bittert humoristisk Ordspil**). — »Og saa begriber jeg: saa mødte De ham igjen paa Gaden?«

»Jeg mødte ham igjen paa Gaden.«

»Og hvad sagde han?«

---

*) Afsagt Dom, skæbnebestemt.

**) Se Pg. 422.

Digitized by Google

»Um Gottes willen, Pollok! Hvor kunde han have talt til mig? . . . . Jeg havde skreget! Jeg var død! . . . . Tale med en Officer paa Gaden! . . . . Jeg saa aldrig mere paa ham.«

»Naa,« sagde Avrohmche med et svagt Smil, »naar De ikke har talt med ham og ikke set paa ham —«

»Pollok, jeg skal sige Sandheden, derfor er jeg kommen. Jeg talte ikke med ham; men jeg tænkte paa ham, og naar jeg saa mødte ham, kunde jeg mærke, at han vidste det.«

»Og De siger, De saa ikke paa ham!«

»Jeg saa ikke paa ham.«

»Schkorum!« *) mumlede Avrohmche og gjorde en halv Vending mod Væggen.

»Jeg saa ikke paa ham, og jeg blev hjemme og gik aldrig ud alene.«

»Meget godt. Saadan er det godt.«

»Men han skrev mig til.«

»Han talte ikke; men han skrev! — Hvad skal jeg faa at høre, Gitte? Hvorfor sætte Hei foran Vof? **) Sig dog hellere det Hele paa engang!«

»Jeg siger det jo, han skrev mig til!«

»Hvad skrev han?«

»Han skrev — hvad skriver man til en ung Pige? Han vilde se mig, han vilde tale med mig, han vilde møde mig.«

*) Løgn.
**) Gjøre unyttige Omsvøb.

Digitized by Google

»Saadan skriver de til alle Piger. Det bryder man sig ikke om.«

»Man bryder sig ikke derom. Pollok, dengang De tog Moder og mig til Theatret for at se Svend Dyrings Hus og de dernede talte om Runer, saa forstod jeg, hvad Runer var; men De forstod det ikke, Pollok.«

»Sie wass viel,«*) mumlede Pollok ved sig selv og vedblev efter en kort Tavshed: »Runer. I Stykket paa Theatret løber hun efter ham.«

»Jeg løb ikke efter ham. Hvor kunde jeg? Hvordan skulde jeg blive borte fra Moder og mine Brødre?«

»Det er sandt. De er en god Pige, Gitte. De blev hjemme. Og saa var det endelig forbi, in Emmes**) forbi?«

»Saa fik jeg en Fredag Eftermiddag Brev fra ham, at nu skulde han rejse bort Søndag Morgen, og nu havde han et Ønske som en Mand før sin Død, at se mig en eneste Gang, og jeg skulde selv bestemme, hvilken Tid jeg vilde komme Løverdag Aften. — Og det kunde jeg, for den Aften skulde Moder i Theatret, og mine Brødre kom ikke hjem. Og han bad som en Mand før sin Død.«

»Runer!« sagde Avrohmche; »den verschwärzte Skrivning! De forbandede Runer!

---

*) Hun ved meget ɔ: kun lidt.

**) I Sandhed.

Digitized by Google

Herren forbande den, som først opfandt dem! Omein!« *)

»Naa, og saa gik De?«

»Nej, for da jeg skulde skrive og bestemme Tiden og Stedet, var det blevet Eref,**) og Moder havde tændt Schabbaslysene, og saa tør man jo ikke skrive.«

»Og saa skrev De ikke, virkelig ikke?« spurgte Pollok, skjønt han fandt det naturligt.

»Jeg havde Pennen i Haanden; men da jeg vilde sætte den paa Papiret og for første Gang i mit Liv være mekhalle Schabbas,***) stod Fader op i sine Ligklæder.«

»Naa?«

»Naa. Og Løverdag Aften, da jeg turde skrive, var det for silde til at skrive, og det var ovre, og jeg takkede Gud.«

»Naar skete det? Hvor længe er det siden?«

»Det var, dengang De friede til mig første Gang, for tyve Aar siden.«

»Tyve Aar!« skreg Avrohmche og rejste sig op i Sengen. »Gitte! I den almægtige Guds Navn! — Jeg har været forelsket i en Kristenpige, og det er ikke tyve Dage siden!«

»De, Pollok? — Stakkels Avrohmche!«

»Vil Du tilgive mig det, Gitte? — For hendes

---

*) Amen!

**) Helligaften.

***) Bryde Sabbathloven, der forbyder enhversomhelst Haandgjerning.

Digitized by Google

Skyld vilde jeg hænge mig — jeg var gal, splittergal; men det er sandt — — derfor ligger jeg her! Men nu er det ovre, Gitte; vil Du bære over med mig og tilgive mig?«

»Stakkels Avrohmche, min Husbond i Guds Navn! Lad os huske de Døde og holde sammen, til Bal Hamoves*) kommer.«

Nogen Tid efter indfandt Avrohmche sig i sit gamle Logi for at flytte Adskilligt til den nye Bolig, der var bleven beredt for ham. Han saa ud som i Tiden før de store Begivenheder, kun mere bleg, men behageligere bleg. Svenden kom ind for at hilse paa ham til Afsked og gjorde i sit stille Sind den Bemærkning, at han saa ud, som om han var bleven hvidtet indvendig, men blev forlegen, og Avrohmche var ogsaa forlegen. Men endelig brød Avrohmche overtvers og sagde: »Naa, jeg var gal, bindegal, og vilde gjøre en Ende paa mig selv, og De frelste mig og skar mig ned — — — og jeg er dog bleven hængende! — Men nu hænger jeg rigtig!«

*) Dødens Herre eller Engel.

Digitized by Google

EFTERSKRIFT.

Den foreliggende Samling af M. Goldschmidts »Poetiske Skrifter« omfatter langtfra Alt, hvad han har skrevet af æsthetisk Art; der er medtaget det Meste af hans Produktion i Tidsrummet 1845—71, og Grænsen er sat ved sidstnævnte Aar, fordi de senere Arbejder endnu foreligge i tidssvarende Udgaver. Men det vil forhaabenlig erkjendes, at det, som er samlet i disse 8 Bind, er de Værker, som bedst betegne den afdøde Digters Ejendommelighed.

24. Juni 1898.

Udgiveren.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDHOLD

		Side
Smaa Fortællinger		1
I.	Maser	3
II.	Levi og Ibald	53
III.	Den flyvende Post	107
IV.	Hævnen	149
V.	Bjergtagen. I.	203
VI.	Bjergtagen. II.	221
VII.	I en Postvogn	237
VIII.	Ekko'et	271
IX.	Avrohmche Nattergal	395

Digitized by Google

Digitized by Google

TRYKFEJL

Bd.	I. S.	80,	Lin.	8:	Uger læs: Dage
-	III. -	513,	—	15:	Sandhed læs: Sundhed
-	IV. -	50,	—	2 f. n.:	dog læs: dog i
-	— -	255,	—	10:	i det i Store læs: i det Store
-	— -	319,	—	12:	yderst berørt læs: yderst ubehagelig berørt
-	— -	354,	—	4 f. n.:	stirrede læs: stirrende
-	— -	363,	—	3:	forberebte læs: forberedte
-	— -	371,	—	4: f. n.:	syntes læs: synes
-	V. -	16,	—	3:	engeng læs: engang
-	— -	181,	—	3:	Værthus læs: Værtshus
-	VI. -	19,	—	6: f. n.:	Hede læs: Heder
-	— -	142,	—	3:	den Alder læs: i den Alder
-	— -	241,	—	6:	Ønskemo læs: Ønske om
-	— -	264,	—	15:	Flamiuia læs: Flaminia
-	VII. -	313,	—	7:	Ask læs: Ask*)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 05522 6628

DO NOT REMOVE

OR

[redacted]ARD

[redacted] Digitized by Google 23-520-002